

Vilnius University
INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS AND POLITICAL SCIENCE

Eastern and Central European Studies
Master's Programme

GIEDRĖ IVINSKIENĖ
2nd year

**FROM RECIPIENT TO DONOR. LITHUANIA
IN DEVELOPMENT COOPERATION POST 2020: WHAT'S HOLDING US
BACK?**

MASTER'S THESIS

Tutor: Dr Laurynas Jonavičius

January 2022
Vilnius

MASTER'S THESIS FLYLEAF

Conclusions of the tutor of the Master's thesis (concerning the public defence):

.....
.....
.....

.....
(date)

Laurynas Jonavičius
(name, surname)

.....
(signature)

The Master's thesis has been submitted to the Commission of Defence:

.....
(date)

.....
(signature of the secretary of the Commission of Defence)

Reviewer of the thesis:

.....
(name, surname)

Evaluation of the Commission of Defence:

.....

Head of the commission:

Members of the commission:

BIBLIOGRAPHICAL ENTRY

Ivinskienė, Giedrė: “From recipient to donor. Lithuania in development cooperation post 2020: what’s holding us back?”: Master in Eastern Europe and Russian studies program, Master thesis / Vilnius University Institute of International Relations and Political Science; tutor: Dr. Laurynas Jonavičius, Vilnius, 2022. – 66 pages (without annexes).

Key words: Lithuanian development cooperation, foreign aid, official development assistance, ODA, Europeanisation, donor country.

Summary: This research will strive to reveal the reasons hindering smooth implementation of Lithuania’s development cooperation policy. Considering theoretical framework of the motivations behind development cooperation enforcement and bearing in mind the scarcity of the academic body of work for this topic, the main instrument, questionnaire for the in-depth interviews with the main decision makers of Lithuania’s development cooperation was created. After the 17 interviews providing valuable material gathered, the main insights answering the research questions are presented. With the ambiguous results uncovered, the attempt to propose the solution is made.

Confirmation

I confirm that I am the author of submitted Master Thesis: *“From recipient to donor. Lithuania in development cooperation post 2020: what’s holding us back?”*, which has been prepared independently and has never been presented for any other course or used in another educational institution, neither in Lithuania, nor abroad. I also provide a full bibliographical list which indicates all the sources that were used to prepare this assignment and contains no un-used sources.

Giedrė Ivinskienė

Index

Introduction	6
1. Literature review.....	7
2. Theoretical approach	10
3. Methodology.....	12
4. Lithuanian development cooperation. To worry or not to worry?	13
4.1. Motivation and its influence on the policies of Lithuanian development cooperation	15
4.2. Reasons behind the problems in Lithuania’s development cooperation	20
4.3. Finding the “root” cause	45
4.4. Dealing with the vicious circle	52
Conclusions	56
List of literature	58
Reziუმė.....	65
Annex 1. Questionnaire	66
Annex 2. Transcripts of the interviews.....	68

Introduction

“It’s better to give than to receive” – despite a religious undertone this saying proves to be true in most structures and layers of the worlds’ arrangement. International relationships between the countries are no exception - leaders reach out to less fortunate, common goal to ensure sustainable development and provide humanitarian aid is supported in the highest institutional level. Probably there will never be global equality between the countries, but it is certain that there must be endeavours at least to minimize the gap.

The birth of the term “sustainable development” is usually linked with Brundtland Commission, established by United Nations (UN) back in 1983. Brundtland Commission (named after its’ chair Gro Harlem Brundtland, former Prime Minister of Norway) was given the task to unite countries to work and pursue sustainable development together. 1987 report, solemnly called „Our Common Future“¹, defined sustainable development as „development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs“. In a few years UN established Commission on Sustainable Development, now known as High-level Political Forum on Sustainable Development, and the initiatives escalated. The most recent was adopted by the UN General Assembly in 2015 resolution “2030 agenda” – “sustainable development goals” (SDG) with the aim to be achieved by 2030.

Activities for development cooperation overall are interlinked between UN, European Union (EU), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) and other international or regional organisations, for this reason, terms “foreign aid”, “international aid” and, mostly, “development cooperation” will also be used, as it is widely exploited in various academic and political topics as synonyms.

Lithuania benefited from the support of more developed countries at first. From the period 1991-2004 it received substantial financial support for development. However, after joining EU the roles had to be reversed. Lithuania has officially committed to devote 0,33% of its Gross National Income (GNI) as official development assistance (ODA) by 2030 as part of its EU commitment, although the original intent was to reach it by 2015². Unfortunately, despite the slight growth of the support in 2014-2016 (ODA raised from 0,10 to 0,14%) it gradually went down again, and in 2019 the recorded number was 0,13, in 2020 – 0,12%³. Lithuania now is at the very back of the EU.

¹ Brundtland G. H. (1987), Our common future - Call for Action, *Environmental Conservation*, Winter 1987, Vol. 14, No. 4, Cambridge University Press, 291-294.

² Hilmansson, H. T. (2013). The Baltic States and international development cooperation: How can they best share their transition experience with less advanced transition countries? *Applied Economics: Systematic Research*, 7.2(7.2), 28.

³ OECD (2021), “Lithuania”, in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/3eb7f948-en>. (retrieved on 6 December 2021).

Average EU member state devotes around 0,47% of GNI and leading countries provide few times more: Luxemburg – 1,02%⁴, Sweden – 1,14%⁵, Denmark – 0,71%⁶.

Although Lithuania is quite consistent in aiding the priority Eastern Partnership countries, the overall picture is disappointing. **Research problem** is thus the following – Lithuania is not providing enough financing to development cooperation commitments and is falling behind almost 3 times.

Was over 15 years as of full EU membership not enough to mature from the recipient to the donor? As answer to this question is most likely very multiplex, firstly it is necessary to analyse the further aspects: motivation behind development cooperation policies, prioritisation trends, proportions of multilateral and bilateral aid in Lithuanian ODA. Having that sorted out, the main **research question** of the work will be twofold – what are the main obstacles hindering Lithuania's sustainable development policy implementation and what determines their presence? The **aim of the research** is to identify and explain them, taking years 2020-2021 as a reference point and considering facts, statistics and other information collected until then.

1. Literature review

It is important to acknowledge, that Lithuanian development cooperation area is poorly explored by scholars, thus, not much academic literature is available, especially of late. In fact, only works by Panasevič⁷, Delcour⁸, Gadeikienė⁹ are truly dedicated to **Lithuanian case**. Work of Bileišis¹⁰ is also relevant because it touches the akin topic of the *sustainable* development cooperation policy implementation problems in Lithuania (he observes institutional obstacles), however, his reflections are of more than decade ago. More recent Panasevič's and Delcour's insights are indeed helpful, as they describe theoretical frameworks and reasoning behind Lithuania's development cooperation policy. Gadeikienė also contributes to national case with the more focused analysis, executed in 2017, on Lithuanian Non-Governmental Development Cooperation Organisations (NGDOs), providing information also valuable for the exploration of societal type of difficulties of Lithuania's performance. Panasevič also provides a second paper evaluating Lithuanian development

⁴ OECD (2021), "Luxembourg", in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/87b15adf-en> (retrieved on 6 December 2021).

⁵ OECD (2021), "Sweden", in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/8a6be3b3-en> (retrieved on 6 December 2021).

⁶ OECD (2021), "Denmark", in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/9b77239a-en> (retrieved on 6 December 2021).

⁷ Panasevič, A. (2013), Five Approaches to Development Cooperation: An Analysis of the Lithuanian Case. *Lithuanian Foreign Policy Review* 29(2013).

⁸ Delcour, L. (2015), Lithuania: A Hybrid Development Cooperation Policy. Between adaptation to Europeanization and projection of the transition experience in Horký-Hlucháň, Ondřej, *Development Cooperation of the 'New' EU Member States: Beyond Europeanization*, EADI Global Development Series (Palgrave Macmillan UK, 2015).

⁹ Gadeikienė, M. (2017), Too weak to influence? A case study of the Lithuanian NGDOs in foreign aid policy making. *Politologija*, 87(3), 134.

¹⁰ Bileišis, M. (2009). Institutional Obstacles for the Implementation of Sustainable Development Policy (A Case Study of Lithuania). *Public Policy and Administration*, 1(28).

cooperation policy after 10 years of membership in EU, which again brings valuable material for the research¹¹. Apart from that, systemized up-to-date information dedicated to the in-depth analysis of Lithuania's struggles as a full-fledged donor is difficult to detect.

Though slightly more extensive, the number of studies on the neighbouring countries is not vast either. Andrespok and Kasekamp did a solid work comparing development cooperation directions of three **Baltic states**, where they conclude that Estonia should be considered as the group leader¹². More optimistic inferences are provided by Hilmarsson, who concentrates more on the types of development cooperation adopted by Baltic states as well as possible solutions to make it more efficient¹³. Nonetheless, both pieces are dated back to 2012-2013, which instantly means that many facts and figures could have shifted since then, so their remarks should be observed carefully.

A separate collection of academic literature is dedicated to **Central and Eastern European (CEE) countries**, scope of which varies from Lithuania and Poland¹⁴, Visegrad countries¹⁵ to the EU 10 countries, including Lithuania. In the latter category Lightfoot stands out, as he dedicates substantial efforts of his academic capacities for this subject. He explains „Europeanisation” of international development policies in CEE in 2010¹⁶ and later in 2017¹⁷, as well works jointly with other scholars on the CEE journey from recipients to donors¹⁸ including the reluctant behaviour and not finding the right path¹⁹, role of trust funds in the foreign aid policies²⁰. His latest observations are linked to the EU as a whole²¹, but for the concluding part of the research general insights could also be beneficial. Besides him, Lovitt and Rybková provide analysis of 10 newest EU Member States in CEE, but this study is more than decade old and is more linked to overview of the core priorities and strategies of the countries as it was very important at the time²². An overview of Poland's and Check

¹¹ Panasevič, A. (2014) Lithuanian Development Cooperation: 10 Years for Finding a Place in the Donors' Community, *Latvijas Intereses Eiropas Savienība, 2014/3*.

¹² Andrespok, E., & Kasekamp, A. I. (2012). Development Cooperation of the Baltic States: A Comparison of the Trajectories of Three New Donor Countries, *Perspectives on European Politics and Society*, 13(1), 117-130.

¹³ Hilmarsson.

¹⁴ Kaznowski, A. (2014). Defying the Treaty: The Influence of the Polish and Lithuanian Council Presidencies on the Development of the Eastern Partnership. EU Diplomacy Paper No. 6, October 2014. *College of Europe*.

¹⁵ Szent-Iványi, B. (2012). Aid allocation of the emerging Central and Eastern European donors. *Journal of International Relations and Development*, 15(1), 65–89.

¹⁶ Lightfoot, S. (2010), The Europeanisation of International Development Policies: The Case of Central and Eastern European States. *Europe-Asia Studies*, 62(2).

¹⁷ Orbie, J., & Lightfoot, S. (2017). Development. Shallow Europeanisation? Book: Whitman, R. G. (2017). *Foreign Policies of EU Member States: Continuity and Europeanisation*. Routledge.

¹⁸ Horký, O., & Lightfoot, S. (2012). From Aid Recipients to Aid Donors? Development Policies of Central and Eastern European States. *Perspectives on European Politics and Society*, 13(1).

¹⁹ Lightfoot, S., & Szent-Iványi, B. (2014). Reluctant Donors? The Europeanization of International Development Policies in the New Member States. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52(6), 1257–1272

²⁰ Szent-Iványi, B., Reinsberg, B., & Lightfoot, S. (2019). Small Donors in World Politics: The Role of Trust Funds in the Foreign Aid Policies of Central and Eastern European Donors. *The European Journal of Development Research*, 31(3).

²¹ Hadfield, A., & Lightfoot, S. (2020). The Future of EU Development Policy Post-2020 (SSRN Scholarly Paper ID 3516070). *Social Science Research Network*.

²² Lovitt, C. J., & Rybková, E. (2007). For European Parliament Committee on Development. 26. PASOS.

Republic's development cooperation policies is given by Opršal, Harmáček, Vítová, Syrovátka and Jarecka-Stępień, who conclude that both countries are mainly using foreign aid to safeguard their own geopolitical self-interests, rather than seek for economic goals²³.

This brings us to a very valuable point - besides geopolitical similarities the works focusing on **what motivates donor countries** to be actively engaged in development cooperation policies should be another equally valuable criterion for the literature review. Since the research question calls for the analysis of “root” causes of why Lithuania is having difficulties, but there is no list of scholarly works that could give the answers to it, the opposite literature explaining, why do countries give foreign aid and what motivates them, is considered. Here, there are plenty of analysis of various regions, and the insights, what motivates other countries, can be used in reverse manner to check, why Lithuania is not motivated or not motivated enough. The colourful body of work is there to provide answers. The list would be the following but not exhaustive: 1) EU obligations²⁴; 2) New donors' search for legitimacy as advanced and influential states²⁵; 3) Goal to gain political support of recipient countries²⁶; 4) Goal to push developing countries to correspond to democracy and human rights standards²⁷; 5) Goal to help the countries that have the best development prospects for the future²⁸; 6) Goal to diminish Russia's influence within the region²⁹; 7) Goal to lobby national economy abroad³⁰; 8) Europeanization pressures mixed with shifting domestic dynamics³¹; 9) Solidarity and altruistic reasons³²; 10) Political and (or) developmental motives³³; 11) Political and strategical considerations³⁴; 12) “Herding” principle³⁵; 13) Satisfaction with own government

²³ Opršal, Z., Harmáček, J., Vítová, P., Syrovátka, M., & Jarecka-Stępień, K. (2020). Polish and Czech foreign aid: A ‘mélange’ of geopolitical and developmental objectives. *Journal of International Relations and Development*.

²⁴ Lightfoot, *The Europeanisation of International Development Policies*, 330-332; Panasevič, *Five Approaches to Development Cooperation*, 60; Panasevič, *Lithuanian Development Cooperation: 10 Years for Finding a Place in the Donors' Community*, 43.

²⁵ Swiss, L., & Gulrajani, N. (2018), Donor Proliferation to What Ends? New donor countries and the search for legitimacy. *Revue Canadienne d'études Du Développement = Canadian Journal of Development Studies*, 40, 1.

²⁶ Reinsberg, B. (2019). Do countries use foreign aid to buy geopolitical influence? Evidence from donor campaigns for temporary UN Security Council seats. *Politics and Governance*, 7(2), 127–154; Fielden, Matthew B., (1998), The Geopolitics of Aid: The Provision and Termination of Aid to Afghan Refugees in North West Frontier Province, Pakistan, *Political Geography*, 17.4, 467.

²⁷ Fielden, 467.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Panasevič, *Five Approaches to Development Cooperation*, 47.

³¹ Delcour, 2.

³² Forsudd, Carl-Magnus, The Motives of Aid Donors: A Comparative Study of the Aid Allocation of Denmark, Norway and Sweden, 2009, <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:vxu:diva-5774> (retrieved on 10 January 2021).

³³ Olofsgard, A., & Boschini, A. (2002). Foreign Aid: An Instrument for Fighting Poverty or Communism? *SSRN Electronic Journal*; Thomas Carothers. (2008). Democracy Assistance: Political vs. Developmental? *Journal of Democracy*, 20(1), 5–19.

³⁴ Szent-Iványi; Younas, J. (2008). Motivation for bilateral aid allocation: Altruism or trade benefits. *European Journal of Political Economy*, 14; Dreher, A., Nunnenkamp, P., & Schmaljohann, M. (2015). The Allocation of German Aid: Self-interest and Government Ideology. *Economics & Politics*, 27(1), 160–184.

³⁵ Davies, R. B., & Klasen, S. (2019). Darlings and Orphans: Interactions across Donors in International Aid. *The Scandinavian Journal of Economics*, 121(1), 243–277.

performance and individual relative income³⁶; 14) Ruling political party's ideologies (policy preferences), mostly explained with examples of United States³⁷; 15) Mix of five categories of moral claims: economy, security, solidarity, prestige and guilt, and ecology³⁸.

Having so many different motives, allows to comprehend development cooperation policies from the various angles. However, it is not easy to read between the lines about the problems of not contributing enough and clearly see the shortcomings of donor country's profile or, as a matter of fact, struggles in general. Then again, having the knowledge of problems, existing or potential ones, could expand the scholarly scope of Lithuanian development cooperation policies and provide an overall picture, including the flawed elements of it. This work would try to do just that by at least starting discussions about Lithuanian development cooperation from a „negative“ point of view. The time for excuses is long gone.

2. Theoretical approach

For the purposes of this research the most valuable theoretical layer to be applied is the one defining and rationalizing motivations behind foreign aid³⁹ policies, ideally – customized to the Lithuanian case.

In academic field more than dozen **theories explaining grounds to countries' development cooperation policies** can be counted. They are not exclusively distinctive or contradicting each other rather than complementing or pointing to slightly different aspects. Overall, all of them are legit and valuable, as they each disclose a certain character worth checking or give a needed starting point for the further evaluation. Almost all motives, listed earlier while reviewing literature, correspond to a certain theoretical approach: 1) *Europeanisation or Compulsory altruism theory*, explaining that EU Member States are helping developing countries mainly because they are committed to do so in order to fulfill one of their accession conditions; 2) *Norm diffusion theory*, stating that an important driver is new donors' search for legitimacy as advanced and influential states; 3) *Power-political theory*, presuming that foreign aid to developing countries is being given in order to gain their support. The foreign aid is used as a tool of diplomacy, allowing countries to expand their „soft“ power“; 4) *Political stability and democracy theory*, claiming that foreign aid is given to developing countries

³⁶ Chong, A., & Gradstein, M. (2008). What determines foreign aid? The donors' perspective. *Journal of Development Economics*, 87(1), 1–13.

³⁷ Thérien, J.-P., & Noël, A. (2000). Political Parties and Foreign Aid. *American Political Science Review*, 94(1), 151–162; Wenzelburger, G., & Böller, F. (2019). Bomb or build? How party ideologies affect the balance of foreign aid and defence spending. *The British Journal of Politics and International Relations*, 21; Tingley, D. (2010). Donors and domestic politics: Political influences on foreign aid efforts. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 10.

³⁸ Dam, P. van, & Dis, W. van. (2014). Beyond the merchant and the clergyman: Assessing moral claims about development cooperation. *Third World Quarterly*, 35(9), 1636–1655.

³⁹ From theoretical perspective terms “foreign aid”, “international aid”, “development cooperation”, “sustainable development cooperation” are used equally as synonyms, while only the later will refer to the EU obligations towards SDGs.

that correspond to particular standards of democracy and human rights; 5) *Development and performance theory*, based on the neo-liberal concept of global governance, arguing that foreign aid is a tool of states' tendency to cooperate in addressing problems of interdependence and globalisation; 6) *Strategic-defensive or Cold War theory*; based on the Cold War political ideology and the competition between the West and the Soviet Union (Russia). This hypothesis claims that aid was given by Western countries to gain influence in less developed countries that were under pressure from external or internal communist threats;⁴⁰ 7) *Economic-commercial theory*, rationalizing the foreign aid and inviting to admit that development cooperation is linked to trade enhancement and aspiration to increase secure investment opportunities⁴¹; 8) *Hybrid theory*, assigned to Lithuania by Lauren Delcour, who says that that Lithuania's development cooperation is driven by "Europeanization pressures and shifting domestic dynamics"⁴², which unmistakably confirms the significance of previously mentioned *Europeanisation theory*, elaborated by Lightfoot, and also proves results of Panasevič 's analysis, aimed to explain the internal motives of country 's foreign policy preferences; 9) *Social constructivism theory*, elaborated in the case-studies for Norway, Sweden and Denmark, where social constructivism considered as prevailing, since these Nordic countries seem to motivate their aid out of solidarity and altruistic reasons rather than concentrate on security, power and relative gains.

To this research it is not that essential to pick a particular theory described above of Lithuanian development cooperation logic. Still, the works of Panasevič and Delcour give a solid launch for systemizing theoretical approaches on Lithuanian development cooperation policies. First one concludes, that conducted empirical analysis showed that 2 theoretical approaches could be signature to Lithuania's choices of foreign aid policies: 1) *power-political theory*; 2) *political stability and democracy theory*. Another one calls for a *Hybrid theory*, promoted in Delcour's article, where it is argued that Lithuania's development cooperation is driven by "the influence of EU membership and the impact of domestic dynamics"⁴³, which unmistakably confirms the significance of previously mentioned *Europeanisation theory*, elaborated by Lightfoot, and proves results of Panasevič 's analysis, aimed to explain the internal motives of country 's foreign policy preferences.

Having said that, a very rich theoretical framework of what motivates countries will be more useful for carrying out empirical research by providing grounds for the interviews with Lithuanian policy makers and implementers. Carefully formulating questions deriving from different theories could help unfold if and, most importantly, why some of the motives used in other countries are not

⁴⁰ These 4 models were defined by Matthew Fielden, who rejected the humanitarian base of foreign aid and highlighted these theories

⁴¹ Panasevič, *Five Approaches to Development Cooperation*, 47.

⁴² Delcour, 2.

⁴³ Delcour, 17.

working in Lithuania's case. In this manner it is expected that the main elements of assumption of why countries are motivated could be employed in reverse – by trying to find out why Lithuania is “not motivated” enough.

3. Methodology

A particular problem of a particular time in a particular country would be best dealt with by applying *case study method*. A question, whether this method should be deployed, inevitably came across, as Panasevič asserts, that (her) “<...> analysis contributed to the exploration of the broader context of Lithuanian development cooperation policy <...>”⁴⁴ and there are other works that chose this tactic⁴⁵. Having in mind that the ambition of this work is to analyse a certain part (obstacles) of Lithuanian development cooperation as a unit, it is rational, that this could be a fitting method too. I have to agree that many features of case study method (exploratory strategy, focus on insight into causal mechanisms, propositional depth, (internal) case comparability, etc.)⁴⁶ would be in line with this research.

In case of this work, for gathering background data, measuring a status of Lithuania's development cooperation implementation in numbers, as well as reviewing attitudes of relevant groups on individuals (e.g., Lithuanian citizens, politicians, media representatives) *quantitative methods* (mainly statistical analysis and data from quantitative surveys) was used. As for the empirical research part, aiming to uncover different layers of obstacles hindering Lithuania's performance in development cooperation arena, the primary and most important source was **semi-structured in-depth interviews**.

Initial idea was to interview at least the principal levels of the governing structure in Lithuania: legislative, executive branches, concentrating on Ministry of Foreign Affairs (MFA) as the institution responsible for development cooperation policy formation and implementation, Central Project Management Agency (CPMA), responsible for the management of development cooperation projects. The list of possible “elite” interviewees was drawn up after consulting with the Development Cooperation department of MFA, as well according to my own observations the most active (in their field of work, media, in various events, conferences) politicians and other advocates for Lithuanian development cooperation policy. Despite that, after few interviews the list was expanded for two reasons: first, answers from some respondents led to the idea that additional angles, like education or non-governmental approach on the subject or the position of European Commission, should be analysed too, secondly, the “snowball” effect got into motion as some of the interviewees

⁴⁴ Panasevič, *Five Approaches to Development Cooperation*, 41.

⁴⁵ Bileišis.

⁴⁶ Gerring, J. (2004). What Is a Case Study and What Is It Good for? *The American Political Science Review*, 98(2), 346.

recommended to talk to other certain people. Ultimately, 17 interviews were carried out with representatives of European Commission DG INTPA⁴⁷, Parliament, Government, President's Office, European Parliament, MFA, Ministry of Finances, Ministry of Education, Science and Sports, Ministry of Economics and Innovations, CPMA, NGDO Platform⁴⁸, Organisation "Create Lithuania". Most of the respondents were high-level officers or leading experts in their field. All but two interviews (with one of the representatives of MFA and with European Commission) were conducted in Lithuanian language, as it was easier for speakers to express their attitudes and talk without constraints. 6 interviews were conducted during face-to-face meetings, the rest held online via video calls.

The questionnaire was prepared in advance, nonetheless during the interviews additional questions were asked or original ones altered to adapt to the conversation, or the profile of the institution represented by the person. The structure of the **questionnaire** is provided in the Annex 1.

For the examination of the data gathered during the interviews the **thematic content analysis** from the inductive point of view was used. It was suitable in my case, because there is lack of previous research findings on the subject, so the questions were asked without prejudgement on what could be the possible obstacles in the development cooperation policy. After collecting all the answers, patterns in the data were reviewed, provided reasons categorised in expectations to develop a conclusion that could explain those patterns. This is consistent with the general idea of inductive analysis which "primarily use[s] detailed readings of raw data to derive concepts, themes, or a model through interpretations made from the raw data by an evaluator or researcher"⁴⁹. However, this facilitated just sorting out the main problems in development cooperation without deeper insight, why they exist in the first place. Therefore, for finding the "root" causes of the indicated problematic areas this research turned to slightly unconventional method, called "**5whys**" **technique**. This methodology allows by quite simple manner to get into deeper level of understanding, why some problem exists, where are its origins. It will be explained in detail in the chapter 4.3. "Finding the "root" cause".

4. Lithuanian development cooperation. To worry or not to worry?

17 years – already enough or still quite early to talk about the maturity of Lithuania as a donor country, equally standing together with the rest of EU family? Nobody expected new members to suddenly go above the bar set by more experienced ones, for this reason the required ODA target by

⁴⁷ DG INTPA (The Directorate-General for International Partnerships) is responsible for formulating the EU's international partnership and development policy.

⁴⁸ NGDO Platform, established in 2007, is an association uniting organizations working in the field of development cooperation from Lithuania. Currently the Lithuanian NGDO Platform has 21 members (source: <https://www.vbplatforma.org/EN/about-project> (retrieved on 22 November 2021).

⁴⁹ Thomas, D. R. (2006). A General Inductive Approach for Analyzing Qualitative Evaluation Data. *American Journal of Evaluation*, 27(2), 238.

2030 for them is much lower – 0,33% of GNI, whereas older member states must strive for 0,7% of GNI.⁵⁰ It must be repeated one more time that the original date was 2015, however, according to European Commission, “we were very optimistic, when we first put out this goal and we still want to achieve it, but we need to be realistic”, so the target was postponed to 2030⁵¹. Moreover, target set that in advance is meant to be achieved step by step, gradually increasing ODA each year. As mentioned before, Lithuania’s journey strictly regarding ODA size does not look satisfactory.⁵² Looking at EU member states who only must strive for 0,33% goal, in the ranks of 2020 Lithuania is sharing second and third places from the end out of 13 countries with Latvia, leaving just Cyprus behind. Identical situation is comparing the whole EU 27 trends – Lithuania, Latvia and Cyprus are at the very bottom of the table, whereas similarly accepted to EU in 2004 countries, such as Estonia reached 0,17%, Hungary – 0,27% and Malta already exceeded the target by providing 0,44% in 2020⁵³.

What must be emphasized already now, that the COVID-19 pandemic should not be used as an excuse for the possible decline or stagnation as the statistics show that ODA volumes increased to their highest level ever in 2020, even as global GDP fell dramatically.⁵⁴

In this respect, it seems persuasive that Lithuania should be concerned about the fact, that it’s ODA is not increasing and there have not been any solid signs of future improvement either. Still, the idea of this research was not to imply that deep problems do exist rather than to hear this from the respondents themselves or, if that’s the case, to receive opposite opinions, that the pace that we are having isn’t abnormal and that there isn’t much to worry about. Because of that there were no concrete hypotheses to be checked, an open mind before the interviews was the main principle to be followed.

As explained above, the principal material for the research was acquired during the interviews. Main attention was dedicated to explicating, why Lithuania still hasn’t been able to successfully embrace the role of a donor country. Thus, analysis of the possible problems and reasons for their existence were given largest amount of time and consideration. Nevertheless, the primary step to open the floor for the deeper conversation was the one wondering about the motivations towards the development cooperation policies in the first place.

⁵⁰ European Commission “Europe remains the world’s biggest development donor – €74.4 billion in 2018” https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2075 (retrieved on 17 December 2021).

⁵¹ Interviewee No. 17, interview with the author, 22 December 2021.

⁵² 0,11% in 2009, 0,10% in 2010, 0,13% in 2011 and 2012, 0,11% in 2013, 0,10% in 2014, 0,12% in 2015, 0,14% in 2016, 0,13% in 2017, 0,12% in 2018, 0,13% in 2019 and 0,12% in 2020. OECD (2021), “Lithuania”, in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/3eb7f948-en> (retrieved on 6 December 2021).

⁵³ European Commission “Publication of preliminary figures on 2020 Official Development Assistance Annex: Tables and Graphs” annex_-_tables_and_graphs_for_oda_memo_final_d1.pdf (europa.eu) (retrieved on 17 December 2021).

⁵⁴ OECD (2021), Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/2dcf1367-en> (retrieved on 20 October 2021).

4.1. Motivation and its influence on the policies of Lithuanian development cooperation

As the motivation behind Lithuania's development cooperation policies was proposed as a starting point framing the theoretical setting and possibly leading to the answers in the empirical analysis of the research, the proper attention must be given to it. In the beginning of the interviews the interviewees were asked, what, in their professional opinion and experience, drives Lithuania's development cooperation policy forward. It is important to note, that respondents were given freedom to elaborate about the motives without suggesting possible motivations rising from the theories described earlier. However, as the list of theoretical rationales is quite exhaustive, the responses collected were not surprising, that is, there were no new motives that were not yet elaborated in the academic literature. Interestingly, but again, not unexpectedly, almost everyone named at least 2 or 3 different motives. The overview of the statements gathered during interviews is presented next.

Firstly, it is essential to disclose that 2 interviewees openly pointed out that there is a **lack of motivation in general**, when we speak about Lithuania's development cooperation policy and its implementation. The lack of motivation in the Ministry of Finances (the one that is responsible for the formation of the state budget)⁵⁵ as well as a need to reboot our motivation and step into the next level of it⁵⁶ were mentioned. This signals that there could be instant flaws in Lithuania's motivation per se, but it is yet to be revealed.

Most interviewees believe that **commitments to the EU** is the main incentive for Lithuania's development cooperation implementation. Even though everybody admits it is not the only one, the birth of development cooperation is linked directly and unquestionably to the fact, that in 2004 Lithuania joined EU. In some cases, this is mentioned straightforward, in others more of a subtle way. As explained by one of the key persons responsible for the newest report on Lithuania's development cooperation⁵⁷, resulting from "Create Lithuania's" project⁵⁸, "while talking to members of Parliament or to advisers to the President, this is the first thing they pay attention to in the first place, because this is the indicator that we won't meet according to EU regulations"⁵⁹. The co-author of the report adds that "this formal commitment to the international community is very strong and we have to bear in mind that EU itself is very much concerned about the development cooperation and the corresponding priorities in that area"⁶⁰. These insights gathered during their work with different layers

⁵⁵ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

⁵⁶ Interviewee No. 5, interview with the author, 19 October 2021.

⁵⁷ Kurk Lietuvai "Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo stiprinimas" <http://kurk.lt/projektai/lietuvos-vystomojo-bendradarbiavimo-politikos-veiksmingumo-stiprinimas/> (retrieved on 6 April 2021).

⁵⁸ Project was made in cooperation with Lithuanian President's Office and the Ministry of Foreign Affairs during September 2020 – March 2021.

⁵⁹ Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021.

⁶⁰ Interviewee No. 8, interview with the author, 22 October 2021.

of governmental institutions have repeated in several interviews conducted in my research too. Representatives of the MFA, directly responsible for the development cooperation policy making, stated that if we talk about statistical majority in state institutions, they are not aware what development cooperation is, apart from the EU obligations, and that we settle for the minimum money that we have to spend, we spend it, we show that it's done, and we're calm until somebody bothers us again⁶¹, others expressed the same idea in a more moderate manner, but, notably, addressed it at the very beginning of conversation⁶². This clearly proves the relevance of *Europeanisation or Compulsory altruism theories* in Lithuania's case.

The other motive, quite often mentioned in the interviews was Lithuania's aspiration to **enhance the spread of democracy, especially in Eastern Partnership countries**. Democratization, as the one of the key motivators, was mentioned by around half of respondents and almost all from the higher, policy making level. High representative of MFA states that Lithuania has "historical political interest, dictated both by our geopolitical position and by historical circumstances"⁶³ to help our Eastern Neighbourhood countries. Another representative of MFA adds that "we feel obliged to pass on to our neighbours the experience of joining the various western European structures, because there is no doubt that if we want to be safe, our neighbours must be safe"⁶⁴. High representative of the Office of the Government concludes that "Lithuania has chosen the Western direction, the direction of Western values, and represents it very clearly, and therefore Lithuania's contribution to the development of other emerging can help those countries to follow in the footsteps of Western values, the principles of democracy, human rights, the rule of law, which would create the preconditions for them to be on the side of these values"⁶⁵. That Lithuania's actions are driven by the strong wish to see the world as the better place, where democratic countries prevail, was comprehensively noted by the high representative of the Foreign Relations Committee of the Lithuanian Parliament. He also emphasised that Lithuania already did quite tremendous work in Ukraine, Moldova, Georgia, even Belarusian and Russian dissidents fighting against authoritarian regimes found support in Vilnius and the situation was much different than it was 20 years ago⁶⁶. Democratization is important because we have obvious experience and a lot of it, it is only natural that we want to share it⁶⁷, "helping to spread democratic values among dissidents is in our DNR"⁶⁸. The aspect of the Eastern direction seems very natural, as priority directions of Lithuania's

⁶¹ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

⁶² Interviewee No. 11, interview with the author, 12 November 2021; Interviewee No. 12, interview with the author, 12 November 2021.

⁶³ Interviewee No. 11, interview with the author, 12 November 2021.

⁶⁴ Interviewee No. 12, interview with the author, 12 November 2021.

⁶⁵ Interviewee No. 3, interview with the author, 8 October 2021.

⁶⁶ Interviewee No. 4, interview with the author, 11 October 2021.

⁶⁷ Interviewee No. 8, interview with the author, 22 October 2021.

⁶⁸ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

development cooperation were and still are targeted to this neighbouring region in the main national strategic documents⁶⁹. This is reflected quite clearly in the rationale of our development cooperation identified by the high representative of the President's Office – “expanding Europeanisation in the Eastern Partnership countries, increasing sectoral integration, expanding the notion of the internal market as such, and carrying that message of the benefits of Europeanisation more broadly”⁷⁰. The very picturesque description of this motive was given by the representative of MFA, who was working during creation the unit for Development Cooperation in 2004. As it was the aftermath of the Orange revolution in Ukraine, the main goal was to help Ukraine in its Euro integration path and also to democratise Belarus. “We were thinking orange”, he simply puts it⁷¹. There was a pragmatic spin on the direction noticed as well: “this is the most logical thing to do, because with a limited amount of money, we can't spread it over many countries, so we chose the ones that are the most important for us politically”⁷². Generally, that prioritization should stay this way was agreed unanimously, as it is directly related to our national security, our values, finally our wish to share the lessons of the democratization path taken already 3 decades ago. Two aspects (democratisation and the prioritization of Eastern Partnership region) reflect quite well *Political stability and democracy theory* and at some level even *Strategic-defensive or Cold War theory*. The latter one, although mentioned by Panasevic as not the most pronounced in Lithuania's case, is still worth mentioning, as it is possible that to gain influence in less developed countries that are under pressure from external or internal authoritarian (originally in the theory – communist) threats is one of the motivators. This was emphasized in one of the interviews: “Last 15 years were the years of democracies losing out to autocracies. We will lose. Last year, after the pandemic, 75% of the world's population lived in countries with deteriorating democracies. We are the frontier. We have to help our own people [democratic countries] all over the world because we are already a minority in this world”⁷³. This is also supported by the previous statements about “thinking orange” – it basically means supporting so called “coloured revolutions”⁷⁴, which, having in mind that the most pronounced geographic location

⁶⁹ The prioritization of the Eastern Partnership countries for the period up to 2021 are set in the Interinstitutional action plan for development cooperation (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Nr. 937 “Dėl vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo”, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/728ed9a083e611e6a0f68fd135e6f40c?jfwid=-vdxstep3d> (retrieved on 7 October 2021). As for the period after 2021, the “National Plan for Progress for 2021-2030” again emphasizes the goal to support Eastern Partnership region (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 998 “Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo”, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5> (retrieved on 7 October 2021).

⁷⁰ Interviewee No. 2, interview with the author, 16 August 2021.

⁷¹ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

⁷² Interviewee No. 15, interview with the author, 25 November 2021.

⁷³ Interviewee No. 4, interview with the author, 11 October 2021.

⁷⁴ Worldwide media use the term colour revolution to describe various protest movements and accompanying attempted or successful change of governments that took place in several countries of the former Soviet Union, the former Yugoslavia and People's Republic of China during the early 21st century (Wikipedia, “Colour revolution” https://en.wikipedia.org/wiki/Colour_revolution (retrieved on 10 November 2021).

of the most prominent coloured revolutions was actually former Soviet Union countries, again can hint to the aim of building a retaliatory power against Russia and its alias in the region of previous influence.

Third type of motives could be called **enhancement of diplomatic relations**. This is closely connected to **fostering Lithuania's image in international arena**. These motives were noted quite often: emphasizing that we use development cooperation to “show our credibility to other countries, and to our developing partners, and to other international partners in EU”⁷⁵ or merely drawing attention that “we give 10 000 vaccines to Ukraine, because we want to have better relationships”⁷⁶. It is also believed that “the implementation of the development cooperation programmes in particular countries has a positive effect, opening more doors for other projects, be they economic projects or the improvement of political relations”⁷⁷ or that “through the development cooperation tools it is possible to support and reinforce political objectives, with additional outreach to civil society – to build reputational, soft power”⁷⁸. Representative from CPMA (responsible for the administration of our development cooperation projects) believes that “if we participate actively and win against other countries with strong expertise, it really raises our prestige in the eyes of our EU counterparts”⁷⁹. The described rationalization falls under the *Power-political theory* and *Norm diffusion theory* respectfully.

Motivation less expressed is the ability for professional exchanges, benefits for organisations, **sharing and gaining of good practices**. This was highlighted by NGDO representative, who is certain, that development cooperation should not be seen only as a tool to provide aid, but to receive the benefits for our organisations, our experts as well⁸⁰. There is no concrete theory assigned to such type of motives, but we can put it under the framework of political or economic considerations, because at the final stage there are again some benefits for this professional exchange of experiences.

Only one respondent believed that we are driven by **humanity and compassion**⁸¹, so this should be listed as an exception rather than the rule.

Economic-pragmatic rationale was mentioned by many, but mostly referring to the fact that Lithuania does not know yet how to employ such incentive, how to make it a solid motive behind our actions in developing countries. So, it is more a potential motive rather than the existing one. Respondents openly said that because Lithuania pays a lot to the EU budget and the budgets of other international organisations for development cooperation needs, in return our businesses, our

⁷⁵ Interviewee No. 8, interview with the author, 22 October 2021.

⁷⁶ Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021.

⁷⁷ Interviewee No. 9, interview with the author, 25 October 2021.

⁷⁸ Interviewee No. 11, interview with the author, 12 November 2021.

⁷⁹ Interviewee No. 13, interview with the author, 19 November 2021.

⁸⁰ Interviewee No. 14, interview with the author, 22 November 2021.

⁸¹ Interviewee No. 2, interview with the author, 16 August 2021.

companies should be facilitated in participating in competitions, in tenders⁸². Others add that development cooperation policy could be regarded as a policy that “sort of rolls out the red carpet for business, because there is an institutional relationship, and when there is a normal bilateral relationship, there are opportunities for business, incentives and guarantees of security of doing business”⁸³. However, “we are not making the most of the potential we have now. For example, the Estonians are expanding their network of embassies in Africa on the back of IT projects alone, we have not yet reached that level”⁸⁴. In conclusion, earlier presented *Economic-commercial theory* is still regarded as the option for the future, not reality.

Mix of several factors pointed by the interviewees allows to arrive to the Lauren Delcour’s *hybrid theory*, which, as mentioned, argues that at least two moments should be highlighted when describing Lithuania’s development cooperation: “influence of EU membership and the impact of domestic dynamics”⁸⁵. This theory appears to be correct even today, as the overall picture is the following – obligations to EU are still very much relevant, if not the most important aspect, and together with it, different national objectives appear, be it strive to democratize and help our neighbours in the Eastern borderlands, aim to improve diplomatic relations, build the image of a respectable player, or even emerging economic, pragmatic interests. Whatever quantity or combination, there are usually two parts: external and internal. **The ground motivator is still the external one - international obligations to EU.** Although in some cases it was only implicit, still looking systematically, the fact that until now the necessity to achieve 0,33% from GNI of our ODA is the main indicator of how we measure development cooperation implementation, clearly shows that it is the need to fulfil what is requested in Brussels what matters at the end of the day. Other most prominent cases were our goal to spread democratic values, especially in the Eastern Partnership countries, fostering diplomatic relationships in general, gaining respect among international counterparts, ensuring our security, trying to find economic benefits, which can all be labelled as internal factors. Thus, hybridity of the approach towards Lithuania’s development cooperation is evident. The range of the weight of each factor could be an object for discussion, especially if putting them into perspective of a certain period of time, but there is no doubt that after 17 years of EU membership Lithuania has not got rid of “compulsory altruism” yet. Without deeper analysis it may seem a reasonable point, however, as rightly mentioned by one of the interviewees, “development cooperation policy did not emerge organically in Lithuania, our society did not come together and said, we now need to help other countries, it was imposed here mechanically”⁸⁶. It is quite possible

⁸² Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

⁸³ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

⁸⁴ Interviewee No. 2, interview with the author, 16 August 2021.

⁸⁵ Delcour, 17.

⁸⁶ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

that we are still holding on to external factors because we did not yet learn how to foster development cooperation policy from our internal values and perceptions.

4.2. Reasons behind the problems in Lithuania's development cooperation

As expected, quite many different reasons, why Lithuania's development cooperation policy implementation is lagging, were named by respondents. There was no denial of the problems, although in some cases, attempts to sugar-coat situation were noticeable. This part of the research will try to list and describe all the reasons in the random order. Later, the causality between them and attempt to find the "root" cause will be presented.

As obvious as it might look, **bureaucracy and legal issues** should not be overlooked and that was done by several of interviewees. Most comprehensively it was elaborated by the representative of MFA, who initiated the most recent legal changes in development cooperation implementation field⁸⁷. According to him the biggest problem was binding development cooperation projects to the budget year, although around the world, development cooperation projects are mostly multiannual: "The reality is that our Law on Budget Structure, unfortunately, is archaic and does not reflect the real needs of our country to have some flexibility in certain areas, especially in foreign policy. Moreover, the Ministry of Finance has been keeping the position that at the end of the budgetary year all the money has to be spent down to zero, otherwise next year you will not get it. This whole state financial policy is really flawed, and unfortunately the state is cutting the branch on which it sits."⁸⁸. It is important to remark that the drafting process was long and complicated not only because an extensive persuasion had to be done in all the possible levels of state apparatus, but also that there were people, who "either have some narrower interest and vision of their own, or some who don't want to leave their comfort zone... there were a lot of "spokes put in the wheels"⁸⁹. And on top of that, the idea of the multiannual fund dedicated to development cooperation needs had to be defended against resolution of Constitutional Court, which earlier on a different case concluded that creating funds that can accumulate and keep state money for more than one budgetary year was against the Constitutional prerogative of the Parliament to approve the state budget annually⁹⁰. Luckily, the nuances that it is applicable, if the funds are used for everyday public purposes and proving that development cooperation is an exceptional type of activity, helped to overcome this obstacle.

⁸⁷ From January 1, 2022, the Development Cooperation Fund, managed by CPMA, should start working. It will provide possibility to implement multiannual projects and give budgetary flexibility.

⁸⁸ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas, 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas Nr. KT187-N15/2020 "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, kuriais reguliuojamas tam tikrų programų, fondų arba institucijų finansavimas, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai", <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/358326e11edf11eb9604df942ee8e443> (retrieved on 11 October 2021).

It was also noted that it is an issue that our foreign policy does not have effective instruments, for example, even for the provision of vaccines to Moldova, to Ukraine, as aid during the COVID-19 pandemic, there were complicated legal procedures to be adhered thoroughly. “The instrumentation needs to be simpler, the mechanisms more flexible, the decision-making quick. In this way, we could deliver the support faster”⁹¹. “The hope for a new era” with the creation of Development Cooperation Fund was expressed, as well as other tools like delegation of our national experts to the EU delegations in other countries, which could really help building the ties and connections before the projects, are now not very much appealing⁹².

Bureaucratic system does not work in development cooperation’s favour, on the contrary, it complicates procedures and even discourage stakeholders to participate in the activities. The current one-year projects offered by MFA are actually 7-8 months duration in practice (time to prepare the contract, to close earlier in order to provide necessary reports is subtracted from the given 12 months), so the administrative burden for the project implementers is enormous, not to mention the fact, that is it strategically very difficult to create some real value in the partner country during such short time.⁹³ It was stressed by the representative of the NGDO Association, who noted that “at some points NGDOs chose to participate in EU based programmes, rather than national ones, because there are too much complicated finance mechanisms to handle with a very little reward”⁹⁴. Interestingly, there are opinions that bureaucracy of EU funded projects is also quite big and our businesses, NGDOs have to put in a lot of work to get involved, not many have the time to deal with the bureaucracy that might pay off maybe next year only⁹⁵.

The reason repeated quite often was related with Lithuania’s **inability to look at development cooperation through economic lenses**. This instantly explains, why pragmatic motivation is still a possibility, not a reality, and why *Economic-commercial theory* is not yet relevant to Lithuania’s case. One can feel disappointed that the altruistic, humanitarian essence of development cooperation in which it originated in the first place, seems forgotten, when we talk about economic-commercial approach, however, if wisely adopted in can only increase our ability to use other approaches too, this was agreed among respondents almost unanimously. According to *Economic-commercial theory*, foreign aid is determined by the economic and commercial interests of donors⁹⁶. There are many ways, in which foreign aid can contribute to the commercial interests of the donor state, like promoting special political and economic reforms in the recipient country that would be beneficial

⁹¹ Interviewee No. 2, interview with the author, 16 August 2021.

⁹² Ibid.

⁹³ Interviewee No. 14, interview with the author, 22 November 2021.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Interviewee No. 12, interview with the author, 12 November 2021.

⁹⁶ Panasevič., 47, cited in Hopkins R. F., “Political Economy of Foreign Aid.” In Finn Tarp Foreign Aid and Development: Lessons Learnt and Directions for the Future, London: Routledge, 2000, p. 329-330.

for the commercial interests of donor, introduction of special rules in development cooperation programmes that would require that the grants and loans must be used to buy goods and services from the donor's country, or simply using development cooperation projects contribute to smoother cooperation between individuals, building confidence between the societies of the two states and creating a better climate for investments⁹⁷. All these options if not more were indicated by interviewees, but all in the context of disappointment that Lithuania is only at the very beginning of this path, and much more should be done.

Respondents noted, that “when we think about development cooperation, we should think about the added value it brings in political, inter-institutional cooperation or business terms”⁹⁸. Alas now in centralised European programmes, whether it is the “European Horizon” or in our national development cooperation projects, we are underperforming quite significantly. Example was given (not based on real calculation, but as an illustration), that we contribute 10 euros, but we get only 1 euro in return, the proportion is very inadequate. Even if we have much potential in some areas, like renewable energy, wastewater treatment, IT sector, financial technologies, public administration, we do not know yet how to use it. Intellectually we have the understanding, but unfortunately, we do not know how to employ it in practice, we do not have a well-functioning mechanism.⁹⁹ As for this mechanism to appear, many issues, including necessary legal acts, anticorruption, and transparency principles, must be solved¹⁰⁰.

High representative of the Office of the Government strongly expressed support to the concept that development cooperation policy should work as balanced system between public sector, NGOs and businesses. Although formally ODA consists of only funds allocated from the state budget, there are no barriers to search for additional financial resources that could boost the development cooperation portfolio. She emphasised that the alternative instruments are already used in other countries, where private business invests, creates jobs in emerging economies, and the state can provide loans, guarantees, financial instruments to help such business to invest. Moreover, in a global sense, we must remember that development is inseparable from economic development, and that the latter is inseparable from the creation of quality jobs, so it is very important, what OECD, other experts, have repeatedly said, that the role of private business in development cooperation is a very important one. Hence, such financial instruments, which are constantly revolving and renewing, could contribute to increasing the possibilities of Lithuania's commitment without directly requiring an annual increase in the public budget¹⁰¹. This would call for understanding that “Lithuania's

⁹⁷ Panasevič, 47.

⁹⁸ Interviewee No. 2, interview with the author, 16 August 2021.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Interviewee No. 13, interview with the author, 19 November 2021.

¹⁰¹ Interviewee No. 3, interview with the author, 8 October 2021.

development cooperation is not Lithuania's public sector development cooperation"¹⁰², that was stressed additionally, and the latter aspect could fall under the flaws of strategic nature, which will be discussed later.

The inability to "economize" development cooperation negatively impacts Lithuania's possibility to participate in internationally organised development cooperation projects. Representative of MFA informed that if a Lithuanian institution wants to administrate EU multiannual programs, we must co-finance roughly 5%, sometimes more, it can be up to 50%. He gave an example of such program in Ukraine on public finance management with the budget of 50 million euros, with our input of approximately half of million. "We did it, but it's challenging. We need to prove the return of this investment."¹⁰³

An important aspect emphasised by the advocates for economic-based approach, is the very uneven distribution of our ODA in multilateral and bilateral aid directions. For many years now Lithuania's ODA consists of roughly 80% of multilateral aid and only 20% of bilateral aid. If compare it to the EU average, our gap is very pronounced¹⁰⁴. All respondents, but from the Ministry of Finance, were in favour that bilateral aid portion should be enhanced. "We pay into the EU budget, to the funds of World bank, the UN, and we forget that money, we don't see how it is being used, we don't really have ownership of that multilateral aid. Whereas bilateral aid is money that we ourselves can control, that we can use to have a political, economic, and social impact on our partner countries, and ultimately to strengthen our soft power and influence in the international arena", noted representative from MFA¹⁰⁵. His colleague added that there are excellent examples in the "old" EU Member States, which are doing it very well, businesses in Germany, France, Netherlands, Scandinavian countries are very much involved, and they are taking back a really big part of contributions in various projects in Africa, Asia, all over around the world¹⁰⁶. According to the respondents, there was an American, German, and Spanish study on the impact of bilateral aid on trade which concluded that one euro or dollar or other monetary unit spent on bilateral aid generates a return of two euros or dollars over time. Multilateral aid, on the other hand, may pay more political dividends, but in practice it is an economic loss for the country¹⁰⁷. However, no one suggested that we blindly move more financing into the bilateral aid basket. Without proper mechanisms there is no purpose of enhancing bilateral aid; it is necessary to align, how the money would be spent, how the projects would be managed and controlled.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

¹⁰⁴ OECD (2021), Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/2dcf1367-en> (retrieved on 20 October 2021).

¹⁰⁵ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

¹⁰⁶ Interviewee No. 12, interview with the author, 12 November 2021.

¹⁰⁷ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

Now the arguments of the Ministry of Finance give a completely different light on the subject and there is a logic behind them too. It brought attention to a very prominent detail, that when discussing bilateral or multilateral aid we are usually using just the absolute numbers of how much we spend or what is the use for the donor country, without concentrating on the effectiveness of the aid to the recipient country. “If we talk about bilateral projects, it is quite difficult to measure the effectiveness [of the project], but if we take funding via International Development Association (IDA), one of the World Bank groups, the aid through it is considered among the most effective for developing countries. For example, according to the 19th replenishment, donor contributions amounted to about 24 billion dollars, but when these funds were used as a capital counterweight, the IDA borrowed more, and the sum rose to almost 90 billion. These donor funds are mobilised, which means that 1 dollar of aid means 3 dollars for developing countries. In other cases [bilateral aid], donor country provides one euro and recipient country receives that one euro. So, when we talk about the proportion of aid [to multilateral and bilateral], it is imperative to talk about aid effectiveness”¹⁰⁸. The Ministry of Finances also insisted that it is possible to have the return of what we provide into international multilateral funds, like World Bank, because Lithuanian companies can participate in the public procurement calls there: “If our contribution is 3-4,5 million euros, Lithuanian companies have been able to get contracts worth up to 20 million euros in some years. So, the returns are there. But it depends on the activity and participation of the companies themselves.”¹⁰⁹ And lastly, they disagree with the statement, that Lithuania is not able to track how our donations were used, on the contrary, at least with the World Bank, the accountability to the donors is quite exhaustive - four meetings, three times a year, all day long, discussing what the commitments are, what results will be achieved, in what areas, as well as reports and mid-term reviews every 3 years¹¹⁰.

Another point which needs to be revealed in this regard is the reluctance from the business itself. As noticed by the high representative of the Ministry of Economic and Innovations, business’ interest is low, because it takes more initial effort than the alleged return, so they are more likely to be contractors than implementers, unless they have other objectives, e.g., in terms of contacts, access to information in those particular countries. “We do not have a tradition of public private partnership in development cooperation field either.”¹¹¹ The same was expressed by MFA, which encountered in practice that business avoids risks and seeks for simplest solutions: “We have a lot of really cheap EU money that we barely have time to absorb, to put in the paving stones, but we are not able to absorb it in meaningful activities, in job creation, in intellectual potential, in science, in education...

¹⁰⁸ Interviewee No. 10, interview with the author, 27 October 2021.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Interviewee No. 9, interview with the author, 25 October 2021.

in these areas. We are investing into paving, roads... and that is enough for everyone.”¹¹² He continues with an example of failed attempt to convince businesses to participate in development cooperation. Representatives from the Lithuanian Confederation of Industrialists were invited to propose possible topics, countries that they would be interested to do business and even though it looked like the concept was clear to them, there were no feedback afterwards. “We are living too well, because if there was famine, I think it would be different. We are now offering [to the businesses] to do the minimum work and take the reward so it could be a success story and step into the future. In theory it’s understandable, but in practice the routine kills you, and getting over yourself to be a bit more strategic is difficult”¹¹³, he concludes. A further example, given by respondents also concludes the same. At the end of 2019, representatives of the International Finance Corporation (IFC), one of the World Bank Group organisations, visited Lithuania. They wanted to advertise and present their activities and the Ministry of Finances, together with the Ministry of Economy and Innovations, helped to organise the involvement of larger companies, such as “Maxima”, “Girteka”. During the meeting, IFC presented their activities, offer products such as soft loans or equity investments¹¹⁴. He regretted that very few companies were really interested in expanding in Africa, in Asia, everybody is more invested in those closer developing countries, like Ukraine, Moldova.¹¹⁵

Another ambiguous moment in this regard can be called “chicken or the egg” dilemma. The interviewees from the Ministry of Finances asked rhetorically: What must come first – business interest and pressure or state’s greater contribution to some activities and countries so that companies would be more interested to participate in projects? In some cases, no matter how much money we put in, if there is no interest from business, then we are wasting that money. Or if business sees an interest and approaches the state asking to facilitate the ways in which they can get easier access to that, there are no guarantees that it will work.¹¹⁶

Continuing the topic of finances, it is worth noting, that only a few times insufficiency of the state budget was mentioned as a reason. This seems correct, as it probably should be regarded more as a consequence of other problems explained rather than individual reason itself. Exception of course can be done while talking about global economic crisis, where the overall deficit of state budget leads to strict prioritisation of essential needs of the citizens¹¹⁷.

Summarising, it looks quite obvious that a considerable number of economic-nature problems lie in development cooperation field. They are interwind with each other, thus making it more difficult

¹¹² Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ If you acquire a company in a certain developing country, IFC can give a loan, to finance the acquisition, so that it can develop its activities there.

¹¹⁵ Interviewee No. 10, interview with the author, 27 October 2021.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Interviewee No. 13, interview with the author, 19 November 2021.

to solve. That is why it is not surprising that the verdict for *Economic-commercial theory*, introduced by Panasevic in 2013, remains the same after 8 years – there is no foundation to evaluate its implementation in practice just yet.

The absence of the strategy for development cooperation policy was frequently noticed during conversations. It was pointed out either straightforwardly or emerged in the context of different thematic problems, but in any case, evidence show the lack of strategical alignment of development cooperation policy as such. Just plainly looking at the numbers, we see that our aid in 2020 was 0,12% of GNI, which is even lower than in 2019, when we allocated 0,13 % of GNI¹¹⁸. This kind of up-and-down jumping only serves to scatter and shows inconsistency in public policy and strategic lack of planning.¹¹⁹ Admitting that strategical thinking is flawed isn't an easy task, nevertheless, around half of respondents pointed exactly that.

We cannot claim that there are no strategic documents for development cooperation whatsoever. The Law on Development Cooperation and Humanitarian Aid¹²⁰ sets main goals and principles, assigns responsible institutions, defines main means of financing, etc. It is too general to find any tangible strategy and according to the Lithuanian legislature principles it is normal not to overload legal acts adopted by the Parliament with the details¹²¹. Governmental level should be the one introducing overall strategies as such as for implementation of development cooperation in Lithuania. Until the end of 2021 Interinstitutional action plan for development cooperation¹²² was the main legal act by the executive power branch. It was set for the period of 2019-2021 and it is expiring now. There are several points set out in it: main directions (Eastern European region, emphasising Eastern Neighbourhood countries, countries of migration origin and transit), declaration to reach

¹¹⁸ OECD (2021), "Lithuania", in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/3eb7f948-en> (retrieved on 6 December 2021).

¹¹⁹ Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, "Naujienlaiškis #12 Vystomojo bendradarbiavimo peizažas: dalyviai, požiūriai ir architektūra", https://www.vbplatforma.org/uploaded_files/library/Naujienlais%CC%8Ckis%2012%20Vystomojo%20bendradarbiavimo%20peiazas%CC%8Cas%20dalyviai,%20poz%CC%8Ciu%CC%84riai%20ir%20architektu%CC%84ra.pdf (retrieved on 29 November 2021).

¹²⁰ Lietuvos Respublikos Seimas, 2013 m. gegužės 16 d. Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas Nr. XII-311, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CB6DD9C7792D/asr> (retrieved on 9 April 2021).

¹²¹ The Constitutional Court, in its ruling of 26 October 1995, stated that the law establishes rules of a general nature, whereas they may be elaborated in secondary legal acts, which may also regulate the procedure for their implementation (Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas, 1995 m. spalio 26 d. nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 10 straipsnio septintosios dalies nuostatos, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 470 patvirtintos Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ įgyvendinimo tvarkos dalinio pakeitimo“ 1.2 punkto nuostatos, 2.1 punkto ir jo 1, 2 bei 3 papunkčių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai", <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta435/content> (retrieved on 25 October 2021).

¹²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Nr. 937 "Dėl vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo", <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/728ed9a083e611e6a0f68fd135e6f40c?jfwid=-vdxstep3d> (retrieved on 7 October 2021).

0,33% of GNI by the year 2030, commitment to cooperate with international bodies, goals to educate young generation, etc. However, apart from very generic milestones (to reach 0,14% in 2019, 0,15% in 2020 and 0,16% in 2021) there is no detailed action plan or concrete strategy of how to actually do it. Moreover, new strategy, that will replace the abovementioned document, is not yet adopted¹²³. It is worth mentioning that MFA created a working group to define new strategic directions of development cooperation already in the beginning of 2021, but there was not much publicity about that. The only publicly available information about the work group was gathered on the website of NGDO Platform, where they published the letter of discontent on the grounds that they were not originally invited to participate in it¹²⁴. This working group will also have to decide on the proportion of the ODA directions to bilateral and multilateral aid and, as differences in the opinions between the Ministry of Finances and the rest of the stakeholders are quite substantial, a very well thought out compromise will have to be reached.

We shouldn't forget that another officially approved commitments in the governmental level for the period post 2022 exist: in "National Plan for Progress for 2021-2030"¹²⁵, adopted by the Government of the Republic of Lithuania (repeating the general commitments to reach 0,33% goal and focus on the Eastern Partnership region) and the Programme of the XVIIIth Government of the Republic of Lithuania¹²⁶ together with its Implementation Plan¹²⁷. The latter one could be called quite extensive if we compare it to the strategic documents of previous Governments. But even it actually requires to "review development cooperation policy and implement strategic review of the development cooperation policy and implementation framework"¹²⁸. Of course, admitting that there is a problem is a first step for improvement.

One can argue that it is possible to find other legal documents of strategic nature or defend the way they are being created, however, the evaluation and verdict by the policy makers themselves is what matters. As mentioned before, many of them have critique to share.

¹²³ At the submission of the work (in the beginning of January, 2022), new strategical directions for development cooperation were not yet adopted.

¹²⁴ Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma "Dėl Darbo grupės vystomojo bendradarbiavimo strateginėms kryptims parengti", [https://vbplatforma.org/uploaded_files/articles/Rastas%20Nr.%20VBPF0323%20\(1\).pdf](https://vbplatforma.org/uploaded_files/articles/Rastas%20Nr.%20VBPF0323%20(1).pdf) (retrieved on 23 November 2021).

¹²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 998 "Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo", <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5> (retrieved on 7 October 2021).

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimas Nr. XIV-72 "Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos patvirtinimo" (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>) (retrieved on 7 October 2021).

¹²⁷ 44. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2021 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 155 "Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo" (toliau – Planas) (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bef7d43286fe11eb998483d0ae31615c>) (retrieved on 7 October 2021).

¹²⁸ Planoas, 12.1.13 punktą.

High representative of the Office of the Government emphasized that firstly there should be “a clear ambition of where we want to go, not just in terms of % of the aid, but more broadly, in terms of policy, in terms of results.”¹²⁹ She marked that our legal acts are too general and beside established priority geographics we should define areas, sectors where our achievements are valued, so that there would not be hesitations to try implement our projects, in this manner it would be easier for us to have a clearer picture of the challenges and the results we want to reach. In order not to fail while doing that, she stressed again that Lithuanian development cooperation should not be regarded as Lithuanian public sector development cooperation. She advocated for multi-sectoral approach, where all three layers of stakeholders collaborate: public sector, which has the regulation, power to implement solutions and necessary organisations; private sector, which can help implement solutions; and finally non-governmental structures, which understand and know how to work with the public sector. “Only then we will be able to move forward.”¹³⁰ Similar insights were given by the high representative of President’s Office, who expressed disappointment that Lithuania does not yet have the good examples of coherent development cooperation policy implementation, “where all the chains worked, the information received was in line with the programme and with Lithuania’s geographic and economic diplomacy priorities, where business was involved and so on”¹³¹.

Another aspect is narrower, addressing to the fact that Lithuanian development cooperation projects are small-scaled and scattered. Representative of the project “Create Lithuania” expressed anticipation that the new strategic directions by MFA will be clearer, because until now “we had 17 different topics and countries”¹³² with no reasonable logic behind. This was repeated by the CPMA, who administers the projects¹³³ and by the NGDO Platform which members implement the projects¹³⁴.

Absence of strategic approach correlates closely with the fact that there are **no Key Performance Indicators (KPIs)** to measure the implementation of our development cooperation policy. Milestones for the period of 2019-2021 were mentioned and some of the goals expressed in the Implementation Plan of the Programme of the XVIIIth Government of the Republic of Lithuania and the only tangible KPI is the % of GNI itself provided for development cooperation, as requested.

This problem was mentioned few times when discussing the lack of communication about development cooperation to the society by suggesting, that “we do not communicate because there is nothing to communicate about. We are only tracking the numbers, how much money we are allocating to it, but what are we doing with that money? What can we tell the public apart from how much we

¹²⁹ Interviewee No. 3, interview with the author, 8 October 2021.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Interviewee No. 2, interview with the author, 16 August 2021.

¹³² Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021.

¹³³ Interviewee No. 15, interview with the author, 25 November 2021.

¹³⁴ Interviewee No. 14, interview with the author, 22 November 2021.

have spent? For example, beekeeping in Georgia was funded, but so what? If we had a specific tracking system for KPIs, where we go back to our partners to see what has been done afterwards, then a very good public awareness campaign could be done, but we are not doing that“.¹³⁵ Yet again, without high-quality strategy there cannot be any KPIs, as the latter is the mean to measure and assess, of how the strategical goals must be achieved.

Almost every interviewee has referred to the issue of the **lack of human resources** in the field of development cooperation. For this research 2 aspects are relevant: physical lack of people working with development aid field and lack of people who have proper competence.

The shortage of staff, truth to be told, was mentioned just once by the high representative of Development Cooperation department in MFA. It was presented in the light of a general concern: “The problem across the public sector is that there are massive staff shortages everywhere. In our department, only 10 out of 17 posts are filled. But in other departments it is the same. Here they come, stay for a year, half a year, and then they leave. This is a general crisis of the civil service, now everybody is starting to say, even the entrepreneurs, that something has to be done with the civil service, because they see that this is the same in other ministries that they need to work closely with, they need solutions, they need support, or they need to fight with the EU, with the EC, and there is nobody there to help.”¹³⁶ Unfortunately, it looks like the current situation in Development Cooperation department is not something that happened recently. Back in 2006 there were positive trends showing Lithuania’s growing attention to the human resources working directly with development cooperation issues – during few years staff numbers grew from 3 to 14¹³⁷. However, it appears like the efforts nearly stopped at that point, as the total staff quota for 2021 was 17, from which, as mentioned, only 10 are filled. The goal to reform state service, to make it more efficient and attractive was raised by the Prime Minister Ingrida Šimonytė, who included state service reform in the portfolio of five strategic works/projects of the current Government¹³⁸. This lets us presume that the scarcity of staff in MFA is indeed a wide-ranging problem. Despite that, more emphasis was given to the lack of competences in those who remain working.

Insufficient competence or even its absence was brought up from different perspectives. First of all, via the established rotation principles of the diplomats in MFA. Many of the employees in executive positions are diplomats, who undergo rotations every 3-4 years or with the change of the change of political leadership. “Diplomats come and go, some with more ambition, others who don’t

¹³⁵ Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021; Interviewee No. 13, interview with the author, 19 November 2021.

¹³⁶ Interviewee No. 12, interview with the author, 12 November 2021.

¹³⁷ Lightfoot, S., & Zubizarreta, I. L. (2008). The Emergence of International Development Policies in Central and Eastern European States. 23, 179.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Ministro Pirmininko strateginių darbų (projektų) portfelis“, <https://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/xviii-vyriausybe/ministro-pirmininko-strateginiu-darbu-projektu-portfelis> (retrieved on 10 December 2021).

find it [development cooperation] the most interesting field. We have been in the same field for many years [in CPMA], you know everything, of course you must always learn, but you don't have to start from scratch. And there [in MFA] while new people get around, it's almost time to go out [to be rotated] again. There is no "human memory", they change all the time, almost half of the department changes, you have to re-learn, understand everything anew."¹³⁹ But again, after checking facts, we can see that back in 2008 the situation was quite similar and Lithuania was even praised for recognizing the matter: "Lithuania is trying to deal with this by putting in place half diplomats and half civil servants, so that some sort of institutional memory can be established through the civil servants and the problem can be overcome"¹⁴⁰. It could be that too much credit was given for the attempts to deal with the problem, as today, after more than a decade, situation is still the same.

Secondly, the diplomat's profile as such looks like not the ideal to work with development cooperation challenges: "For a diplomat it's important to put on the armbands. The ministers met, had a nice chat, took a photo, signed the agreement, and nobody is interested in the implementation. This area is harder to understand because there is a strong financial-economic engineering component. The classical diplomat is more of a political operator, he is interested in the political wind, the direction, but he is not able to go deep into the substance"¹⁴¹. Thirdly, our specialists are mostly skilful only in the public sector projects. High representative of the Office of the Government notices that "our experience is mainly in the public sector, usually through Twinning projects; concrete experience in providing development assistance is very limited. We do not have people who work consistently for years, like in Scandinavian countries, where even in embassies there are development cooperation specialists who are involved in this, who know the problems of the countries, who see how the problems are solved. Unfortunately, we do not have much of that practice, although there are new specialists coming up, but it takes a lot more to get the required scale."¹⁴². Lastly, most of experience is gained only in the Eastern Partnership region. This is also an advantage, as we can ensure the quality of our projects in this area. However, in the long run and with the widening tendencies of the geography of development cooperation, lack of knowledge in, e.g., Africa or Asia is a challenge. High representative of the Ministry Economy and Innovations, who spend a considerable amount of time in Permanent Lithuanian Representation in Brussels stresses that European Commission is now mostly leaning towards Africa, but when it comes to the real thing, the this "pure" development cooperation, we do not have the people or the expertise¹⁴³. One more element was not stated by the respondents directly, but certain conclusions could be drawn from the

¹³⁹ Interviewee No. 13, interview with the author, 19 November 2021; Interviewee No. 8, interview with the author, 22 October 2021; Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021.

¹⁴⁰ Lightfoot, S., & Zubizarreta, I. L., 180.

¹⁴¹ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

¹⁴² Interviewee No. 3, interview with the author, 8 October 2021.

¹⁴³ Interviewee No. 9, interview with the author, 25 October 2021.

discussions about the proportion between multilateral and bilateral aid. As correctly mentioned by the European Commission, the more countries work in bilateral projects themselves and not just giving the money to various international funds, the more their experts gain particular experience¹⁴⁴. Similar know-how is also obtained through EU funded projects, like Twinning or TAIEX, where Lithuania is very active, but the fact that only 20% of our development cooperation aid is provided via directly managed bilateral projects, could be a factor, diminishing the prospects for the experts to build and strengthen their competences.

A separate belief related to the scarcity of human resources is also worth mentioning – **deliberate actions of adversaries**. It was emphasised by one of the interviewees that one of the possible reasons for not having enough competent professionals in development cooperation today is that “they were simply destroyed, the whole system of cooperation was destroyed, the intergovernmental system, the state thinking, <...> all these instruments <...> were demolished” by the special KGB operation.¹⁴⁵ This hypothesis is rather radical and probably quite difficult to prove, nevertheless, it is noteworthy and it could be a subject of a separate individual research.

One of the most popular problems, specified by the interviewees, was the **inadequate support from the society**. The most recent surveys, conducted both by the European Commission and by Lithuania, show that Lithuania’s citizens support is far from satisfactory. The most recent Eurobarometer report “EU citizens and development cooperation”¹⁴⁶ shows that almost nine in ten EU citizens say it is important to partner with countries outside the EU to reduce poverty. Commenting on the results, Commissioner for International Partnerships, Jutta Urpilainen, said: “*I am happy to see these very positive results reflecting the best of Europe’s values: a spirit of global solidarity even when times are tough.*”¹⁴⁷ However, the same report reveals the uninspiring figures about Lithuanians:

1) only 27% of people in Lithuania think partnering with countries outside the EU to reduce poverty around the world is very important. With this result Lithuania is fourth from the bottom in EU Member States.

2) only 16% are the most likely to “totally agree” that tackling poverty in developing countries should be one of the main priorities of the EU. Here, the position is even lower – third from the bottom.

3) only 25% respondents think it is very important for the EU to tackle climate change and its effects in developing countries, again coming 4th from the bottom in EU.

¹⁴⁴ Interviewee No. 17, interview with the author, 22 December 2021.

¹⁴⁵ Interviewee No. 4, interview with the author, 11 October 2021.

¹⁴⁶ Eurobarometer, “EU Citizens and International Partnerships”, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2267> (retrieved on 29 November 2021).

¹⁴⁷ Ibid.

National survey, ordered by NGDO Platform, indicates the lack of support from society from different angles, beginning with the statistics, what Lithuanians know about development cooperation as such. The report “Residents’ opinion poll on development cooperation and sustainable financing”¹⁴⁸ exposes the shocking truth – only 3% of citizens claim that they know what development cooperation is, supplemented with 19% who say that “they have heard something about it”, while the rest 78% admit, that they do not know what it is at all. The analogical results are for the question: “What are the United Nations’ 17 Sustainable Development Goals (2030 Agenda)?” When asked the question differently, if we should help people in economically underdeveloped countries, the results are much better with 14% respondents being confident that we must and 57% leaning towards the positive answer.

At least two conclusions arrive when reviewing both reports: first, Lithuanians simply are not familiar with the term “development cooperation”, secondly, they are not acquainted with the EU policies or are sceptical about them. Anyhow, the facts are obvious and give clear grounds why the respondents in this research indicated the lack of support from society as a major issue. Several angles were touched when discussing this problem.

The belief that we ourselves have many problems was stressed few times. “Our citizens agree that we need to help developing countries, but not on our account, somebody else has to do it.”¹⁴⁹, stated representative from MFA. He ensured that this is not related with the age of the people, but most likely with the general approach of society, that Lithuania has to benefit first: “If we show the benefit to Armenia, we will not convince, we need to show the benefit for Lithuania. Although, in Denmark, Luxemburg, Belgium, Sweden the attitude is different. They understand that helping Africa, Asia, developing world brings more stability to them and they do not require immediate revenue, immediate return. Stability in Africa is enough for them... less migrants, less war, less troops to be sent to fight.”¹⁵⁰ His colleagues added that “part of society says that when there is a lack of funds for social protection, health, education, why should we support others, let us get our own house in order first.”¹⁵¹ and that “Lithuanian society thinks that if there is any kind of support for someone, the money is immediately taken out of the grandmother’s pension, out of the salary, that the aid is given at the expense of the well-being of the people of Lithuania, which is already not enough.”¹⁵² Representative from CPMA gave an example from the project implementation: “Sports ground in

¹⁴⁸ Nacionalinė nevyriausybinų vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, “Šalies gyventojų nuomonės tyrimas dėl vystomojo bendradarbiavimo ir tvarių finansų”, https://issuu.com/vbadmin/docs/ataskaita_-_vystomojo_bendradarbiavimo_platforma_2 (retrieved on 15 November 2021).

¹⁴⁹ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Interviewee No. 12, interview with the author, 12 November 2021.

¹⁵² Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

village *x* is more visible and better received than rebuilt school in Ukraine's Avdiivka region^{153,154}. Ministry of Finances reflected that there is even a hesitation from their side to publish how much Lithuania gives to international funds, because "we will get very bad reviews in the media and from the public, of why we give so much to Africa although we have so many problems ourselves"¹⁵⁵ or "look at teachers' salaries, how they live in villages"¹⁵⁶. Affiliated with the latter is a problem which we can name "It is too far away to concern us". As noticed by NGDO Platform, other policy areas are closely related to people living in Lithuania, and if we face challenges, for example, people with disabilities, people at risk of poverty, and we see what is happening, we are close to it. When we talk about development cooperation, it is very far away, our money is going somewhere, and we are not sure why¹⁵⁷.

Second side of this predicament is misunderstanding, why, to whom and how the aid is given. CPMA representative assumed that it is possible that people don't quite understand what development cooperation is. "They hear a lot about how much corruption there is, how much of that money is being taken out in millions and billions, how the leaders of the countries that are given the aid are getting rich, that's not a secret, there's a lot of books written about it, how much is being taken out in suitcases and on airplanes sometimes."¹⁵⁸ Another moment in this sphere is the fact, that our citizens do not see physical results of the projects, because they are not in Lithuania¹⁵⁹. This problem is closely related to the abovementioned statistics, that only 3% of Lithuanians know, what development cooperation is. Without primary background about this particular field of foreign policy one should not be surprised that society is miscomprehending the messages from the state on this question.

Focusing only on the aid to Eastern Partners was suggested by Lithuanian MP of European Parliament: "Our society understands and supports Lithuania's engagement in the Eastern Partnership countries because it feels solidarity with the people of these countries, but it is also aware of the extent to which authoritarianism, military conflict and captivity can affect Lithuania's prosperity, security and development. Lithuanians understand aid for Ukraine, but Africa is too far"¹⁶⁰. Ministry of Finances similarly noticed that countries in Africa and Asia are very distant, with no embassies or trade relations, and for the media and politicians sometimes it seems that we are giving money without clarity what is the interest to Lithuania. If we compare it with the support to Ukraine, a larger part of

¹⁵³ Lietuvos užsienio reikalų ministerija, „Mokykla Avdijivkoje – didžiausias Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo projektas“, <https://usa.mfa.lt/default/lt/naujienos/mokykla-avdijivkojedidziausias-lietuvos-vystomojo-bendradarbiavimo-projektas> (retrieved on 30 November 2021).

¹⁵⁴ Interviewee No. 15, interview with the author, 25 November 2021.

¹⁵⁵ Interviewee No. 10, interview with the author, 27 October 2021.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Interviewee No. 14, interview with the author, 22 November 2021.

¹⁵⁸ Interviewee No. 13, interview with the author, 19 November 2021.

¹⁵⁹ Interviewee No. 15, interview with the author, 25 November 2021.

¹⁶⁰ Interviewee No. 5, interview with the author, 19 October 2021.

the public understands that Lithuania's security is partly related to Ukraine's security, so that if something happens there, it could come to Lithuania too. We are already aware of that interest with the countries in the Eastern Partnership region: to develop them, to expand the field of democracy, to ensure our own security. This is lacking with African and Asian countries.¹⁶¹

Lastly, absence of compassion, lack of societal maturity was highlighted by several interviewees. This is a deep issue, difficult to prove and measure, nevertheless, High representative of the Foreign Relations Committee of the Lithuanian Parliament gave quite descriptive picture of comparing Lithuania to United States of America: "In America, where I lived¹⁶² and where my children were educated, they invest in the dignity, the greatness, the strength, the individuality of the human being and that person's ability to share with others, because humanity is most importantly manifested not when you take, but when you give to others and when you create a life together with them. In Lithuania, unfortunately, it is understood only by enthusiasts. <...> We are still coming out of the Soviet system, I went to school in Soviet times, and I only picked up those wisdoms and truths in universities, and by reading books and studying, seeing how the world is different."¹⁶³ He also drew attention to the level of charity in Lithuania, which he elaborates more in his dissertation: "In 2010, Lithuania was presented as an example of a non-charity country – only 4% of Lithuanians admitted to giving monetary charity <...> Lithuania's level of charitable giving is not only lower than that of all other new EU Member States countries (Estonia – 12%, Latvia – 16%, Poland – 42%), even Russia and Belarus have higher rates (6% and 11% respectively) <...>"¹⁶⁴. During the interview he explained, that "in US a lot of social functions, like fire brigades, hospitals, well, a lot of things that seem to us to be naturally done by the state with our taxpayers' money, are done by citizens out of their own convictions, out of their own donations. <...> Americans are first in the world in terms of their charity index. We were, at the time I wrote my thesis [dissertation], we were in 120th place. And Belarus, which we rescued, was 80th, and Moldova, which we rescued, was also much higher, we were somewhere between Russia and Kazakhstan and all the Islamic states. <...> This is the spiritual basis, and this could also explain our inability to deal with development cooperation, because we have lived in schools, like prisons, concentration camps, where stealing, despising each other, not giving, only getting, was the essence. As they say, it is the third generation that chooses the promised land, so I hope that your generation will reach it."¹⁶⁵ Proceeding his thoughts on the low level of charity of Lithuania, an update should be included – according to the global charity index of 2021, Lithuania is now at a higher place – 99th with the overall score of 28% (and the previously mentioned

¹⁶¹ Interviewee No. 10, interview with the author, 27 October 2021.

¹⁶² Pavilionis was Lithuania's ambassador to US in 2010-2015.

¹⁶³ Interviewee No. 4, interview with the author, 11 October 2021.

¹⁶⁴ Pavilionis, Ž. (2013). Šventojo Sosto ir Lietuvos Europos metapolitika. 169, p. 147.

¹⁶⁵ Interviewee No. 4, interview with the author, 11 October 2021.

4% of Lithuanians admitted to giving monetary charity has risen to 25%)¹⁶⁶. This shows quite significant improvement, but, having in mind that the total number of the countries in this list now is only 114, 99th place is still far from respectable.

High representative of MFA also wondered that “probably we have simply been weaned from the Western culture of sharing, of caring for others, by the Soviet era and even earlier occupations. I would attribute this to the low indicators of solidarity and trust. This is probably the reason of why development cooperation is perceived as charity that is dropped in countries that many people do not know and would not know how to show on a map”¹⁶⁷. Lastly, there were insights that “we have this paradox in Lithuania, that when it suits us, we prefer to say that we are real European country, and when it doesn’t suit us, we say that we need help. We are European country in many respects, except when it comes to the foreign aid, we are becoming a very poor country that could really better allocate its resources internally”¹⁶⁸. Such change of identity on the grounds of convenience could perhaps be an indicator of immature community.

Society’s indifference towards foreign aid is closely related with **lack of education** about foreign aid importance. Education here is meant in a broad sense – from kindergartens and schools to so called “life-long learning”. Several respondents pointed out that education about development cooperation is almost not existent. It is worth mentioning that “development education” as a concept has in many countries become subsumed within themes such as global education, global citizenship, and sustainable development¹⁶⁹. Lithuania is no exception, where a more known term “global education”, which is an active teaching and learning process that aims to help people understand the challenges facing the world, their causes, and the impact of their choices on global processes¹⁷⁰, is used. According to the report “Global education - current situation, needs and opportunities” made by Global Citizens Academy in 2020¹⁷¹, status of global education in Lithuania is quite poor. The similar report was made in 2014, and the 2020 report concludes that legal and administrative prerequisites almost haven’t change since then: Lithuania still does not have a National global education strategy, encouraged by European Parliament already back in 2012, the “Law on Development Cooperation and Humanitarian Aid” still contains a very generic ambition to increase

¹⁶⁶ Charities Aid Foundation, “CAF World giving index 2021. A global pandemic special report”, https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021_report_web2_100621.pdf (retrieved on 28 November 2021).

¹⁶⁷ Interviewee No. 11, interview with the author, 12 November 2021.

¹⁶⁸ Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021.

¹⁶⁹ Bourn, D. (2021). What Is Meant By Development Education? Sinergias Ed. // <http://www.sinergiased.org/index.php/revista/item/51-douglas-bournwhat-is-meant-by-development-education>

¹⁷⁰ Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, “Globalus švietimas“, <https://vbplatforma.org/LT/veikla/globalus-svietimas> (retrieved on 5 December 2021).

¹⁷¹ Lietuvos nevyriausybių vystomojo švietimo ir bendradarbiavimo organizacijų tinklas – asociacija LITDEA, “Globalus švietimas Lietuvoje. Iššūkiai ir galimybės”, https://751d4de4-2aa8-440e-a932-e362ad3df712.filesusr.com/ugd/a7bcb4_d5d2a2ec4f7f4c03b66ad20a2651d123.pdf (retrieved on 4 December 2021) (hereinafter - 2020 report “Global education - current situation, needs and opportunities”).

public acceptance and support for development cooperation activities and the Regulation of National Commission on Development Cooperation¹⁷² continues the theoretical notion that if necessary, special work groups can be formed of particular development cooperation issues, which was not used in practice yet. Turning to the numbers and statistics, situation is not much better: the share of ODA spent on global education (0,16% in 2016 and 0,14% in 2017) lags significantly behind the EU average (0,395% in 2016 and 0,30% in 2017), as the share of funding for global education and society funding for global awareness and education projects has steadily declined from 9,523% to 3,912% of the total funding allocated to all projects¹⁷³.

However, what is essential to establish here, is that the burden of spreading global education should not be put only on MFA; the Ministry of Education, Science and Sports is formally responsible for that too. Representative of NGDO Platform shared that “if we start talking about global education, the answer is that global education is integrated into the secondary education curriculum. Somewhere on paper, but in reality, it is not there, or it is a personal initiative that comes through some active teachers, or it is the self-education of the same young people who are involved in initiatives, projects. What else we have noticed, in terms of teachers’ feedback on global education and its integration, they say that this competence is not being developed, they do not have the tools, the refresher training that would be directed towards this topic.”¹⁷⁴ Representative from the Ministry of Education, Science and Sports admitted that indeed there is much work to be yet done in the field of global education. The goal of global education is officially assigned to non-formal education system, whereas in formal education programs this topic falls under the subject of social education (comprising from history, geography, citizenship education, economics and entrepreneurship, psychology)¹⁷⁵ and the citizenship education is the one that should mainly cover the global education aspects. Additionally, there is a possibility to choose so called “preventive program” which could also include the topics of global nature, however, there is no defined scope and content for this and the means for implementation are left for the school to decide¹⁷⁶. “Citizenship in some places is understood as a clarification of fundamental concepts, reading the Constitution, etc., while in other schools citizenship is seen as a matter of conscious, critical thinking and discussing global issues”, that is one of the

¹⁷² Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2014 m. sausio 15 d. nutarimas Nr. 42 “Dėl Nacionalinės vystomojo bendradarbiavimo komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo” (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ef2509d081e611e396708cdccb584cb5/asr>) (retrieved on 5 December 2021).

¹⁷³ 2020 report “Global education - current situation, needs and opportunities”.

¹⁷⁴ Interviewee No. 14, interview with the author, 22 November 2021.

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2021 m. gegužės 3 d. įsakymu Nr. V-688 patvirtinti “2021–2022 ir 2022–2023 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planai” 83 p. (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f0828f70abe911eb8bc8b1cdd5d7f785>) (retrieved on 5 December 2021).

¹⁷⁶ Ibid, 16.8.4 and 21 points.

remarks from the webinar “Conscious citizenship and general competences at school and beyond”, organized in May 2021¹⁷⁷.

As for non-formal education, the main working document is “Description of non-formal education for children”, first adopted in 2015, but only in 2020 undergoing legal amendments in order to include the goal to enhance a competency of citizenship education of children¹⁷⁸. There are of course various initiatives, like the “Global education week” organized every year¹⁷⁹ or other programs, activities coordinated by Lithuanian Centre of Non-formal Youth Education, but they are more of ad hoc rather than of long-term, systematic nature.

To analyse all the details of formal, non-formal, kindergarten and even life-long learning system in Lithuania would need another research, so here I come to the simple conclusion, based on the interviews and recent reports, that indeed education about global subjects, such as development cooperation, foreign aid, is, unfortunately, very much immature. This fact, no doubt, has impact for the society’s lack of understanding, not even talking about enthusiasm, for the development cooperation activities.

Another “sub-problem” related to the disinterest of society is **lack of communication** about development cooperation. This reason must be expanded, because providing proper information is lacking not only regarding the common citizens in Lithuania, but in some case, to the perspective development cooperation policy stakeholders: state institutions, NGOs, business companies.

Looking at the financial “attention” given by the state to the development cooperation projects on information, it is necessary to clarify, that they fall under the same category as global education projects, so the % of ODA and number of projects financed annually was already indicated as very low. The testimony from the representative of NGO Platform¹⁸⁰ is the following: “We have one single call for public information activities, and that is MFA’s call. There is maximum 2-3 projects of 15-30 thousand euros each. This is a very small part [of the overall ODA] and <...> the quality of those projects can be questioned.”¹⁸¹ Apart from these projects, there is only fragmented, ad hoc based communication from the state’s side. The same respondent underlined other significant problems in communication area:

¹⁷⁷ Nacionalinis švietimo NVO tinklas, “Šiuolaikinio pilietiškumo beieškant“, <https://svietimotinklas.lt/wp-content/uploads/2021/07/S%CC%8Ciuolaikinio-pilietis%CC%8Ckumo-beies%CC%8Ckant-1.pdf> (retrieved on 5 December 2021).

¹⁷⁸ Interviewee No. 16, interview with the author, 30 November 2021.

¹⁷⁹ Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras, “Globalaus švietimo savaitė 2020”, <https://lvjc.lt/globalaus-svietimo-savaite-2019/>; <https://lvjc.lt/projektas/globalaus-svietimo-savaite-varдан-pasaulio-veikime-kartu/> (retrieved on 4 December 2021); Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras, “Lapkričio 15–21 d. Globalaus švietimo savaitė!”, <https://www.lmnc.lt/naujiena/lapkricio-15-21-d-globalaus-svietimo-savaite/> (retrieved on 4 December 2021).

¹⁸⁰ NGOs are usually the ones that apply for the information/education projects.

¹⁸¹ Interviewee No. 14, interview with the author, 22 November 2021.

1) no clear communication strategy, of how and what we communicate (so we would not get comments like “why we partner and help another country when we have a million worries in our country?”).

2) no dedicated specialist in MFA for communication tasks (it probably has a million other things, so it is a huge challenge, but it is a strategic approach if we want to gain public support).

3) no single communication platform. We have only www.orangeprojects.lt, which is now not working¹⁸², but even there the information is very insubstantial. We have separate ministries, separate pages, separate sections, where sometimes even we, who already know the subject, have to search very carefully. It is also an element of transparency that you do not need to open a hundred windows to see where the state is investing, what partnerships it is building with, with which countries it is not only about informing the public, but also about the same stakeholders, participants in the same ecosystem.¹⁸³ The interviewee from CPMA agrees, that there is no consistency: “A targeted publicity campaign is needed, because you can’t say that there is no publicity, but as far as it is scattered across different communication channels, topics, it probably doesn’t reach the “consumer”¹⁸⁴. Representative from MFA noticed that even www.orangeprojects.lt webpage was not a proper idea, as the philosophy behind it deemed to be linked more to already mentioned “colour revolutions” and not with development cooperation in general, which could be misleading. He informed that a new logo and name of the website is being created, it should be LTAID, similarly to already familiar names of like USADAI, UKAID¹⁸⁵.

As mentioned earlier, there was more critical opinion expressed, that “we do not communicate because there is nothing to communicate about”¹⁸⁶. This position is linked with the absence of KPIs of development cooperation implementation and belief, that society and stakeholders must be provided with quality data, not random announcements, or inconsistent news.

Last, but not the least problem was enunciated in various phrases and using different labels, like: “non-priority”, “no motivation in institutions”, “nobody cares”, “not understanding the importance”, “not enough attention”, “other things are more important”, which I would like to cover under the single judgement called **”the lack of political will”**. Almost every respondent named lack of political will as a reason why Lithuanian development cooperation is falling behind. Even those who did not mentioned it straight away, when at the end asked, if we will reach desired 0,33% of

¹⁸² www.orangeprojects.lt was closed in October 2021 after supposable cyber security problems (source: Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021).

¹⁸³ Interviewee No. 14, interview with the author, 22 November 2021.

¹⁸⁴ Interviewee No. 15, interview with the author, 25 November 2021.

¹⁸⁵ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021. (note – the new LT AID webpage was not launched during the submission of this work).

¹⁸⁶ Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021.

ODA until 2030, answered that it will depend on the actions of policy makers or expressed hope that the recent decisions of the current government will have a positive impact.

Examples and explanations for political unwillingness are very diverse, from concrete pointing to the past judgements of past political powers to general wondering or rhetoric questions. Not in all cases it was simple to find the “culprits”, however, few tendencies were noticed.

Naturally, first one to be put under the magnifying glass is MFA itself, as it is directly responsible for the implementation of development cooperation policy and its’ firm stance and actions matter the most. Representative of the current leading political coalition and the high representative of the Foreign Relations Committee of the Lithuanian Parliament openly addressed the issue stating that, Foreign Relations Committee¹⁸⁷ has always proposed to raise the financing for the development cooperation and for the foreign relations in general, but except the last one [budget of 2021] all these requests were turned down. “Why this has happened <...> could be answered by those political majorities. However, I think the reason is simple, the [previous] minister did not have much political backing, he was not able to get the money. I asked him the last time, when I was still in the opposition, how is it now that you share our opinion, but you do not go to [the then Prime Minister] to ask for the money? We did ask then, as the opposition, but all the opposition’s requests were not taken into account accordingly.”¹⁸⁸ According to him, foreign policy has not had a political backbone for a good while, which was supposedly traded for the “coexistence with one or other president”¹⁸⁹. Allegations may be various, including this one, however, it is truth that political majority has the leverage to adopt the state budget and the flows for particular policy branch according to its priorities.

According to the other interviewee, it is not a question of the last few years, but much longer period: “I’ve seen 4-5 governments, I haven’t seen a priority apart from the Eastern Neighbourhood, or if something catches the eye for us, or for our partners, and then we realise that maybe we should have those closer ties”¹⁹⁰.

Respondents shared their views that since 2004 development cooperation policy did not receive enough attention from the politics, because it was assumed more like “something next to foreign policy” rather than the full-featured foreign policy instrument itself¹⁹¹. This was not denied by the high representative of MFA, who said that “for a long time there has been a conceptual misunderstanding of the importance of development cooperation, that is the main reason [why it is lagging]. <...> then the chain of priorities becomes very clear. Bearing in mind that we have had a major financial crisis where there have been cuts in all sorts of expenditure and even something that

¹⁸⁷ He is referring to the period of 2016 until 2021 when he was in this committee.

¹⁸⁸ Interviewee No. 4, interview with the author, 11 October 2021.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Interviewee No. 9, interview with the author, 25 October 2021.

¹⁹¹ Interviewee No. 2, interview with the author, 16 August 2021.

is a priority, such as defence funding. <...> things like the development cooperation, culture were considered to be at the back of the queue and either did not grow at all or were declining.”¹⁹² Much harsher attitude was expressed by the people outside state institutions. Project “Create Lithuania” had an opportunity to meet and speak to many employees of MFA and the impression was made that “development cooperation is a foreign policy area you get as you are almost punished. You can take a year off here, because nothing is going to happen anyway.”¹⁹³ Of course, this could be just one man’s opinion, nevertheless previous comments about development cooperation not being a fully-fledged part of foreign policy suggest that the Development Cooperation department is not the most popular in MFA.

Despite quite substantial critique to MFA, there were also opinions that everyone recognises that this policy area is neglected and needs to be revived, developed and moved forward, and clear examples of that neglect not only in MFA, but in other state institutions as well was provided. There is a format for the stakeholders to participate in development cooperation issues – National Commission on Development Cooperation, mentioned earlier. This commission includes representatives of many state institutions, five associated business structures, NGOs, an association of municipalities. “In the past, this commission was very formal, paper-based and although it should be at the level of the Vice-Ministers, but the head of the divisions, the chief specialists, the director of the department in the best case, would come in, we [MFA] would make a presentation, and we would say how bad the situation is with ODA commitments and that was it, only a 10-15 minute meeting.”¹⁹⁴ With the newest reforms (change of the law, plans to create development cooperation fund) the situation is improving, but before that “many public bodies sat like potted plants in meetings”.¹⁹⁵ He also noticed that after the reforms were initiated and pushed, suddenly everybody became interested in the subject: “Before the reforms I had difficulties reaching to certain policy makers in Presidency, in the Parliament, but when the train started, everybody got curious, everybody called <...> and everything turned around. Maybe someone sees the possibility of shaving off the laurels, but the biggest reward for me is to make progress and to make the process irreversible”.¹⁹⁶

Another angle to explain the ignorance from the state in general is again related to the economic approach: “We don’t see it as part of an overall foreign policy with a major impact. For one thing, the money is small, whether it is for business or for the state. Are we going to help Ukraine with 2 million euros? <...> I do not know which comes first, the chicken or the egg. What must happen, more money and then interest, or interest and more money? It is a question to which we can only

¹⁹² Interviewee No. 11, interview with the author, 12 November 2021.

¹⁹³ Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021.

¹⁹⁴ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Ibid.

theoretically consider the answer. <...> The state does not want to invest because it does not see a high return.”¹⁹⁷

There are theories that disagreements with the Ministry of Finance, of how important development cooperation is, also had their impact, as said ministry “lacked motivation”¹⁹⁸. This aspect is mainly pointed to the fact that the Ministry of Finance is responsible for the drafting of the state budget and for negotiating it with all budgetary institutions and has the relative power to cut or add more financing in certain areas. However, the Ministry of Finances emphasized that “it is up to MFA to choose, how to distribute the overall budget given to it, and if the cut is needed, they are the ones deciding which part of the foreign policy will have to be sacrificed”¹⁹⁹. They also brought attention that in every case the central political will is the one that matters by providing instance of self-determination of how the state considers itself – a full-fledged donor or still partly a recipient: “When we were no longer borrowing from the World Bank for a long time, we prepared the documents to ratify the IDA Treaty²⁰⁰ in the Seimas, we prepared the documents, and in 2008 the Seimas didn’t ratify it, it rejected it. Politically, because we still have a lot of problems, because there was an economic crisis at that time, and it’s too early for us to become donors here. And then it was only in 2011 that we ratified the treaty and were able to start contributing to IDA”²⁰¹. Respondents from outside the ministerial structures also agree that MFA should have been the one persuading the Ministry of Finance and the Parliament to provide a higher amount for development cooperation but unfortunately it did not²⁰².

Few distinct statements concluded that sometimes concrete personas are to blame or, to put in other words, having the leaders without political will. As seen before, development cooperation is not among the most attractive branch of policy, so leaders in this field must be devoted and “believe in what they are doing”²⁰³. It was noted that such person is still missing, and we are in the need of somebody who will either come from the development cooperation field or be inspired from within if we want radical transformations²⁰⁴. There were also suggestions that a leader of “Freedom party” could have been the perfect candidate for the Ministers of Foreign Affairs, as “for her development cooperation was a complete priority²⁰⁵. Nevertheless, such allegations are impossible to prove and singling out a particular person is not in line with democratic principles from the general point of view.

¹⁹⁷ Interviewee No. 9, interview with the author, 25 October 2021.

¹⁹⁸ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

¹⁹⁹ Interviewee No. 10, interview with the author, 27 October 2021.

²⁰⁰ Which would have obliged Lithuania to provide periodic donations.

²⁰¹ Interviewee No. 10, interview with the author, 27 October 2021.

²⁰² Interviewee No. 8, interview with the author, 22 October 2021.

²⁰³ Interviewee No. 15, interview with the author, 25 November 2021.

²⁰⁴ Interviewee No. 9, interview with the author, 25 October 2021.

²⁰⁵ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

Lastly, there was one opinion, shared by the interviewee who has worked for a long time in Permanent Lithuanian Representation in Brussels, that the EU itself lack political will to push more for development cooperation at some point, especially when it concerns Eastern Partnership region. She disclosed that EU has a very insular approach to the development cooperation, it is considered as a topic which is very difficult to move and let new ideas and approaches: “There have been absurd issues where a state is acting against the interests of the EU as a whole, and God forbid you say, well, maybe there should be a review of the development cooperation strategy for this particular country; you could be figuratively torn apart, ground to a powder, because there should not be mixing politics and development cooperation”²⁰⁶. There are also certain nuances of unwritten favouritism inside development cooperation policies in EU, such as growing attention to Africa and emerging fatigue to help Eastern Partnership region. She emphasised the conservatism of development cooperation, that it has to be only countries in Africa, because everything else doesn’t count, and Lithuania’s suggestions to contribute with the experience of transformation was met with the scepticism, that that transformation was 30 years ago. Another example of indifference was rejection of Lithuania’s proposal to find measures to help smaller countries, with less experience, to participate in larger EU development cooperation projects, where extra points are given if a partner from Central or Eastern Europe is included. The answer was “that there is no need, everything is working fine, you just pay, nobody needs you to stick your ignorant noses in here”²⁰⁷. That comes not only from the European Commission, but also from the Member States who have their own interests. “Let us say France, why should it be in its interest for us to tell how to do things in some [African] country?”²⁰⁸

These allegations are not of crucial matter, as at the end it is the member state itself who determines how and at what extent development cooperation policies should be implemented. Still, the attitude of European Commission on the matter could be relevant while exploring the lack of political will from a broader perspective – overarching leadership of EU or, to be precise, the supposable shortage of it in development cooperation domain. What was firstly remarked by the European Commission representative during the interview is that all the member states in EU are different and development cooperation is only one of the areas where those disparities lie. It is accepted as a normal fact, that “member states who have less experience in development cooperation because of their history will not have the same level of expertise and of possibilities to finance cooperation”²⁰⁹. It was not stressed once that the approaching target and several countries which are yet far away from it is a tremendous problem. As a “policy commitment”, provision of certain amount of ODA is something that is being constantly observed, advised how to improve it, but not forced or

²⁰⁶ Interviewee No. 9, interview with the author, 25 October 2021.

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Interviewee No. 17, interview with the author, 22 December 2021.

escalated as a fundamental problem. According to the interviewee, European Commission has taken the role of unifier and facilitator, using such instruments as “inclusiveness agenda”, where the member states are encouraged to participate in joint projects and initiatives. European Commission annually reports to European Council on the progress of development cooperation indicators, however, demanding tone is not used. The alleged “softness” of the EU bodies was also noticed by some scholars who mark, that “<...> there is a clear potential, and perhaps also demand for the EC to take a more assertive role as a norm entrepreneur”, if EU wants to maintain its influence in the developing world.²¹⁰ This information is worth analysing it much deeper, however, it could be a topic for separate research.

Almost everyone agreed that the current (XVIIIth) Government of the Republic of Lithuania, which came into power at the end of 2020, shows positive intentions towards progress of development cooperation policy. First of all, for the first time the Program of the Government included quite distinct commitments in the development cooperation area: “It is necessary to increase targeted support for the development of democracy and freedom in EU’s neighbourhood and beyond, with the aim of approaching as soon as possible the level of financial support for development cooperation in line with international commitments, and, accordingly, restoring the development cooperation potential of Lithuanian foreign policy.<...>. Development cooperation must become a priority area of the national foreign policy strategy, ensuring an effective Lithuanian foreign policy based on values, the fulfilment of international commitments and economic interests, with geographic and thematic priorities. We will strive to increase Lithuania’s bilateral development assistance to ensure the full involvement of Lithuanian institutions, businesses and non-governmental organisations in the implementation of programmes and projects funded by international donors, especially EU.”²¹¹ More importantly, the Implementation Plan for Measures of this program contains the following measures dedicated to development cooperation:

- 1) To create development cooperation fund.
- 2) To review development cooperation policy and implementation framework, initiate a strategic review of the preparations for accession to the OECD Development Assistance Committee (DAC).
- 3) Complete the regulatory reform necessary to ensure qualitative and quantitative development cooperation policies that are in the national interest and that meet international commitments.

²¹⁰ Lightfoot, S., & Szent-Iványi, B. (2014), 18.

²¹¹ Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimas Nr. XIV-72 “Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos”, p. 253.6 (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>) (retrieved on 7 October 2021).

4) Fulfil Lithuania's international commitments by consistently increasing Lithuania's ODA to reach 0,33% of GNI in 2030.²¹²

The current Prime Minister personally showed a great deal of interest in development cooperation issues. In 2019, when she was running for the President, in her interview she argued that to strive for enhancement of ODA is a matter of political will and our self-respect as a state"²¹³. She also underlined that there are two types of political leadership: one that follows the "demand" and gives the electorate what they want to hear and the other that "supplies" something, even if that is what people are not familiar with. And that the second one is needed in Lithuania if we want to move from the "dead point" of our development cooperation commitments²¹⁴.

It should be also mentioned that during the last Parliamentary elections in 2020 probably for the first time most political parties incorporated provisions on development cooperation in their programs. This was received well by the development cooperation stakeholders, especially NGDO community, who said that "four years ago there was very little development cooperation questions in the programmes of political parties, but now more of it is appearing and the topic is becoming more visible."²¹⁵

Going further than revisiting legal acts and documents, interviewees had a lot to say about the role of the current government and what their actions showed for 1 year that they are in power. There is an agreement that despite the very challenging period (with continuing COVID-19 pandemic, illegal immigrant crisis, etc.) there is a feeling of revitalisation and enhancement of attention to the development cooperation issues: "maybe with this government and its stated goals and so much support for this area, something will change"²¹⁶. The fact, that the current government is put against huge challenge after a long-term ignorance for the topic was also emphasised: "This government is trying to go back to that policy. It's what a lot of people refer to as a policy of war conflicts, but it's actually a policy, when you have a direction, you're doing something to make a difference in the world, you're not just trying to mince words."²¹⁷. However, most of the appreciation to the government was directed to the already described Program and its Implementation Plan for Measures, including

²¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2021 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 155 "Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo" (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bef7d43286fe11eb998483d0ae31615c>) (retrieved on 7 October 2021), 12.1.4, 12.1.13-12.1.16 punktai.

²¹³ Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, „Pasaulio laiku“ su Ingrida Šimonyte", Youtube vaizdo įrašas, <https://www.youtube.com/watch?v=7x0IK0XUi9c&t=1065s> (nuo ~22 minutės) (retrieved on 9 December 2021).

²¹⁴ Ibid (nuo 3:40 minutės).

²¹⁵ Interviewee No. 14, interview with the author, 22 November 2021.

²¹⁶ Interviewee No. 2, interview with the author, 16 August 2021.

²¹⁷ Interviewee No. 4, interview with the author, 11 October 2021.

the commitment to join OECD DAC, the structure which “previous governments were hesitant to join”²¹⁸.

The written pledges are, of course, a substantial step forward, nevertheless, what was emphasized, that the 2022 budget will show, if there is actual political will to pursue policies that change reality and demand the resources accordingly, not just talk about how it should be changed. „If we increase by merely 1%, I will not be optimistic that we will reach the desired target”²¹⁹.

Facts regarding this question are the following. The 2022 state budget was confirmed, MFA was given State budget appropriations amounting 97,515 million euros in total²²⁰. To note, MFA was assigned 92,58 million euros in total in 2021²²¹. This means 5,33% or 4,935 million euros of increase in comparison with the previous year. It is challenging to put a verdict, whether this increase is significant to development cooperation field, because it is yet not known, how much of the budget will be dedicated to particular areas. (Just to remember, that state budget for 2021 was adopted by the new political majority (Right wing coalition), which increased the appropriations for the foreign affairs by 6,866 million euros (or 6,8%)²²² and this was followed by the positive reactions in the interviews as a sign that the new government is taking the problems of foreign affairs field sincerely). Unfortunately, according to rough calculations (and not bearing in mind the growth of Lithuania’s GNI), if we want to reach target 0,33% of ODA till 2030, we need to increase it roughly 11 million euros each year²²³. Increase of funds dedicated for development cooperation in 2021 in comparison with 2020 was only 1,9 million euros and as for 2022, even if all of 4,935 million euros growth in the budget of 2022 are allocated to development cooperation, it is far from enough, if we take our obligations seriously.

4.3. Finding the “root” cause

To review and categorise all possible reasons, why Lithuanian development cooperation policies are, to say the least, unsatisfactory, is only part of a job. One must wonder, if it is possible to find the “root” cause – the one, that is behind all the others? That there is a connection between mostly

²¹⁸ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

²¹⁹ Interviewee No. 13, interview with the author, 19 November 2021.

²²⁰ Lietuvos Respublikos Seimas, 2021 m. gruodžio 14 d. “Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas Nr. XIV-745 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/74091770632711eca9ac839120d251c4> (retrieved on 15 December 2021)).

²²¹ Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. gruodžio 22 d. “Lietuvos Respublikos 2021 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas Nr. XIV-102 (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c9d04b30453011ebb394e1efb98d3e67?positionInSearchResults=11&searchModelUUID=1c182c60-8208-4c41-945b-78d68bf8980f>) (retrieved on 9 December 2021)).

²²² Lietuvos Respublikos Seimas, 2019 m. gruodžio 17 d. “Lietuvos Respublikos 2020 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas” Nr. XIII-2695 (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/815a43c0232511eab86ff95170e24944?positionInSearchResults=10&searchModelUUID=ef37707e-4fdf-49be-a8bc-0a4a123b4344>) (retrieved on 9 December 2021)).

²²³ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021.

of them, was already slightly explained. Yet, it is hardly sufficient, if we want to uncover all the ties and interfaces and see the overall picture.

For this the **root cause analysis (RCA)** will be used. Although usually used as *ex post* methodology in the engineering, computing, and health care fields to understand how major adverse events or system failures occurred, a modified RCA is well suited for identifying and analysing complex and dynamic policy problems²²⁴. This notion is advocated by Wagner, who, inadvertently usefully for this research, strived to prove, that RCA method is perfectly suitable “as a pedagogical method to foster [policy] student comprehension and familiarity to understand, analyse, and define public policy problems”²²⁵. There are few techniques of RCA, for example Change analysis²²⁶, Pareto analysis²²⁷, Ishikawa diagram, or Fishbone chart or diagram²²⁸, but the one will be used in this work is “**5whys**” **method**. This tool is coined to Sakichi Toyoda, the Japanese inventor and founder of Toyota Industries. He developed the technique back in the 1950s. The “5whys method” is one of the earliest models used in the history of RCA, and it simply seeks to ask “why?” five times until the main cause of the problem is revealed.²²⁹ This method together with many techniques are widely used under the name of “Lean” management system. It is the most popular with the manufacturing companies, businesses in general, although in the recent years it became more prominent in the public sector institutions too, including Lithuanian ones.²³⁰ To show how the method works diagrams and other visual aids are mostly used. One of the ways is to draw a “5why tree”, until you find the “root” cause (Figure 1):

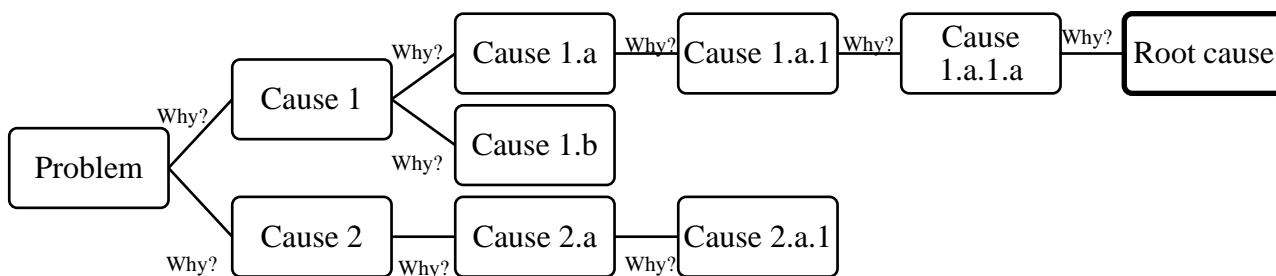

Figure 1. Theoretical example of “5whys” method (made by the author).

²²⁴ Wagner, T. P. (2014). Using Root Cause Analysis in Public Policy Pedagogy. *Journal of Public Affairs Education*, 20(3), 429.

²²⁵ Ibid, 430.

²²⁶ MasterClass, “How to Perform a Root Cause Analysis”, <https://www.masterclass.com/articles/how-to-perform-a-root-cause-analysis#5-popular-root-cause-analysis-methods> (retrieved on 5 December 2021).

²²⁷ Ibid.

²²⁸ Wagner, 432.

²²⁹ Bright Hub Project Management, “A Brief History of Root Cause Analysis”, <https://www.brighthubpm.com/risk-management/123244-how-has-the-root-cause-analysis-evolved-since-inception/#toyota-motor-corporation-first-uses-rca> (retrieved on 5 December 2021).

²³⁰ Dunčaitė, R. Viešojo sektoriaus organizacijų veiklos praktikos, taikant Lean vadybos sistemą (Magistro darbas, Vilniaus Universitetas, 2017) 16-22, <https://epublications.vu.lt/object/elaba:23194745/> (retrieved on 10 December 2021).

It is important to mention, that not always there is only one “root” cause, especially when adopting this method in the field of complex political science²³¹. Also, the number of “whys” does not have to be precisely 5, it can be 2 it can be 25, however, the general recommendation is not to exceed too much, in order to control the process, as “causes and effects are part of an infinite continuum as an ever-increasing set of causes is quickly identified, leading to an overwhelming situation”²³².

The latter method is the one to be attempted to use to finalise the research and to find a “root” cause of an oxymoron of “underdevelopment of development cooperation”. This method should help sort out the reasons, collected after the interviews, analyse their interconnections, interdependence and in some cases, indicate that some reasons are not reasons at all, but symptoms of other reasons.

Why this method? As rightly suggested by Stone, “analysis of causes is so much taken for granted that it is scarcely mentioned in policy analysis textbooks.”²³³ Analogy can be drawn with the identification of the cause (or causes) of particular cause-searching research, such as this – after you collect facts and statistics, possible theories and reasonings, you are left to pinpoint correctly to the target mostly trusting your analytical skills and intuition. Although it is perfectly alright to do just that, the additional assistance could be of use.

Asking “why?” was done against each type of problem identified earlier, initially having 7 starting points. The list of primary reasons is made based on the data collected during the interviews, without prejudice to their choices and arguments. None of the 7 reasons was exclusively indicated only once or twice, the **tendencies were quite evenly distributed between 16 respondents** (representative from European Commission was not asked to provide opinion on the problems of Lithuania’s development cooperation): 1) Bureaucracy and legal issues (5 times); 2) No economic approach (8 times); 3) No strategy (8 times); 4) No human resources (8 times); 5) No support from society (11 times); 6) Lack of communication (7 times); 7) Lack of political will (15 times).

As mentioned before, for each type of the reason (problem) a question “why?” (e.g., “Why there is no support from society?”) was provided. Based on the interviews and the contextual framework, the possible answers – the triggering reasons (problems) – were listed. The exercise was repeated as many times as needed to find the “root” causes – “causes when removed, modified, or controlled can eliminate, reduce, or prevent a problem from existing or recurring”²³⁴. Each initial cause produced a separate “branch”, which, depending on complexity and broadness of the problem, again produced

²³¹ Wagner, 433.

²³² Gano, D. L. (2007). Apollo root cause analysis: Effective solutions to everyday problems every time. *Richland, WA: Apollonian Publications*, LLC in Wagner, 432.

²³³ Stone, D. (2012). *Policy paradox: The art of political decision making* (3rd ed.). New York: W. W. Norton., 206 in Wagner, 429.

²³⁴ Wagner, 436.

1-4 “branches”, then repeating the same with each “branch”, thus forming a “5whys tree” (see Figure 2, where each type of the cause is given a different colour).

Originally, the “root” cause is the one, that does not need to be asked “why?”, since it is time to ask, “what should be done to remove it?”. When you see it, you stop drawing the particular “branch”. However, in this work, three uncommon moments were noticed:

1) 6 out of 7 causes either directly or via other causes ended up with the 7th cause – “lack of political will”, thus forming a never-ending loop.

2) cause “lack of political will” ended up coming back to the 5th cause – “no support from society”, thus making a circle without an end again.

3) several results that are put under the question mark emerged. (They are left colourless, as their existence cannot be proven within this research).

One can wonder, why most of the “branches” led to the lack of political will. Here, twofold explanation could be used: one is based on the empirical analysis of this research – information, provided during interviews; other stems from the academic grounding, exploring political will or its absence.

Conversations with the representatives of various decision makers revealed quite comprehensive scheme of the formation, implementation, and management of development cooperation policy. After going through all the layers of institutional players, the chains and interfaces between the steps that form that scheme were evident, consequently helping to form the already mentioned “5whys tree”. For the illustration few “branches” of the tree will be described here.

The shortest, however, very significant “branch” is “no strategy” → “lack of political will”. It was elaborated by half of respondents that it is government that must undertake firm actions in legislative as well as in actual operational level so that development cooperation policy strategy would take tangible shape. It was repeated continuously that before the end of 2020 (when the new government was formed) activities linked with development cooperation were more of the form of declarations and intentions rather than genuine work. The most prominent examples include the Interinstitutional action plan for development cooperation which supposedly had to be the core of strategic considerations in governmental level, and “good-on-paper” National Commission on Development Cooperation, which not only couldn’t provide results, but also eventually started lacking higher-level representation and interest. “We were having institutional inertia, stagnation and living in a comfort zone”, stated representative of MFA. He referred to the previous actions as a simulation under the guise of bureaucratic and institutional mechanisms (mostly National Commission for Development Cooperation and Interinstitutional action plan). It also was noted that development cooperation is not the most popular field of politics, so hesitation and procrastination continued for over a decade. The recent decisions (to change the main law, to create more flexible

development cooperation fund) were not colossal or requiring many years to prepare for, it needed ideas and the strength of politicians to push them forward. Moreover, steps to improve situation and enhance strategic thinking could have been done even without certain legislative changes. Strategic hesitations are linked to the indecisiveness of officials, lack of support of high policy makers.

Another sample of the branch could be this: “no human resources”→”no competency”→”no preparation”→”no strategy”→”lack of political will”. As clarified before, the collective answers for this particular reason pointed to both, the lack of physical capabilities in responsible institutions and, mostly, for the lack of qualified personnel. The later then unfolds into several different causes, one of them being that specialists are not being properly trained and prepared for the job that they supposed to do. When asked again, why such situation exists, explanations lead to the fact that Lithuania has engaged development cooperation experts almost exclusively in the public sector projects, thus creating a limited opportunities to be involved in different type of programs. Another aspect was the focus in Eastern Partnership, which, although essential attribute of our donor country profile, in some cases blocks the alternatives and, respectfully, diverse qualifications that could be gained by the experts. Lastly, creation of a wider scope of competences could be tampered by the choice of Lithuania to spend around 80% of the aid to the multilateral funds, where our national capacities are mostly not needed, as the activities are done with the hands of the others. Only in bilateral projects Lithuanian experts can be directly involved, thus, have a chance to enhance the competences and enrich the experiences. Why did such directions occur? It leads again to the non-comprehensiveness of the strategy or, to say it shortly, lack of strategical vision in the first place. And how the shortage of strategy leads to the absence of political will was already elaborated.

These are sample explanations of the branching of the “5whys tree”, backed up by the empirical data that was collected during the interviews. The theoretical angle is also giving additional reasoning. Scholars have noticed that even the best theoretical frameworks, like, very precise and convincing legal acts, cannot compensate the lack of political will. Kukić illustrates this with the instance of former Soviet Union, “which in 1936 adopted one of the most democratic constitutions in the world at the time, <...> however, such a legal framework did not prevent establishment of gulags, government agencies for management of the Soviet system of forced labour camps and sufferings of the people who had been convicted through simplified procedures in these camps.”²³⁵ And there are also opposite examples of “negative effects of a poor legal framework being amortized by a high level of political will and readiness to ensure quality life to the citizens of respective countries”²³⁶. This corelates very well with the cause “bureaucracy or legal issues”. Carbonetti et al. invite to distinct

²³⁵ Kukić, S. (2020). The Best Legal Framework Cannot Compensate for the Lack of Political Will. 24, *European Perspectives – International Scientific Journal on European Perspectives*, volume 11, number 2 (20), pp. 57-80, October 2020, 74.

²³⁶ Ibid.

the terms “political will” and “political capacity” by emphasising that even with low capacities in the state, results can be reached if the political will is strong enough. They do it with the case study example of the quality of fisheries management, in Vietnam and the Philippines.²³⁷ This assumption can be recognised in the cause “no human resources”, analysed thoroughly before.

The second unusual aspect (formation of the circles, when some of the “branches” led to the same initial cause) demands to do a modification to the original “5whys tree”. In order to show the intricacy of the interconnections and overlap of the reasons, why Lithuanian development cooperation is flawed, the option to transform a tree into a cycle was chosen (see Figure 3). For the easier visualization, the cycle marks only the 7 initial causes, without intermediate results showed in the previous figure, only starting, and ending points. The result turns out to be the loop connecting the reasons “lack of political will” and “no support from society”. Other five reasons appear to be just symptoms (effects, consequences) of the reason “lack of political will”. What is distinct about “no support from society”, that it qualifies to be both, symptom, and a cause of “lack of political will”.

Lastly, the “5whys tree” reveals few sub-hypotheses, mentioned by the interviewees. “Preference to stay in comfort zone” is the one mentioned in the context of bureaucratic obstacles that existed for a long time and officials of state institutions were reluctant to solve. They were linked to the general human nature, but here the psychological evaluation is needed. Another interesting notion was expressed while talking about hesitancy of the business to be involved in the projects of foreign aid – that we are living in the times of prosperity and surplus, so the private companies do not see the need to go over the top and try to be included in the intricate international projects. It is an interesting idea, quite contradicting another one, that Lithuania is still in the need of aid itself, nevertheless, it would require a separate investigation to check that. One of the possible problems with the scarcity of human resources in the field could be deliberate actions of adversaries, insisted one of the respondents. It is a radical opinion, again, not proven in this research. Two “branches” lead to the assumptions of the trauma from our Soviet past, that crippled the society’s abilities to trust the state, to care, share and to give without expecting reward. This is indeed something that could be explored in depth, using historical and sociological tools, but again, not within this study. Finally, there is chance that difficulties in Lithuania’s development cooperation policies rise from the fact, that we are still very immature as a donor state, stemming from immature society, and that obligation to provide for others were sort of “forced” by external circumstances rather than our own willingness. The latter one will be partly addressed in the conclusions on motivations, however, only in theoretical aspect.

²³⁷ Carbonetti, B., Pomeroy, R., & Richards, D. L. (2014). Overcoming the lack of political will in small scale fisheries. *Marine Policy*, 44, 295–301, 6.

Lithuania is not providing enough finances to developing countries

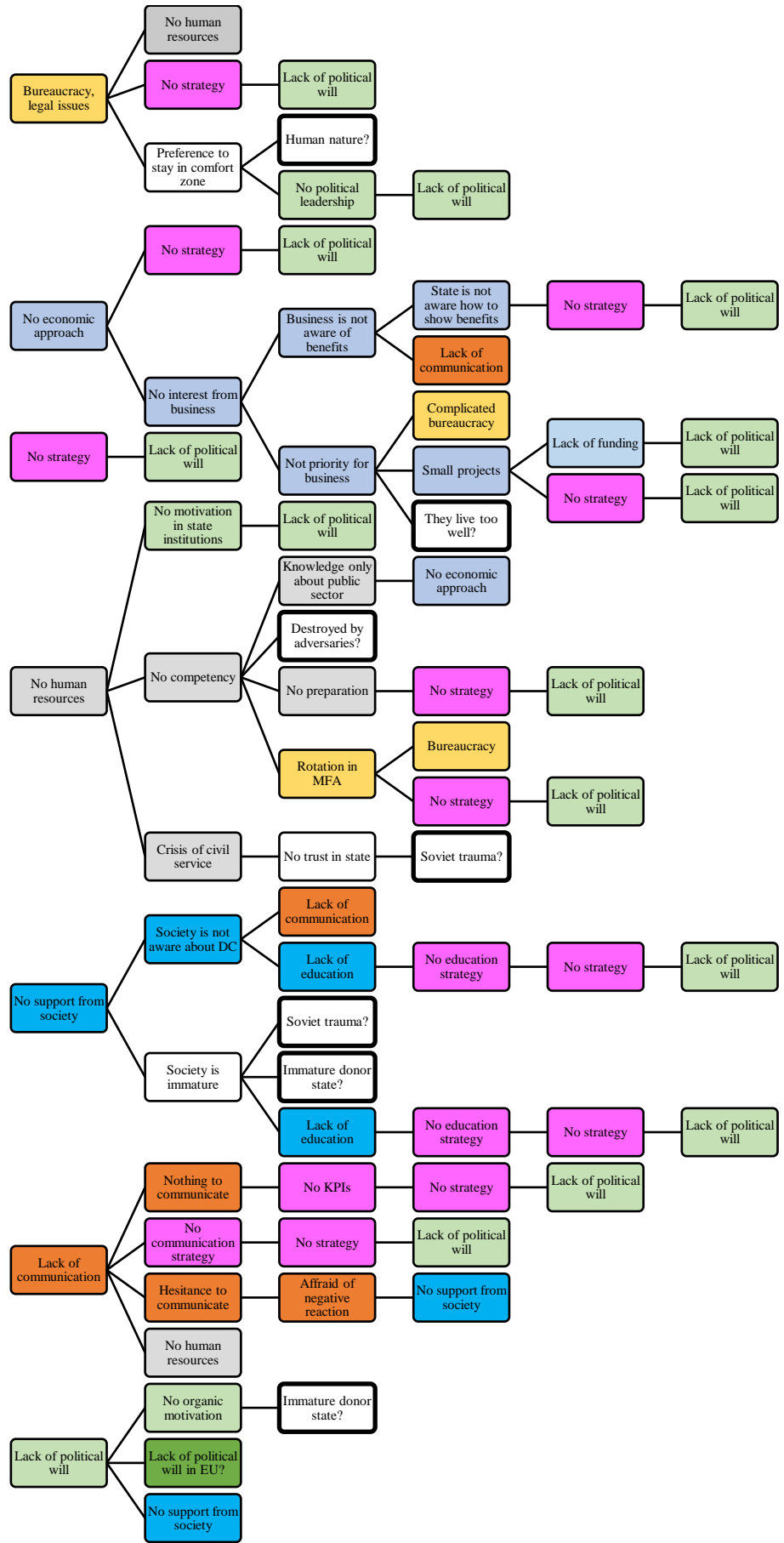

Figure 2. “5whys tree” (made by the author). Note: each line represents question “why?”.

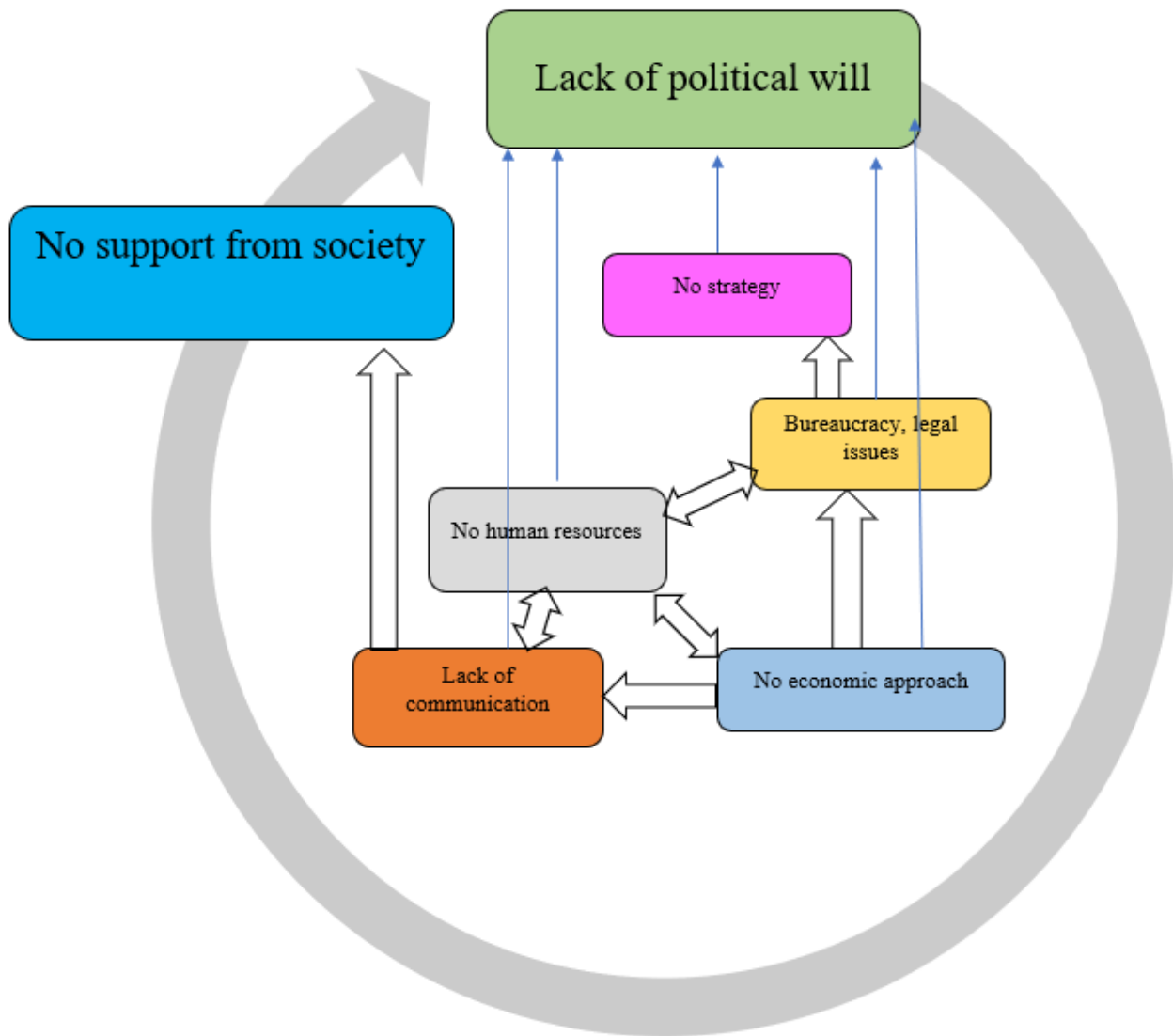

Figure 3. "Cycle of causes" (made by the author)

4.4. Dealing with the vicious circle

One mustn't be surprised to find out that there aren't simple answers when trying to unfold prolonged, complex problems. When connected with even more intricate issue – the comprehension of political will – the conundrum only deepens. There are numerous academic pieces that try to puzzle out the concept of political will and many of them tend to agree that it is an ambiguous issue, in some cases undeservedly attributed to the hollow political rhetoric.²³⁸ Then again, the aim of this research is not to immerse into theoretical definitions and manifestations of the possible causes of the failures of development cooperation, but to properly locate them and grasp why they exist. After encountering the vicious circle of the "root" causes, inflicting the persistent negligence towards development

²³⁸ Post, L. A., Raile, A. N. W., & Raile, E. D. (2010). Defining Political Will: Post et al. / DEFINING POLITICAL WILL. *Politics & Policy*, 38(4), 653–676.

cooperation in Lithuania, inevitable dilemma appears – which of the “root” causes should be eliminated first? Or is it at all possible?

There are examples of scholarly research on the plausibility of breaking vicious circles. Mierina discusses, that low trust in politicians by Latvian citizens is interdependent with the passive behaviour of the policy makers, and “considering the importance of civic participation for the quality of governance this creates a vicious circle which might not be easy to break”.²³⁹ Gel’man analyses even more problematic area – vicious circle of post-Soviet neopatrimonial politico-economic order, where he cautiously evaluates the regime changes and international influence as main tools for breaking that circle²⁴⁰. Case studies exploring low public trust in state institutions in Poland, Georgia, Armenia, and Bulgaria concluded that one of the reasons for this is a low “civic competence” of the general public, which is both a product of and contributor to the inertia of a deeply ingrained, inward looking, and politicized sense of responsibility among civil servants²⁴¹. The solutions to break those vicious circles are also attempted to formulate, however, already from these examples we can see that there is not a “silver bullet” to make them disappear. On the contrary, each case requires individual, carefully thought-out approach. What is comforting, that it is not an unsolvable “Catch-22” situation, where to get out of the difficult situation you must overcome the rule that is unbreakable, since to fight the rule is to accept it²⁴².

Even though the aim of this research is deemed to be reached when finding the reasons of the backwardness of Lithuania’s development cooperation and justification for their presence, at least a brief glance of what could be done to change the situation will be provided as well. It is obvious, that during the interviews the outcomes of the research were not yet clear, so naturally, nobody was asked, how to break the vicious circle, encompassing development cooperation policies in Lithuania. Nonetheless, the ideas how to improve the situation in general were shared. Analysis of the answers helps getting the conclusive insights on dismantling of the endless cycle between lack of political will and shortage of societal support. What must be underlined first, is that the proposals were directed either straight to the political will or leading to it via other “causes/symptoms”. Other interesting tendency was observations that for the rectification of the status quo the external “shake-up” is needed. Here, the interviewees pessimistically concluded that even though development cooperation policy requires preventive approach, unfortunately “something that has direct damage or consequences for political reality has to happen” to induce the changes²⁴³ and that “Lithuania needs

²³⁹ Mierina, I. (2014). The Vicious Circle: Does disappointment with political authorities contribute to political passivity in Latvia? *European Societies*, 16(4), 615.

²⁴⁰ Gel’man, V. (2016). The vicious circle of post-Soviet neopatrimonialism in Russia. *Post-Soviet Affairs*, 32(5), 468.

²⁴¹ Rekosh, E., & Local Government and Public Service Reform Initiative (Eds.). (2005). The vicious circle: Weak state institutions, unremedied abuse and distrust: reports from Armenia, Bulgaria, Georgia and Poland. *Open Society Institute*, 22.

²⁴² Wikipedia, “Catch-22 (logic)”, [https://en.wikipedia.org/wiki/Catch-22_\(logic\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Catch-22_(logic)) (retrieved on 29 December 2021).

²⁴³ Interviewee No. 7, interview with the author, 21 October 2021.

a serious external stimulus to move out of the “rock bottom”²⁴⁴. Coming back to the first inclination, these are the aggregated possible solutions:

- 1) to have an agreement on political level, that development cooperation should be a priority²⁴⁵.
- 2) to secure the continuity of the current political leadership²⁴⁶.
- 3) to have an inspiring political leaders devoted to development cooperation²⁴⁷.
- 4) to change responsible institution (MFA)²⁴⁸.
- 5) to become members of OECD DAC²⁴⁹.
- 6) to adopt strategy and KPIs for development cooperation²⁵⁰.
- 7) to include businesses and NGOs²⁵¹.
- 8) to enhance competences of development cooperation experts²⁵².

At the first glance, a variety of options looks quite wide, however, the results of the “5whys tree” remind us that measures linked to strategy, KPIs, economic approach, human resources eventually lead to the political will. There were no suggestions to start recovering with the remedies that would be firstly dedicated to the inclusion of society. This also correlates with the previously discussed theoretical framework of the significance of the political will and its impact on other elements of the overall system.

Still, I cannot be not tempted to wonder if breaking through the vicious circle should originate from the society’s side. Although not the same, but having similarities of some degree, it is discussed by the scholars by referring to the “bottom-up approach”, which basically means changing the behaviour patterns in the lower, local levels: enable local “champions” and authorities that can reach out to the community more easily than the central government²⁵³. As the foreign policy formation and implementation is certainly not the field that could be delegated to local powers, this option remains only hypothetical. More accurate scenario would be if the society itself would mature in time enough to push the government to help developing countries. This was briefly mentioned by some of the respondents in the context of the lack of support of society as the reason behind the flaws of

²⁴⁴ Interviewee No. 9, interview with the author, 25 October 2021.

²⁴⁵ Interviewee No. 5, interview with the author, 19 October 2021; Interviewee No. 10, interview with the author, 27 October 2021; Interviewee No. 13, interview with the author, 19 November 2021.

²⁴⁶ Interviewee No. 4, interview with the author, 11 October 2021.

²⁴⁷ Interviewee No. 9, interview with the author, 25 October 2021.

²⁴⁸ Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021.

²⁴⁹ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021; Interviewee No. 14, interview with the author, 22 November 2021.

²⁵⁰ Interviewee No. 1, interview with the author, 11 August 2021; Interviewee No. 12, interview with the author, 12 November 2021; Interviewee No. 2, interview with the author, 16 August 2021; Interviewee No. 6, interview with the author, 20 October 2021; Interviewee No. 8, interview with the author, 22 October 2021; Interviewee No. 3, interview with the author, 8 October 2021; Interviewee No. 15, interview with the author, 25 November 2021.

²⁵¹ Interviewee No. 11, interview with the author, 12 November 2021; Interviewee No. 12, interview with the author, 12 November 2021; Interviewee No. 3, interview with the author, 8 October 2021.

²⁵² Interviewee No. 8, interview with the author, 22 October 2021.

²⁵³ Carbonetti, B., Pomeroy, R., & Richards, D. L., 6; Rekosh, E., & Local Government and Public Service Reform Initiative (Eds.), 52.

development cooperation, but only in regrets that it is hardly possible²⁵⁴. There should be many academic deliberations about the characteristics of societal development in sociology field, but instead I would like to turn to the economy and Oliver E. Williamson, who pointed out “four levels of social analysis” while presenting overview of new institutional economics²⁵⁵. In this analysis he argues that there are 4 forms of institutional levels: level 1 is social embeddedness, level 2 – institutional environment, level 3 – governance, level 4 – resource allocation and employment (see Figure 4). In regard to this research, the most important aspect is the frequency under which institutions²⁵⁶ in each of these levels change. Level 1, referring to the informal institutions, customs, religion, traditions, norms change very slowly – only during centuries or even millennia. A parallel can be made of in our case – informal norms, traditions of how society perceives helping less developed would definitely fall under the level 1 “institutions”, thus providing us with preliminary conclusion, that a very long period of time is needed if we want to change this attitude radically. In our case, actions are required much faster, as the deadline of 2030 is approaching, and even if it wasn’t, passing responsibility of implementation of foreign policy goals to the citizens would not be fair.

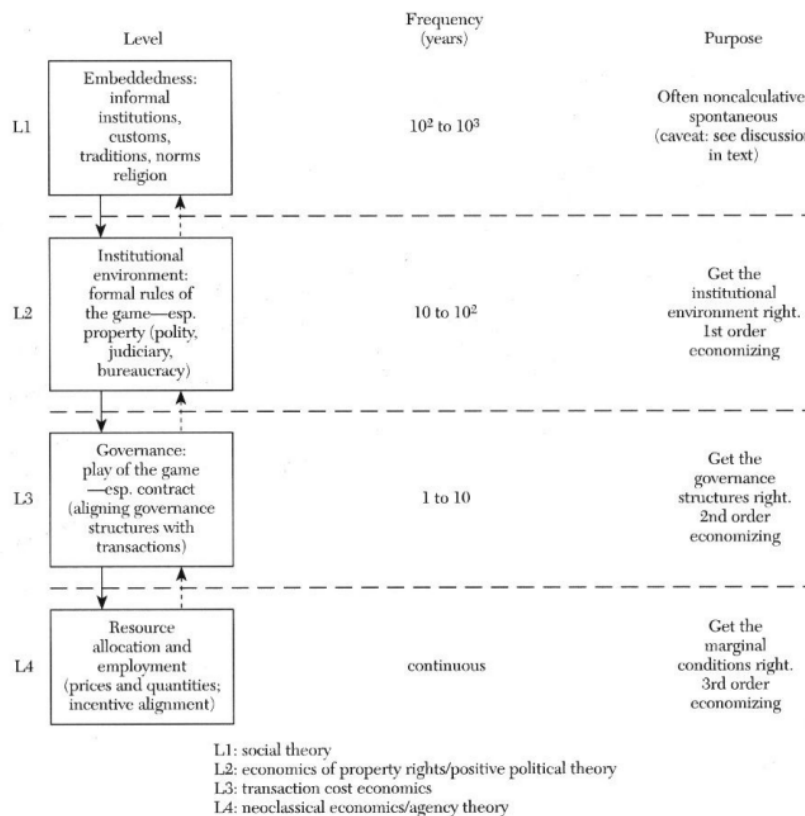

Figure 4. Economics of institutions (Source: Williamson, O. E., 597)

²⁵⁴ Interviewee No. 4, interview with the author, 11 October 2021; Interviewee No. 13, interview with the author, 19 November 2021.

²⁵⁵ Williamson, O. E. (2000). The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead. *Journal of Economic Literature*, 38(3), 595–613.

²⁵⁶ Institutions are meant in a broad sense - social and legal norms and rules.

So, I dare to observe that it is only right to concentrate to political will as a target to work on if we want to break a vicious circle hindering smooth development cooperation in Lithuania. Following the reverse principle of the causal relationships between the “lack of political will” and other reasons, determination and clear agreement in political level would directly influence state’s relationship with business, tighten the strategy, reinforce communication, draw attention to the weak human resources, solve the bureaucratic and legal issues and, inevitably, help society understand the necessity and value of development cooperation. The interconnection between how politicians and the public are involved in the development cooperation policies should probably still remain in check, however, it could start working in a manner of a virtuous circle instead.

Conclusions

In the beginning of the research a goal to find the reasons hampering Lithuanian development cooperation policy and clarify, why they exist, was set. Due to the shortage of the academic literature and considering the nature of the study, a major reliance on the empiric approach was made. The first-hand information was gathered by conversing with the people currently involved in the Lithuanian development cooperation policy formation, implementation, and management. 17 semi-structured interviews were conducted within every level of development cooperation policy institutional framework (Presidents’ Office, Government, Parliament, MFA, Ministry of Economy and Innovations, Ministry of Finances, Ministry of Education, Science and Sports, CPMA) and additionally with the NGDO side, our representative in European Parliament and, finally, with the DG INTPA in European Commission. Respondents were asked several questions, centred around the ones, comprehending the obstacles in a way of the smoothness of development cooperation policies in Lithuania.

Before getting to the depths of the problems, a certain amount of attention was given to the exploration of the motivations behind Lithuania’s development cooperation policy. The results showed that the key motivator is still the obligations to the international community, especially EU, thus confirming the *Europeanisation* theory to be relevant. Even though pursuing enhancement of diplomatic relations and aspirations to spread democracy within our Eastern borders are relatively strong too, it seems that it is more the justification of the achievements already made in this field. Certainly, it became motivator once the results were obvious, and it is a positive fact, that we see it as a motive more and more. Economic-pragmatic rationale is still very fragile and the altruistic, compassion attitude unfortunately is rather the exception of the rule than the rule itself. The combination of motivators correlates with the *hybrid* theory, introduced earlier, but to add the conclusion from this research, I must say, that *Europeanisation* factor is predominant, while the internal perceptions are quite dispersed and more *ad hoc* based.

Coming back to the core of the interviews, 7 types of problems were revealed: lack of political will, low societal support, no strategy, scarcity of human resources, lack of communication, bureaucracy, inability to involve private sector. For the evaluation of this data a technique of “5whys” was chosen. This, quite unconventional method in political science deriving from RCA methodology, proved to be useful while trying to find the “root” cause in the quite wide variety of the problems, proposed by the interviewees. The “5whys tree” depicts the intricacy of the 7 causes and their interrelationship with each other, finally leading to the conclusion that all but 2 causes (“lack of political will” and “insufficient support from society”) are in fact not the causes, but consequences of the “lack of political will”, while the later partly originates from the “insufficient support from society”. The 2 “root” causes – “lack of political will” and “insufficient support from society” – derive and cause each other simultaneously, thus, forming a **vicious circle**. What is also interesting, that “5whys tree” unveiled internal “mini” vicious circles, e.g., between “bureaucracy” and “lack of human resources”, “no strategy” and “lack of human resources”, “lack of communication” and “low societal support”, thus demonstrating that it is much more than a simple list of 7 reasons that needs to be taken and dealt with.

Although not asked in the beginning of the research, a question, if the vicious circle can be broken, inevitably arose. Here, based on the same empiric data and, partially, considerations of scientific studies, the tendencies show that it is the political determination that should be tackled first. The causal relationships would automatically allow the whole “net” of problematic areas to be addressed as well. While the dependency of the political will and the societal support cannot and maybe even should not be broken, they could form a virtuous circle of collaboration and mutual assistance. It should be emphasised, that “bottom up” tactic, concentrating on the maturing of the society, so that it pushes the policies, although better in theory, cannot be applied in a short run. Changes in the societal norms, customs and traditions are very slow, requiring centuries or even millennia and that is the time that we simply do not have.

Combining the theoretical approach with the empiric data allows me to conclude that prevalence of the *Europeanisation* theory results in a “mechanic” motivation in Lithuania’s development cooperation policy, which, unsurprisingly leads to the lack of genuine wish in the political level to make this policy successful. Further complications are caused by a complex vicious circle between weak public support (lack of understanding) and lack of political will. As a result, Lithuania’s actions are not defined and the whole development cooperation ecosystem is not functioning properly. Although the findings of the research are far from optimistic, knowing the real cause of the illness can help finding the cure.

List of literature

1. Andrespok, E., & Kasekamp, A. I. (2012). Development Cooperation of the Baltic States: A Comparison of the Trajectories of Three New Donor Countries, *Perspectives on European Politics and Society*, 13(1), 117–130.
2. Bileišis, M. (2009). Institutional Obstacles for the Implementation of Sustainable Development Policy (A Case Study of Lithuania). *Public Policy and Administration*, 1(28).
3. Bourn, D. (2021). What Is Meant By Development Education? Sinergias Ed. // <http://www.sinergiased.org/index.php/revista/item/51-douglas-bournwhat-is-meant-by-development-education> (retrieved on 3 December 2021).
4. Bright Hub Project Management, “A Brief History of Root Cause Analysis”, <https://www.brighthubpm.com/risk-management/123244-how-has-the-root-cause-analysis-evolved-since-inception/#toyota-motor-corporation-first-uses-rca> (retrieved on 5 December 2021).
5. Brundtland G. H. (1987), Our common future - Call for Action, *Environmental Conservation*, Winter 1987, Vol. 14, No. 4, Cambridge University Press, 291-294.
6. Carbonetti, B., Pomeroy, R., & Richards, D. L. (2014). Overcoming the lack of political will in small scale fisheries. *Marine Policy*, 44, 295–301.
7. Charities Aid Foundation, “CAF World giving index 2021. A global pandemic special report”, https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021_report_web2_100621.pdf (retrieved on 28 November 2021).
8. Chong, A., & Gradstein, M. (2008). What determines foreign aid? The donors’ perspective. *Journal of Development Economics*, 87(1), 1–13.
9. Dam, P. van, & Dis, W. van. (2014). Beyond the merchant and the clergyman: Assessing moral claims about development cooperation. *Third World Quarterly*, 35(9), 1636–1655.
10. Davies, R. B., & Klasen, S. (2019). Darlings and Orphans: Interactions across Donors in International Aid. *The Scandinavian Journal of Economics*, 121(1), 243–277.
11. Delcour, L. (2015), Lithuania: A Hybrid Development Cooperation Policy. Between adaptation to Europeanization and projection of the transition experience in Horký-Hlucháň, Ondřej, *Development Cooperation of the ‘New’ EU Member States: Beyond Europeanization*, EADI Global Development Series (Palgrave Macmillan UK, 2015).
12. Dreher, A., Nunnenkamp, P., & Schmaljohann, M. (2015). The Allocation of German Aid: Self-interest and Government Ideology. *Economics & Politics*, 27(1), 160–184.
13. Dunčaitė, R. Viešojo sektoriaus organizacijų veiklos praktikos, taikant Lean vadybos sistemą (Magistro darbas, Vilniaus Universitetas, 2017) 16-22, <https://epublications.vu.lt/object/elaba:23194745/> (retrieved on 10 December 2021).

14. Eurobarometer, “EU Citizens and International Partnerships”, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2267> (retrieved on 29 November 2021).
15. European Commission “Europe remains the world’s biggest development donor – €74.4 billion in 2018” https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2075 (retrieved on 17 December 2021).
16. European Commission “Publication of preliminary figures on 2020 Official Development Assistance Annex: Tables and Graphs” [annex - tables and graphs for oda memo final d1.pdf \(europa.eu\)](#) (retrieved on 17 December 2021).
17. Fielden, Matthew B., (1998), The Geopolitics of Aid: The Provision and Termination of Aid to Afghan Refugees in North West Frontier Province, Pakistan, *Political Geography*, 17.4.
18. Forsudd, Carl-Magnus, The Motives of Aid Donors: A Comparative Study of the Aid Allocation of Denmark, Norway and Sweden, 2009, <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:vxu:diva-5774> (retrieved on 10 January 2021).
19. Gadeikienė, M. (2017), Too weak to influence? A case study of the Lithuanian NGOs in foreign aid policy making. *Politologija*, 87(3), 130–166.
20. Gel'man, V. (2016). The vicious circle of post-Soviet neopatrimonialism in Russia. *Post-Soviet Affairs*, 32(5), 455–473.
21. Gerring, J. (2004). What Is a Case Study and What Is It Good for? *The American Political Science Review*, 98(2), 341–354.
22. Hadfield, A., & Lightfoot, S. (2020). The Future of EU Development Policy Post-2020 (SSRN Scholarly Paper ID 3516070). *Social Science Research Network*.
23. Hilmarsson, H. T. (2013). The Baltic States and international development cooperation: How can they best share their transition experience with less advanced transition countries? *Applied Economics: Systematic Research*, 7.2(7.2), 27–46.
24. Horký, O., & Lightfoot, S. (2012). From Aid Recipients to Aid Donors? Development Policies of Central and Eastern European States. *Perspectives on European Politics and Society*, 13(1), 1–16.
25. Kaznowski, A. (2014). Defying the Treaty: The Influence of the Polish and Lithuanian Council Presidencies on the Development of the Eastern Partnership. EU Diplomacy Paper No. 6, October 2014. *College of Europe*.
26. Kukić, S. (2020). The Best Legal Framework Cannot Compensate for the Lack of Political Will. 24, *European Perspectives – International Scientific Journal on European Perspectives*, volume 11, number 2 (20), pp. 57-80, October 2020, 74.

27. Kurk Lietuvai “Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo stiprinimas” <http://kurklt.lt/projektai/lietuvos-vystomojo-bendradarbiavimo-politikos-veiksmingumo-stiprinimas/> (retrieved on 6 April 2021).

28. Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras, “Globalaus švietimo savaitė 2020”, <https://lvjc.lt/globalaus-svietimo-savaite-2019/>; <https://lvjc.lt/projektas/globalaus-svietimo-savaite-wardan-pasaulio-veikime-kartu/> (retrieved on 4 December 2021).

29. Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras, “Lapkričio 15–21 d. Globalaus švietimo savaitė!”, <https://www.lmnc.lt/naujiena/lapkricio-15-21-d-globalaus-svietimo-savaite/> (retrieved on 4 December 2021).

30. Lietuvos nevyriausybinų vystomojo švietimo ir bendradarbiavimo organizacijų tinklas – asociacija LITDEA, “Globalus švietimas Lietuvoje. Iššūkiai ir galimybės”, https://751d4de4-2aa8-440e-a932-e362ad3df712.filesusr.com/ugd/a7bcb4_d5d2a2ec4f7f4c03b66ad20a2651d123.pdf (retrieved on 4 December 2021).

31. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas, 1995 m. spalio 26 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 10 straipsnio septintosios dalies nuostatos, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 470 patvirtintos Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ įgyvendinimo tvarkos dalinio pakeitimo“ 1.2 punkto nuostatos, 2.1 punkto ir jo 1, 2 bei 3 papunkčių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”, <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta435/content> (retrieved on 25 October 2021).

32. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas, 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas Nr. KT187-N15/2020 “Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, kuriais reguliuojamas tam tikrų programų, fondų arba institucijų finansavimas, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai”, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/358326e11edf11eb9604df942ee8e443> (retrieved on 11 October 2021).

33. Lietuvos Respublikos Seimas, 2013 m. gegužės 16 d. Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas Nr. XII-311, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CB6DD9C7792D/asr> (retrieved on 9 April 2021).

34. Lietuvos Respublikos Seimas, 2019 m. gruodžio 17 d. “Lietuvos Respublikos 2020 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas” Nr. XIII-2695, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/815a43c0232511eab86ff95170e24944?positionInSearchResults=10&searchModelUUID=ef37707e-4fdf-49be-a8bc-0a4a123b4344> (retrieved on 9 December 2021).

35. Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimas Nr. XIV-72 “Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos patvirtinimo” (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>) (retrieved on 7 October 2021).

36. Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimas Nr. XIV-72 “Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos”, p. 253.6 (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>) (retrieved on 7 October 2021).

37. Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. gruodžio 22 d. “Lietuvos Respublikos 2021 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas Nr. XIV-102, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c9d04b30453011ebb394e1efb98d3e67?positionInSearchResult_s=11&searchModelUUID=1c182c60-8208-4c41-945b-78d68bf8980f (retrieved on 9 December 2021).

38. Lietuvos Respublikos Seimas, 2021 m. gruodžio 14 d. “Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas Nr. XIV-745, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/74091770632711eca9ac839120d251c4> (retrieved on 15 December 2021).

39. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2021 m. gegužės 3 d. įsakymu Nr. V-688 patvirtinti “2021–2022 ir 2022–2023 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planai” 83 p. (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f0828f70abe911eb8bc8b1cdd5d7f785>) (retrieved on 5 December 2021).

40. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Ministro Pirmininko strateginių darbų (projektų) portfelis“, <https://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/xviii-vyriausybe/ministro-pirmininko-strateginiu-darbu-projektu-portfelis> (retrieved on 10 December 2021).

41. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2014 m. sausio 15 d. nutarimas Nr. 42 “Dėl Nacionalinės vystomojo bendradarbiavimo komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo” (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ef2509d081e611e396708cdccb584cb5/asr>) (retrieved on 5 December 2021).

42. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 998 “Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo”, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5> (retrieved on 7 October 2021).

43. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2021 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 155 “Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano

patvirtinimo” (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bef7d43286fe11eb998483d0ae31615c>) (retrieved on 7 October 2021).

44. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Nr. 937 “Dėl vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo”, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/728ed9a083e611e6a0f68fd135e6f40c?jfwid=-vdxstep3d> (retrieved on 7 October 2021).

45. Lietuvos užsienio reikalų ministerija, „Mokykla Avdijivkoje – didžiausias Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo projektas“, <https://usa.mfa.lt/default/lt/naujienos/mokykla-avdijivkojedidziausias-lietuvas-vystomojo-bendradarbiavimo-projektas-> (retrieved on 30 November 2021).

46. Lightfoot, S. (2010), The Europeanisation of International Development Policies: The Case of Central and Eastern European States. *Europe-Asia Studies*, 62(2), 329–350.

47. Lightfoot, S., & Szent-Iványi, B. (2014). Reluctant Donors? The Europeanization of International Development Policies in the New Member States. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52(6), 1257–1272.

48. Lightfoot, S., & Zubizarreta, I. L. (2008). The Emergence of International Development Policies in Central and Eastern European States. 23, 179.

49. Lovitt, C. J., & Rybková, E. (2007). For European Parliament Committee on Development. 26. *PASOS*.

50. MasterClass, “How to Perform a Root Cause Analysis”, <https://www.masterclass.com/articles/how-to-perform-a-root-cause-analysis#5-popular-root-cause-analysis-methods> (retrieved on 5 December 2021).

51. Mierīņa, I. (2014). The Vicious Circle: Does disappointment with political authorities contribute to political passivity in Latvia? *European Societies*, 16(4), 615–637.

52. Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, “Apie”, <https://www.vbplatforma.org/EN>, (retrieved on 27 December 2021).

53. Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, “Naujienlaiškis #12 Vystomojo bendradarbiavimo peizažas: dalyviai, požiūriai ir architektūra”, https://www.vbplatforma.org/uploaded_files/library/Naujienlais%CC%8Ckis%2012%20Vystomojo%20bendradarbiavimo%20%20peizaz%CC%8Cas%20dalyviai,%20poz%CC%8Ciu%CC%84riai%20ir%20architektu%CC%84ra.pdf (retrieved on 29 November 2021).

54. Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma “Dėl Darbo grupės vystomojo bendradarbiavimo strateginėms kryptims parengti”, [https://vbplatforma.org/uploaded_files/articles/Rastas%20Nr.%20VBPF0323%20\(1\).pdf](https://vbplatforma.org/uploaded_files/articles/Rastas%20Nr.%20VBPF0323%20(1).pdf) (retrieved on 23 November 2021).

55. Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, “Šalies gyventojų nuomonės tyrimas dėl vystomojo bendradarbiavimo ir tvarių finansų”, https://issuu.com/vbadmin/docs/ataskaita_-_vystomojo_bendradarbiavimo_platforma_2 (retrieved on 15 November 2021).
56. Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, “Globalus švietimas“, <https://vbplatforma.org/LT/veikla/globalus-svietimas> (retrieved on 5 December 2021).
57. Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, „Pasaulio laiku“ su Ingrida Šimonyte”, Youtube vaizdo įrašas, <https://www.youtube.com/watch?v=7x0IKOXUi9c&t=1065s> (retrieved on 9 December 2021).
58. Nacionalinis švietimo NVO tinklas, “Šiuolaikinio pilietiškumo beieškant“, <https://svietimotinklas.lt/wp-content/uploads/2021/07/S%CC%8Ciuolaikinio-pilietis%CC%8Ckumo-beies%CC%8Ckant-1.pdf> (retrieved on 5 December 2021).
59. OECD (2021), “Denmark”, in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/9b77239a-en> (retrieved on 6 December 2021).
60. OECD (2021), “Lithuania”, in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/3eb7f948-en> (retrieved on 6 December 2021).
61. OECD (2021), “Luxembourg”, in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/87b15adf-en> (retrieved on 6 December 2021).
62. OECD (2021), “Sweden”, in Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/8a6be3b3-en> (retrieved on 6 December 2021).
63. OECD (2021), Development Co-operation Profiles, *OECD Publishing*, Paris, <https://doi.org/10.1787/2dcf1367-en> (retrieved on 20 October 2021).
64. Olofsgard, A., & Boschini, A. (2002). Foreign Aid: An Instrument for Fighting Poverty or Communism? *SSRN Electronic Journal*.
65. Opršal, Z., Harmáček, J., Vítová, P., Syrovátka, M., & Jarecka-Stępień, K. (2020). Polish and Czech foreign aid: A “mélange” of geopolitical and developmental objectives. *Journal of International Relations and Development*.
66. Orbie, J., & Lightfoot, S. (2017). Development. Shallow Europeanisation? Book: Whitman, R. G. (2017). *Foreign Policies of EU Member States: Continuity and Europeanisation*. Routledge.
67. Panasevič, A. (2013), Five Approaches to Development Cooperation: An Analysis of the Lithuanian Case. *Lithuanian Foreign Policy Review* 29(2013).
68. Panasevič, A. (2014) Lithuanian Development Cooperation: 10 Years for Finding a Place in the Donors’ Community, *Latvijas Intereses Eiropas Savienība*, 2014/3.

69. Pavilionis, Ž. Šventojo Sosto ir Lietuvos Europos metapolitika (daktaro disertacija, Vilniaus Universitetas, 2013). 169.
70. Post, L. A., Raile, A. N. W., & Raile, E. D. (2010). Defining Political Will: Post et al. / DEFINING POLITICAL WILL. *Politics & Policy*, 38(4), 653–676.
71. Reinsberg, B. (2019). Do countries use foreign aid to buy geopolitical influence? Evidence from donor campaigns for temporary UN Security Council seats. *Politics and Governance*, 7(2), 127–154.
72. Rekosh, E., & Local Government and Public Service Reform Initiative (Eds.). (2005). The vicious circle: Weak state institutions, unremedied abuse and distrust: reports from Armenia, Bulgaria, Georgia and Poland. *Open Society Institute*.
73. Swiss, L., & Gulrajani, N. (2018), Donor Proliferation to What Ends? New donor countries and the search for legitimacy. *Revue Canadienne d'études Du Développement = Canadian Journal of Development Studies*, 40.
74. Szent-Iványi, B. (2012). Aid allocation of the emerging Central and Eastern European donors. *Journal of International Relations and Development*, 15(1), 65–89.
75. Szent-Iványi, B., Reinsberg, B., & Lightfoot, S. (2019). Small Donors in World Politics: The Role of Trust Funds in the Foreign Aid Policies of Central and Eastern European Donors. *The European Journal of Development Research*, 31(3), 663–683.
76. Thérien, J.-P., & Noël, A. (2000). Political Parties and Foreign Aid. *American Political Science Review*, 94(1), 151–162.
77. Thomas Carothers. (2008). Democracy Assistance: Political vs. Developmental? *Journal of Democracy*, 20(1), 5–19.
78. Thomas, D. R. (2006). A General Inductive Approach for Analyzing Qualitative Evaluation Data. *American Journal of Evaluation*, 27(2), 237–246.
79. Tingley, D. (2010). Donors and domestic politics: Political influences on foreign aid efforts. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 10.
80. Wagner, T. P. (2014). Using Root Cause Analysis in Public Policy Pedagogy. *Journal of Public Affairs Education*, 20(3), 429–440.
81. Wenzelburger, G., & Böller, F. (2019). Bomb or build? How party ideologies affect the balance of foreign aid and defence spending. *The British Journal of Politics and International Relations*, 21.
82. Wikipedia, “Catch-22 (logic)”, [https://en.wikipedia.org/wiki/Catch-22_\(logic\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Catch-22_(logic)) (retrieved on 29 December 2021).
83. Wikipedia, “Colour revolution” https://en.wikipedia.org/wiki/Colour_revolution (retrieved on 10 November 2021).

84. Williamson, O. E. (2000). The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead. *Journal of Economic Literature*, 38(3), 595–613.

85. Younas, J. (2008). Motivation for bilateral aid allocation: Altruism or trade benefits. *European Journal of Political Economy*, 14.

Reziomė

Magistro darbas „Nuo paramos gavėjos iki donorės. Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas po 2020: kas mus stabdo?“ skirtas Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos analizei. Ne itin artimas plačiajai visuomenei, tačiau neabejotinai svarbus vystomasis bendradarbiavimas jau 17 metų priklauso Lietuvos užsienio politikos darbotvarkei. Tapę Europos Sąjungos nariais 2004 metais, įsipareigojome ne tik pakeisti savo profilį iš paramos gavėjos į donorės, bet ir nuolat šį įvaizdį stiprinti bei siekti ambicingų tikslų. Vienas jų – nuosekliai didinti oficialią paramą vystymuisi (OPV), skaičiuojamą nuo bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP). Kartu su kitų, po 2004 metų į ES įstojusiu valstybių narių, Lietuvos OPV iki 2030 metų turi pasiekti bent 0,33% nuo BNP. Deja, trumpai augusi, Lietuvos OPV nuo 2009 metų stagnuoja tarp 0,11-0,12%, paskutiniaisiais oficialiai įskaitytais, 2020 metais, užfiksavus tik 0,12% nuo BNP. Pastaraisiais metais kartu su Latvija ir Kipru, Lietuva yra paskutiniame trejetuke tiek naujųjų ES narių, tiek ir visos ES valstybių sąrašė.

Orientuojantis į pastaruosius faktus, kaip tyrimo problemą, šis darbas siekė išsiaiškinti, kokios priežastys trukdo Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikai vystytis sėkmingiau. Papildomai buvo analizuojama, kas lemia šių priežasčių egzistavimą.

Tyrimo teorinį pagrindą sudarė mokslinės disciplinos, pagrindžiančios valstybių-donorių motyvaciją teikti paramą besivystančioms šalims. Vyraujanti mokslinėje erdvėje bei vėliau pagrindžiama empiriniais įrodymais šiame darbe yra „Europeizacijos“ arba „priverstinio altruizmo“ teorija, teigianti, kad įsipareigojimai tarptautinei bendruomenei, ypač ES, yra pagrindinis variklis donorių veikloje.

Atsižvelgiant į tai, kad akademinė literatūra faktiškai nenagrinėja vystomojo bendradarbiavimo problemų, jau nekalbant apie Lietuvos atvejį, pagrindinis dėmesys buvo skirtas empirinei tyrimo pusei. Informacija iš pirmų lūpų buvo renkama bendraujant su žmonėmis, šiuo metu dalyvaujančiais Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos formavime, įgyvendinime ir valdyme. Buvo atlikta 17 pusiau struktūruotų giluminių interviu, naudojantis pasiruoštu klausimynu, visuose vystomojo bendradarbiavimo politikos instituciniuose lygmenyse, papildomai kalbantis su nevyriausybinį vystomojo bendradarbiavimo organizacijų atstovais, mūsų atstovu Europos Parlamente ir galiausiai su Europos Komisijos direktoratu, atsakingu už šią politiką ES. Atlikta analizė išryškino 7 problemų rūšis: politinės valios stoką, menką visuomenės paramą, strategijos nebuvimą, žmogiškųjų išteklių trūkumą, komunikacijos stoką, biurokratiją, nesugebėjimą į vystomojo bendradarbiavimo politikos

ekosistemą įtraukti privatųjį sektorių. Nepaisant gan ilgo sąrašo, naudojantis gan paprastu, tačiau labai veiksmingu „5 kodėl“ metodu nustatyta, kad visos priežastys, išskyrus dvi („politinės valios stoka“ ir „menka visuomenės parama“), iš tikrųjų yra ne priežastys, o „politinės valios stokos“ pasekmės, o pastaroji iš dalies taip pat kyla iš „menkos visuomenės paramos“. Dvi pagrindinės priežastys – „politinės valios stoka“ ir „nepakankama visuomenės parama“ – išplaukia ir tuo pačiu įtakoja viena kitą, todėl susidaro vadinamasis „užburtas ratas“.

Nors tyrimo pradžioje ir neužduotas, tačiau neišvengiamai kylantis yra klausimas, ar galima nutraukti „užburtą ratą“. Čia, remiantis tais pačiais empiriniais duomenimis ir iš dalies mokslinių tyrimų samprotavimais, tendencijos rodo, kad pirmiausia reikėtų spręsti politinio apsisprendimo klausimą. Priežastiniai ryšiai automatiškai leistų spręsti ir visą probleminių sričių „tinklą“. Nors politinės valios ir visuomenės paramos priklausomybė negali, ir tikriausiai neturėtų būti nutraukta, ji galėtų ilgainiui tapti teigiamu bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos ratu. Reikėtų pabrėžti, kad taktika, orientuota į visuomenės brandos augimą taip, kad šioji skatintų politikus, o ne atvirksčiai, nors teoriškai teisinga, negali būti įgyvendinama per trumpą laikotarpį. Visuomenės normų, papročių ir tradicijų pokyčiai vyksta labai lėtai, tam reikia šimtmečių ar net tūkstantmečių, o tiek laiko mes paprasčiausiai neturime.

Teorinio požiūrio derinimas su empiriniais duomenimis leidžia daryti išvadą, kad „Europeizacijos“ teorijos vyravimas lemia „mechaninę“ motyvaciją Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikoje, todėl nenuostabu, kad politiniu lygmeniu trūksta nuoširdaus noro, kad ši politika būtų sėkminga. Papildomas komplikacijas sukelia sudėtingas „užburtas ratas“ tarp silpno visuomenės palaikymo (nesupratimo) bei politinės valios trūkumo. Todėl Lietuvos veiksmai neapibrėžti, o visa vystomojo bendradarbiavimo ekosistema nėra sklandžiai veikianti. Nors šio darbo išvados toli gražu nėra optimistinės, jos gali padėti tolimesniems akademiniais tyrimams ir praktinėms tinkamų priemonių ištaisyti susidariusią situaciją paieškoms.

Annex 1. Questionnaire

The **questionnaire** was structured in two main parts:

1) introductory one, simply asking, how the interviewee assess the fact, that Lithuania's ODA is very much behind the goal to be attained in a short period of time. Respondents were informed that the first question does not require an exhaustive answer as the detailing ones will soon follow. This seemingly innocent question served not only as an “ice-breaker”, but very quickly revealed the sensitive position towards the question for some interviewees. Many of those directly involved in the development cooperation policy making immediately felt the need to indicate the reasons for this delay, even though this wasn't asked yet, or, in some cases, to point out what needs to be done to improve the status quo. Even though later on they gave more explanations and could adjust their

standpoints, the first reaction clearly showed what is the most important – honest emotion on the subject, as my intention was not to impose that the problem is evident rather than hear it from them.

2) more detailed inquiry, asking positions on what motivates Lithuania's development cooperation policies, if those motivations changed in time, what are the main obstacles hindering development cooperation, what do they think about chosen priority directions of this policy, how they evaluate proportion between bilateral and multilateral aid in ODA, what should be the steps to improve situation and finally, if they believed that the target of 0,33% in 2030 would be reached. Motivation question sought to clarify and check the theoretical approach for this research – whether and, if yes, which, theories on the stimulus for foreign aid are applicable today in Lithuania. The key question was, obviously, the one about the impediments, and here respondents were asked to elaborate more, additional questions were given if necessary. Checking the stances on bilateral and multilateral aid imbalance and the prioritisation of Eastern Partnership countries intended to clarify if such gap is also a consequence of the imperfection of Lithuania's chosen way to organise this policy. Query about the future steps to mend the situation was mainly used to cross-check the problems indicated by the respondents before. In some cases, new problems were located with the help of this question. Lastly, the closing question about predictions to reach the required ODA target verified the primary emotional position of how the respondents in fact assess the development cooperation flaws in Lithuania.

The content of the questionnaire:

“Bendrasis – Lietuvos įsipareigojimais vystomojo bendradarbiavimo politikoje yra nuosekliai siekti 0,33% nuo bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP) iki 2030. Šiuo metu turime ~0,11-0,12%. Jūsų nuomone, kas tai lemia ir kokios įsipareigojimų įgyvendinimo perspektyvos. Ar tai svarbus klausimas Lietuvos užsienio politikai?

Detalizuojantys:

1. Kaip manote, kokie motyvai Lietuvą skatina dalyvauti vystomojo bendradarbiavimo veikloje?

2. Jūsų nuomone, ar motyvacija kito laikui bėgant, ar išliko pati? Jei kito, kaip? Kokios priežastys tai lėmė?

3. Koks ryšys (ar jis yra) yra tarp motyvų teikti paramą ir paramos dydžio? Kas lėmė stabilų paramos didinimą 2004-2007 metais ir kodėl nuo tada nebematyti aiškaus oficialios paramos vystymuisi (OPV) augimo?

4. Kodėl Lietuvos teikiama parama besivystančioms šalims yra nepakankama (priežastys)?

Dėl kiekvienos paminėtos priežasties – kas lėmė jų atsiradimą (buvimą)? Plačiau kad papasakotų apie pagrindines problemas.

Jei reikėtų įvardinti vieną pagrindinį „kaltininką“ dėl problemų vystomojo bendradarbiavimo politikoje, kas tai būtų?

5. Kaip vertinate Lietuvos koncentravimąsi į Rytų partnerystės šalis ir jų demokratizacijos procesus?

6. Kaip vertinate tai, kad OPV bendras skaičius didžiaja dalimi apima ne konkrečiai teikiamą dvišalę paramą, bet ir privalomas įmokas į ES biudžetą, kitas daugiašalės paramos rūšis? (pvz., 2020 m. iš 63 mln eur, dvišalė sudarė tik 10,44 mln, likusios sumos net 47,47 mln yra privalomos įmokos į ES biudžetą). Kaip vertinate viešimą šių sudėtinių dalių?

7. Ko reiktų imtis, kad OPV padidėtų? (1) bendrai 2) Jūsų institucijos indėlis)

8. Ar Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika gali pakartoti Lietuvos sėkmę vykdant NATO reikalavimą skirti 2% bendrojo vidaus produkto (BVP) krašto apsaugai²⁵⁷? Kodėl?

9. Ar manote, kad iki 2030 Lietuva pasieks ES reikalaujamus 0,33 % nuo BNP? Kodėl?

Pabaigai – gal yra kas nors, ko nepaklausiau, ką vertėtų pasižymėti klausant Jūsų poziciją dėl Lietuvos VB politikos?”

Annex 2. Transcripts of the interviews

[Language of the interviews is not edited]

Interview No. 1 – Mindaugas Kačerauskis, MFA Department of Development Cooperation, 2021-08-11 (face to face meeting)

Giedrė Ivinskienė (GI): I have one general question and a couple of more detailed ones, so when I ask the first question, you do not have to say everything, just answer in general, and then we will go into details and elaborate more.

So, the first one – you of course know, that Lithuania has an obligation to reach a certain number of ODA (official development assistance) until 2030 – 0,33% of GNI. Now we have 9 years left and approximately our number is lagging around 0,11%. Your opinion on this fact – how do you see it, is it a big problem, is it normal, what do you think of it and what do you think of this goal that we have to reach?

Mindaugas Kačerauskis (MK): Yes, it's important to reach this goal, because development of our country, development of European Union cannot be sustainable without the growth in the neighbourhood and without facilitating global growth and tackling problems that we all face, like environmental... basically, all sustainable development goals (SDGs) are important. So... [this fact, that we are lagging 3 times against established threshold] shows the lack of maturity among

²⁵⁷ 2010-2014 buvo 1%, po to ryškus augimas. Jau 2018 siekė 2%.

Lithuanian decision makers. I hope that the adoption of the amendments to the Law on development cooperation and humanitarian assistance will facilitate the gradual increase of means allocated to development cooperation. The program of the current Government of Lithuania (the XXVIIIth Government of Lithuania), in particular, its plan of action does inspire a lot of hope that we realise that this [development cooperation] is important instrument of foreign policy and provides us good ground for growth. I can see already trend from the beginning of this year [2021] that some growth is taking place, e.g., the budget of the Ministry of Foreign Affairs (MFA) aimed at development cooperation, not the overall budget, but for the development cooperation, nearly doubled this year. Probably it was a little bit inspired by events in Belarus, but in general, there is a tendency of growth. So, by the way, in order to achieve our ODA target, we need to increase our overall ODA target by roughly 11 million each year – from this year we need to add another 11-12 million. The increase this year was 1,9 million, but we need to increase every year by 11-12 million (depending on the GNI growth in Lithuania), so we are still very very far, despite the good will of the current Government, very very far. We can talk a lot about the reasons for this.

GI: Yes, we will touch in the detailed questions, but as I get from the beginning, I do hear this optimistic note that, yes, a lot of work must be done, but it is not a catastrophic situation at the moment – still 9 years left?

MK: Well, we do not even have a plan, how do we increase this [ODA], how do we achieve this. We do not have a timetable for the increase, so you see, I wouldn't use the word "catastrophic", I would say this is an unresolved issue. There has to be a radical change both, in the thinking of decision making, I mean politicians, the thinking of the officials who draft budgets, mainly the Ministry of Finance. We need to educate our society, because what is really catastrophic and you can really say it is catastrophic, is the attitude of our society towards helping other countries and helping ourselves. There are many angry likes in Facebook in case any information is spread about the help to other countries, e.g., about helping Spain fighting COVID-19. Tens of thousands angry people "Oh, people in our district are lacking some basic needs, why are we helping Spain?". But then there is a need to increase the efficiency of our officials that are shaping decisions in foreign affairs, and probably other state institutions, so that we have a very streamline strategy. Having enough means [financial] it is not enough, we need to have a clear strategy, how we plan to spend the money, how we plan to help our partner countries and how do we plan to, basically, get the money back, because you know, development cooperation is not altruism, is not humanitarian assistance, it is not just helping another country because of some kind of sympathy, no, it is basically investing into our future into return, return for our businesses, return to our experts, return to our institutions and return even to our budget, because with development cooperation you have a right to expect return, also economic return, not only political. So, we have the topic of this clarity. Theoretically speaking, the goal that

we have to do is we have to improve the law on strategic management, and improving our decision making, improving our officials, and improving our society at large that it's beneficial in many aspects, including our own budget, our own population.

GI: Now I turn to my more detailed questions. In your opinion, what motives are driving Lithuania's development cooperation policy? Is it one, are the several of them?

MK: I am very pleased to hear this question since I stood at the cradle of Lithuania's development cooperation back in to 2004. Look, we spoke about legal requirements, legal obligations. I will not repeat it, Lithuania has to be a reputable player in the international arena, it has to live up to the obligations. But at that time, we simply didn't know that. We created a small division of development cooperation. Not department, but division, unit. And you know, we had 50 000 Litas annual budget. It was driven not because of international obligations. It was aftermath of the Orange revolution in Maidan, in Ukraine. And our foreign policy goals, formulated by our interim President Artūras Paulauskas, after Rolandas Paksas was impeached and before Valdas Adamkus came back in office... he formulated them in the Theatre Hall of Vilnius University – Lithuanian foreign policy goals in the aftermath of EU and NATO accession. So, in the nutshell, in one sentence – expansion of democracy values. Very romantic and little bit naive goals. That's why we had two, only two countries: it's Belarus, we wanted to help Belarus to fight dictatorship (*by the way, your tutor Laurynas was working at that time in the unit*), to democratise Belarus, and help Ukraine in its Eurointegration path, because it was already post Orange revolution. Then the number of other countries appeared, like Moldova, we helped them a little bit with European integration, money. Then came Georgia, also the same [purpose of support]. Then Afghanistan, which at 2006 became our sole goal because of our transatlantic obligations, of our NATO membership commitments to USA. Lithuania took one of the provinces, we established a special mission in Afghanistan and our development cooperation went to Afghanistan. But then, without forgetting our neighbourhood, which now we call Eastern Partnership: Belarus, Ukraine, Moldova, Georgia, later Armenia. You probably heard such terminology as “orange projects”? The ministry [MFA] has cancelled the logo, now it's green logo, the same as Žalgiris basketball team. But at that time, it was orange projects and even our office in the ministry, all the furniture is orange. Guess what it means (GI: it implies to orange revolution). Exactly. I sit on the orange sofa myself. (GI: and the name of the website “orangeprojects.lt” – it will change as well?). yes, it will be called “ltaid.lt”. It is not yet started, but it's already legally established. It's not my job, it's the job of my colleague, but it's already been changed. It's unified, in other countries it is the same. So, by the orange we wanted to help the European Ukraine. Only later on we have learnt about EU regulations, of [European] Council conclusions, that we have to grow, to change our ODA, applying to OECD requirements, etc. At the time we were thinking “orange”.

GI: my second question is about the change of motivation during time. Can we put everything in order: at the beginning it was enthusiasm, to do something, to help our neighbours, mostly to democratize them. Now, with the change of what you mentioned (the logo, etc.), does it mean that our wish to democratize is going to be less stressed and the motivation will change?

MK: I don't think so. If you look at the program of the current Government of Lithuania, on the contrary, there is a very clear emphasis on democracy. Helping to spread democratic values among dissidents is in our DNR, it is said in the program of the Government. And the Government also emphasizes the European Humanity University (EHU) which is Belarussian university in exile. And not only the Government. I recommend you read the programming speech of President Nausėda of 5th of March, the most programming document of Lithuania's development cooperation – everything you need to know about development cooperation, is there. So, the President said the same, basically, - spreading democratic values beyond our Eastern borders. But at the same time, I have to admit that we have to be also a little bit pragmatic. Development cooperation is the form of business, it is not only assisting in the reformation and transformation of our neighbourhood, but also involving our civil society, NGOs, and our businesses. Our businesses have to benefit. Lithuania pays a lot to the EU budget and the budgets of other international organisations, so in return to our budget, to our businesses, our companies should be facilitated, to be helped in participating in competitions, in tenders... in Africa, for example. Lithuania is not yet getting the return. We are getting a little bit of return, through the Central Project Management Agency (CPMA) – through delegated indirect management projects, for their management, but it's too little.

GI: Do you think there is a connection between the size of ODA and the motivation behind? If the right motivation is chosen, would the size of ODA would grow? Or maybe there is no connection at all?

MK: I believe it has, as I mentioned in the beginning. Because sympathetic motivation, altruistic motivation, political motivation – not everybody buys it. I do not believe that many institutions do not want to get return, some kind of investment. So, we have to balance this. Our goal must be to create the conditions for the implementation of fantastic prodemocratic governments, but at the same time we have to keep in mind the interests of our businesses, our scientific community, our NGO world, to get the return. So that they could participate in the international, world development projects.

GI: If we include businesses, we work better with NGOs, we get more 'economic return and then we can give more again?

MK: Yes, because in order to participate in international development cooperation projects, Lithuania needs to allocate some resources. I will give you an example. If a Lithuanian institution

wants to administrate some multiannual program, you have to finance roughly 5%, sometimes more, it can be up to 50%. There is a good English saying, “There is no free lunch”. This 5% for us is also a problem. Lithuania has a program in Ukraine on public finance management, the budget is 50 mln, so we need to pay approximately half of million. We did it, but it’s a problem, it’s challenging. We need to prove the return of this investment. Or let’s take EHU. It’s not only spreading democratic values, it is a business project in a sense, that Lithuania invests a certain amount, but through taxes we benefit much more. Over political projects there comes an economic return. So, this is the way to go. It’s one of the good examples, but we need much more.

GI: Let’s now talk about the reasons, why our ODA is still lagging behind. I already heard some of them, but maybe we can try to list the most important reasons.

MK: The lack of motivation among decision makers, especially in the Ministry of Finance. The lack of understanding of importance of this foreign policy instrument. Probably some bureaucratic problems, as it usually happens. Also, rather sceptical attitude of the society, it is pretty problematic. Our citizens agree that we need to help developing countries, but not on our account, somebody else has to do it, not us. So, public opinion. Also, lack of strategic vision on our part. In October last year, when the draft law [on development cooperation and humanitarian assistance] was presented by then minister of foreign affairs, Linas Linkevičius, in the Parliament, it was voted unanimously except one person, which is our current Prime Minister. She said, “Ministries and minister, and what about the strategy?”. And I agree. This is what we have to improve. We have a decision of our Government to draft a new strategy of development cooperation this fall [2021]. The strategy will be of strategic directions, which is general, and then the country strategies for the most important countries.

GI: Do you think that because of the lack of the society’s knowledge what is development cooperation, and maybe even their resentment, politicians do not see it as a priority? Because they need to please their voters.

MK: Yes, but then it is the question, what is more important [what is first], the egg or the chicken? It is difficult to answer because we don’t have the communication strategy. I have the private opinion, that is based on intuition, that we have to work on this, on the attitude of society, especially given the current situation. They [MFA] launch in the coming months a billboard campaign, we already have a tender on this, with the slogans ‘Let’s improve the World’, but I don’t think it will help.

GI: Does the society need more time?

MK: No, it’s not time. And it is not about the age of the people. You can be 70 years old and pretty cordial, or you can be in the early 20s and can be very hostile. I don’t know, it is something that we need to talk about with the communication professionals and have the plan of how we are going to tackle this. One of the ways, as I mentioned, is to involve businesses, to employ them, to

show real benefits for the Lithuanian economy, citizens, and business. If we show the benefit to Armenia, we will not convince, we need to show the benefit for Lithuania. So, this is one of the ways. Although, it is not the way, for example, in Denmark, Luxemburg, Belgium, Sweden. They understand that helping Africa, Asia, developing world brings more stability to them and they do not require immediate revenue, immediate return. For the Swedish society that is enough. Stability in Africa is enough for them... less migrants, less war, less troops to be sent to fight.

GI: Do you think that prioritization of Eastern Partnership region could somehow be related to the fact that people do not see that as not a development aid? Maybe if we helped those really developing African countries, the situation would be different and the acceptance by the society would be different?

MK: I am not sure. I think the priorities are right from the beginning. Because we can influence the situation much easier, hundreds of times, it is not even to measure that [difference]. If you pour money to Africa, you will not see any improvement. And plus, there are no conditionalities. In Eastern Partnership you can see a focus, if you don't fragmentize your aid, you focus on something, focus on deliverables, if your political influence reaches those countries, their governments, you can expect tangible results. That's why this plus, our neighbourhood plays our interest in our stability and security. So, prioritization is right. What is not right, is how we work with countries. The methods of work that we have, let's say with Moldova, are they right? Are the projects sustainable? Do they bring result? Or are we just dropping money, just pouring water in the sand?

GI: Did you have in your experience any projects, where the targets, the goals were not reached because of the recipient country of their actions?

MK: Yes, because of their corruption, political instability, because of lack of willingness to reform. You can ask me the opposite question if there were projects where there were tangible results. Yes, your project is one of them [speaks about the transport safety projects of Lithuanian Transport Safety Administration in Moldova and Armenia]. But I wish to have more.

GI: What is your opinion on the scheme that our ODA does not only show bilateral aid, but also obligatory payments to EU budget, etc.?

MK: It is just a calculation. You see, very small amount of roughly 60 mln of last year's ODA is real development cooperation. Most of the money is counted as compulsory payments to the EU budget, World Bank, United Nations, etc. So, the real development cooperation is the 4 mln of the MFA (this year, because the last year it was only 2,4 mln), 2 mln of the APVA²⁵⁸ of the Ministry of Environment and then a little bit of the Ministry of Education and Science. Very low amount of the real development cooperation.

²⁵⁸ APVA – Aplinkos projektų valdymo agentūra. <https://www.apva.lt/en/>

GI: My idea is exactly that. That we do not see those real numbers, that we are somehow “hiding”, not on purpose, but still. Let’s take some high-level politicians – they see those millions and they can say that we are doing pretty well. Is it correct to present it like this and to calm ourselves?

MK: What we have to do, and by the way, we started doing that, is when we say 60 mln, we say, which amount of it is bilateral, bilateral it means that you can have a touch and control, so we are already doing this, we say which amount is managed by APVA, etc. Some decision makers do not like this. They prepare power point presentations, put those numbers, and say, “Look, 60 million, bravo!”. But we say, “Yes, sir, but out of this amount only 6 million is real development cooperation aid”. They don’t like it, but this is what we started doing. I will give argument of my opponents because I respect my opponents. We were having discussion with the Ministry of Finance that the ODA must be increased. They agree that ODA must be increased, but they say, “Please, advice which line of the budget then must be reduced? Is it education, is it culture, roads, agriculture? From which sector you would like to cut?” And what can I tell? Shall I tell, please do not build new roads, close hospitals, drama theatres? No, I do not have competence to say that. So, they have a very strong argument.

GI: Do you think that our goal to reach the certain number of ODA can repeat a success story of how we reached the obligatory 2% from GDP according to our NATO obligations?

MK: It is possible, but what you need, unfortunately, a shake-up. It is the same as with the border with Belarus – only when the tragedy happened, then they decided to build a border [fence]. Only when a large part of Ukraine was occupied by Russia, our President said „Yes, increase [our NATO obligation] up to 2%”. So, it is very difficult to prove, we need some inf of shake off to change something.

GI: So, it has to be a priority?

MK: Yes. I had the argument, that I mentioned before, about business. Through business. We have a campaign now to attract more students from foreign countries. We increase our ODA, but the money stays in Lithuania. University is business. They come, they eat, their parents come, their family members... So, I can prove [that they bring benefit]. We have another, private, university in Klaipėda, LCC. It’s mostly Arab students and students from Eastern partnership countries, Moldova, Armenia, Georgia. So, it is proven that all our investments to providing scholarships it’s not only ODA, but also business. The money stays in Lithuania, it increases our economy. I am ready to fight, to say, that I am not looking for altruism, just let me do the business. Because all those cases are proven. That the money is not wasted.

GI: You have already said in general, what should be done in order to increase ODA. If I could narrow the question to “What your Ministry should do, what are the first steps [to increase ODA]?”

MK: I think those steps are already in the Government program and in the Implementation plan [of the program of the Government]. I think everything is there. We need a strategy. Sustainable, viable, very good country strategy, to be concrete and we need to reduce fragmentation. Too much of everything now. To have broader and more expensive projects. Not projects, programs. Be strategic, be result orientated. By the way, we do not have any measurements. Each donor has to have measurements. If you invest something, what is your measurement, methodology? Your reports to CPMA what you are writing, I am sorry, but it is just a formality. We do not have a system. And, not less important, the development action plan for accession to DAC (Development Assistance Committee of OECD) it's methodological, it's an elite club. OECD itself is elite club of most elite countries. And we have the standing invitation to join DAC. Even with our small ODA they are welcoming us. The previous governments were hesitant to join. This government clearly wrote in the plan [of Government program implementation] that we need to do it as soon as possible. Being in DAC provides you a very good methodological support to become a reputable member of the donor community. It is a very good qualitative step. But we need to do it. And joining is not sending the letter from our minister to Paris, no, it's like joining any international agreement, it takes few years, takes peer reviews, evaluations, etc.

GI: What happens when the Government changes in the couple of years? Does MFA have plan B?

MK: It is normal to plan in cycles, the action plan, it is normal. According to the Constitution our Government plans are for 4 years, with any Government. If the issue is not sensitive (like traditional family values, as we saw yesterday protests in front of the Parliament), I do not think there is a problem with the change of the Government. Unless it will be something very controversial, but I do not foresee it.

GI: My last question. If we meet here again in 9 years, do we have those 0,33% of ODA? Do we reach the goal?

MK: Probably not. Probably not. And the justification for this would be that there are other countries that didn't reach the target. I don't think so, I don't think so. Unless really there is a shake up, something really bad, another global instability, which pushes us. I am a little bit cautiously pessimistic.

GI: Are there any legal consequences for not reaching this target from the EU side?

MK: The problem is that there are no legal consequences. Consequences are obvious by themselves – our companies, businesses, experts, institutions are not getting contracts. We are net

payers. And how much are we getting back? Nothing. We are donating. Ok, there is one NGO – AfriCo, which has a project in Nigeria. But other than that, it is almost nothing.

GI: Is there anything else you would like to say, to add?

MK: Development cooperation is an incredibly interesting topic, incredibly interesting part of foreign policy. The problem is that we need more enthusiastic approach, more enthusiastic conditions. If you read the articles of Giedrė Biržytė, she was rooting for Aušrinė Armonaitė to become the minister of foreign affairs. That would have been a real difference. For her it was a complete priority, development cooperation.

Interview No. 2: Sigitas Mitkus, EU Advisor to the President of the Republic of Lithuania, 2021-08-16 (face to face meeting)

GI: Gal galite trumpai pristatyti savo funkcijas, vaidmenį Prezidentūroje dėl vystomojo bendradarbiavimo.

SM: Esu Prezidento patarėjas Europos Sąjungos klausimais. Vystomojo bendradarbiavimo tema man svarbi pirmiausiai ta prasme, kad tai siejasi su užsienio politika ir noru padaryti taip, kad vystomojo bendradarbiavimo politika taptų tikru užsienio politikos instrumentu. Ši domėjimosi kryptis yra gana sena. Galbūt tai susiję su mano patarėjo vaidmeniu buvusiu anksčiau, Moldovos vyriausybei eurointegraciniais klausimais, įvairius projektus įgyvendinau kitose valstybėse. Tą tokį prisilietimą prie vystomojo bendradarbiavimo politikos turiu iš gilumos, todėl man ir yra svarbu turėti tą vystomojo bendradarbiavimo politiką Lietuvoje efektyvesnę, nes dabar, lyginant kitų valstybių veiklą šioj srityje, jos ir plačiau, ir giliau, ir apimtimi, galbūt skiria didesnę dėmesį vystomojo bendradarbiavimo politikai nei mes. O ta pridėtinė vertė, kuriama vystomojo bendradarbiavimo, dar nėra pakankamai suprata. Ir visuomenės mūsų, ir verslo atstovų, ir tų pačių politikų tas vystomojo supratimas yra per paprastas.

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Kaip jį vertinate?

SM: Tai tikrai vystomojo bendradarbiavimo politika, kaip instrumentas, tiek tarpinstituciniam bendradarbiavimui, tiek netgi veikimo kitose šalyse prasme, galbūt ne visada tinkamai suprata dar pas mus, suprantama kad VB tai kažkas prie užsienio politikos. Tas dėmesys iš politikų, ir verslo atstovų, nėra pakankamas. Tai mes šiuo atveju, galvodami apie VB turėtumėm galvoti apie jo kuriamą pridėtinę vertę, tiek politinę, tiek tarpinstitucinio bendradarbiavimo, tiek verslo prasme. Kalbėkim ne tik geografinius prioritetus mūsų veikimo tam tikruose regionuose šalyse, tarkim Rytų Partnerystė šalyse, ar Afrikoje, ar Viduriniuose Rytuose, bet turime kalbėti ir apie mūsų tematinius prioritetus. Tai jeigu esame stiprūs atsinaujinančių energetikos šaltinių vystyme, ar IT, ar netgi viešojo

administravimo reformų įgyvendinime mūsų institucijos stiprios, turime galvoti apie savo paslaugų plačiąją prasmę ir prekių eksportą į kitas šalis. Ir čia tas labai svarbus elementas, kaip [tai] veikiame ir tas mūsų „Kurk Lietuvai“ pratimas, Prezidento inicijuotas, jeigu jūs pažvelgtumėt į Prezidento kalbas nuo inauguravimo, tai VB politika nuolat figūruoja kaip prioritetas. O jei paimtumėt mūsų veikimą centralizuotose programose europinėse, ar tai būtų „Europos horizontas“ ar VB programa, visose specializuoto valdymo programose veikiame nepakankamai. Ir jeigu VB srity santykis yra 1:10 (10 eurų įmokame, 1 gauname), na, aš čia šaržuoju, tai rodo mūsų nepasirengimą, ir valstybės institucijų, ir verslo, veikti europinėse programose. Ir jei išsikėlus šią problemą, kaip mes veikiame, kodėl blogai veikiame, nepakankamai efektyviai, aišku daug priežasčių yra. Galbūt tų pinigų per daug, struktūrinių fondų, galbūt interesas mažesnis yra tiek iš valstybės institucijų, tiek iš verslo, tiek iš akademinės bendruomenės. Galbūt nėra tokio akstino aktyviai domėtis, aktyviai konkuruoti tose programose ir įsitinkinti tuose tinkluose europiniuose. Kitas klausimas kaip mes veikiame. Atrodytų intelektualiai mes viską žinome, ką daryti. Bet reikia eiti ir daryti, eiti dirbti su žmonėmis, siųsti juos į kompetencijų centrus įvairiuose lygiuose. Pvz., viena iš rekomendacijų [„Kurk Lietuvai“ programos] yra peržiūrėti delegavimo instrumentą mūsų. Viena iš rekomendacijų yra veikti politiniam lygmeny, administraciniam lygmeny, pvz., CPVA, kad CPVA siųstų žmones į ES delegatūras, kad jie žinotų poreikius, kaip kas veikia, kad programavimo metu jie būtų prie šaltinių. Trečias lygis būtų mūsų „ThinkTank“, mūsų akademinės bendruomenės įsitinklinimas su kompetencijų centrais Londone, Frankfurte, Paryžiuje, Berlyne, tam pačiam Kijeve.. kad mūsų žmonės būtų įsitinklinę ir tarptautinių organizacijų, kaip Jungtinės Tautos, Pasaulio bankas, EIB, EBRD... nebūtina visose, pagal mūsų prioritetus nusistatyti – pradėti nuo vieno, dviejų žmonių siuntimo, plėsti agentūrą, plėsti tinklą veikimo ir taip turėti tą ekosistemą keliais lygiais. Tai galėtų būti netgi pilotinis projektas. Jeigu galėtumėm paimti mūsų ekonominius, vystomojo bendradarbiavimo, užsienio politikos, diplomatinis interesus ir vieną tokį pilotinį projektą padaryti, vienos srityje projektas, pabandytas pažiūrėti, kaip mes veikiame tematiškai, instituciškai, ar tai būtų IT, atsinaujinantys šaltiniai, ar net pabandytas į Afriką pasižiūrėti. Diskutuojam, ko ten [į Afriką] verslui eiti, nes nėra reglamentavimo. Tai gal paimkim reglamentavimo gerąją praktiką ir ten perduokim, tai tada verslas ateis. Ir tokiu būdu ir mes savo „know-how“ eksportuosim, ir prekes, paslaugas eksportuosim. Būtų įdomu. Bet jei mes intelektualiai pasiruošę, žinom silpnas puses, reikia imti ir padaryti komandas, pilotinius projektus, kurie būtų įgyvendinti nuo A iki Z. Tai būtų atm tikra prasme ir PPP [*Public Private Partnership*], ir valstybei pridėtinė vertė.

GI: Ar būtų galima išskirti konkrečiai Prezidentūros vaidmenį, kad pavyktų atlikti šiuos dalykus?

SM: Mes, kaip institucija, pasakom kryptis, Užsienio politika turi turėti efektyvius instrumentus, kad mes galėtumėme lengvai jais pasinaudoti. Pvz., netgi vakcinų skyrimas Moldovai,

Ukrainai, kaip parama, labai kartais būna sudėtingos teisinės procedūros. Instrumentika turi būti paprastesnė, mechanizmai lankstesni, sprendimų priėmimas greitas. Tokiu būdu galėtumėm mes paramą greičiau pateikti. Aš tai sakyčiau, kad reikia peržiūrėti ir supaprastinti teisinį reglamentavimą. Va, bus kuriamas VB fondas nuo sausio 1 d. Tikimės, kad prasidės kažkokia nauja era. Su šiuo projektu mes norėjom, kad metai iki sausio 1 d., 2022 metų, URM, kitos institucijos, verslas gautų žinią, kad čia, nuo sausio 1 d. kažkas keičiasi. Ir papildomai prie VB fondo veiklos pradžios galima padaryti tam tikrus sprendimus, kure papildytų tą naują instrumentą naujomis priemonėmis, kurios leistų apskritai tai ekosistemai lengviau, lanksčiau, greičiau funkcionuoti. Ar tai būtų delegavimo instrumentas, arba įrašėm į rekomendacijas, kad būtų CPVA lengviau siųsti žmogų, kad būtų pagrindas siųsti žmogų į ES delegatūrą į Kišiniovą, arba į Tbilisį. Kad būtų bent jau nedidelis pagrindas, kažkoks užsikabinimas, kad CPVA savo žmonių tinklą kurtų, plėstų, didintų ir pan.

GI: Prezidentas savo kalboje taip pat minėjo poreikį stoti į EBPO DAC. URM atstovas patvirtino, kad taip, tai vienas iš tikslų. Kaip jūs manote, kada būtų galima to tikėtis?

SM: Prezidentas aiškiai pasakė, kad reikia siekti to. Tai sukurtų didesnę pridėtinę vertę mūsų politikos formuotojams, tiek mes gautumėme naujausią informaciją apie instrumentus, veikimo būdus naujus, įsitinklinimas didėtų, plėstųsi ta žinia, kaip veikti į kitas institucijas. Tikrai, EBPO veikimas turbūt ir šitoje srityje sukurtų didelę pridėtinę vertę. O kada tikėtis? Tai reikia namų darbus padaryti, pasiruošti. Reikia žmoniškuosius resursus tinkamai paruošti, administracinius, finansiškai pasižiūrėti, kaip mes geriausiai turėdami nedidelį biudžetą, kaip mes jį tinkamiausiai galėtumėm išnaudoti, kad pridėtinę vertę didėtų.

GI: Kaip manote, kokie motyvai skatina Lietuvą dalyvauti vystomojo bendradarbiavimo veikloje?

SM: Aš manyčiau, kad pagrindiniai motyvai tai atjauta ir noras turbūt padėti. Padėti visų pirma RP šalims, transformuoti, daryti reformas, sukurti pagrindą, kalbu apie europines aspiracijas, plėsti europietiškumą Rytų Partnerystės šalyse, sektorinę integraciją didinti, plėsti vidaus rinkos, kaip tokios, sampratą ir nešti tą žinią apie europeizacijos naudą plačiaja prasme. O žvelgiant į mūsų ekonominį interesą, tai dalintis technologijom, prekėm, paslaugom, reprezentuoti šalį kaip modernią, ypač tose srityse, kur galime kažką pasakyti, Ir globaliai prisidėti prie pasaulinių iššūkių, kaip skurdo mažinimas, klimato kaita, skaitmeninės darbotvarkės. Ten kur mes esam stiprūs, galim dalintis ir būti naudingi ir priimančiajai šaliai, ir mūsų visuomenei. O mūsų visuomenė vis labiau ir labiau supranta, kad reikia padėti, žmonės tą paramą vis labiau supranta.

GI: Jūsų paminėtas ekonominis, pragmatinis interesas – ar šiuo metu jis yra stiprus?

SM: Aš sakyčiau, kad kol kas ne. Kai kuriose srityse galėtų būti didelis potencialas. Sakykim, atsinaujinantys energetikos šaltiniai. Vandenvala... gal mes čia galėtumėm būti stiprūs, nuotekų valymas. IT srity taip pat. Finansinėse technologijose, pinigų valdymo net ir Afrikoje mūsų įmonės

galėtų pasiūlyti sprendinius. Reguliavimo srity, pvz., viešojo administravimo srity, finansų rinkos priežiūra, pinigų plovimas... daug sričių, kur galėtumėm tuos pilotinius projektus turėti. Galėtų būti pirma reguliavimas, po to verslas, arba atvirkščiai. Mes neišnaudojam to potencialo, ką dabar turim. Pvz., estai vien dėl IT projektų plečia ambasadų tinklą Afrikoje, mes tokio lygio dar nepasiekėm vien ekonomiškai, matematiškai susiskaičiuodami sau naudą – pvz., kad tiek IT projektų turime, tiek mokesčių pavidalu sukrenta pinigų, ir taip mes plečiame veiklą Afrikoje. Pas mus dar to nėra.

GI: Ar kito motyvai nuo 2004 metų? Gal šiuo metu mus kiti motyvai veda?

SM: RP šalys liko ir liks mums prioritetinės. Grįžtu prie instrumentikos, galbūt mūsų instrumentai veikia siauresne apimtimi, nei galėjo veikti. Bet, pvz., Twinningo dalyvavimas suveikia mūsų institucijoms gerai, jos veikia aktyviai. Reikia žiūrėti, kaip paskatinti plačiau tą instrumentą naudoti institucijose. Reiktų gal pasiūrėti į valstybės tarnautojų dalyvavimą TW projektuose tam, kad jiems apsimokėtų. Nes anksčiau, prieš metus, problema buvo ta, kad ne visada teisinis reglamentavimas skatino dalyvauti TW projektuose. Vieni instrumentai buvo taikytini plačiau, efektyviau, kiti nelabai. Kuriamas VB fondas galbūt išspręs problemas, ne visas, bet didele dalimi.

GI: Ar pavyktų įvardinti vieną pagrindinį „kaltininką“, stabdį, kuris neleidžia vykdyti VB politikos.

SM: Požiūris į VB, kaip tokį. Per mažai nuo 2004 metų buvo skiriamas dėmesio VB politikai ir jos populiarinimui Lietuvoje. Tai aš tokį stabdį įvardinčiau. Ir mūsų tas supratimas VB politikos buvo per paprastas. Mes tokio kūrybiško požiūrio mes neturėjom, kaip veikti, kaip įgalinti mūsų institucijas būti labiau įsitinklinusias. Netgi pasižiūrėti į veikimą VB srity kaip rimtą užsienio politikos instrumentą. Va to galbūt nebuvo. Mes šitą projektą, aš galbūt netgi neužgriebiau tokio gero veikimo pavyzdžio, kad būtų JT, Pasaulio Banko programa, kuri galėtų būti imama už pavyzdį, kad va, Lietuva aplikavo, suveikė visos grandys, gauta informacija, atitiko programa ir Lietuvos prioritetus, ir geografinius, ir ekonominės diplomatijos prioritetus, mūsų verslas sudalyvavo, padėjom žmonėm, visuomenės grupės. Gal reikėjo didesnės analizės, bet aš, mano Kurk Lietuvai ekspertai, neužčiuopėm gerosios praktikos pavyzdžio. Mums svarbiausia šiuo atveju yra, kiek kalbamės su žmonėm, mes intelektualiai viską žinom, bet reikia imti ir daryti. O daryti nėra paprasta, reikia žmonių, tas darbas toks ir teisėkūrinis, ir administracinis, Tam kad padaryti ekosistemą, reikia gerų vadybininkų, teisininkų, paimti ir sudėlioti. Didelis darbas... ir čia URM didelis iššūkis.

GI: Kokia Jūsų nuomonė, kad kai mes skaitome skaičius, kiek mes suteikėme OPV, mes matome bendrą gražią sumą, apie 60 mln, bet kai pasigiliname, tik apie 10 mln dvišalės. Ar teisingas toks viešinimas, ar reiktų gal kitaip pateikti?

SM: Jei imant bendrus skaičius, taip, 10 mln tik dvišalė parama. Aš sakyčiau, kad mums svarbiau yra lankstumas, kaip mes tuos 10 milijonų išpumpuruojame, kaip sugebame pritraukti papildomas lėšas, kaip mes *financial engineering* padarome, algoritmus nubraižome, kad verslas ir

viešosios įstaigos galėtų veikti kartu. Tokiu būdu Kartais su 5 tūkstančiais tu gali pritraukti dar papildomus 60 tūks. Arba nuvažiavus kur nors į SIDA ar į VB agentūras FR, DE, NL, kai tu turi lankstumus, sakai, aš turiu 10 tūkstančių, bet paimkim prisidėkim, renkam pinigus, kad projektas būtų 150 tūkstančių. Geriau kad būtų lankstumas ir geri projektai, negu kad 10 mln akiai duotum. Čia daugiau kūrybiškumo reikia, kaip mes lanksčiai, efektyviai, skaidriai tuos pinigus sugebam panaudoti kartu su partneriais. O kokį modelį čia va, dar vienam projektui viena tema – kaip padaryti, kad prie 10 mln dvišalės paramos galėtų prisidėti privatus verslas, siekiant kad turėtų naudą ir priimančioji šalis, ir verslas, ir visuomenės grupės. Kaip tą padaryti, kaip tą interesą, kaip pakeisti elgseną verslo, kad jis viena ranka galėtų prisidėti, bet kad nauda, netiesioginė, per kažką, kad būtų, per paslaugų ir prekių eksportą.

GI: Ar pavyktų pakartoti greito procento išaugimo, kaip pavyko NATO skirti 2%? Ar VB politikai pavyktų?

SM: Aš sakyčiau, kad ne, nes per staigus šuolis. O gal ir įmanomas... bet reikia labai aiškaus plano. Reikia susidėlioti. Aš kol kas nesu matęs, kaip vyktų judėjimas link 2030 tikslo. Kaip tolygiai susidėlioti veiksmus ir priemones, finansavimo lygius tam, kad pasiektumėm tikslą. Jei tas planas nuoseklus būtų, ta nauda kažkokiu būdu būtų parodoma, kaip galėtumėm mes nuosekliai tolygiai judėti link to tikslo, gal. Bet šiandien, neturėdamas, nematęs, nei viena valdžia, nei kairiųjų nei dešiniųjų, neturėjo tokio plano. Ir neturi. Gal su šita vyriausybe ir jos deklaruojamais tikslais ir tokia didele parama šiai sričiai, gal kažkas pasikeis, Bet šiandienai ir ši vyriausybė neturi plano.

GI: URM minėjo, kad bus ruošiamas strateginis planas.

SM: Aš sakyčiau taip, jeigu jau įjungtumėm tikrai tokį valstybinę, kūrybišką, pragmatišką mąstymą, sudėliotumėm tokius veiksmus. Reikia labai žiūrėti poreikio vertinimą. Jeigu tie 12 ar 15 mln generuotų politinę, ekonominę, finansinę naudą ir juodu ant balto mes galėtumėm pasakyti taip, padidinimas 12 mln duoda politinę, ekonominę, diplomatinę naudą mūsų bendrai paėmus tokią ar tokią. Arba jeigu dabar 1 prie 10 santykis, bet jei mes pasiektumėm santykio proveržį didelį šioj srity su konkrečiom priemonėm, išeiga būtų didesnė, tada būtų tvarkoje. Bet kol kas reikia pasižiūrėti, ką politikos įgyvendintas ir formuotojas, URM, ketina daryti. Intelektualiai mes viską žinome, va, 16 rekomendacijų, bet [URM] turi surinkti žmones, imti ir daryti.

GI: Galbūt norėtumėt ką nors pakomentuoti, pridėti, ko nepaminėjote?

SM: Lietuvoj daug šnekam, mažai darom. Reikia paimti ir daryti, tiesiog. Paimti įgyvendinti tai, kas suplanuota. Užtikrinti tinkamą koordinavimą, „deadline“ laikymąsi. Žmonės labai greitai pavargsta. Paimti ir įgyvendinti nuo A iki Z labai sunku žmonių, kurie viską padarytų nuo A iki Z. Sugalvojom - įgyvendinom, sugalvojom – įgyvendinom, Tas kainuoja daug nervų, fizinių kančių tam, kad padaryti, „dvesti“ tą darbą iki galo. Tiesiog, vadybiškai viską sudėlioti, kad veiktų. O tas ne visada pavyksta,

(Teams)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Kaip jį vertinate?

GB: Norėčiau pastebėti, kad negalime kalbėti apie vieną ar kitą skaičių neturėdami konteksto. Tai be abejo yra svarbus įsipareigojimas, ir Vyriausybė savo programoje yra paminėjusi, kad tai yra svarbus įsipareigojimas, tačiau šis įsipareigojimas gali būti pasiekiamas ne tik tiesiuoju būdu, kad kažkas įdės, arba biudžete atsiras pinigų iš kažkur, žinant kokį jį nuo BVP mes skiriame, tiesiogiai į biudžetą įkristi turi nedidelę tikimybę, tačiau labai retai kalbame apie kitus instrumentus, kurie padėtų pasiekti šio įsipareigojimo. Kitose valstybėse narėse naudojami šie instrumentai. Ir tikrai reikėtų įdėti daugiau pastangų, kaip reikėtų naudoti alternatyvius instrumentus ir padidinti šį Lietuvos įsipareigojimą prisidėti prie kylančių ekonomikų valstybių plėtros visame pasaulyje. Tie instrumentai, apie kuriuos aš kalbu, yra skirti (VB nėra tik valstybių, turiu omeny vyriausybių, valdžios institucijų, mes kalbame apie VB mes kalbame apie LT VB, o tai reiškia visų joje veikiančių sektorių – valdžios, nevyriausybinių ir privataus sektoriaus). Tai kol mes nepradėsime žiūrėti į VB kaip į visos LT VB, tol mes užsisuksime į tai, kad kažkas turi atsirasti iš biudžeto, bet ne viskas turi atsirasti iš kasmetinio biudžeto. Tos alternatyvios priemonės, kurios, kaip minėjau, naudojamos kitose valstybėse, yra priemonės, skirtos, pvz., viena iš jų, privačiam verslui, kuris investuoja, kuria darbo vietas tose kylančių ekonomikų valstybėse, ir valstybės gali suteikti paskolas, garantijas, finansinius instrumentus tokiam verslui padedant investuoti, kurti darbo vietas, prisidėti prie kitų valstybių gerbūvio didinimo. Nes visi žinome, kad vystymasis yra neatsiejamas nuo ekonominio vystymosi, pastarasis neatsiejamas nuo kokybiškų darbo vietų sukūrimo, tad labai svarbu yra tai, kad EBPO, kiti ekspertai yra ne kartą pasakę, yra pripažįstama plačiai, kad privataus verslo vaidmuo VB yra labai reikšmingas. Vadinasi, tokie minimi finansiniai instrumentai, kurie nuolat sukasi ir atsinaujina, galėtų prisidėti prie LT įsipareigojimų didinimo, tiesiogiai nereikalaujant kasmetinio lėšų didinimo iš valstybės biudžeto. Kalbant apie nevyriausybines sektorių, kitas alternatyvas, yra galimybė naudotis tarpt organizacijų, fondų, prie kurių Lietuva jau prisideda, įskaitant ES instrumentus, EDF, kur LT labai reikšmingai prisideda prie papildymo nuolatinio, apie 50 ml eur kasmet, tad Lietuvos, privataus, viešojo sektoriaus galimybės pasinaudoti lėšomis teikiant techninę pagalbą kylančių ekonomikų valstybėms, taip pat galėtų būti tam tikra forma paskui panaudotos kaip lėšos, kurios galėtų būti skirtos mūsų pačių VB. Dėl laiko stokos viso mechanizmo aš neišplėtosiu, bet galimybės tikrai egzistuoja. Yra visada labai paprasta kalbėti, kad kažkas turi įdėti reikia įdėti tam tikrą lėšų sumą ir tada mes pasieksime, bet taip nebūtinai yra. Reikia ieškoti įvairių formų, nes

akivaizdu, kad valstybė, kuri turi pati savo daug didelių planų, siekių gerinti bendrą gerbūvį mūsų šalyje, prisidėti prie kitų šalių gerbūvio neabejotinai turi, bet yra kiti įvairūs mechanizmai, kurie gali padėti didinti netiesiogiai naudojant biudžeto lėšas. Bet yra kita šito klausimo pusė, tai yra mūsų pačių gebėjimai, ir turime juos stiprinti, nes kuo didesni išteklių reikalauja didesni gebėjimų: ir stebėsenos, ir tikslų pasiekimo, ir gebėjimo spręsti kitų valstybių problemas, tad čia jau nebetinka daug nedidelių, mažų projektelių išbarstymas daugybiniais projektams, galbūt reikia turėti atskiras strategijas, galbūt ir atskiroms valstybėms, kad ir plačiąja prasme, prie kokiems tų valstybių siekiam, tikslams mes norime prisidėti, ir aiškiau matyti vizijas, ir tuomet ieškoti sprendimų, ar tai būtų techninė pagalba, ar ir nevyriausybinių sektoriaus, privataus sektoriaus įsitraukimas, tai vadinasi turėtume turėti didesnę, aiškesnę matymą, nei kad vieno ar kito sprendimo pasiūlymą. Tai dvipusės lėšos, reikalaujančios didesnio pasirengimo, todėl yra svarbu rengtis tokiam procesui, žinoma ir išteklių didėjimui, todėl ir LRV programoje yra atsidaro įsipareigojimas prisijungti prie DAC EBPO, ir ruošiantis tam prisijungimui neabejotinai valstybės turi atlikti namų darbus, turi išanalizuoti ir įvertinti savo VB tiekimo sistemą, ir turi galimybes ją patobulinti, paruošti, būtent didesniai galimam išteklių panaudojimui valstybės mastu, bet lygiai taip pat ir naudojant instrumentus, skirtus privačiam sektoriui ar nevyriausybiniam sektoriui, apie kuriuos minėjau.

GI: Žiūrėjau LRV programos nuostatų įgyvendinimo planą, kaip vertintumėte progresą siekimo šių tikslų, ar pakanka dokumentų, veiksmų planų.

GB: šie procesai nevyksta LRV kanceliarijoje, tikiu, kad jie vyksta, aš tiesiogiai jų nesėku, reiktų URM paklausti. Yra buvę keli susitikimai, aš pati dalyvavau, esame diskutavę apie instrumentus priemones, kurias aš minėjau, tikrai vyksta procesai ir tikiu, kad dalykai, kurie yra užsibrėžti programoje, bus pasiekti ir netgi daugiau.

GI: Kaip Jūs manote, kokie motyvai Lietuvą skatina dalyvauti vystomojo bendradarbiavimo veikloje?

GB: Yra daug motyvų, norėčiau pakalbėti apie platesnius motyvus, ypač kalbant apie pastaruosius mėnesius, šios LRV įgyvendinimą politiką, Bet tai nieko naujo, Lietuva yra pasirinkusi Vakarų kryptį, Vakarų vertybių kryptį ir labai aiškiai ją atstovauja ir todėl Lietuvos prisidėjimas prie kitų kylančių ekonomikų valstybių plėtros padeda, gali padėti toms valstybėms padėti siekti būtent sekti vakarietišku vertybių pėdomis, demokratijos, žmogaus teisių, teisės viršenybė principais, kas sukurtų prielaidas šioms valstybėms būti šioje vertybių pusėje. Kaip tai svarbu, mes matome iš pastarųjų mėnesių įvykių [BY, emigrantų krizė], bet ir šiaip visada sekame situaciją, kaip svarbu, kad valstybės rinktųsi demokratinį kelią, ir kad mes turėtumėm tokį platesnį ratą panašiai maistančių, panašiomis vertybėmis besivadovaujančių ratą, kad išlaikytumėm jėgų pusiausvyrą pasaulyje. Lietuva ne tik turi savo pačios pavyzdį, kaip judėti demokratinėmis vertybių keliu, bet ir kuria precedentą, kad ji pati yra tokių vertybių saugotoja, puoselėtoja, ir gynėja. Tai globaliam kontekste,

manau, tai yra pagrindiniai motyvai. O visa kita yra instrumentai, kryptys ir vietos, kur mes labiausiai galėtumėm prisidėti prie tokių vertybių puoselėjimo. Jei anksčiau buvo Rytų Partnerystės šalys ir neabejotinai joms esame didelis pavyzdys ir įkvėpėjai, ir geopolitiškai mums svarbu kurti čia saugią lokaciją, regioną, bet Lietuva neabejotinai gali gerais pavyzdžiais prisidėti ir kituose regionuose. Vis didesnę susidomėjimą, interesą mes norime parodyti ir pietryčių Azijos, Afrikos valstybėse, kurios ieško tų sprendimų ir turi tą vertybinį matymą. Kalbant apie VB apskritai, tai žinome, kad jis radosi kaip geopolitinių ir ekonominių interesų priemonė, tad mes ir mokomės, ir išmokstame, ir turime ko dar išmokti, VB išmokti panaudoti tiems svarbiems tikslams, geopolitikai, saugumui regione, regiono plėtrai, raidai, ekonominei raidai, nes vystymasis neatsiejamas nuo ekonominio vystymosi, pastarasis nuo darbo vietų kūrimo. Ekonominis interesas irgi svarbus, prisidedant prie kitų valstybių plėtos mes taip pat galime gauti ekonominės naudos plačiąja prasme, mūsų verslas gali plėtoti veiklas kitose valstybėse. Ir čia yra labai svarbus elementas, kurio nepamirėjau pradžioje, yra svarbūs kriterijai, standartai, kuriuos mes turime sukurti verslui, kuris galbūt Lietuvos vardu dalyvautų VB veiklose, kad tai būtų skaidrus, atviras, besivadovaujantis teisės principais verslas, kuris tuo principus atstovautų tose valstybėse. Tad įtraukiant į VB naujus veikėjus, kaip privatus verslas, turime pagalvoti, kokius mes sukuriame standartus, reikalavimus tokiam privačiam verslui, kuris Lietuvos vardu įgyvendina VB veiklas kitose valstybėse, čia papildant atsakymą į pirmąjį klausimą.

GI: Kokios yra kliūtys, dėl kurių nepavyko kol kas pasiekti VB tikslų? Kas trukdė mums dešimtį metų pasiekti tikslų?

GB: Aš nemanau, kad tai 10 metų klausimas. Taip, mes jau seniai ES, be tai, kad mes iš kylančių ekonomikų valstybių sąrašo patekome į *advanced* ekonomikų valstybių sąrašą, tai nėra senas nutikimas, mūsų prisidėjimas prie Europos [Sąjungos] Vystymosi fondų nėra nuo pirmų dienų įvykęs faktas, mes ir mokėmės, ir judėjome į priekį. Manau, kad daug dalykų esame nuveikę, tiek ir pasirengimo, ir matymo, ir ieškojimo būdų, kaip įveiklinti mūsų struktūras, sukurti agentūrą, kuri gal daugiau finansine dalimi užsiima, bet tikrai šie veiksmai buvo atlikti ir tai yra labai vertinama, kad ir agentūra mūsų yra pripažįstama ES kaip VB projektus administruojanti agentūra. Tai tikrai daug dalykų buvo nuveikta. Galbūt, kas visada trukdo, aiškus siekis, kur mes norime nueiti, ne tik %, bet platesne prasme, politikos, rezultatų prasme. Galbūt ta dalis nėra iki galo išgryninta, galbūt reiktų turėti valstybių, ne tik bendrąsias strategijas, kurios galbūt per bendros yra. Ir mūsų TA yra labai bendri. Mes prisidedame prie VB tikslų pasiekimo, bet tai yra viskas, ir tai yra per daug bendra. Galbūt reiktų apsibrėžti tiksliau, kokiose geografijose mes norime pasiekti, arba galbūt net ne geografijose, o srityse, kadangi geografijos atsiranda ir gali išnykti, o jei mes aiškiai išsigrynintume, kuriuose sektoriuose kur mūsų pasiekimai yra vertinami, ir tikrai net ir žinome, kur jie vertinami, bet atsiranda dvejonės, o gal dar čia, ar ten pabandome, tad tas išsigryninimas mūsų sričių yra labai svarbus, kur mūsų pasiekimai yra pripažįstami, vertinami globaliai, regioniskai, mums būtų lengviau

susidėlioti uždavinius ir rezultatus, pvz., „*Doing Business*“ raportas, nors jau ir nėra tęsiamas, LT pastangos lengvinti, gerinti verslo sąlygas buvo labai įvertintas tiek Pasaulio Banko, tiek EBPO ataskaitose. Tarkime, procesų išgryninimas, skaitmenizacijos pasitelkimas buvo labai gerai įvertinti tarptautinių organizacijų, vadinasi mes čia turime gerosios patirties, ir ja galime pasidalinti. Ir tas pasidalinimas gali būti įvairiasektorinis: ir viešasis sektorius, kuris turi reglamentavimą ir nusprendė diegti sprendimus, ir organizacijos, kurios buvo sukurtos; šalia turime ir privatų, kuris diegė sprendimus, ieškojo tų sprendimų, padėjo diegti valstybiniam sektoriui; ir yra nevyriausybinės struktūros, kurios ir žino, ir moka bendradarbiauti su viešuoju sektoriumi, kad pasiektų tų bendrų gerųjų tikslų. Tokiu būdu visi trys sektoriai gali bendradarbiauti ir gali būti VB pasiūlymas bet kuriai šaliai, kuri nusprendė pagerinti savo verslo sąlygas. Kalbu apie tokius dalykus, kad mums reikia išmokti apsibrėžti, įsivardinti kas tai yra ir sukurti tuos produktus, nes mūsų tos žinios, *know how* yra perduodamos iš lūpų į lūpas arba yra institucinės atminties dalykas, bet nėra sukurto produkto, tokios knygos „Štai kaip mes tai padarėme“ ir kas ten dalyvavo, kas prisidėjo, kaip mes to pasiekėme. Reiktų apsibrėžti, ką mes norime nuveikti ir tada matytumėm, kokių mums finansų išteklių reikia, arba mes matytumėm, kur mums strategiškai naudinga prisidėti prie kokių nors tarptautinių organizacijų siekių, kur mes galbūt negalime patys dalyvauti, bet pvz., siųsdami savo ekspertus į TO ir skleisdami žinias per pasaulį galėtumėm tapti tos srities ekspertai ir apmokėdami tokių ekspertų darbą tose institucijose, tai paplitusi labai praktika kitose valstybėse. Šalia to gali atsirasti ir pačio LT produktizacija, bendra viešo, privataus ir nevyriausybinių sektorių, kurią galėtumėm *deployinti* vienoje ar kitoje valstybėje ir padėti išspręsti tas problemas ir ypatingai tose, kurios renkasi demokratinį kelią ir ieško sprendimų. O čia mums, kaip mažai valstybei, reikia turėti kuo daugiau draugų pasaulyje, tas labai svarbu užimti svarbias pozicijas tarptautinėse organizacijose, nes ten kur „viena šalis – vienas balsas“, tai mūsų galimybė tokio palaikymo gauti telkiant ir teikiant VB pagalbą tikrai galėtų prie to prisidėti.

GI: tai jei apibendrinčiau – tos kliūtys pagrindinės būtų ir ką reikėtų daryti, tai strategijos pasiūlymavimas, o antra – visų sektorių įtraukimas. Ir tada galėtumėm tą visą kompleksą susidėjus judėti pirmyn?

GB: Dar paminėčiau vieną kliūtį – mes neturime galimybių išsiugdyti reikalingų gebėjimų VB srityje. Kadangi mūsų patirtis daugiausiai yra viešajame sektoriuje, per TW programas, ir kai kalbame apie VB patirtį, kalbame dažniausiai apie viešojo sektoriaus patirtį. Pačių žmonių patirtys, teikiant VB pagalbą, organizuojant VB veiklas tarptautinėse organizacijose, kitose valstybėse, yra labai ribotos, labai nedaug tokių žmonių, kurie turi tas praktikas ir patirtis. Ir dėl to žinių atsinaujinimui, nes dalykai visada keičiasi, tad labai svarbu. Ir mums žmogiškųjų išteklių trūkumas yra problema. Tokių, kur nuosekliai metai ir metų dirbtų, kaip pvz., Skandinavijos šalyse, kur net ambasados dirba VB specialistai, kurie tuo užsiima, žino šalių problematiką, mato, kaip sprendžiamos problemos, kaip sprendžia kiti VB partneriai, tokiu būdu ir sužinai, ir mokaisi. Mes, deja, tos praktikos nelabai turime,

nors ir atsiranda naujų specialistų, bet įgyti tam mastą reikia daug daugiau. Žmogiškieji ištekliai yra labai svarbu, kaip ir tie dalykai, kuriuos paminėjau anksčiau.

GI: Jūsų nuomone, ar pavyks mums per likusius 8 metus spurtuoti ir pasiekti šį tikslą ir kodėl?

GB: jei mes užsibrėšime tą tikslą ir ieškosime visų sprendimų, tada taip. Visų tikslų galima pasiekti, jeigu yra laiko ir yra noro. Laiko yra nedaug, bet tam yra tos sąlygos, apie kurias aš kalbėjau. Įsivaizduoti, kad Lietuvos biudžete rasis tokios lėšos, turint omeny, kad mes gaudome judantį taikinį, jeigu šiandien yra 0,33, po 8 metų gali būti 0,66 žiūrint iš šios dienos perspektyvos, kadangi BVP auga, tas procentas iš šios dienos perspektyvos vis didėja. Ir į judantį taikinį pataikyti yra žymiai sunkiau. Todėl ir reikia tų kitų finansinių instrumentu ir kitų sprendinių, jei ne tik apie juos žinosime, bet ir taikysime, tokia tikimybė egzistuoja, bet tam reikia dar daug dalykų nuveikti ir tikrai reikia veikti.

GI: po praeitų metų atrodo toks pagyvėjimas, susidomėjimas šia tema. Ką dar reikėtų iš jūsų išgirsti, ko nepaklausiau?

GB: <...> čia reikalinga atskira gebėjimų sistema ir vėlgi viešojo sektoriaus reglamentavimas neleidžia to daryti, pvz., ieškant eksperto projektui, reikia daryti viešąjį konkursą, nors gal tau reikia būtent to, tai daugybė esančio teisinio reguliavimo dalykų, pačiai valstybei neleidžia sukurti tinkamas prielaidas, bet aš ir nemanau, kad valstybė turi viską daryti, valstybė neturi visų funkcijų paimti, nereikia dar didinti administravimo viešojo. Galima įgalinti viešąjį instituciją, kuris galėtų vykdyti tokią užduotį, ir tokiu būdu telkti visus sektorius. Tai LT VB, o ne Lietuvos viešojo sektoriaus VB. Kol mes neišmoksime matyti bendro intereso ir sutelkti visus sektorius tam pačiam siekiui, tol mes ir neišjudėsime. Bet jūs žinote, kad šita Vyriausybė buvo sėkminga su ekstremaliomis situacijomis, tai tikrai deja tenka apgailestauti gyvenimas pateikia daugiau iššūkių pateikia, ir tikrai norėtusi daugiau to laiko būtų galima skirti, kuriems reikalingas proveržis. Tam reikalingas dėmesys, tikiuosi, kad tai bus, pati esu susidomėjusi, pačioje LRV mes nevaldome instrumentų, bet kur yra galimybės, jas išnaudojame, kad šiame procese dalyvauti.

Interview No. 4, Žygimantas Pavilionis, Chairman of the Committee on Foreign Affairs of the Parliament of the Republic of Lithuania, 2021-10-11 (face to face meeting)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Kaip jį vertinate Seimo Užsienio reikalų komitete?

ŽP: Kiek tik buvo svarstymų biudžeto šiame komitete, kiek aš save prisimenu, tiek šie klausimai nuolat buvo keliami, kaip ir ypatingai mažas finansavimas užsienio politikai. Ir kiek tik būdavo komiteto sprendimų, visad buvo už tai, kad didinti finansavimą VB, tiek Užsienio politikai apskritai.

Ir deja visai atvejais, išskyrus paskutinį, tas finansavimas nebūdavo didinamas. Kodėl taip vyko, ypač per paskutines dvi kadencijas, p Linkevičiaus laikais, galėtų atsakyti jau tos politinės daugumos. Tačiau manau priežastis paprasta, ministras nelabai turėdavo politinio užnugario, nesugebėdavo išsireikalauti tų pinigų, Kai paskutinį kartą, dar būdamas opozicijoje, jo paklausiau, tai kaip čia dabar yra, kad tu pritari mūsų nuomonei, jis net neidavo prašyti tų pinigų pas Butkevičių [tuometinis ministras pirmininkas]. Skvernelis tuo metu sakydavo, Žygi, prašyk tu. Mes ir prašydavom, kaip opozicija, bet į visus opozicijos prašymus būdavo atitinkamai atsižvelgiama. Tai aš sakyčiau, kad viena iš priežasčių yra tai, kad užsienio politika neturėjo politinio užnugario gerą laiką. Yra naudinga kartais turėti tokius ministrus, kurie neturi politinio užnugario dėl tam tikrų priežasčių, bet sugyvenant su vienu ar kitu prezidentu, bet tai sugrįžta, lazda turi du galus visada. Aš atsimenu pokytį dar būdamas diplomatu, kaip UR ministru tapo partinis gan įtakingas tuo metu Ažubalis, tada situacija pagerėjo daug kur, įskaitant viduje ministerijos, nes būdavo pasiekimai susiejami su karjera, finansavimu. Žmonės buvo geriau motyvuojami. Bet tai gali išsireikalauti, jeigu turi partinį, politinį užnugarį. Paskutinį, vienintelį kartą, kiek aš atsimenu, visi užsienio reikalų ministro Gabrieliaus prašymai buvo patenkinti, tačiau žinoma tai nėra niekaip pateisinama, kad [užsienio reikalų] ministerija vienu metu buvo viena mažiausiai finansuojama šakinių žinybų Lietuvoje. Ištakas, kodėl taip įvyko, aš dar matyčiau, tiesiai šviesiai valstybininkų skandale, kuris buvo 2008 m., į Adamkaus pabaigą, kada mes iš tikrųjų turėjome ir sukūrėme VB departamentą, kuriam vadovavo amžiną atilsį Juška, kada finansavimas tikrai didėjo, tikrai atsimenu. Tačiau kadangi mes tuo metu veikėme aukščiau savo gebėjimų ir mūsų įdirbis, tiek UA, tiek GE įvykiuose, tiek tuo metu ir paties Juškos vaidmuo BY pokyčiuose, kaip žinia valstybininkų skandale, žmonės, kurie darė tą politiką, buvo kaltinami iššvaistymu, niekaip nepagrįstu, jeigu gerai pamenu, o gerai pamenu, nes neseniai šią temą gyniausi Seime. Yra knyga, kur viskas gerai aprašyta, Suomių žurnalistės. Mes buvome kaltinami iššvaistę 40 mln pinigų, ką rašo ši žurnalistė, kad tai buvo KGB operacija prieš mus, Ir kaip žinia, kai kurie iš tų žmonių baigė savo gyvenimą savižudybe [R. Juška]. Aš manau, tai vykusio KGB operacija prieš mus visus ir sudavė esminį smūgį ir mūsų užsienio politikai, ir ypač VB. Nes jeigu tu nori padaryti tą politiką neefektyvia, tai palik ją tik tauškėjimui, tik žodžiams, kuo ir pasireiškė, su visa pagarba, aš gerbiu šį žmogų, bet ką jau padarysi, Lino Linkevičiaus vadovavimas ministerijai, kai buvo pareiškimų, žodžių, Twitter'ių, nuostabių Twitter'ių, puikiai valdant žodyną, užsienio reikalų ministeriją, tačiau užsienio reikalai yra tam, kad keisti realybę ir pasaulį aplink tave. Tam turi turėti instrumentus, pinigus, tavo žodžiai turi būti paremti veiksmais. Jeigu tu atimi, nekalbant apie gabius žmones, kuriuos tu turi išoperuoti, arba turi strategines kryptis, kurios iš esmės dingo po Adamkaus laikotarpio, su kai kuriom išimtim, tu paralyžiuk pinigus ir tu nebegalėsi vykdyt tos politikos. Aš manau, tai yra reakcija, reakcija į ypatingai sėkmingą užsienio politiką tuo metu, kuri baigėsi va tokiais rezultatais. Ir šiuo metu pažiūrėsim kaip mums pavyks, bet šita Vyriausybė bando grįžti prie

tos politikos, Tai daug kas įvardina, kaip karo konfliktų politika, bet tai iš tiesų galų gale yra politika, kai turi politiką, turi kryptis, kai tu darai kažką kad tu pasaulį pakeistum, ne tik žodžiais bandai malti. Mes praktiškai grįžtam po nokdauno, kuris prieš 10 metų buvo įvykdytas mums visiems, ir dabar mes bandom tas politikas atkurt.

GI: Kaip Jūs vertintumėte šiuo metu esančius strateginius dokumentus VB? Ar jų pakanka, viskas aiškiai, o jeigu konkrečiai, pvz., pradėkim nuo įstatymo, jis buvo pakeistas prieš metus. Ar tikėtės kažkokių pokyčių po šios naujos redakcijos, ar turėtų pasikeisti kažkas į gerą?

ŽP: Kiek žiūrėjom šį įstatymą, tai po tos analizės, tai yra geriausia, ką mes galėjome sukurti. Tačiau kiekvienam įstatymui reikia politinės valios ir gebėjimų. Vienas dalykų, vykdyti tą kitokią politiką, kuri keisti realybę, o ne tik šnekėtų apie tai, kaip ją reiktų keisti, kitas – reikalautų atitinkamai lėšų jai vykdyti. Sakyčiau, dabartinis [2022] biudžetas bus tas parodomasis, kaip mes sugebėjome pakelti tą VB, mes dar jo nematėme, dar tik pradėsime svarstyti savo komitete, bus debatai apie tą finansavimą. Aš tikiuosi, kad šita Vyriausybė kiek įmanomai prikels tuos dalykus, galbūt ne iki to paties lygio, bet bent jau sieksim. Kaip jau minėjau, tai bus labai nelengva padaryti, nes realiai tu bandai pakeisti status quo regione ir mes susidursim su didžiuliu pasipriešinimu, tiek vidiniu, tiek išoriniu, nes labai daug sustiprėjusių jėgų išorėje, kurios nenori, kad tas status quo pasikeistų ir yra jų vidinės jėgos, kurios darys viską, kad mums tai nepavyktų. Žiūrėsime, ar pavyks, čia tokia kasdieninė kova.

GI: ar teko girdėti apie KT sprendimą dėl fondų? UMR minėjo, kad naujoje redakcijoje yra numatytas VB fondas, kuris leistų laikyti pinigus daugiau nei vienerius metus. Dabar jie yra tame taške, kai jie abejoja, ar pavyks fondą paleisti. Nutarime sakoma, kad pasibaigus biudžetiniams metams, lėšos turi būti gražintos į biudžetą, kadangi prieštarauja Konstitucijai, jog Seimas tvirtina kas metus biudžetą.

ŽP: Aš atsimenu, bent jau debatuose komitete, mes buvom atkreipę dėmesį į tai, kad VB visa veikla yra ilgalaikė, yra nukreipta į ilgalaikį poveikį, nes tie pinigai, kuriuos mes turime, yra pakankamai maži, kad mes nebūsim milžiniški donoriai, gal būsim geresni, normalesni donoriai nei šiuo metu, bet jei tu pinigus tu dedi ne į ilgalaikes veiklas, ir tam atitinkami sovietiniai kasmetiniai biudžeto planavimai aišku kad trukdo, Aš labai tikiuosi, kad ta vizija dėl ilgalaikio planavimo bus apsaugota. Kažkada mes VB bandėme kopijuoti iš švedų SIDOS. Negalime sakyti, kad esame labai panašūs į juos, bet man imponavo žymiai didesnė privačių donorų veikla, kas pas mus dar nėra suvokta, supраста, įsisavinta. Na bet pasižiūrėsime, pirma reikia atsistoti ant kojų. Reiktų įtraukti privatų sektorių, kuris yra suinteresuotas pokyčiais vienoje ar kitoje vietoje,

GI: gal teko susidurti kaip JAV žiūri į šią politiką, žinau, kad ambasadoriavote. Kaip jie į tai žiūri, gal verta iš jų imti kažkokių pamokų?

ŽP: Bendras principas normalioje šalyje, kad tokie veiksmai yra skiriami labai nemaži pinigais, dideli pinigais, nes kuo tu daugiau skirsi pinigų, tuo tu labiau pakeisi aplinką, ir tau tai gali grįžti ir prekyboje, ir ekonomikoje, ir žmonėms ir saugumui, tai šalys, kurios strategiškai mąsto ir užsienio politikai investuoja didžiulius pinigus. Tu neapsiriboji 4 metais politinio ciklo, tu žiūri labai toli į ateitį. Paprastai šalys, kurios neturi strateginio mąstymo, jos apskritai išnyksta, nes jas įtakoja kiti. Pas mus to strateginio mąstymo buvo tam tikras laikotarpis, kartais jo apskritai nebuvo, dabar jis atsiranda, tai pažiūrėsim, palauksim tuos keturis metus, jeigu mums čia pavyks tą laivą išjudinti, tikėkimės jo atsirasti daugiau. Be to didesnio finansavimo, esminiai skirtumai yra vėlgi įtraukimas privataus sektoriaus ir piliečių, nes tose šalyse yra aukojimas, donorystė apskritai labdara, yra apskritai suvokiama viena iš esminių demokratijos dalių, ir žmonės yra įpratę aukoti, sukelti pinigus, į ką pas mus iki šiol žiūrima įtariai. Dar vienas dalykas, kas ypač padeda, nepriklausomybė partinių demokratijos fondų, kurie yra įsteigti kongreso. Pas mus šias nuostatas bandome įdiegti iš naujo. Bet iš esmės, ką atrado vokiečiai su savo partiniais fondais, ką parėmė amerikiečiai 1982, Reiganas, pvz, National Endowment for Democracy (NED), gaunantis didžiulį finansavimą iš Kongreso ir besirūpinantys demokratija pasaulyje, turi nepriklausomą tarybą, valdymo organus, kaip ir IRI [International Republican Institute] and NDI [National Democratic Institute], ir dešiniųjų, ir kairiųjų fondai. Ne visi turi tokias struktūras, bet ta partinė vystomoji veikla, demokratija politinė, ji padarė didžiulį poveikį. Ir ypač dabar, kai ateityje mūsų laukia susidūrimas su iš esmės autokratijomis, kurios tas idėjas sąmoningai skiepija mums visiems, čia gyvenat demokratijos pafrontėj, be tokių veiklų bus labai sunku. Tai šito mes galėtume iš jų išmokti.

GI: Jūs aktyviai dalyvavot stojant į ES. Ar apskritai tuo metu buvo atkreipta dėmesis į šį įsipareigojimą, kad jį reiks pakeisti? Ar buvo minčių, kaip pasiekti šį tikslą?

ŽP: Jei aš gerai atsimenu, tai tik dėl to ir pradėjome mes tą [VB] politiką vystyti, nes tai buvo ES *acquis*. Ne tik imti, bet ir sugebėti duoti. Ir tada ir prasidėjo. Tada pradžioje buvo iš viso tikrai ES techninės pagalbos skyrius, PHARE skyrius, kuris imdavo paramą, ir būtent jo pagrindu tas skyrius po truputi modifikavosi į mūsų pačių paramos skyrių, o po to departamentą. Bet tik jau Renato Juškos laikais. Turbūt čia ir buvo geriausi to departamento laikai.

GI: Kas Jūsų nuomone skatina Lietuvą dalyvauti VB veikloje? Paminėjote ES įsipareigojimus, kokie motyvai dar mus stumia? Galbūt motyvai keitėsi, pradžioje vienoks matymas, po to keitėsi gal?

ŽP: Bazinis interesas yra padaryti pasaulį geresniu. Aplink save sukurti saugumo ir ekonominio stabilumo buferį. Nes kaip sakė mano mylimas Jonas Paulius, nėra geresnės profesijos kaip diplomato, kur per trumpą gyvenimo laiką gali padaryti didžiausią poveikį tam bendram gėriui, tiek

savo valstybei, tiek regionui, o jei labai nori, ir visam pasauliui. Visų pirma tai yra Rytų kaimynystė ir aš manau, kad galima sakyti dalinai tai jau suveikė, nes pvz., dauguma tų revoliucijų lyderių BY, kurie pas mus dabar Vilniuje gyvena, jie sako, Žygi, ar tu pameni, kaip prieš 20 metų tu ir kiti tavo kolegos rengdavo seminarus ir jūs į mus tada labai beviltiškai žiūrėdavot, o mes dabar jau vadovaujam dalyvaujant revoliucijose. Lygiai tą patį sako ukrainiečiai ir gruzinai, Nieks nesitikėjo, kad revoliucijos tose šalyse įvyks. Arba ta pati Moldova, kur mes investavom ir mus, savo pinigus, ir projektus prieš 20 metų, dar daugiau, dabar pas mane grįžta valstybės ministras integracijai, kuris sako, Žygi, tu neatsimeni kad mes kažką darėm prieš 15 metų Petro Vaitiekūno laikais. Investicija, sakyčiau, pirmiausia į žmones, yra milžiniška. Tiktai kad ji nepasiduoda politiniam ciklui, tu nematai rezultatų per du, tris, keturis metus, ko politikams labai reikia, bet na reikia suprasti, kad investicija į mūsų smegenis dalinai tas software palaikymas, kai mes valstybės neturėjome, leido mums atskurti šią valstybę. Ir per emigraciją, ir per tuos pačius amerikietiškus fondus. Tas pats NED, kurį minėjau, mūsų pirmas sąjūdžio fakso mašinas nupirko ar „Katalikų kroniką“ platino Vašingtone ir visur čia padėjo tą daryti. Tą patį padėjo daryti ir Solidarnosc, mūsų pusė URM ir aš pats, mano galva yra priinvestuota visokių VB projektų, kad mes žmonėm taptumėm, ir galų gale tą valstybę ištrauktumėm iš sovietų ir į Vakarus nukreiptumėm. Poveikis buvo. Tas pats Petras Auštrevičius, visi kiti derybininkai, jie visi buvo nuostabių bendradarbiavimo projektų rezultatai, produktai. Mane patį išaugino fondas ir daugybė kitų valstybių, tai supratę tai ir galų gale pasimokę, kad prieš totalitarizmą, autokratinės sistemas geriausia kovoja žmonės ir žmonių dvasios, orumas, ką Jonas Paulius įrodė (galite paskaityti mano disertaciją), nes realiai Stalinas buvo tos realpolitik atstovas, o Jonas Paulius buvo žmogus, kuris įrodė, kad būtent žmogaus dvasia gali padaryti milžinišką poveikį pasauliui, ką jis ir padarė pats asmeniškai, sujungęs jėgas su Reiganu. Na, lyg ir pasimokę iš to, tie žmonės artimesni Adamkui, kuriuo ir save laikau, mes tą supratom ir laba aktyviai pradėjom dirbti, pvz., BY. Kai mes įstojom, dar Valionio laikais, mes supratom, kad visi pinigai eina Lukašenkai tiesiai į kišenę, ir mes išsireikalavom iš Briuselio, kad būtų atidarytos pirmos tranšėjos finansuoti pilietinę visuomenę ir tuos demokratų gatvėje žudomus ir kalinamus. Ir tada patys supratome, kad labai miela raginti Briuselį, ką mes padarėm... šiandien gyme [sporto klube] susitikau EHU prorektorius, pats atsimenu, kaip buvo sunku įtikinti Briuselį EHU pradėti finansuoti. Kurį po to Komisija pavadino vienu iš geriausių savo projektų Rytų Partnerystės. Kai tu kuri tūkstančius smegenų vakarietiškai mąstančių. Bet tada buvo klausimas, o ką mes darome? Ar mes patys tuos padedam jiems išgyventi? Jūs nusipirkit ar pasiimkit tą knygą [...]. Ten rašoma, kaip Juška buvo vienas iš pirmųjų Europoje, kad ateina laikas finansuoti tuos demokratų, tikėti jais. Jis patyrė penkias Kremliaus atakas, po penktos nusižudė. Tai pirmoji ataka buvo būtent susijusi su tuo, kad atsirado kažkoks berniukas ar jį palaikantys žmonės, tokie kaip aš ir kiti, mes finansuodavom demokratų, kurie būdavo sodinami ir toliau nuo viskas prasidėjo, nuo BY. Mes tą ir pradėjom 2010 m., už ką Renatui [Juškai] ir buvo

iškeltos baudžiamosios bylos ir jis buvo apkaltintas, jo pokalbiai buvo *nuleakinti* ir t.t. Tai čia Baltarusija. O kas su Ukraina, kas su Sakartvelu? Juk tos šalys irgi reikalavo, ir ten jau žymiai sėkmingiau ta mūsų transformacinė patirtis, kurią mes įgijom stodami, mes staiga supratome, kad mūsų smegenys dar neataušios nuo derybų ir stojimo, gali būti žiauriai naudingos UA, MD ir GE. Ir mes tą sėkmingai padarėme. Lietuvių *per capita* dirbančių, dirbusių ir dirbsiančių, tikrai, lažinčiausi, yra trejetuke. Su tais mažais resursais, ką mes skiriame. Tai įsivaizduokite, jei mūsų biudžetai būtų dvigubai trigubai didesni, kokie mes taptumėm efektyvūs. Gal to ir bijoma, dėl to ir buvo surengta ta ataka prieš mūsų tą veikimą. Tai čia Rytų frontas. Aš dar nekalbėjau apie Rusiją, nes Vilnius jau, juokingiausia, ne su mūsų pinigais, jau yra ir rusų disidentų centras. Bet kai aš buvau Vašingtone, aš matydamas tą mūsų bejėgiškumą, ypač komunistų laikais, aš čia pritraukiau tą patį NED, kuris sukūrė Freedom House ir Vytis Jurkonis vykdo tą *Democracy Shelter* programą. Čia atėjo NDI, kairieji iš Vašingtono, išmesti iš Maskvos, čia jau seniai veikia IRI, čia atėjo dabar švedai, liberalų institutas. Mes tapome donorais, bet kitų rankomis, su kitų pinigais. Tame irgi yra gėdos dalis, jeigu visi mato mūsų gebėjimus tą pasaulį keisti, mūsų ryžtą, mūsų valią, išskyrus finansavimą. Tai čia apie mažą Rytų pasaulį, bet aš dabar norėčiau užbaigti didžiuoju ateities pasauliu. Mūsų dabartinės kovos dėl Taivano, kai mes faktiškai pradedam dalyvauti jau trečiajam pasauliniam kare, kuris kažkur vyksta tarp Kinijos ir demokratinių valstybių. Nes Kinija, vietoj to, kad siektų pripažinimo ir siektų įsitvirtinti tarpt sistemoje, ji sugalvojo kitą būdą – tiesiog pakeisti tarptautinę sistemą, *rule based* demokratinę sistemą, kurioj autokratijos būtų garbinamos ir šlovinamos, ir Orbanas, ar Azerų lyderiai, visi kiti diktatoriai būtų suprantami kaip demokratiškai pastatyti kažkieno, bet jau ne liberalios demokratijos. Kai mes dabar va perėjimo į šitą kovą dalyje, ir jei sėkminga baigsis su įvairiom traumom, šiuo metu vykstančiom, Taivano atstovybės atidarymas Lietuvoje, mes įsitvirtinsime tarp tų lyderių, kaip kažkada Rytų fronte, taip ir pasaulio lygmeniu, kaip tauta, kuri strategiškai tą suvokia. Ir eilinį jeigu mūsų nacionaliniai raumenys neatlaikys, sutelksim tarptautinius raumenims, kurie naudosis mūsų smegenims, jausmais, vizijos, ir toliau tame žaidime dalyvausime. Tas žaidimas neužbaigtas, iki metų pabaigos jis turi būti užbaigtas. Ir ta pagarba, kurią mes pelnom, va ant stalo yra kvietimai, – kitą savaitę mums visas Vašingtonas teikia, Ingridai Šimonytei turėjo teikti, McCane Laivės apdovanojimą už šitą veiklą, nes amerikiečiai supranta, kas tai yra ir ką mes darom. Tik dabar mes dar neatsiimsim to apdovanojimo, nes dar atstovybės neatidarėme. Jeigu mums pavyks užbaigti iki Kalėdų, mes pasieksime kitą lygmenų, kurį reikės užtvirtinti ir vystomaisiais projektais, tačiau tiesą pasakius manau, tada mes tų pinigų mes ir taip turėsime, iš tarptautinių donorų. Ne viskas yra nacionaliniai pinigai, ir jie nebus tokie dideli kaip pas švedus, olandus ar amerikiečius. Dalį to gali kompensuoti gerais su tarptautiniais partneriais.

GI: Jei teisingai supratau, kad Lietuvos pasirinktas RP kelias yra teisingas, tačiau reikėtų plėsti. Kalbama ir apie Afriką, labai tolimą, bet tai galėtų plėstis?

ŽP: Mes dabar pereiname į tokį supratimo lygį, pvz., tik grįžau iš Paryžiaus, prancūzai remia ir būtų pasirengę remti mus toliau, jei mes aktyviau dalyvaudumėm Malyje. Ten vyksta tam tikros karinės operacijos, bet ne tik karinės, tai tik pavyzdys. Mes jau gyvename globaliame pasaulyje, kuriame kiekvienas mūšis, kuris vyksta Vilniaus skersgatvyje, jau yra tam tikro globalinio mūšio dalis. Ir tas mūšis, man, kaip dirbančiam profesionalui šioje srityje, yra 15 metų vykstantis demokratijų pralaimėjimas prieš autokratijas. Mes pralošiam. Pernai po pandemijos 75% pasaulio gyventojų gyveno šalyse su blogėjančiomis demokratijomis. Mes esame pasienis. Mes turime savo chebrai padėti visam pasauliui, nes mes jau esame šio pasaulio mažuma. Jeigu dar toliau taip elgsimės gali grėsti mūsų valstybės egzistencijai, nes mes gyvi tik dėl demokratijos ir *rule based* pasaulio, kuris mus priėmė po savo sparnu, bet nei mes jo nei ginsime, nei tvirtinsim, nei plėsimė savo sistemos kaip esminės, spaudimas Kinijos, RU, BY gali tapti per dideliu. O tam kad jį atlaikyti, čia, šitam regione, tu turi kalbinti visas pasaulio didžiausias galias būti kartu su tavim. Kaip tu jas gali įkalbinti, jeigu tu nesi kartu su jomis, ten kur joms reikia. Jeigu Amerikai tavęs šiandien reikia kad sustiprinti šalių kaip Taivanas, ar kitų „australijų“, nepriklausomybes, tu turi ten būti. Jei FR reikia tavęs Afrikoje, kur lygiai tas pats susidūrimas vyksta su demokratinėmis vertybėmis ir kažkuo kitu, totalitarinėmis vertybėmis, tu turi būti Afrikoje, Ir tam tu turi turėti pajėgumą, valios, matymo lauką platų, ir tada tu atlaikysi šias grėsmes. Nes tai, kad pas mus apsilankė [Prancūzijos] prezidentas Macronas kartu su Cichanovska, ir kita ranka parašė laišką prezidentui Nausėdai prašydamas didesnės pagalbos Malyje, tai nėra atsitiktinumai, ir tai kad mes šiandien tikimės didesnės amerikiečių paramos ir saugumui ir kitkam, ir jie mus pridengė dėl Taivano, tai dėl to, kad jiems tai yra svarbu. Mes turime suprasti tą globalumą, bet aišku Lietuvoje tą išaiškinti yra gan sudėtinga. Prieš 10 metų, kai mes gan sėkmingai judėjome į priekį, Juškos laikais, tie žmonės, kurie buvo vadinami valstybininkais, jie tiesiog buvo sunaikinti. Buvo sunaikinta visa bendradarbiavimo sistema, tarpvyriausybė, URM, KAM, VSD, Prezidentūra, valstybinis mąstymas, Tada visi šie instrumentai suveikė vienu kampu, jie buvo išardyti. Dabar jie bandomi sulipdyti, pažiūrėsime, kuo tai baigsis, ar bus dar viena ataka ir išardymu, ar bus kažkokių laimėjimų. Bet kokiu atveju tie mūšiai, kuriuos kiekvieną dieną darome, yra prasmingi, ir dėl jų verta gyventi.

GI: Grįžtant dėl priežasčių, kodėl VB politika atsilieka, pasižymėjau politinį užnugarį, žmogiškuosius išteklius, privataus sektoriaus neįtraukimą, šiek tiek užsiminėte apie piliečius, visuomenę. Šis aspektas, gal ties tuo dar reikia dirbti? Kad visuomenė, rinkėjai remtų VB politiką? Statistika nėra labai bloga, bet palaikymas yra vidutiniškas geriausiu atveju.

ŽP: Mano disertacijoje yra apie VB. Aš ten aiškinu, darau išvadą, kad katalikiškiausioje valstybėje Lietuvoje, kuri taip save vadina, vertybė, kuri esminė krikščionybėje, žmogaus orumas, nėra niekaip suprastas ar įtvirtintas dokumentuose. Amerikoje, kur gyvenau ir mokėsi mano vaikai, investicija į žmogaus orumą, didybę, stiprybę, individualumą ir to žmogaus gebėjimas dalintis su

kitais, nes žmogiškumas svarbiausia pasireiškia ne tada kada tu imi, o tada kada tu duodi kitam ir kartu su juo kuri bendrą gyvenimą, tas nėra suprasta pas mus. Tas suprantama, tą supranta tokie entuziastai kaip jūs, jauna karta, mano vaikai geriau supranta, jiems nereikia tų teorinių pagrindų aiškinti. Bet ką daryti? Mes vis dar iš tos sovietinės sistemos išeidinėjame, aš baigiau mokyklą sovietiniais laikais ir tas išmintis ir tiesas aš susigriebiau tik universitetuose, ir skaitydamas knygas ir studijuodamas, matydamas kaip kitas pasaulis sukurtas. Amerikoje tuo tarpu mano piniginės būdavo tuščios, nes mano vaikai išimdavo visą *cash 'a* [grynusius pinigus] ir nuo ryto iki vakaro aukodavo visokioms Afrikos skruzdėlėms, gaisrininkams, ir tu negali pasakyti ne, nes kaip tu tėveli drįsti, taigi čia visas pasaulis ant to laikosi. Ir tai, kad toje valstybėje daugybė socialinių funkcijų, ką pas mus atlieka gaisrininkai, ligoninės, na daugybė dalykų, kas mums atrodo natūraliai daromi valstybės iš mūsų mokesčių mokėtojų pinigų, daro piliečiai iš savo įsitikimų, savo aukos. Tas pats gaisrininkas, tie patys kariai savanoriai, nelyginamos tos sistemos, bet amerikiečiai pagal savo labdarystės indeksą yra pirmi pasaulyje. Mes, tuo metu kai rašiau disertaciją, duok dieve pasikeitė situacija, buvome 120 vietoje. Ir Baltarusija, kurią mes gelbėjome, buvo 80 vietoj, o Moldova, kurią mes gelbėjome, irgi buvo žymiai aukščiau, Man buvo tokia gėda, mes buvom kažkur ten tarp Rusijos ir Kazachstano ir prie visų Islamo valstybių. Kažkas įvyko mūsų smegenyse, bet tai yra dvasiniai sutrikimai, kurie turi būti gydomi mokyklose, dėstomi, aiškinami...mes *basico* [pagrindų] neturime, mokyklos sovietinės buvo, ir čia visi mėgsta kovoti su privačiom mokyklom, bet Amerikoje į valstybines mokyklas atidavinėja vaikus tik tiek, kurie tikrai nesugeba kitaip jų išlavinti. Asmenybės ugdymas privačiose mokyklose, ypač katalikiškose, yra esminis dalykas, kaip žydai atiduoda viską, kad tas vaikas taptų asmenybe, kuri pasiaukotų kitam, bendruomenei, valstybei, pasauliui. *Mentalas* yra toks. Ir kai aš tai bandau aiškinti dabartiniams politiniams lyderiams Lietuvoje, kai aš bandau pasakyti, kad Amerika yra kitokia, Amerika yra keistai galima sakyti religinga, 95% laiko savo tikinčiais visom įmanomomis pasaulio religijom, bet tas pragmatiškumas, kurį mums įskiepijo Maskva apie amerikiečius yra netikras, nes dauguma poelgių, kurie daro tie žmonės, yra iš aukojimosi vardan vertybių, ko mes nesupratome iki šiol. Tai čia dvasiniai pagrindai ir tuo matyt irgi būtų galima aiškinti tą mūsų negebėjimą tvarkytis su vystomuoju, nes mes gyvenome mokyklose kalėjimuose, konclageriuose, kur vogti, niekinti vienas kitą, neatiduoti, gauti buvo esmė. Kaip sako, trečia karta yra ta, kuri pasirenka tą pažadėtą žemę, tai aš tikiuosi, kad jūsų karta tą pasieks.

GI: Kaip manote, ar pavyks iki 2030 pasiekti tikslą? Devyneri metai liko, jeigu kasmet po 0,01%, mums dar vis tiek trūks.

ŽP: Aš atsakysiu labai „nepolitikorektiškai“. Jeigu mums pavyks per kažkokį stebuklą dar kartą laimėti rinkimus. Ir kai sakau „mes“, turiu minty pasiturinčius miestus. Jeigu ne populistai visokie ne europiečiai ir radikalai laimės kitus rinkimus, tai nieko mes neturėsime, bet jeigu laimės, išsilaikys miestų politikai, kad ir kokias formas turės, konservatoriai, laisvės, liberalai, tie kurie supranta, kad

gyvenimą turi kurti pats, aukotis, įnešti savo pinigų. Va aš pats Vilniaus klubui priklausau, prarandu pinigus, bet mes ten kažką aukojam, man patinka bendruomenė, kuri kuria Vilnių. Ne valstybė, o bendruomenė, žmonės, su savo idėjom, kontaktais. Bet tai būdinga žmonėm, kurie gyvena daugiau miestuose, arba sugrįžę gyvena kaimuose iš miestų. Tai jeigu nelaimės populistai, išsilaikys vakarietiškos jėgos, augs finansavimas. Bet jei grįš tie, kurių tikslas yra užsidaryti, uždaryti, prisivogti, o tokių yra visose šalyse, tai nieko gero nebus.

GI: Gal pabaigai norėtumėte ką nors paminėti, ko nepaklausiau, ką reikėtų man išgirsti šia tema?

ŽP: Aš gal tikrai intravertiškai palinkėjimą savo kolegoms. Dabar šita valdžia susiduria su tokiais sunkiausiais iššūkiais, nes ant jos dabar visi šunys užkarti. Aš tik palinkėčiau šiai „chebrai“ ištvermės, politinės valios, nes tai labai normalu, kad pasaulis eina iš proto dėl mūsų, nes iš tikrųjų bandom jį kitokį padaryti. Palinkėti ištvermės, nes atkristi į tą nieko nedarymą, plaukimą pasroviui, tai yra tiesiog pavojinga valstybei. Mes negalime to daugiau sau leisti, grėsmė yra prie pat sienos, ji žvangina ginklais. Panašios valstybės yra beveik paimtos po savo sparnu. Šis laikotarpis iki 2030 bus esminis, arba mes įsitvirtinam ir sugebam pasaulį pakeisti aplink save, arba tas pasaulis mus paims. Tai nėra tik kažkokių entuziastų žaidimai, tai yra labai rimta. Bet ar mums patiems užteks tos politinės valios eiti šita kryptimi, vienyti ir apsispęsti toliau ja judėti, čia jau demokratinėse valstybėse parodo valia. Kalbu kaip politikas, bet tuo tikiu, ką kalbu.

Interview No. 5, Rasa Juknevičienė, Member of the European Parliament. Only additional questions during the interview (zoom programme 2021-10-19). The main questions were answered in writing.

GI: Lietuvos, kaip ES narės, įsipareigojimai vystomojo bendradarbiavimo politikai yra pasiekti 0,33% nuo BNP iki 2030, dabar turime ~0,11%. Jūsų nuomone, kas tai lemia ir kokios įsipareigojimų įgyvendinimo perspektyvos. Ar tai apskritai svarbu?

RJ: Tai nėra išimtinai Lietuvos bėda. Yra šalys, kurios istoriškai daug dešimtmečių skiria dėmesį vystomajam bendradarbiavimui, o yra nemažai šalių, kurioms ši politika vis dar gana nauja. Tokiems netolygumams išlyginti ir buvo numatytas ES bendras įsipareigojimas.

Manau, svarbu neatidėti paskutinei minutei, o planuoti ODA lėšų didinimą nuosekliai iki pat 2030. Tai padėtų visoms vyriausybėms planuoti metinių biudžetų lėšas ir užtikrinti palaipsnių ir pakankamą augimą.

GI: Kaip manote, kokie motyvai Lietuvą skatina dalyvauti vystomojo bendradarbiavimo veikloje?

Pirmiausia, mūsų aktyvumas Rytų partnerystės šalyse, nors kaimynystės politika yra gana specifinė, nes preziuruoja pasirengimą ES narystei, tačiau dalis mūsų paramos tokioms šalims kaip Ukraina yra vystomoji. Taip pat naujai atrandami regionai, ypač Afrika. Mums gana sudėtinga įsiterpti į senųjų donorių tarpą, bet darbas vyksta. Kita vertus, skiriant į bendrą ES katilą Lietuvai nemažą dalį lėšų, teisinga ir prisidėti jas tinkamai panaudojant, o ne palikti visą įgyvendinimą kitoms šalims ir partneriams.

GI: Ar tai reiškia, kad pagrindinė mūsų motyvacija – siekis matyti demokratiškas Rytų partnerystės šalis? Turėti saugią kaimynystę?

RJ: Jos yra nedaug, tos motyvacijos, apskritai, reikia eiti į naują etapą. Migracijos problema gali padėti labiau įsitraukti.

GI: Jūsų nuomone, ar motyvacija kito laikui bėgant, ar išliko pati? Jei kito, kaip? Kokios priežastys tai lėmė?

RJ: Manau kuo toliau, tuo daugiau politikų ir ypač nevyriausybinių sektoriaus žmonių supranta kokia tai svarbi politika. Supratimui, kad galime daugiau, nei vien tik kažkur ES susitikimuose užsidėti būtiną plusą, reikia ir laiko, ir įdirbio, bei platesnio dalinimosi sėkmės istorijomis.

Organizacijų, dirbančių ir įgaunančių vis daugiau patirties VB srityje, augimas taip pat prisideda prie to, kad vystomasis bendradarbiavimas yra dažniau minimas politiniame lygmenyje. Iš vienos pusės, nevyriausybinių sektorių ir verslas vis dažniau pastebi, kad bendradarbiavimas vystymosi klausimais gali būti abipusiai naudingas. Tai gali atverti naujų rinkų verslui, sukurti naujų ryšių keistis patirtimi, žiniomis, įgūdžiais. Žvelgiant plačiau, Lietuvos organizacijos ir bendrovės jaučiasi vis labiau pajėgios dalintis turima patirtimi ir kompetentingai įgyvendinti vystomojo bendradarbiavimo projektus, vykdomus ES lygmeniu, prie kurių Lietuva prisideda finansiškai įmokomis į ES biudžetą, bet kurių įgyvendinimu vis dar daugiausiai užsiima didžiųjų šalių įmonės ir organizacijos.

GI: Naujai atsirandanti motyvacija – ekonominė grąža mūsų verslui, ryšių mezgimui?

RJ: Verslas nori lengvo kelio, yra labai atsargūs, pasveria rizikas. Pandemija vėl viską sustabdė, tačiau taip, tai galėtų būti nauja motyvacijos rūšis.

GI: Koks ryšys (ar jis yra) yra tarp motyvų teikti paramą ir paramos dydžio? Kas lėmė stabilų paramos didinimą 2004-2007 metais ir kodėl nuo tada nebematyti aiškaus OPV augimo?

RJ: Nuo 2008 metų Lietuva, kaip ir kitos valstybės, išgyveno ekonominę krizę. Visos biudžetinės lėšos buvo smarkiai apkarpytos, buvo tikrai išskirtinė situacija ir daug planų bei reformų teko atidėti. Dabar vėlgi susiduriame su beprecedenčiu iššūkiu, globalia pandemija, kuri atima didelę dalį ir vyriausybės ir visuomenės dėmesio. Galbūt šią politiką yra lengviau pastūmėti į pakraščius, nes dar yra laiko pasiekti įsipareigojimus. Visgi, kaip minėjau čia reikalingas daugiametis planavimas.

GI: Kodėl Lietuvos teikiama parama besivystančioms šalims yra nepakankama (priežastys)? (čia svarbiausias klausimas, ypač, jei matoma daugiau nei viena priežastis, įdomu pasigilinti toliau, kodėl ji yra, kodėl per eilę metų nepavyko jos (jų) atsikratyti)

Dėl kiekvienos paminėtos priežasties – kas lėmė jų atsiradimą (buvimą)?

Jei reikėtų įvardinti vieną pagrindinį „kaltininką“ dėl problemų vystomojo bendradarbiavimo politikoje, kas tai būtų?

RJ: Platesnėje visuomenėje didelis lėšų skyrimas vystomajam bendradarbiavimui nėra populiarus. Sunku žmonėms motyvuotai paaiškinti kodėl Vyriausybė skiria milijonus bendradarbiavimui su Afrika, kai pakanka skurdo, atskirties Lietuvoje. Todėl manau, kad būtų naudinga turėti politinio lygmens susitarimą dėl vystomojo bendradarbiavimo politikos tęstinumo tarp pagrindinių partijų. Skirti daugiau dėmesio dialogui su visuomene. Lietuvoje vis dažniau kalbama apie būtinybę aiškiai įvardinti pagrindinius mūsų interesus ir nišas bendradarbiavime su besivystančiomis šalimis, ypač Afrikos žemynu. Tai leistų tikslingiau panaudoti esamas vystomojo bendradarbiavimo lėšas ir geriau suvokti, kodėl *verta* investuoti į šią sritį.

Mūsų visuomenė gerai supranta ir remia Lietuvos aktyvumą Rytų partnerystės šalyse, nes jaučia solidarumą su šių šalių žmonėmis, bet taip pat suvokia, kiek autoritarizmas, karinis konfliktas ir nelaisvė gali paveikti Lietuvos gerovę, saugumą ir vystymąsi. Šį supratimą reikia išplėsti ir į tolimesnius regionus, Pietų Kaimynystę, Aziją, Afriką, ir Lotynų Ameriką, nes gyvename tokia pasaulyje, kuriame esame vienaip ar kitaip priklausomi vieni nuo kitų, net jeigu akivaizdžiai to kasdien nepastebime, bet skaudžiai pajuntame kai pavyzdžiui kyla nelegalios migracijos banga.

Beje, migrantų antplūdis galėtų aktualizuoti temą, yra proga paaiškinti visuomenei, kad parama vystymuisi kilmės šalyse gali sumažinti migraciją.

GI: Kodėl visuomenė nepalaiko? (ar tik dėl to, kad mano, jog patiems mums pirmiausia reikalinga parama?) galbūt tiesiog nežino, kas tai?

RJ: Vis laukiame, kad mums vis dar duos, kad taps turtingesni, pasikeis gyvenimas. Nesuprantama, kad mums atėjo laikas irgi pasidalinti. Pagalbą Ukrainai lietuviai supranta, Afrika – dar per toli. Pajėgumai nėra dideli, neturime dar jėgų eiti į Afriką, Kaukazą

GI: Kaip vertinate Lietuvos koncentravimąsi į Rytų partnerystės šalis ir jų demokratizacijos procesus?

RJ: Kas kitas, jei ne kaimynystėje esančios ES valstybės yra labiausiai suinteresuotos sėkmingu ir tvariu Rytų partnerystės valstybių vystymusi. Turime sukaupti labai rimtą įdirbį šiame regione. Tokią politiką remia ir Lietuvos visuomenė. Ne veltui ir Europos Sąjungoje esame pripažinti kaip regiono ekspertai.

GI: Kaip vertinate tai, kad OPV bendras skaičius didžiąja dalimi apima ne konkrečiai teikiamą dvišalę ir daugiašalę paramą, bet ir privalomas įmokas į ES biudžetą?

RJ: Manau tai suprantama - šalys narės turi teisę inicijuoti ir vykdyti savo nacionalinius projektus trečiojoje šalyse, kur turi patirtį, įdirbį, bet tuo pačiu jos įsipareigoja skirti lėšų ES lygmens projektams ir veiksams per NDICI-Globalios Europos instrumentą. Tokiu būdu Lietuva, nors ir netiesiogiai, prisideda prie tokių veiksmų, kurie prisideda prie bendrųjų ES tikslų ir įsipareigojimų įgyvendinimo, ko vien tik nacionaliniu lygmeniu sunkiai pasiektų.

GI: Ko reiktų imtis, kad OPV padidėtų?

RJ: Europos Parlamentas derybose dėl NDICI siekė privalomo teisinio įpareigojimo ES šalims narėms didinti ODA. Visgi derybose teko nusileisti ir įrašyti daugiau ketinimą, nei įsipareigojimą. Tačiau EP visomis progomis šį klausimą kelia ir toliau.

GI: Gal galite plačiau papasakoti apie NDICI “teisinį įpareigojimą”? Kokie instrumentai buvo numatyti? ar EP jaučiamas nerimas, kad nepavyks pasiketi reikalaujamos ODA?

RJ: Taryba nepraleistų tokio reikalavimo, nors EP norėtų. [Plačiau daugiau apie tai nepapasakojo].

GI: Ar iki Jūsų turėjome Lietuvos atstovą DEVE?

RJ: Ne, aš esu pirmoji atstovė.

GI: Ar Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika gali pakartoti Lietuvos sėkmę vykdant NATO reikalavimą skirti 2% BVP krašto apsaugai? Kodėl?

RJ: Sunku sulyginti šiuos įsipareigojimus, nes 2 procentai gynybai yra skiriami tiesioginiam Lietuvos saugumui stiprinti. Tai politika kuri yra labai “arti kūno”, bet net ir ji kartais sulaukia supriešinimo su socialiniais klausimais. Realų pagrindą dėl 2 proc. gynybai susitarimas įgavo tada, kada atsirado pritarimas visuomenėje - po Krymo aneksijos. Šiuo atveju partijų susitarimas būtų sunkiai įmanomas. Reikia nuoseklaus didinimo kasmet.

GI: Ar manote, kad iki 2030 Lietuva pasieks ES reikalaujamus 0,33 % nuo BNP? Kodėl?

RJ: Tikiu, kad pasieks. Tačiau būtų negerai, jei būsima Vyriausybė susigriebtų paskutiniiais metais. Tai būtų netinkamas vystomosios politikos “aktualizavimo” visuomenei būdas. Tad susitarimas politiniame lygmenyje dėl vystomojo bendradarbiavimo politikos tęstinumo būtų vienas iš kelių.

Interview No. 6, Julius Zube, „Create Lithuania“/CPMA representative, responsible for the preparation of the Development Cooperation Report 2021, 2021-10-20 (face to face meeting)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Ar šis faktas yra neraminantis?

JZ: Taip, nes dėl to, kad politikos sprendėjai, kurie galiausiai numato biudžetą, iš tikrųjų į tai kreipia dėmesį. Kalbant su Seimo nariais, ar su Prezidentūros patarėjais, tai yra pirmas dalykas, kodėl jie iš viso skiria dėmesį VB, nes tai yra kažkoks rodiklis, kurio mes neatitiksime pagal ES reglamentus.

GI: Tai tik noras pasiekti kažkokį skaičiuką, uždėti „varnelę“ čia slepiasi?

JZ: Mano asmenine nuomone, taip, tai yra pirmasis, galbūt ne vienintelis, bet *core motivator*. Nes jei pažiūrėsime, kodėl mes darome VB politiką, tai 2004 m. mes tai pradėjome daryti, nes mes tapome ES nare, ir todėl organiškai tai ir tebėra pagrindinis motyvatorius.

GI: Tai kokie gi tie kiti motyvai, kurie skatina Lietuvą?

JZ: Antras, man atrodo, universaliai yra tie patys prioritetai, bet galime imti regioniskai. Jeigu mes imtumėm savo prioritetinį regioną, Rytų Partnerystės šalis, tai ten automatiškai tuo pačiu metu kultūrine, diplomatine forma mes galime pasiimti, pvz., galbūt tai nėra konkrečiai tas pats kas VB, bet vien vakcinas. Kodėl mes dabar duodame 10 000 vakcinų Ukrainai? Nes mes norime turėti geresnius santykius, Tai būtų antroji organinė priežastis, todėl mes iš viso darome VB. O trečia, tai būtų tai, kad mes matome kaip galimybę prisitraukti patiems lėšų, nes mes vis labiau orientuojamės kaip gauti ES kofinansavimą. Mes turime CPVA, kuri turi akreditaciją valdyti ES lėšas VB, pvz., Ukrainoje. Ir dalis tų lėšų, tuo metu kai jie administruoja, yra pamokestinamos Lietuvoje. Tai pamažu mes į tai žiūrime kaip ir į mums patiems ekonominę naudą. Ir galiausiai, paskutinis dalykas, kuris dar yra labai formalus, bet nelabai faktiškai svarbus, tai yra ekonominė diplomatija. Tai pamažu auga, tai kartais yra formaliai užsimenama URM ir Prezidentūros, iš mano patirtie dirbant su jomis, bet ar tai yra konkrečiai skaičiuojama ir ar kokie nors KPIs užsidedami kažkam pasiekti ekonominės diplomatijos srityje, tai ne.

GI: Ar tie motyvai kito bėgant laikui, vystėsi, daugėjo jų? Ar tai tiesa, ar tai, su kuo pradėjome, su tuo ir esame dabar?

JZ: Jeigu mes žiūrėtumėm pagal vien faktinius teiginius, tai mes turime... tas visas ES tikslas, dėl ko mes tai darome, tai nėra apibrėžta kažkur dokumentuose, Jeigu mes žiūrime į VB įstatymą, tai ten yra daug gražių tikslų prirašyta, ar jie keitėsi po to, nežinau ir nemanau. Iš viso, jeigu labai grubiai sakant, man atrodo, kad yra tas dalykas, kad mes darome VB ir yra jau toks laiko tarpas, kai 2004 metais pradėjome daryti, o dabar mes esame čia, praėjo nemažai laiko, 17 metų, kad mes gal netgi pamiršome, kodėl mes pradėjome tai daryti, o dabar tai darome tiesiog automatiškai, kad tiesiog reikia taip daryti. Ir jau daugiau žiūrime į tuos 2030 metus, kad jau reikia didinti, tai ok, didinam. Kadangi keičiasi valdžios, keičiasi ir žmonės URM dirbantys šia tema, kai keičiasi rotacijos kas tris metus, dar pasikeičia ir klausimas, kodėl mes iš viso norime daryti VB. Taigi, ar mes galime apibrėžti vieną tikslą ar netgi kelis, yra labai sunku, jie visi yra pasimetę laike, ir negali nurodyti konkrečią data, kada vienas ar kitas tikslas virto prioritetu.

GI: Ar motyvacijos keitimas turi įtakos kokybei? Gal jis kišo koją mums būti tokiems ryžtingiems tiems mūsų įsipareigojimams?

JZ: Kiek man teko išgirsti, priežastis kodėl nėra ryžto didinti, nes yra susidariusi sąvoka, nes visuomenė į tai žiūrės neigiamai. Kalbant su Finansų ministerija, aš turėjau aiškų pvz. Jie sako, mes planavome padidinti finansavimą daugiašalės paramos į Pasaulio Banką, vietoj 1 mln skirti 1,5 mln eurų, ir jie bijojo viešinti visuomenei, nes žinojo, koks bus neigiamas *impactas*. Tai didinti ir politikams, ir institucijoms lėšas skiriamas VB, kai mes vis dar nesuprantame, kas tai yra, yra neryžtingas procesas, nes tai matoma kaip pinigų švaistymas.

GI: Tai kodėl gi vis dėlto mes stringam VB politikoje? Gal galima plačiau apie visuomenės nepalaikymą? O jeigu yra papildomų priežasčių, tada ir apie jas.

JZ: Visuomenės nepalaikymas yra vienas dalykas. Kitas, reikia pradėti nuo tokių bazinių dalykų – ar mes žinome, kas yra VB ir ar mes turime žmonių ir *decision makerių*, kurie mato, kad mes tam skiriame daug dalykų ir pagal įgyvendinamąją pusę, kuri galbūt galėtų advokuoti [remti, skatinti] politikam, kodėl tai yra svarbu. Ir manau, kad tai yra neigiamas atsakymas, todėl kad ši tema yra labai abstrakti, mes dar neturime daug žmonių, kurie ta tema mokėsi, supranta jos svarbą, ir atvirai, aš turiu labai nuoširdų požiūrį, kad URM na nėra labai gerai, kad URM kuruoja šią politiką, kodėl? Todėl, kad ten visi dirbantys yra diplomatai, jie dirba bendra užsienio reikalų tema, tai kas trejus metus mes gauname naują diplomata, kuris pradeda šokti į šią naują politikos temą, ir nelabai supranta, mato, kad mes tiesiog skiriame pinigus skurdesnėms šalims. Tada jiems sunku advokuoti, kad mes stiprintumėme šią politiką. Vien mes kai darėme projektą Kurk Lietuvai, buvo pasakyta, necituosiu, kuris institucijos asmuo, „Mes negalime šokti nuo nulio iki šimto ir padaryti šią politiką žiauriai stiprią, nes žmonės, tie kurie dirba URM, yra susidaręs toks įvaizdis, kad čia tokia užsienio politikos sritis, į kurią tu patekęs esi kaip vos baudžiamas. Čia eiti metams apsiraminti, nes nieko čia vis tiek nebus vykdoma. Todėl vien iškelti ambiciją šioje politikoje yra labai sunku. Menkas supratimas, kas yra šita politika, koks jos potencialas, kiek ji yra svarbi, apart to kad mums ES sako taip daryti, mano nuomone, be visuomenės pritarimo yra labai didelė priežastis. Visuomenės nesupratingumas, nežinojimas, ir tuo pačiu metu politikų ir institucijų nežinojimas.

GI: O kodėl visuomenė nepritaria? Kokios priežastys?

JZ: Mes galime grįžti netgi į tą patį pavyzdį su Baltarusija. Kai mes bandėme per demokratinius judėjimus, didelė visuomenės dalis sakė, kodėl mes kišamės. Mano asmenine nuomone, vienas dalykas, kad visada gali rasti problemų savo šalyje, mes tokį Lietuvoje turim tokį paradoksą, kai mums tinka, labiau mėgstame sakyti, kad esame europinė valstybė, o kai netinka, tai mes sakome, kad mums reikia gal norime gauti pagalbos. Mes daug aspektų esame europinė valstybė, išskyrus kai kalbame apie VB, mes tampame labai skurdžia šalimi, kuri tikrai geriau galėtų savo resursus skirstyti viduje. Kitas labai svarbus dalykas, kodėl visuomenė nepalaiko, tai labiau faktas – mes nemokame

iškomunikuoti rezultatų, ką mes pasiekėm per pastaruosius 17-18 metų su šia politika. Tai kaip tu gali didinti visuomenės žinomumą ir palaikymą, kai tu nesugebi pasakyti, ką tu su šią politiką nuveikei. Ir tai yra labai paprasta priežastis, nes šita politika šiuo metu neturi jokių rezultatų sekimų rodiklių, KPI. Mes sekam tik skaičius, kiek skiriame tam lėšų, bet ką mes su tomis lėšomis padarome? Ką mes galime pasakyti visuomenei apart to, kad kiek lėšų išleidome. Manau, kad ne daug ką. Pvz., buvo finansuojama bitininkystė Gruzijoje, bet kas iš to. Jei turėtumėm mes konkrečia KPIs sekimo sistemą, kai mes grįžtame pas savo partnerius pažiūrėti, kas po to buvo padaryti, va tada būtų galima padaryti labai gerą visuomenės informavimo kampaniją, bet mes šiuo metu to nedarome. Aišku URM gali sakyti, kad tiesiog nėra administracinių resursų, bet galiausiai pirmiausiai reikia iškelti tą klausimą, kad jis būtų sprendžiamas, bet šiuo metu aš to nematau.

GI: tai nėra prioritetas nei politikams, nei URM, tai ir žmonėms?

JZ: Visada man norisi grįžti į tą patį klausimą. Kad ši politika Lietuvoje neatsirado organiškai, Nebuvo taip, kad visuomenė susiėjo ir sako, mums dabar reikia padėti kitoms šalims. Čia buvo primesta mechaniškai, tiesiog *check box*, darom, gerai, jaučiamės europietišškai ir pan. Ir tai yra pagrindinė priežastis, kodėl mes nekuriame organiškų idėjų. Gal dabar po truputį formuojasi, kai mes turime žmonių, kurie galbūt baigė studijas. Afriko geriausias pavyzdys, kur yra organiškai susiformavusi iniciatyva, *digital explorers*, kur jau pamatė konkrečiai Lietuvos poreikius IT, skaitmenizacijos ir galimybę bendradarbiauti su besivystančiais kraštais. Bet kai mes kalbame apie valstybės finansuojamą VB politiką, tai nėra tas atvejis, tai yra mechaninis VB atvejis.

GI: kaip vertintumėte Lietuvos koncentravimą RP šalims ir jų demokratizacijos procesams? Ten daugiausiai mūsų pajėgų.

JZ: Manau, mums tai yra svarbu, nes tai mums yra bet kokių atveju geografinės kaimynės ir mums svarbu užtikrinti stabilumą ten. Bet, ką rodo mano patirtis, kad mes nebegalime šiame regione dirbti taip pat kaip mes dirbome pastaruosiu metu, t.y., per Dvynių projektus ir pan., dėl to, kad bent jau dirbant Kurk Lietuvai programoj ir pirmą ir antrą projektą URM, Prezidentūroje, CPVA vis daugiau girdėjosi, kad galiausiai tai nėra regionas kur mes jau turime tiek daug potencialo, nes jau yra nemažai padaryta visų pirma, ir tuo pačiu metu to regiono svarba mažėja, kalbant ir ekonomiškai, ir per ES politiką palyginus su kitais regionais, Tad jeigu mes norime, kad VB būtų ir ekonomiškai reikšminga ir ES atžvilgiu, mums reikia kreipti ir į kitus regionus, kurie yra svarbūs ES. Ar mes turime ir toliau dirbti RP šalyse, tai žinoma. Pvz., galime pagalvoti, už 10 metų jeigu mes galvojame, kad naujus diplomatus, ekspertus... kiek daug žmonių mokės rusų kalbą? Man atrodo, kad gali būti toks lūžis po 20-30 metų, kur bus tarp mūsų užsienio reikalų diplomatų karta, tada bus *break down*, daug kas išeis į pensiją ir nauja diplomatų kalba niekas nemokės rusų kalbos. Tada ką mes darome? Visi tie mūsų kontaktai, jei mes tik juos kursime ant Rytų Europos... Na nebent RP anglų kalba taps svarbesnė. Tai toks praktinis klausimas. Jeigu mes žiūrėtumėm į LT ekonominius sektorius, kur mes

dabar labiausiai norime pristatyti tam formate, tai skaitmenizacijos, IT sritis, tai yra daug galimybių ir Ukrainoje, ir kitose šalyse, bet palyginus geografiškai, galimybės Afrikoje, Pietryčių Azijoje yra žymiai didesnės.

GI: Kaip vertinate faktą, kad kai skeliame mes savo OPV, ten mes matome 80% daugiašalės paramos. Tas toks parodymas, išskaidymas, jis yra reikalingas? Nes yra nuomonių, kad geriau rodyti tiesiog tuos pinigus, nerodyti, kur keliauja į dvišalę, kur į daugiašalę.

JZ: Koks tikslas, klausimas, to rodymo. Jei rodysime visuomenei, ji vis tiek nesupras, kas ten kam skiriama. Iš mano patirties, kur mes bandėme komunikuoti su daug politikų, Prezidentūros atstovu, tokių dalykų pasitikrinimas kaip daugiašalė ar dvišalė, niekas nemato jokio skirtumo. Visi tai mato kaip išleistus pinigus. Man atrodo galbūt geriau vis dėlto rašyti daugiašalę ir dvišalę, vien dėl to, kad žmonės pradėtų matyti tai kaip kompleksinį dalyką, nes kitaip dabar atrodo, kad nėra supratimo, kuo skiriasi šie du dalykai. Galbūt mums ką reiktų kaip tik daryti, priešingai – yra žymiai labiau detalizuoti tuos aprašymus. Tai yra, dvišaliams – projektai konkrečiai finansuoti Lietuvos ir įgyvendinti tiesiogiai partnerėse šalyse, daugiašaliai – įnašai į tarptautines organizacijas, galbūt dar prirašyti, privalomieji, nes daug kas mato kad tai kaip švaistymas. Nors galiausiai visi tie daugiašaliai įnašai yra privalomieji.

GI: Tiesiog teko girdėti nuomonę, kad net ir tas išskirstymas į tuos du blokus buvo vos išsikovotas, nes buvo labai norėta rodyti tiesiog gražius skaičiukus.

JZ: Aš tai visiškai įsivaizduoju, nes kai tu pažiūri, kiek yra skiriama daugiašalei, iš viso pasirodo, kad savo noru mes skiriame labai mažai.

GI: Gal teko girdėti apie tokią kaip ir sėkmės istoriją, kai Lietuva labai staigiai per ketverius metus sportavo ir padvigubino paramą krašto apsaugai, NATO įsipareigojimų siekdama? Ar būtų galima pakartoti tai su VB politika?

JZ: Teko tokį klausimą panašų girdėti UK. Kai rašiau bakalaurinį darbą, susijusį su britų VB politika. Man buvo įdomi jų perspektyva, kaip jie nuo 2000 iki 2008 pakėlė savo VB. Nuo 0,33 iki 0,7%. Pas juos buvo tokia problema, kad kas metus jie pakeldavo po trupučiuką. Aš paklausiau, kodėl jūs darote taip, kad keliate tik minimaliai ir tik 2008 m parodysite, kad pasiekėte ir va visa laiką atitikote. Britai atsakė paprastai, kad negali šokti iš karto taip, nes negali savo administracijos žmogiškųjų gebėjimų pakelti nuo vieno iki dvigubo, nes negalėsi suadministruoti tos paramos ir išskirstyti jos veiksmingai. Viskas bus išmetama tik tam, kad išmesti. Tai neturi būti toks požiūris. Jeigu mes norime tik atitikti tarptautinius standartus, tai taip. Bet jei mes norime iš tiesų kažką pasiekti ką nors su VB, mes neturėtumėme dvigubinti jos kaštų, nes su dabartiniais resursais URM, CPVA, mes to nedarysime efektyviai. Geriau pamažu didinti mūsų galimybes administruoti ir valdyti tokį dydį OPV.

GI: Girdėjau, kad nebeliks tarpinstitucinio veiklos plano, kuriame buvo numatyta kelti kas metus po 0,01% kas metus. Tai iki 2030 būtų apie 0,27%. Tačiau mes nepasiekiamo jau netgi to, kas buvo numatyta. Ar pas mus nėra numatyta nuoseklaus didinimo, veiksmų plano?

JZ: Dabar nieko nėra. Kiek žinau, yra ruošiamos bendros kryptys. [Kitą dalį papasakosiu be įrašymo. Dabar pasakysiu, ką galiu oficialiai.] Šiuo metu, kas yra matoma bent jau URM, kaip auksinė kulka, yra kuriamas VB fondas, kuris kurs žymiai laisvesnes galimybes finansuoti ir kažkokiais magiškais būdais prisitraukti lėšas ir iš privataus sektoriaus, kas mano nuomone yra nesąmonė. Taigi šiuo metu tam tikriausiai yra kuriamas fondas, ir galvojama per jį kažkaip šitai didinti, bet ar tai realistiškai bus įvykdoma, nemanau.

GI: Skaičiau jūsų ataskaitoje, kad veiksmų planą siūlėte įtraukti į LRV programos nuostatų vykdymo planą. Bet kiek skaičiau, nėra pakeistas jis. Gal teko girdėti savo pateikto plano likimą? Ar vis dėlto buvo pateiktas Vyriausybei, svarstė atnaujinti? Aš klausiau LRV kanclerės, bet ji nebuvo susipažinusi.

JZ: Taip, mes tą dalį derinome iš dalies su kanclere, bet kanclerė buvo labai užimta, ne buvo pandemija, ji negalėjo visko perskaityti. Mes rašėm tą dalį bandydami derinti prie LRV programos veiksmų plano, bet jau matėsi poreikis, bent jau iš URM, kad tas veiksmų planas, kurį mes ruošiame, kad jis būtų patariamojo būdo, o ne kažką primestų. Nes URM ko labai nenorėjo to projekto metu, kad jie gautų kažkokius įsipareigojimus ilgalaikiam darbui. Tai gali būti dėl to, nes galiausiai man atrodo pats URM pats nusimatė tuos savo planus oficialiam, ne Kurk Lietuvai, lygmeny. Kodėl mūsų veiksmų planas detalesnis nei valstybės, tai todėl kad URM tai buvo palankiau, jie negalėjo įsipareigoti to, kas buvo Kurk Lietuvai ataskaitai.

GI: Ar pasieksime tuos reikalaujamus procentus iki 2030? Kodėl?

JZ: Ne, nepasieksim. Jeigu pasieksim, tai pasieksim vėlgi deja neorganiškai. Jeigu pasieksim, tai tokių išleistų kaštų nauda man nebūtų užtikrinta, vien dėl to, kad ko man labai trūko projekto metu, buvo noro įtvirtinti kažkokius tai bendrus principus ir visų pirma pripažinti tą faktą, kad daug metų pati politika, kuri buvo vykdoma, nebuvo veiksminga. Todėl, kad nebuvo KPIs. Tai aš net išvelgčiau tokią problemą ir sakyčiau netgi prieštarinčiai – mes neturėtumėme didinti OPV, nes negalime garantuoti šios politikos įgyvendinimo skaidrumo. Kodėl? Nes šiuo metu ši politika yra atitinkamai vertinama. Pagal tai, ką numato pvz., JT arba netgi EBPO standartai, mes nevertiname šios politikos rezultatų, poveikio. Mano atsakymas būtų paprastas, mes neturėtumėme to daryti [siekti 0,33%]. Ir jeigu mes pasieksime tą tikslą. Kai mes sukursime normalią VB politiką su KPIs, tada mes neturėsime pakankamai laiko padidinti tas lėšas. Valstybės atstovams tikriausiai svarbiausia mechaniškai pasiekti tą OPV dydį.

GI: kokios turėtų būti pagrindinės priemonės, kad būtumėm pasiruošę didinti OPV, būtų kokybiškesnė politika VB?

JZ: Be to, kas paminėta, be bendrų veiksmingumo sekimo rodiklių, mūsų projekto antroje dalyje buvo užsienio šalių praktikos. Mes pasiėmėm Slovėnijos ir Slovakijos gerus pavyzdžius, kur šalys yra nusimačiusios konkrečius KPIs. Kitas dalykas, mano nuomone, geriausias, kas be KPIs užtikrintų bent jau šios politikos atsekamumą, tai įgalinti nacionalinę VB komisiją. Turime tokią komisiją, kuri teoriškai įtraukia visas šalis, vertinant, priimant sprendimus, bet jos funkcijos šiuo metu yra tik patariamąsios. Galiausiai URM, kuri atstovauja viceministras šioje komisijoje, tiesiog pasiklauso visų ir viskas. Jeigu mes turėtumėm politikus, kurie iš tiesų būtų atsakingi ir bandytų įtraukti ir kažkaip kurti veiksmingesnę politiką, mes įstatyme turėtumėme numatyti aiškesnes ir konkretesnes komisijos funkcijas, kurios galėtų iš tikrųjų įtakoti šią politiką. Ir trečias dalykas, kai 2018-2020 metais, visa VB politikos silpnumo problema pasižymėjo tuo, kad buvo gautos ES struktūrinių fondų lėšos pusės milijono vertės projektui, kuriuo buvo siekiama kaip tik ir išanalizuoti šią politiką. Jai iš šių lėšų buvo paruoštos teisinės konkrečios rekomendacijos, Praktikų klubas organizuotas. Dalis viso to parašyta dabartinės mūsų kanclerės. Ten buvo padarytas *roadmap*, kur Lietuva per 3-4 metus įgyvendinus tam tikras teines, faktinius pokyčius, galėtų tapti normalia VB politikos sėkmingai įgyvendinančia šalimi. Visų pirma reiktų eiti ir žiūrėti, kodėl šis projektas nebuvo realizuotas, kodėl nebuvo padarytas. Tai susiję su dar vienu paskutiniu dalyku, šiuo metu dėl VB priima sprendimus URM VB departamentas. Tie žmonės rotuojasi kas tris metus ir keičiantis tai rotacijai niekas neišsiugdo kompetencijų šioje politikoje. Tai kelia tą problemą, kad bandant pasiekti tam tikrą klausimą ar sprendimą, ateinantys nauji žmonės pradeda viską nuo nulio, ir mes esame įstrigę šiame cikle, bent jau dalinai. Jei mes negalime pakeisti URM rotacijos sistemos, galbūt mums reiktų svarstyti VB departamentą likviduoti ir padaryti CPVA, kuri šiuo metu administruoja ir vykdo projektus, kaip normalią autoritetinę VB agentūrą, kaip pvz., yra Slovakijoje, Čekijoje, kuri ir numatytų kryptis ir administruotų projektus. Tada ji galėtų turėti 10 metų kompetencijas išsiugdžiusius ekspertus. Nebūti priklausomi nuo naujų viceministrų, kuriems, klausimas, ar tiesiog *random* buvo paskirta ši užsienio politikos dalis, kuri jiems nerūpi. [Mantas Adomėnas]. Tokia patirtis mane verčia teigti, kad URM neturėtų kuruoti šios politikos dalies. Ką daro VB departamentas? Mano nuomone, jie nenustato jokių detalių koncepcijų, jie turi labai daug krypčių. Galbūt dabar naujai kuriama strategija pakeis kažką. Nes kai seniau matėme, tai 17 temų ir šalių.

GI: Gal dar ko nors nepaklausiau, ką norėtumėt paminėti?

JZ: CPVA darytų VB politiką geriau nei URM. Tačiau šiuo metu tas neįmanoma.

Interview No. 7, Valdas Verbus, Head of the Development Cooperation Policy and Humanitarian Aid Division, Department of the Ministry of Foreign Affairs, 2021-10-21(face to face meeting).

GI: Kiek laiko dirbate VB srityje?

VV: Su VB dirbu nuo 2015 m. vasaros, o iki tol labiau teko dirbti su ES klausimais, ES departamente, ir irgi teko kuruoti derybas dėl daugiametės finansinės programos, teko dalyvauti rengiantis į Euro zoną, pagrindinė veiklos sritis buvo susijusi su ES biudžeto, finansų politika, ekonomika. 2015 m. įvyko nuoseklus perėjimas į t.t. specifinę sritį, kurioje irgi galioja tie patys ekonomikos ir finansų politikos dėsniai, bet visą laiką manęs klausia, kuo šita VB sritis yra išskirtinė užsienio politikoje, tai aš visiems akcentuoju, kad tai yra unikali politikos sritis, kurioje turi derėti ir ekonominiai, ir vertybiniai interesai. Aišku, iki šiol realybė tokia, kad ko gero irgi nenuneigsime, ši sritis yra mažai kam suprantama ir iki šiol netgi stereotipinė nuomonė vyravo, kad pinigais skirti VB yra pinigai išmetami į balą. Formuojasi įvaizdis, kad didžioji dalis tų pinigų nukeliauja į Afriką nežinia kam. Viso to pasekmė yra tokia, kad jei pažiūrėsime į išsivysčiusias šalis donores, skandinavus, olandus, Liuksemburgą, visos šalys, kurias lietuviai statistiniai mato kaip gerovės valstybes, jos savo gerovę iš dalies pasiekė todėl, kad sėkmingai pasinaudojo VB politikos instrumentais. O mūsų atveju dar nėra to suvokimo, nėra tos brandos. Nes kas apsprendžia valstybės brandą... nors tokiu rakursu niekas nėra kalbėjęs, nei žiniasklaida, nei kiti, bet aš padariau sau išvadą, kad valstybė yra brandi, kuri turi stiprią ir realiai veikiančią VB politiką. Mes turime šia kryptimi eiti. O iki šiol daug kam buvo patogų turėti silpną VB politiką. Jeigu aš nesuprantu, gal nereikia. Juo labiau, kad šiuo atveju Lietuva, kaip pati dar neseniai buvusi šalis gavėja (tik nuo 2004 m. mes tapome donorais), daugelio pašamonėje yra šiek tiek tas išlaikytinio, gavėjo mentalitetas. Net kai vysta derybos dėl daugiametės finansinės perspektyvos, visi rėkiam, kaip mums svarbu išsikovoti kiekvieną eurą, paskui mes tuos pinigus gauname, nežinome kaip panaudoti, svarbu išleisti. Ar iš tikrųjų mes sukuriame su tais pinigais tvarų pagrindą ekonominei ir politinei, socialinei raidai, tikrai kartais kyla daug klausimų. Kalbant apie VB politiką, irgi, nežinau, ar teko girdėti apie paskutinius pokyčius, visi pripažįsta, kad taip, šita politikos sritis yra užleista, reikia ją gaivinti, vystyti ir judėti į priekį. Kokios pagrindinės sąlygos ir prielaidos. Iki šiol faktiškai nebuvo nei sąlygų nei prielaidų judėti į priekį, dėl vieno paprasto dalyko. Mūsų visa teisinė bazė buvo paremta metiniais biudžeto asignavimais. Lietuva, aišku, yra maža šalis donorė, bet irgi visa VB politika iš esmės, visas tas minkštosios galios, poveikio svertas yra per taip vadinamą dvišalę paramą. Nes iki šiol, absoliučiai didžioji dalis, apie 80% yra daugiašalė parama. Mes sumokame į ES biudžetą, PB, JT ir mes pamirštame tuos pinigus, nematome, kaip jie naudojami, neturime realiai tos daugiašalės paramos nuosavybės. Tuo tarpu dvišalė parama – tai tie pinigai, kuriuos mes patys galime kontroliuoti, su jais daryti politinį, ekonominį socialinį poveikį tiek šalim partnerėm, tiek galiausiai stiprinti savo minkštąją galią ir įtaką tarptautinėje erdvėje. Jei pažiūrėsime į kitas išsivysčiusias šalis, jos būtent didžiąją dalį skiria ir savo gerovę vysto per dvišalę paramą. Kad ta dvišalė parama galėtų didėti, nes turbūt žinote, yra Lietuvos ir naujų į ES įstojusių valstybių narių pareiga pasiekti iki 2030 metų 0,33% nuo BNP, Lietuva velkasi

uodegoje. Nepaisant deklaratyvių ambicijų, kad taip, turi būti nuosekliai didinama, mes turime pasiekti. Iki šiol tai būdavo tuščios kalbos, būdavo imituodama VB politika, būdavo kuriami įvairūs biurokratiniai dokumentai, vieną galime paminėti – Tarpinstitucinis bendradarbiavimo planas, pagal kurį visos institucijos būdavo nuo savo asignavimų skirti lėšas VB. Akivaizdu, kad tas negalėjo veikti. Tai tas pats, kad jums sakyčiau, kad tvarkoj, jūs gaunate savo asignavimus ir aš verčiu jus iš savo kišenės imti ir kažkam duoti. Tas taip neveikia. Turi būti mechanizmai, įtraukūs mechanizmai, kurie būtų ir ekonominiai ir politiniai svertai, turi būti visa sistema. Kodėl nebuvo to galima padidinti? Visa politika rėmėsi mikroprojektais, jeigu mes kalbame apie URM, kurioje yra VB ir paramos demokratijai programa, tai praktiškai visi projektai, kur skelbiamos koncepcijos, yra finansuojama apie 15-20 projektų, kurių suma 15, 20 tūkstančių. Akivaizdu, kad su tokios apimties projektu tu negali realiai sugeneruoti rimto poveikio. Kita vertus, didelių projektų nebuvo galimybės padaryti dėl to, kad buvo aiškus imperatyvas teisinėje sistemoj remtis metiniais biudžeto asignavimais. Tai reiškia, kad visame pasaulyje normalūs VB projektai yra daugiamečiai, negali tu rimtą projektą, programą įgyvendinti per vienus kalendorinius metus ar net trumpiau. Ką mano galva reikėjo būtinai ir kuo skubiau padaryti, tai sukurti teisinės sąlygas ir prielaidas, kad mūsų VB teisiniai mechanizmai nebūtų susaistyti su metiniu biudžetu. Tai buvo sudėtingas uždavinys, dėl to, kad, atvirai pasakysiu, kad realybė tokia, kad mūsų Biudžeto sandaros įstatymas, deja, jis yra archajinis, neatspindi mūsų šalies realių poreikių turėti tam tikrus lankstumus tam tikrose srityse, o ypač užsienio politikoje. Mūsų kolegos Finansų ministerijoje laikosi pozicijos, kad viskas, metinis biudžetavimas, atėjo metų pabaiga, visos lėšos turi būti iki nulio išleidžiamos, nes kitais metais tu negausi. Visa šita finansų politika valstybinė yra tikrai ydinga, deja, valstybė pjauna šaką ant kurios pati sėdi. Ir jeigu pažiūrėsime netgi į teismų praktiką, Konstitucinio teismo sprendimas, viena vertus, lyg ir negalim kvestionuoti teisėtumo, bet jeigu mes norime suprasti, kur problemos, pernai metų KT sprendimas, kad jeigu yra lėšos naudojamos kasdieninėms visuomenės reikmėms, negali būti kuriami jokie daugiamečiai mechanizmai, ar tai pavadinsi fondu ar kaip kitaip. Ir aišku teko padėti labai daug pastangų ir įtikinėti, kad būtent užsienio politikos sritis yra išskirtinė ir dėl tos priežasties pavyko mums galiausiai VB ir humanitarinės pagalbos įstatyme įtvirtinti taip vadinamą VB fondą. Fondas gal kiek per skambi frazė, iš esmės tai yra elementari sąskaita banke, kuriai neturėtų būti taikomi metinio biudžetinio programavimo kriterijai. Jeigu mes įdedam, gaunam lėšas į tą fondą iš valstybės biudžeto, mes galim tas lėšas perkelti į kitus metus, planuoti ilgamečius projektus. Taigi viena iš priežasčių, kodėl ta VB politika buvo pirmą kartą stadijoje, nes nebuvo teisinių sąlygų ir prielaidų tą politiką vystyti. Buvo daug kam patogiu, nes nesupranti. Stereotipiškai vienas kitam sako, taip, mes turim kiek reikia ES, mes sieksim 0,33%, o praktiškai nieko nedarom ir imituojam VB politiką kurdami visokius biurokratinius dokumentus ir įgyvendinami vieną ir kitą projektėlį, kuris gal ir nėra

blogas, bet esmė tame, kad visą tą politiką realiai pažangos nebuvo, jos ir negalėjo būti, tai yra akivaizdu, tai yra faktas.

GI: Kaip suprantu, Jūsų departamente tas faktas, kad esame tris kartus atsiliekantys nuo tikslo, yra vertinamas kaip keliantis nerimą? Ar tai normalu, spėsime? Koks bendras požiūris?

VV: Iš departamento pusės situacija yra tragiška, bloga, nedovanotina, tai kas įvyko praeityje, ir mes dabar visapusiškai stengiamės tai, kas nebuvo padaryt, daryti kuo spartesnę pažangą, kad tikslas būtų pasiektas. Bet kita vertus, tas 0,33, man, pvz., tai nėra savitiksliis dalykas, nėra tikslas tik išleisti tuos pinigus. Nes galime iš biudžeto paimti, skirti daugiašaliams fondams ir tarsi būtų tikslas pasiektas. Bet tikslas yra dvišalėms programoms duoti, kurios galėtų generuoti politinę ir ekonominę gražą. Pvz., kadangi minėjau, kad mano ankstesnė patirtis su ES biudžetu ir finansų politika susijusi, jei mes žiūrime per europinį kampą. Naujoje finansinėje perspektyvoje lėšos išorės veiksmas ženkliai didinamos, tuo tarpu nacionaliniai laukai, tokie kaip sanglaudos politika, žemės ūkio politika, jie traukiasi. Žiūrėdami į perspektyvą ES biudžeto struktūroje ir toliau finansavimas išorės veiksmas, tame tarpe ir VB, dar labiau didės, o viduje trauksis. Ką tai reiškia, kad mes dabar daugeliu atveju esame taip vadinamu neto mokėtojai VB politikos požiūriu. Pvz., žiūrint struktūrinės paramos, žemės ūkio požiūriu, mes esame neto gavėjai, nes mes gauname daugiau mes sumokame į ES biudžetą, bet jei mes paimtumėm VB politiką, išorės politiką, mūsų įmokos, mes praktiškai neatsiimam nieko. Taip, yra tam tikri mūsų pasiekimai Dvynių projektuose, pakankamai mes sėkmingai išlaikėme tam tikrą lyderystę, bet tai nėra nacionalinė nuosavybė, tai yra europiniai projektai, kur mes jau su tais savo ekspertais, mūsų truputėlį tendencija jau toliau tikrai eina žemyn, dėl to, kad iki šiol buvo prioritetas RP šalys, dabar Dvyniai gravituoja labiau į Afriką ir apskritai didžioji dalis ES biudžeto, skirto išorės veiksmams. Aišku, dabar geopolitika, tas pasaulis juda, Afganistanas... bet šiaip žiūrint, yra tendencija, kad vis didesnė lėšų dalis keliauja į Afriką. Kalbant, ar mums prasminga ten žiūrėti...

GI: Kaip vertintumėte Lietuvos dėmesio koncentravimą RP šalims ir jų demokratizacijos procesus?

VV: Čia yra du rakursai. Viena vertus taip, politiškai RP, kaimynystės prioritetas jis neturėtų kelti abejonių. Tai yra labiau saugumo, vertybinis, ideologinis prioritetas. Bet VB tai yra balansas tarp šito ir tarp ekonominio aspekto. Kas yra svarbu, svarbu įsitraukti ES finansuojamų projektų ir programų įgyvendinimą, kurių vis didesnė dalis keliauja į Afriką. Ar mums reikia ten eiti? Daugelis sako, kaip aš pvz., pamenu, Jūsų darbo vadovas Jonavičius, jo nuomonė buvo, mums nereikėtų ten eiti. Kažkada aš atsimenu, kad jis aiškiai pasakė tokią nuomonę. Aš irgi galėčiau vienaip, kitaip žiūrėti. Bet aš manau, kad jeigu mes mokam pinigų, kurių vis didesnė dalis nueina ten, mes turim kuo daugiau jų atsiimti. Kad jeigu mes leidžiam pinigų, mes turim maksimaliai dalyvauti tais pinigais finansuojamų programų, projektų įgyvendinime. Tuo požiūriu netgi žiūrėdami iš perspektyvos, Europai RP rinkos galimybės verslui yra pakankamai jau ribotos. Afrika, kitos šalys

yra milijardinė rinka. Plius yra prioritetas tose šalyse irgi padėti institucijas stiprinti, atlikti visus darbus tam, kad būtų užkirstas kelias nelegaliai migracijai, kad būtų padaryta viskas, kad žmonės tose šalyse galėtų sėkmingai gyventi, plėtoti verslą, kad socialinė, ekonominė situacija būtų tokia, kad iš ten žmonės nebėgtų. Nes dabar viena iš teorijų, kodėl visos šios pasaulinės krizės vyksta ir migracijos, ir kariniai konfliktai, yra dėl to, kad valstybės donorės nepakankamai sėkmingai išnaudojo VB svertus, padėdamos toms institucijoms kurti įvairias institucijas, sistemas, kurios užtikrintų tų valstybių tvarumą ir vystymąsi ir paprasčiausiai mes dabar turim tą, ką turim. Tai jei mes neinvestuosime į VB, paliksim taip, tai aišku, galima daryti ką nori, neskirti visai lėšų. Kas tada mūsų laukia? Prisimenu 2016 metais toks labai garsus pasaulio geopolitikos, VB ekspertas JAV pilietis Jeffrey Sachs, buvo tokia diskusija Europos socialinių reikalų komiteto Briuselyje organizuota, skirta verslui, europinėms programoms. Atėjo ir sako jie visi, kaip čia viskas puiku, ES yra pati geriausia, mes su VB viskas puikiai tvarkomės, migracija turi būti po visą pasaulį laisva ir pan. Jis [J. Sachs] sako, man kaip amerikiečiui net kai kada pavydu, nes ES turite daug daugiau privalumų su mano Amerika, tačiau prisiminkite vieną dalyką, jeigu artimiausiu metu ES nesugebės užtikrinti savo išorės sienų apsaugos ir neturės realiai veikiančios užsienio saugumo ir gynybos politikos, praktiškai demografiniai procesai, tendencijos reiškia tai, kad jūs ilgesniu laikotarpiu neturite jokių šansų išlikti šioje Žemėje. Taigi, yra sąsajos su išorės sienų apsauga, o tuo pačiu metu irgi, jeigu va Baltarusijoje nepavyko su VB padaryti taip, kad ta šalis taptų normali, stabili, ką mes turim, mes turim tiesioginę grėsmę. Platesniame kontekste, jeigu visas pasaulis būtų padaręs BY... mes, tiek Lietuva, tiek visas pasaulis darė per mažai investuodami į VB. Šiandien turime viso to pasekmes.

GI: Kokie motyvai skatina Lietuvą dalyvauti VB? Mes jau 17 metų šioje veikloje.

VV: Pirminis motyvas buvo toks, kad praktiškai tu tapai ES VN ir tampa donoru, tu jau teisiškai tai tampa privaloma. Iki šiol motyvas buvo toks, aš kalbu apie mąstymą daugiau, gal statistinės daugumos tiek viešajame, tiek valstybės sektoriuje, kad VB nelabai suprantam, bet čia reikia kažką daryti. Reikia kuo mažiau skirti pinigų, tą minimumą, kiek privalom, skiriam, parodom, kad padaryta ir mes ramūs. Buvo imituojama VB politika ir ką tu su tuo apgausi, tu apgausi galiausiai save. Reikia pripažinti, šiek tiek tos brandos, labai lėtai, bet atsiranda. Vienas iš teigiamų dalykų šioje naujoje Vyriausybėje, jos programos įgyvendinimo plane VB skirta dalis yra ganėtinai stipri, anksčiau niekada to nebuvo. Aišku, yra teigiamų epizodų, kaip pvz., dabartinė premjerė Šimonytė yra viena iš nedaugelio, kur irgi pakankamai supranta VB ir mes organizuojami diskusijas, politines diskusijas. Aš pvz., inicijuodavau politines diskusijas, kad ateitų politikai, šiek tiek suprantantys žmonės ir mums pakritikuotų. Nes jei aš noriu padaryti reformas būdamas eiliniu URM tarnautoju, aš iki ministro net neprieinu. Sėdėk čia sau tyliai, ko nori. Tai aš turiu eiti ieškoti sąjungininkų per aplinkui. Tai aš tada suorganizuodavau kokį forumus, ateina Šimonytė, dar kažkas, pakritikuoja. Man reikia išorinio spaudimo, kad galėčiau padaryti reformą. Kaip su VB fondu, su teisėkūros reforma, visą laiką būdavo

iš Finansų ministerijos pasakymas „ne“. Pas mus niekam neįdomu, politinė valdžia sakytų, Finansų ministerija neleidžia. Tada kalbuosi su Finansų ministerija, nuo žemiausio laiptelio, nuo departamento direktoriaus, su Finansų ministerijos viceministre Maskalioviene. Ji man sako, tavo valdžia nekovoja dėl VB. Tada aš sakau, Finansų ministerija moka įmokas į EPF, mes visiškai neturim lėšų bendrajam finansavime, kad susigrąžintumėm dalį. Kodėl Finansų ministerijai irgi nerūpi, kad pinigus išleidžia ir pamiršta, tai nėra vien URM klausimas. Bet galiausiai yra tokia jau išankstinė nuostata, ateina URM nori pinigų ambasadoms, dar kažkam... tai eik velniop. Galiausiai pavyko pajudėti tik dėl to, kai jau liko lygmuo Finansų ministerijos ministras Šapoka, kuris, reikia pripažinti, kad tą VB supranta ganėtinai neblogai, truputį gal labiau per investicijų kampa, nes mes irgi per mažai investuojame. Aš sakau, kad VB mes matome irgi kaip tokią politiką, kuri tarsi pakloja raudoną kilimą verslui, kadangi atsiranda instituciniai santykiai, o kai yra normalūs dvišaliai santykiai, yra galimybės ir verslui, ir paskatos, ir verslo veiklos saugumo garantijos ir daugelis dalykų. Jeigu mes kalbėsime apie Afriką, tai yra pakankamai svarbu. Išvysčiusios šalys į VB yra stipriai pajungusios savo VB bankus. Tai buvęs ministras [Šapoka], kadangi pakankamai gerai susipažinęs, kaip veikia VB finansų sistema, per Europos investicijų banką, Konstruktijos plėtros banką, jis tuo kampu pakankamai gerai suprato ir jis sako taip, šioj vietoj reikia lankstumo. Ir kada Finansų ministras pasakė tvarkoj, čia reikia Finansų ministerijos poziciją keisti, tuo metu, kur anksčiau niekam nebūdavo įdomu, jau ir politinė vadovybė pamatė, kad kažkas juda, tada buvo priverstas ir ministras [URM] kovoti ir visa kita. Ir tie pakeitimai Seime gruodžio 15 d. priimti.

GI: Galima sakyti, kad po truputį atsiranda motyvacija ir ekonominė? Atsiranda kitoks mąstymas?

VV: Tam, kad mąstymas pradėtų keistis, reikia, kad kažkas pralaužtų ledus. Kai ledai prasilaužė, kai tada visiems pasidarė įdomu, visi skambina, klausia, kaip kas bus, kas bus su kuo valgoma. Nors dar čia tik teisinės priemonės. Ir Mitkus, jei atvirai, jei nieko neįžeisiu, kadangi aš norėjau reformų ir paramos, kreipiausi ir į Žygimantą Pavilionį, jis nesurado laiko, nes jam neįdomu, ne jo prioritetai, kreipiausi į Sigitą Mitkų, jam irgi neįdomu, ne tas galvoj, nieks netiki, kad gali kažkas vykti. Jau kai pradėjo traukinys, tada ir Mitkui įdomu pasidarė ir „Kurk Lietuvai“ projektas, ir viskas užsisuko. Gal kažkas ir mato galimybes laurus nusiskinti, man jokių laurų nereikia, man didžiausias apdovanojimas padaryti pažangą ir kad procesas taptų negrįžtamas.

GI: Noriu grįžti prie priežasčių, kodėl mes nesusitvarkydavome. Vieną jau paminėjote, teisinius mechanizmus. Bet gal daugiau dar kažkas?

VV: Nesupratimas ir netikėjimas šios srities veikimo mechanizmo. Institucijos, beveik visi nesuprato. Kodėl šitą sritį sunkiau suprasti, dėl to, kad čia yra finansinės-ekonominės inžinerijos komponentas stiprus. Klasikinis diplomatas daugiau operuoja politika, jam svarbu politinis vėjas, kryptis, bet į turinį jis negeba giliai įlįsti.

GI: iš kur tas negebėjimas?

VV: Jo niekada ir nebuvo, tai yra klasikinis diplomatas. Galiu pasakyti, kodėl aš atėjau į URM. Atėjau 2011 metais, prieš tai aš beveik trejus metus dirbau buvusioje Ūkio ministerijoje ir buvau atsakingas už tokios garsios Paslaugų direktyvos įgyvendinimą, dėl kurios prieš kelis dešimtmečius pusės senosios Europos protestuoti į gatves ir aišku buvo labai sudėtingos derybos ir priėmimo procesas, kai socialistai išplovė ją [direktyvą] iki negalėjimo ir buvo iššūkis kaip ją praktikoje įgyvendinti. Kadangi niekas to dalyko nenorėjo imtis, man visada patinka iššūkiai ir daryti tai, ko kiti nemėgsta, nenori, dėl to, kad tu imi kažką tokio, ko iki galo nesupranti, ir tai reiškia, kad tame visame tolesniam procese bus reikalingas tam tikras didesni kūrybos elementas, reikės prisiimti tam tikrą atsakomybę, dėl to, kad tu negali prognozuoti, ar tau pasiseks, ar nepasiseks. Tuos įstatymo pakeitimus kai padarėme... ateina ir klausia, kodėl tas ar anas nepadarė? Tada sakau, klausyk, kadangi iki tol apskritai niekas nieko nepadarė, yra labai paprasta, klasika, nieko nedaryti, bet kai jau koks nors rezultatas, tada rodyti pirštu ir kritikuoti. Reikia nebijoti prisiimti atsakomybę, kad galbūt ne viskas bus tobulai.

GI: Gal ši sritis apskritai ne diplomatams, ne URM?

VV: Čia yra daugiasluoksnis dalykas. Diplomatas, sušaržuosiu, jam svarbu užsidėti antpečius. Susitiko ministras, gražiai pašnekėjo, nusifotografavo, pasirašė sutartį, įgyvendinimas niekam neįdomu. Ši sritis įdomi tuo, kad nebus pažangos, jei nebus realaus praktinio įgyvendinimo. Turi galai susieiti, turi politinė valia priimti sprendimus ir turi būti praktinis šių sprendimų įgyvendinimas. Praktinis įgyvendinimas iki šiol buvo visas URM. Visame pasaulyje yra VB agentūros. Reikia pripažinti, kas buvo šiek tiek anksčiau iš teigiamų aspektų, kad mūsų CPVA yra *six pillars' stages*, turi teisę administruoti EK lėšas, mes ją turim išnaudoti, tą agentūrą, nes pagal naują įstatymo redakciją CPVA administruos tą fondą, o pagrindinius sprendimus priims fondo valdyba, kuriai pirmininkaus URM žmonės. Aišku, bus įtraukti kiti ekosistemos žmonės, bus Finansų ministerijos žmonės, nes logiška, kad būtų Finansų ministerija. Dar yra nacionalinė VB komisija, toks formatas. Į tą komisiją įeina daugelio valstybės institucijų atstovai, penkios asocijuotos verslo struktūros, NVO, savivaldybių asociacija. Anksčiau ši komisija buvo labai formali, popierinė. Na, ateidavo pirmininkaudavo URM viceministras, tai būdavo faktiškai 10-15 min susitikimas, nors turėtų būti viceministrų lygmuo, bet ateidavo vedėjas, vyr. specialistas, geriausiu atveju departamento direktorius, padarom prezentaciją, pabėdvojame, kokia prasta situacija su OPV įsipareigojimais ir viskas. O kai pradėjome rimtesnes diskusijas dėl kokybinių pokyčių, atsisakėme visų tarpinstitucinių veiklos planų ir kad reikia naujų mechanizmų, negalime prievartauti ministerijų skirti savo lėšų, tas dalykas užsisuko ir pastaruoju metu į posėdžius ateidavo jau 6-7 viceministrai, jau turėdavom sąlyginai aukšto lygio politines diskusijas. Į paskutinį susitikimą jau buvo atėjusi LRV kanclerė, lygis pakilo. LRV kanclerė jau turbūt jums pasakė, kad ji labai skeptiška dėl viešojo sektoriaus vaidmens

VB, kad reikia privataus. Dėl šio absoliučiai sutinku, nes be privataus sektoriaus VB negali veikti. Ir buvo daug pasipriešinimo man viduje, kad privatus sektorius būtų įtrauktas. Apie privatų sektorių ir jo elgesį galėsiu dar daugiau papasakoti. Bet, reikia turėti omeny, kad privataus sektoriaus išlaidos nėra skaičiuojamos kaip OPV. Turi būti subalansuotas visas mechanizmas, valdžios institucijos, privatus, turi būti sinergija. Dabar daug valstybės institucijų posėdžiuose sėdi galima sakyti kaip vazonai. Kita vertus, vis tiek dabar jau pradeda vykti diskusijos. Palaipsniui ir jie [valstybės institucijų atstovai] turi ugdytis ir bandyti suprasti, kas tai, su kuo. Mes dar tokioj pirmąsėj pažangos stadijoje, dabar tik prasideda pažanga.

GI: Ar galima kaip trečia priežastį išskirti nemokėjamą privataus sektoriaus įtraukti į mechanizmus?

VV: Kalbant apie privatų sektorių, irgi reikia auklėtis. Mes visi, niekas nežinojo, kokios yra galimybės, nauda. Konkretus pavyzdys, labai atvirai - kadangi reikia privačiam sektoriui irgi paaiškinti, kokios galimybės, paskatos, kažkada susitikau su dabartiniu pramonininkų prezidentu Janulevičium, kadangi vis tiek yra ta asocijuota struktūra, kuri didžiausią dalį BVP sunėša, pakankamai protingas, šviesus žmogus, mes kalbėjom apie VB, papasakoju, kaip, kas, kodėl, ir dabar jis sako, kad turi būti stipri ES pramonė, bet realiai gaunasi taip, kad, kas iš to, kad ta pramonė, kuri savo raumenis kaupia ES lėšomis, tiek Afrikoj, tiek visur kitur, jų ta pramonė pakankamai stipriai dalyvauja ir VB veiklose. Kiek kalbėjausi su GIZ, Vokietijos VB agentūra, per tą pokalbį jis sako, taip, čia yra svarbus, prasmingas dalykas, sako, atėik į pramonininkų prezidiumą. Aš padariau tą prezentaciją (galiu atsiųsti nuorodas į visą argumentaciją tų reformų, dėl fondų, yra LRV tinklapyje, įskaitant išplėstinį poveikio vertinimą. Dar nepaminėjau, dėl ekonominių priežasčių, susiradau viešoje erdvėje, buvo tokia Amerikos, Vokietijos ir Ispanijos studija dėl dvišalės paramos poveikio prekybai, tai paskaičiuota, kad vienas dvišalei paramai išleistas euras arba doleris ar kitas piniginis vienetas ilgainiui sugeneruoja du eurus, dolerius grąžą. Tuo tarpu daugiašalė parama duoda gal daugiau politinių dividendų, bet praktiškai gaunasi šaliai ekonominis nuostolis), tai buvo vienas iš pramonininkų atstovų, toks Zalatorius, kuris iš finansinių paslaugų, bankinio sektoriaus, jis sako, jeigu čia iš tikrųjų VB taip yra gerai, kodėl mes dar ten neiname? Aš galvoju, ką jam atsakyti. Sakau, nežinau, galiu pasakyti savo nuomonę, sutiksit, nesutiksit, jūs ir mes visi per gerai gyvenam. Mes turim tikrai daug pigių ES pinigų, kuriuos mes vos spėjam įsisavinti, į trinkeles sudėt, dar kažkur, svarbu kuo greičiau įsisavinti. Nes jeigu į prasmingas veiklas, į darbo vietų kūrimą, intelektinio potencialo, mokslo, švietimo... šiose srityse mes negebam įsisavinti. Mes mokam į trinkeles, kelių tiesimą...ir visiems to pakanka. Tie, kurie yra gebantys, jiems per akis tų ES pinigų, o tie kurie negeba, jei ta sritis, kur reikia truputėlį daugiau [pastangų], mes toje rinkoje [Afrikoj] nebuve, neturime ambasadų, yra daug rizikų, nežinomybės, yra abejonių ir klaustukų. Aš tada sakau, tvarkoj, jei mes toliau nieko nedarysim, jūsų pinigais praktiškai vis didesnė dalis per mokesčius nukeliauja į Afriką

ir ta pinigų suma didės, jūs finansuosite kitas senas ES valstybes, o mes ilginiui liksime „ant ledo“, tai strategiškai netinkamas požiūris. Jie klausia, ką mums daryti? Sakau, gerai, padarom tokį kaip pilotinį projektą. Pasakykit vieną ar dvi, pvz., Afrikos valstybes, vieną ar dvi tematikas, tarkim atsinaujinanti energetika, vandentvarka, tada su Europos Komisija sutarsiu pabandykim padaryti pilotinį projektą, komisiją įtikinsiu, kad Lietuvos verslas, jis nori eiti. Padaryti vieną sėkmės istoriją, duokit jiems be eilės vieną *grant'ą*, prijunkit prie kokio kito projekto, bet man reikia vienos dviejų šalių tematikų, aš turiu ateiti su kokiu nors konkretumu. Jie sako gerai, puiku, taip ir padarom. Ir paskui vykdomajam direktoriui sako, apklauskit visus narius, kokios šalys, kokios tematikos. Ir ką jūs manot? Nieko, nieko... niekam... Kodėl? Nes per gerai gyvenam, nes jeigu būtų badas, būtų prastai, manau, kad būtų kitaip. Nes šiuo atveju yra pasiūlyta, nuvažiuok, pasiimk be jokios rizikos, padaryk minimalų darbą ir pasiimk atlygį ir tai bus sėkmės istorija ir bus žingsnis į ateitį. Teoriškai suprantama, o praktiškai rutina užmuša, kasdienis darbas, ir perlipti per save truputėlį strategiškiau elgtis... jei pažiūrėsime į estus, jie kitaip daro, jie daug daugiau pasiekė.

GI: O kaip Jūs vertinate visuomenės vaidmenį? Jos pritarimas, nepritarimas, galėtų būti priežastis, kodėl yra tos bėdos?

VV: Mūsų visuomenė, akivaizdu, jos nuomonė nėra palanki. Kodėl? Dėl to, kad apskritai Lietuvos visuomenė žiūri taip, jeigu yra bet kokia parama kažkam, visuomenės manymu, tai iš karto pinigai nuimti nuo močiutės pensijos, nuo atlyginimo, iš karto daromos tiesioginės sąsajos, kad tai, kas teikiama, pagalba, visi supranta, kad tai yra Lietuvos žmonių gerovės, kuri ir taip nepakankama, sąskaita. Jiems trūksta informacijos. Kas dėl viešinimo, yra VB departamentas atsakingas, iki šiol tam nei lėšų nebūdavo, viešinimas būdavo ribotas, pateikiama metinė ataskaita. Jeigu tu nori viešinti, reikia kažką daryti. Buvo mūsų oranžiniai projektai, filosofija, kuri su VB nesusijusi... žmonės galėtų suprasti, jei būtų kaip USADAI, UKAID... dabar mes keičiame. Reikia tokius bazinius namų darbus pasidaryti. Mes pasitvirtinom, sukūrėm naują logotipą (rodo į stendą gatvėje). Viešose erdvėse, viešajam transporte, socialiniuose tinkluose, išnaudojame ir netradicinius formatus, kaip Nepatogus kinas, festivalis. Tai yra tik pradžia, nes realiai su VB niekas nenori dirbti, apart mano skyriaus, kur 7 žmonės.

GI: kodėl nenori?

VV: Dėl VB, galiu nesikuklindamas pasisakyti, pavyko užsukti reformą, gera, bloga, bet pokyčiai yra, radikalūs ir realūs. Ką reiškia kitiems žmonėms? Žmonės yra įpratę, žmogus toks padaras, kuriam labai geras dalykas yra komforto zona, tiek mano ministerijoje, tiek viešajame sektoriuje. Jeigu tu nori daryti kažkokį pokytį, tu turi išsimušti iš komforto zonos, tu esi priverstas ir kitus išmušti, kai tu išmušinėji kitą iš komforto zonos, niekam nepatinka, tu tampi blogiečiui, visi prieš tave susivienija, nes va atsirado tas, kuris nori atimti ramų gerą gyvenimą.

GI: Jūsų departamentas būdavo daugiau komforto zonoje?

VV: ir departamentas, bet šiaip sistemiškai. Mano departamentas ne išimtis. Reikia būti šiek tiek antisisteminiu. Man yra vertybė, aš ne prieš karjerą, bet man pirmenybė yra pokytis ir rezultatas, bet ne bet kokia sąskaita. Jeigu man vertybė būtų karjera, aš ko gero nebūčiau padaręs pokyčio, bet pareigose būčiau aukščiau, savo laiku aš galėjau rotuotis, bet visokių žmonių yra pasauly, aš pasirinkau tokį kelią.

GI: kaip galvojate, ar spėsime pasiekti tuos reikalaujamus procentus iki 2030? Kodėl?

VV: Viena vertus, visą laiką stengiausi būti optimistinis realistas, bet yra daug dalykų. Žiūrint į bendrą kontekstą, į mūsų visuomenės brandos lygį, deja, žiūrint šis šios dienos taško, aš tokios prielaidos nedarau.

GI: kokios turėtų būti pagrindinės priemonės, kad būtų didesnė OPV, be VB fondo ir minėtų reformų?

VV: turi būti konkretūs pirmieji rezultatai, kurie atneštų realius, apčiuopiamus, pamatuojamus tiek ekonominius, tiek politinius dividendus. Man belieka tikėtis, kad nuo kitų metų [2022], kai bus priimti poįstatyminiai teisės aktai. LRV nutarimo nebekyla klausimų dėl atitikties Konstitucijai, ačiū Dievui. Kokie ten procesai vyko, tai man net nebūtų etiška komentuoti. Kadangi toj virtuvėj tenka žinoti, deja, yra tokių dalykų, kur atvirai neetiška būtų sakyti. Jeigu nepavyksta, aš sakau, kad nebėra prasmės dirbti su VB, einu ieškoti kitur darbo, nes tu įdedi daug pastangų... galbūt tas kelias, kur tu pasirinkai, ir netobulas, bet tai yra akivaizdus pokytis, bet tas kuris kaišioja pagalius, jis gyvenime piršto nepajudinęs, kad būtų pažanga. Tai mano požiūris toks, jeigu kažkas ne taip, turi geresnių idėjų, pasiūlyk geresnę idėją ir padėk ją įgyvendinti. Aš nesu užsispyręs. Bet tai, kas vyko... buvo viskas absoliučiai suderinta, kalbėta, nuo pat pirmosios idėjos nacionalinės VB komisijoj, visi dalyvavo, trūko tik Seimo ir Prezidentūros, tai mes ir juos stebėtojų padarėm. Padarėm išplėstinį NVBK posėdį Seime, pasikvietėme ir visų politinių frakcijų atstovus. Tad dėl to kelio teisingumo abejonių neturėtų kilti, nes ateini, padarai, atsakai į klausimus. Aišku, dėl to, kad viskas buvo skaidriai, su visai buvo tariamasi... Šimonytė sako, tai jūs dar strategijos neturit, ar derintot su visais? Taip, su visom politinėm frakcijom, su visais, kuo tik įmanoma. Ir paskui, kai eina įgyvendinimas, vėl pradeda visi, kurie turi arba kažkokį savo siauresnį interesą ir matymą, arba dalis, kurie iš komforto zonos nenori išeiti... yra daug kaišiojimo pagalių į ratus. Aišku, lengviausias variantas būtų spjauti ir išeiti... bet galvoju, jau tiek, tai reikia eiti iki galo.

GI: Paminėjote „Kurk Lietuvą“ ataskaitą, joje buvo siūlyta papildyti LRV programos nuostatų įgyvendinimo planą, kur buvo detali lentelė, siūlymai. Gal teko girdėti jos likimą, kur ji, kaip vertinama URM?

VV: gal ir neblogų idėjų, bet aš sakau, ateikit, įgyvendinkit, visi protingi, rašo, teikia rekomendacijas... didžiausia problema pas klasikinius diplomatus – užsikabinu medalį, o įgyvendinimą numetu. Man nereikia medalio, bet aš noriu įgyvendinti. Padarau teisinį, visapusišką

pokytį, tai aš noriu iki galo įgyvendinti. Jeigu čia nori prirašyti, tu gali rašyti, ką nori. Jeigu buvo keli žmonės, dabar likom tik trys, mes gi neįgyvendinsim. Kitų rankom daryti visi protingi. Ten aišku yra neblogų dalykų, bet esmė ta, kad kažkas turi padaryti. Idėjas sugeneruoji, o kažkas turi padaryti.

GI: Bet jeigu būtų politinė valia, atsirastų ir žmogiškieji ištekliai?

VV: kada politinė valia atsiranda... turi kažkas neįvykti. Jeigu pokyčiai vyksta, anksčiau buvo trys skyriai, departamente dvidešimt keli žmonės, dabar du tris kartus mažiau, lyg ir niekas nesiskundžia... tai kokia čia politinė valia, juk ir taip viskas gerai... Turi kažkas neįvykti, kas turės tiesioginės žalos ar padarinių politinei realybei. Tokia politinė realybė. Pvz., su elektroninio pašto saugumu, kibernetinio saugumo aspektai... informatikai anksčiau kalbėjo, kad viskas kiaura... ir tada turėjo nutekinti visą paštą, visa kita, tada susiėmė... jeigu tu prevenciškai rėksi, reikia daryti... su VB ir yra taip, reikalinga prevencija, jei dabar nepadarysi, bus po to blogai. Bet aišku lietuviškas klasikinis požiūris, kad jeigu dar neįvyko, ko tu čia lendi... o kai įvyksta, tada jau du aspektai: kas kaltas ir staigiai padarykit, kad nebūtų taip. Bet jei ateini ir aiškinti, kad jei nepadaryti, bus taip, niekas nenori girdėti, tai yra klasika, ir visose srityse. Tai aš džiaugiuosi, kad bent tiek pavyko pasiekti su VB.

GI: Gal pabaigai, ko nepaklausiau, ką man reikėtų žinoti?

VV: Pabandysiu apibendrinti tas priežastis. Kodėl yra situacija, kokia yra ir visi pripažįstam, kad ji netenkina? Jeigu taip labai išgryninti, tai vienas dalykas, kaip minėjau, tematikos neišmanymas ir negebėjimas realiai suvokti, kad ši sritis mums visiems yra itin perspektyvi ir jeigu mes VB svertais sugebėtumėm pasinaudoti, išloštų visi, tiek verslas, tiek viešasis sektorius, tiek visa visuomenė ir jeigu mes tuo pasinaudotumėm, tai iš karto galima sakyti, kad visuomenė ir visi ekonominiai socialiniai partneriai yra pasiekę atitinkamą brandos lygį. Taigi, sistemos neišmanymas. Kitas dalykas, priežastis, kodėl piktybiškai niekas nesidomi? Čia yra kažkas naujo, ko anksčiau nebuvo, nėra dar ko gero mentalitetas tinkamas, mes, kaip lietuviai dar neperėjom iš mąstymo, kad vietoj gavėjo mes tapom jau donorais. Tas laikotarpis, apie 15 metų nėra toks trumpas, bet nėra ir toks ilgas. Statistinis lietuvis, aišku ir sovietinio laikmečio palikimas, kad kažkas už mane turi padaryti, kažkas man turi duoti. Jeigu mes ES, ES mums turi duoti ir duoti mums kuo daugiau. Mes nemąstom, kad mes esam ES, mes jai turim duoti ir iš to uždirbti. O pvz., kad VB realiai yra galimybė daug dalykų, ir uždirbti, ir vertybes eksportuoti ir kitus išmokyti, ir pačiam išmokti, to paprasčiausiai dabar sąlyginai nėra taip visiems blogai, nėra realios motyvacijos. Motyvacijos svertų, iki šiol nebuvo ir teisinių, praktinių mechanizmų. Dabar bent jie atsiranda. Turi prasidėti kažkas nuo kažko, turi būti bent jau kelios rimtesnės sėkmės istorijos, kurios turėtų visą tolesnę pažangą užsukti. Ir dar, yra toks dalykas, kaip vadinu, institucinė inercija, stagnacija ir komforto zona. VB yra pakankamai radikalus pokytis, ir politinis, ir per daugelį aspektų, visos ekosistemos kūrimas, visų įtraukimas, kur tikrai rimtai yra ką veikti, liaudiškai tariant. Tam, kad tu tai padarytum, save turi išsimušti iš komforto

zonos, o niekas savo noru nenori to daryti. Jeigu nori kažką išmušti, jis priešinasi. O kad išsimuštų, tai turi nutikti reali bėda. Pvz., COVID, viena vertus bėda, bet mes daugelį dalykų, bet kokį neįgalumą prisidengiam COVID. Tai reiškia, kam man daryti pažangą, aš nedarysiu, aš pasakysiu, kad COVID kaltas. Mes ieškom priežasčių ir randam aibę priežasčių, dėl ko mes to pokyčio neturim daryti.

Papildomai užduotas klausimas el. paštu (2021-10-22):

GI: tie pokyčiai, kuriuos pradodate su nauja įstatymo redakcija, - kaip kilo mintis jiems? Ar paimtas kokios nors konkrečios valstybės pavyzdys? Kaip gimė ši mintis dėl fondo?

VV: Dėl pokyčio minties, tai viskas labai paprasta: pradėjus dirbti VBD 2018 m. pabaigoje buvo proga tiesiogiai ir akivaizdžiai įsitikinti, kad realios ir į pažangą orientuotos VB politikos nebuvo – iš esmės buvo VB veiklos imitacija prisidengiant biurokratiniais ir instituciniais mechanizmais (Nacionalinėje vystomojo bendradarbiavimo komisijoje iš esmės apsiribodavome konstatavimu, kad situacija VB yra prasta ir bandymai kažką daryti buvo daugiausia grindžiami VB tarpinstituciniu veiklos planu, kuris, drąsiai galima teigti, ne tik neprisidėjo prie OPV didinimo, tačiau tam tikra prasme nuteikė visas institucijas prieš VB dėl mūsų nuolatinio spaudimo susigalvoti VB veiklą ir jas finansuoti iš vidinių biudžeto asignavimų).

Taigi buvo 2 keliai: toliau imituoti VB politikos “pažangą” arba inicijuoti sisteminius kokybinius pokyčius, kurių realumu tuo metu iš esmės niekas netikėjo ir tam pokyčiui nebuvo jokios paramos nei URM, nei išorėje. Atitinkamai antrojo varianto pasirinkimas reikė poreikį tiesiogiai prisiimti visą atsakomybę tiek už save, tiek už tam tikra prasme visus VB ekosistemos žaidėjus ir teisėkūros dalyvius (LRV, LRS, LRP, ekonominiai socialiniai partneriai ir kt.), elgtis nestandartiškai, principingai ir kūrybiškai, identifikuoti ir pasitelkti bendraminčius išorėje, kurie turėjo daugiau svertų daryti URM spaudimą dėl pokyčių, tuo pat metu apžaišti stagnuojančius ir inertiškus institucinius mechanizmus tiek ministerijos viduje, tiek išorėje. Tokiu būdu neišvengiamai iš komforto zonos teko išmušti nemažai įvairaus rango viešojo sektoriaus tarnautojų ir natūralu, kad visa tai iššaukė daug pasipriešinimo ...

Kas dėl Fondo idėjos, tai aiškinamajame rašte daugiau mažiau viskas atskleista, o esmė labai paprasta – VB reali pažanga neįmanoma be daugiamečio veiklų planavimo ir lanksčių bei metiniais biudžeto asignavimais paremtų finansinių mechanizmų. Vertinant formaliai Fondo idėją, tai buvo vienintelis būdas išvengti VB visiškai nepritaikyto LR Biudžetinės sandaros įstatymo nuostatų – buvo ta idėja pristatyta visiems ir teirautasi dėl alternatyvų, tačiau niekas negalėjo nieko kito pasiūlyti...

Interview No. 8, Vygantė Mizgerytė, compiler of the „Create Lithuania“ project report on development cooperation, 2021-10-22 (Teams)

GI: Pirmasis klausimas yra bendro pobūdžio. Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Vertas susidomėjimo ar vis dėlto čia viskas normalu?

VM: Žinoma, kad vertas susidomėjimo, nes įsipareigojimas yra iki 2030 metų, tai labai nedaug laiko, na, o padidinti reikia beveik tris kartus, tai yra kur padirbėti, verta apie tai galvoti.

GI: Jūsų matymu, kokie motyvai Lietuvą apskritai skatina dalyvauti VB veikloje?

VM: Tas motyvas vienas, kurį paminėjote, yra tarptautinis įsipareigojimas, nes kaip žinia mes pradėjome VB politiką būtent kai įstojome į ES 2004 m., iki tol buvome patys paramos gavėjai. Vienas motyvas, labai stiprus, yra tas formalus, šitas, įsipareigojimas tarptautinei bendruomenei ir turime turėti omeny tai, kad ES labai svarbus yra VB ir atitinkami prioritetai. Mes palaikome tą politiką ir joje dalyvaujame, natūralu, kad išitraukiame. Kitas momentas, tai tarptautinio bendradarbiavimo, santykių sritis, kuri irgi turi savo įvairių niuansų. Ji pirmiausiai naudinga besivystančioms šalims, bet tai yra bendradarbiavimas, tai taip pat naudinga Lietuvai. Tai irgi yra motyvas.

GI: Kuria prasme naudinga Lietuvai?

VM: Tai priklauso nuo interpretavimo. VB, kaip jūs žinote, nėra labai apibrėžta sąvoka. Kiekviena šalis tą politiką įgyvendina taip, kaip jai atrodo, kas tai yra. Yra tam tikri susitarimai, kas tai yra pagalba besivystančioms šalim, ar galima gal pavadinti bendradarbiavimu. Skirtingai visi suvokia, tai gali būti ir partnerystės galimybės, jei mes bendradarbiaujame su tam tikra valstybe, tai mes ten galime eiti kažką veikti, verslas gali turėti tam tikras naudas, atsiverti galbūt naujos rinkos, jei bendradarbiavimas pasiekia tam tikrą tašką. Taip pat yra tarptautinių santykių momentai, kur mes esame partnerė, rodome savo patikimumą kitoms valstybėms, ir besivystantiems savo partneriams, ir kitiems tarptautiniams partneriams toje pačioje galbūt ES. Tai daug ir skirtingų tų naudų gali būti ir labai tai priklauso nuo to, kaip mes interpretuoja, kas yra VB.

GI: Jums teko dirbti su daugelio institucijų atstovais „Kurk Lietuvai“ projekto metu, gal Jums pavyko išskirti, kad vieną instituciją labiau veda motyvas politinis, diplomatinis, kitą – ekonominis? Ar vis dar nėra išsikristalizavę tie motyvai pagal institucijas?

VM: mano asmenine nuomone mus daugiausia visose institucijose veda tarptautinis įsipareigojimas, Mes ir savo projekte kėlėme klausimą dėl veiksmingumo, nes daugiausiai į VB mes žiūrime per tą 0,33 skaičių. Taip tikriausiai ir yra, kad tarptautinis įsipareigojimas yra pagrindinis motyvas. Visos institucijos daugiausiai žiūri į tai, o tada vėliau išeina kiti momentai. Tarkim, finansų ministerija atsakinga už daugiašalę, tai jai aktualiausia tai, URM apskritai kuruoja šią sritį, tad gali plačiausiai pasižiūrėti, tad gal plačiausiai supranta tuos motyvus, bet pagrindinis motyvas vis dėlto yra tarptautinis įsipareigojimas.

GI: Taigi, motyvai, vienas pagrindinis, keletas kintančių. Tai laikui bėgant, vis dėlto atsiranda naujų motyvų, jei žiūrint nuo 2004 m.?

VM: Aš negaliu pacituoti kažkokio konkretaus šaltinio, kuriame būtų taip parašyta, tačiau mano supratimu, kiek teko susidurti, tai taip. Viena vertus, mes įgyjame kompetencijų daugiau, tiek institucinių, tiek žmonių atsiranda išmanančių daugiau. Taip atsiranda supratimas, apie ką tai yra ir kokia gali būti... nemėgstu sakyti apie VB kalbant, nauda, bet tikriausiai reikia šitą žodį šioje vietoje. Taip, kinta, atsiranda papildinių, tai nėra vien tik, kad mes norime parodyti, kad esame patikimi partneriai. Mes, bendradarbiaudami su besivystančiomis valstybėmis, galbūt galime atverti naują rinką. Jūs irgi jau turbūt susidūrėt, yra keletas pvz., tokių projektų, kurie turi tam tikrą naudą, pvz., Afriko ir jų „*Digital explorer*“, kur kai kurie partneriai jau ieško galimybių, kaip plėsti verslus. Tai vienas toks labiau standartinis, apibrėžtas pavyzdys. Aš nežinau, kaip mes tai išnaudojame, bet ir tarptautinėse organizacijose mes galime turėdami kompetencijos aktyviai dalyvauti ir šioje srityse. Tai daug tų motyvų, kurie, augant kompetencijoms, tiesiog labiau išryškėja.

GI: Kokios yra priežastys, dėl ko Lietuvos teikiama parama iki šiol yra nepakankama, arba jos spurtavimas, likęs laikas yra nepakankamas, kad mes susigriebtumėme? Kas vyko tuos metus, ką teko pastebėti ir kokios tos priežastys?

VM: Šis klausimas reikalaujantis daug skirtingų studijų, nes atsakymas yra labai kompleksinis. Visų pirma, tai paprasčiausiai žvelgiant, na, nes lėšų skirti prioriteto nėra. Nepavyksta įtikinti Finansų ministerijos, kad ji numatyta, ir Seimo, kad jie numatyta didesnę lėšų sumą. Kodėl taip yra, vėlgi yra labai daug skirtingų priežasčių, kurios yra nuomonių dalykas, bet mes ką irgi savo projekte akcentavome, kad nėra strategijos, nėra kažkokio ilgalaikio dokumento, kuris numatyta mūsų tiesioginius prioritetus. kažkas yra išvardinta įstatyme, kas yra nekonkretu, neapibrėžta laike, nežinau, ar galima pavadinti kaip strateginį dokumentą, gal labiau kryptimis. Turime Tarpinstitucinį veiklos planą, jis man atrodo jau nebegalioja, ten buvo numatyti kažkokie labiau konkretesni dalykai. Tai mes projekte dėl to ir ėmėmės kažkokio veiksmų plano, kurio pirmas pasiūlymas buvo strateginis dokumentas. Nes jeigu nėra prioritetas, pirmiausiai reikia pagrįsti, kodėl tai turėtų būti prioritetas. Nėra strateginio, o kodėl nėra jo? Nes nėra įsivaizdavimo, ar gal labiau bendro sutarimo, kaip turėtų atrodyti, ko mes norėtume pasiekti įgyvendinami tokią politiką. Kodėl to susitarimo nėra? Nes nežinome, kaip prie jo prieiti, nesusigalvojame tinkamų įrankių. Aš kalbu kas buvo iki šių metų [2021 m.] kovo mėnesio, nes dabar jau kiek teko matyti, kad yra jau iniciatyvų, kad yra siekių sukurti tą strateginį dokumentą. Gal situacija jau keičiasi, bet iki šiol buvo taip. Dar vienas svarbus momentas yra ir tame, kad URM yra atsakinga institucija, su kuo viskas yra gerai, taip ir turėtų būti, bet reikia turėti omenyje, kad URM rotuojasi žmonės, tai normali diplomatinio darbo eiga, ir keičiasi kas keletą metų tie žmonės, kurie daugiausiai tiesiogiai dirba su šia sritimi. Aišku, svarbu yra politiniai

prioritetai, tas ateina iš Vyriausybės, bet žmonės, kurie tiesiogiai dirba, atsako už dokumentų kūrimą, na, jie keičiasi. Tai gali būti viena iš priežasčių.

GI: Apie visuomenę norėjau paklausti, Jūs analizavote, matėte statistinius duomenis. Visuomenės vertinimas kokį vaidmenį žaidžia visame tame reikale?

VM: Gerai, kad paklausėte, nes pamiršau paminėti, tai labai svarbus momentas. Mūsų visuomenė, visi tyrimai, kuriuos teko matyti, tiesiog apie pusę pasiskirstymas, kad mano, kad tai turėtų būti ES prioritetas, pagal Eurobarometrą, ir tada dar mažesnė dalis mano, kad tai turėtų būti LRV prioritetas. Tačiau kitaip formuluojant klausimą, daugiau nei pusė žmonių mano, kad reikėtų padėti besivystančioms šalims. Tas tyrimų ir apklausų susikirtimas signalizuoja, kad žmonės nesupranta, apie ką tai yra VB. Ir pati ta sąvoka nėra ji labai gerai pažįstama ir suprantama visuomenei. Daug kas yra jos apskritai negirdėję, kiti mano, kad tai skirtingi dalykai, kiti maišo su humanitarine pagalba. Daug yra to nesupratimo ir tiesiog nesusipažinimo ir taip yra todėl, kad trūksta komunikacijos, galbūt strateginės, ne tik tai, kas yra VB, bet ir ką mes veikiame. Žinau, kad buvo iniciatyvų, nežinau ar jos vyksta dabar, pvz., radijo programos, kurios informuoja šiek tiek daugiau apie tai, bet tai yra pakankamai nedidelė dalis ir neužtenka to, kad mes operuotumėm vien jau ta pačia sąvoka. Tai labai sunku palaikyti politiką, kurios sąvokos iki galo visuomenė nesupranta. Nepaisant to, turinį, kuris po tuo palenda, palaiko ar palaikytų didelė dalis žmonių, jei mes tinkamai pristatytume. Taip, tad palaikymas nėra didelis dėl tų priežasčių ir tai yra labai reikšminga priežastis, kodėl tai nėra prioritetas.

GI: Visuomenės nepritarimą Jūs sietumėt su tuo, kad nebuvo arba savo laiku nebuvo pakankamai komunikuota. Be komunikacijos dar kažkas būtų? Ar tai pagrindinė ašis?

VM: Tai labai didelė dalis, nes yra žmonės, jie susiduria su šiais reiškiniais, tiesiog negali apvilkti jų į tą sąvokų rūbą ir susieti kelių dalykų tarpusavyje. Bet aišku, yra švietimas apskritai, plačiau apie tai, kas VB, mes esame net kalbėję apie tai, kad profesionalų ugdymas šioje srityje, jam nėra daug dėmesio. Gal ateity jo bus daugiau, bet iki šiol nebūdavo. Kiek mokyklose yra švietimas, kuris jau kažkiek keičiasi... aš nesu mokymo programų ekspertė, bet aš manau, kad tai nėra didelis prioritetas, nelabai įsivaizduoju, kokiam kontekste aš pati, kai mokiausi, aš apie tai kalbėjau. Tai galėtų būti dar vienas momentas.

GI: Kaip vertinate Lietuvos koncentravimąsi į Rytų partnerystės šalis ir jų demokratizacijos procesus?

VM: Man tai atrodo natūralu, kad taip buvo ir kad yra. Demokratizacija, kaip ne kartą esame kalbėję, svarbi, nes mes turime akivaizdžios patirties ir daug patirties. Mūsų institucijos turi daug patirties ir ja puikiai dalinasi per tuos pačius Dvynius ar kitas programas. Tai natūralus, tas RP pasirinkimas, koncentracija į tai. Ir ganėtinau natūralu, kadėjome tuo keliu, kai neturėjome labai daug patirties šioje politikoje. Bet dabar mes esame pakankamai pajėgūs plėsti savo dalyvavimą kitose

valstybėse, kituose regionuose, ne tik RP šalyse. Žinoma, tai neturėtų nutrūkti, kad viskas, užrišame viską, tikrai ne, manau, kad Lietuvos prioritetuose demokratizacija yra kaip niekad stipri ir tokia bus, tačiau mes esame pajėgūs ir kitur pažvelgti ir išplėsti savo lauką.

GI: Kaip vertinate viešai prieinamą skelbiamą informaciją mūsų suteiktos paramos, kad mes matome bendrą sumą ir matome daugiašalę ir dvišalę paramą, kurios, kaip žinia, daugiašalės yra apie 80% visada? Tas visas išskirstymas ir patiekimas, teisingas? Galbūt tam tikra informacija pateikiama tik paviršinė, neaišku, kas buvo daryta, yra tik skaičiukai?

VM: Aiškumo tai nesuteikia. Aišku, yra du momentai. Žmonėms, kurie dirba su tuo, trūksta tos informacijos iš tos pusės, kad sunku suprasti iki galo, kur, ir kaip, ir apie ką čia yra. Norėtusi, kad to būtų šiek tiek daugiau, plačiau, aiškiau būtų galima pamatyti. Apie daugiašalius ir ne tik, ir dvišalius projektus. Kiek prisimenu, būdavo skelbiama projektais, bet neatsimenu, kiek atnaujinama būdavo, Užsienio pavyzdį galiu pateikti, kur viešai atsidaro toks kaip medis, ir gali išsiskleisti ir pamatyti. Galbūt ne viskas, kaip, pvz., asmens duomenys, bet sumos, valstybės aiškios. Tai galėtų būti truputį daugiau to, ir tos daugiašalės paramos atveju galėtų būti daugiau turinio. Iki galo nežinau, kodėl taip yra. Galbūt yra kokios nors teisinės priežastys kodėl ta informacija nėra prieinama. Bet kartais nagrinėjantis reikia pasukti galva, man irgi kiek teko, norint susidaryti tą vaizdą, kodėl ir kas kaip atrodo.

GI: Gal teko girdėti apie 2018 metus, kai tikriausiai dėl išorinių veiksnių Lietuva pasispaudė ir padvigubino finansavimą NATO. Ar galėtų VB pakartoti tokią sėkmę, kai reikia, pasispausti ir padaryti?

VM: Aš manau, kad jeigu mes išsiskirtumėm savo konkrečius prioritetus ir aiškias kryptis, laike pamatuojamą tikslą, be to, kad iki 2030 metų turime pasiekti^{0,33}, tuomet gerokai aiškiau būtų suprasti, kodėl mums reikia pasispausti ir kažką padaryti. Tas yra įmanoma, tai irgi priklauso nuo tam tikrų situacijų, dabar mes turime nemažai įvairių krizių ir tokių *ad hoc* veikimo momentų. Bet žiūrint į ankstesnius momentus, išsigryninus, kur ir kodėl norime kažką padaryti. Aš nemanau, kad VB atveju turi būti *ad hoc* veiksmai, turi būti strateginis planas. *Ad hoc* turime humanitarinę pagalbą, kuri vyksta, ir su tuo viskas tvarkoje, o su VB, išsiskyrus, kam ir kodėl, aš manau, kad būtų įmanoma, iš teorinės pusės.

GI: Ar iš to, ką matėte, ar pasieksime tą rodiklį? 0,33%

VM: Aš labai norėčiau, kad taip būtų, nežinau, ar taip bus. Žiūrint į tai, kas matoma viešojoje erdvėje, neatrodo, kad kažkas būtų labai stipriai pasistūmėję pvz., nuo praėjusių metų. Sudėtinga. Bet žiūrint iš tos pusės, ką mes veikėme, projekto kontekste, kiek buvome užkūrę diskusijų, kiek jų padaugėjo, tai atrodo, kad turėtų būti proveržis. Norėčiau labai akcentuoti ir LRV programą, kurioje irgi yra didelis dėmesys, kad tai turėtų būti didesnis prioritetas, kad reikia įsitraukti į tarptautines organizacijas. Tai žiūrint į tai, turėtų būti įmanoma. Aišku, padidinti tris kartus yra labai daug. Ar tas

tiesiogiai rodiklis bus įmanomas, sunku pasakyti, bet to pagerėjimo aš labai tikėčiausi, nes tų kalbų, nusiteikimo, bendradarbiavimo yra labai stipriai padaugėję. Dar vienas momentas, kad ryškėja kitų veikėjų, tų pačių NVO, kitų, galbūt ir verslo, įsitraukimas į šią temą. Tai vienas kitą papildantys veiksniai, Ir politinis nusiteikimas lemia pasidėjusį susidomėjimą, tuo pačiu padidėjęs susidomėjimas lemia politinį nusiteikimą. Tai šitie dalykai kažkaip vyksta, vis matosi, kad tai tas atsiranda, tai tas atsiranda, matosi kažkoks proveržis. Tikiuosi, kad didės, bet kol kas, kadangi jau beveik 2022 metai, tai kad bus 0,33, sunku pasakyti.

GI: Kokių veiksmų reikėtų imtis, kad situacija pradėtų gerėti?

VM: Strategija, labai mėgstu strategiją šioje srityje, ji labai reikalinga. Strategija padėtų. Kiti momentai, peržiūrėti, ką mes norime nuveikti ir imtis to. Kitas momentas, auginti savo kompetencijas, tas labai svarbu. Didelė priežastis, kodėl tam tikra stagnacija yra, tiesiog mes turime specialistų, bet nėra labai daug ekspertų šioje temoje, kurie ne tik yra ekspertai kurie komunikuoja, analizuoja, bet ir tiesiog dirba. Tiesiogine to žodžio prasme yra VB ekspertai, dirba politikos įgyvendinime, formavime ir kitose srityse. Į tai reikia įdėti daugiau pastangų ir indėlio, kad augtų žmonių kompetencijos, tada augs organizacinės kompetencijos, pilietinės visuomenės supratimas. Šie dalykai, apie komunikaciją viešojo erdvėje, apie platesnį visuomenės informavimą ne tik apie tai, kas yra VB, bet ir apie tai, ką mes veikiame, ir kodėl veikiame, ką norime nuveikti ir pasiekti, supratimo didinimas apie tai. Reikia atsižvelgti į tas kliūtis, kurios dabar egzistuoja, atitinkami administravimo momentai, kurie dvišalių projektų atveju yra pakankamai klampūs, kiek teko susidurti. Tokius momentus reikia peržiūrėti. Bendrai, reikia imtis, įdėti daug energijos, susiplanuoti, susistemuoti, imti spręsti problemas. Man pačiai teko daryti tokį neformalų auditą šios srities, daug yra labai išsiaiškinta, išsiginčiję, diskusijų metu buvo daug išsakyta minčių, problemų, dalis jų buvo susisteminta į vieną, reikia tiesiog imtis veiksmų.

GI: Man teko skaityti Jūsų ataskaitą, ten buvo gale lentelė, kaip priedas, veiksmų planas, gan detalus, ir buvo pasiūlymas įtraukti jį į LRV programos nuostatų įgyvendinimo planą. Gal teko girdėti tos ataskaitos likimą? Kaip ją priėmė, kokie atsiliepimai?

VM: Aš nežinau, kaip buvo įgyvendintas mūsų dokumentas. Girdėjau daug neformalių paskatinimų, paraginimų, kad tai yra gerai, į temą. Girdėjau, kažkur mačiau, rodos URM puslapyje, kad kalbama apie strategiją. Tai labai tikiuosi, kad berengiant kas nors atsižvelgs į tai, ką mes siūlėm. Nes mūsų idėja buvo daryti tai kaip gyvą dokumentą, pasiimti, pildyti, perdėlioti, pasinaudoti ta informacija, kaip norisi. Praktiškai manęs nepasiekė informacija, kad būtų tiesiogiai paimta, bet aš turiu įtarimą, kad vis tiek turėtų naudotis, nes kai mes kalbėjom su žmonėm, kurie dirba departamente, mes derinom daug labai tą dokumentą, buvo tie veiksniai, kurie priimtini ir politikos įgyvendintojams, O su LRV programa, kiek žinau, atnaujinimo nebuvo, siūlymas buvo, kaip baigėsi, negaliu pasakyti. Tik žinau, kad buvo daug dėmesio.

Interview No. 9, Jovita Neliupšienė, Deputy Minister of the Ministry of Economy and Innovation, 2021-10-25 (Teams)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Vertas susidomėjimo ar vis dėlto čia viskas normalu?

JN: Aišku nėra pasaulyje taip, kad viskas būtų idealu ir visi vykdyti, ką norėjo įvykdyti. Tai Lietuva nėra vienintelė šalis, kuri nevykdo šių savo įsipareigojimų. Lietuvos indėlis, kuris išsiskaičiuoja, jis nėra milžiniškas, kad sugriautų visą sistemą. Be to indėlio vis tiek ta sistema veikia daugiau mažiau, bet įvaizdžiui nepripasako... ir mūsų noras ir kartais tas mūsų deklaravimas, kad norime būti panašūs į Šiaurės valstybes...neartėjame nepasiekdami to tikslo. Ar jį pasieksim, nuoširdžiai, manau, kad ne.

GI: Jūs dirbote įvairiose struktūrose, tiek Prezidentūroje, tiek ES atstovybėje. Kaip manote, kokie apskritai motyvai mus skatina dalyvauti šioje veikloje? Ar tik įsipareigojimas kaip ES VN?

JN: Visada yra taip, kad ne tik formalius įsipareigojimus, bet būti tas teisingas komandos narys, kuris prisideda prie bendro gėrio, bendrų vertybių įtvirtinimo. Nežinau, kaip čia atsakyti labai politiškai korektiškai. Kita vertus mes iš tikrųjų turime ir interesus. Viena vertus, kad ir labai džiaugiamės VB ir pagalbos teikimu dėl to, kad mes išgelbėsime pasaulį, yra visiškai gerai jį gelbėti, nes kitaip tas pasaulis arba atkeliaus iki mūsų, jei mes jo negelbėsime, arba jei mes turime tam tikrų interesų, ekonominiai ar su jais susiję, labai svarbu net ir vykdant verslo projektus, valstybės indėlis į VB programas vienas ar kitas valstybėse duoda savo tą tokį, atveria daugiau durų ir kitiems projektams, ar tai būtų ekonominiai projektai, ar politinių santykių gerinimas. Reikia į tą žiūrėti tokiam bendram kontekstui.

GI: Paminėjote verslą, tikriausiai savo ministerijoje su tuo kasdien susiduriate. Verslo ta dalyvavimo politikoje mastas, lygis, kokybė šiuo metu, tenkina?

JN: Esmė yra tame, kad reikėtų pradėti, kad instituciškai VB koordinuoja URM ir kai jie skelbia konkursus vienokio ar kitokio projekto įgyvendinimo, tai kitos ministerijos nebūtinai žino, kad koks nors projektas yra atrinktas ir panašiai. Aš galiu vertinti pagal tai, kiek aš žinau tų projektų, kurie buvo įgyvendinti arba už ES arba už nacionalinius mūsų valstybės pinigus. Tų projektų, kur mūsų verslas dalyvautų aktyviai, proaktyviai, kad nebūtų tik vienas iš įgyvendintojų bet ir lyderių, jų yra tikrai labai nedaug. Daugiausiai jų yra Rytų kaimynystės šalyse. Vėl grįžtame prie to, kad mes tą regioną labiau suprantame natūraliai ir mūsų politiniai ryšiai yra geresni, valstybė skatina daugiau bendradarbiavimo, tačiau jei pažiūrėtumėme į Afriką, ant rankų pirštų galima suskaičiuoti, kiek tokių projektų buvo per pastaruosius penkerius metus. Ar verslas domisi, nepasakyčiau irgi, kad klaustų,

gal kiek daugiau ateina iš to, kur užsiima IT paslaugom, kuris supranta, kad dalyvavimas vienam ar kitam VB projekte realiai padėtų galbūt užmegzti ir verslo ryšių tose konkrečiose šalyse įgyvendinimo metu arba paraleliai. Tokius pastebėjau, bet tokio didelio aktyvumo, susidomėjimo tikrai ne. Daugiau iš NVO sektoriaus arba iš švietimo įstaigų.

GI: Kokios yra priežastys, dėl ko Lietuvos teikiama parama iki šiol yra nepakankama, na ar kad verslas neįsitraukęs?

JN: ta parama, kuri būna, sakyčiau, ji pakankamai kokybiška, negirdėjau, kad ji būtų įvertinama kaip nekokybiška, tačiau paramos ir verslo įsitraukimo yra labai nedaug. Gal kuriais atvejais informacijos trūkumas, jos nesuvaikščiojimas, kitais atvejais, Lietuvos valstybės biudžetas tikrai yra minimalus, pasakykime taip, tai ir verslo susidomėjimas yra ne toks didelis, nes tam, kad įgyvendintum projektą, turi įdėti daug pastangų, tad jei jis užima daugiau pastangų, nei gauni naudos, tai jie greičiau bus kontraktoriai, nei kad projekto įgyvendintojai, nebent turėtų kitų tikslų, dėl kontaktų užmezgimo, prieigos prie informacijos tose konkrečiose šalyse. Neturime mes ir tradicijos *public private partnership* VB srityje.

GI: Kokios bendrosios priežastys būtų?

JV: Dėl to, kad mes nevertinam jos kaip bendros didelę įtaką turinčios užsienio politikos dalies. Vienas dalykas, pinigai yra nedideli, tai ar verslui, ar valstybei nedideli pinigai. Mes padėsime Ukrainai su 2 mln eurų? Ukrainai 2 mln eurų nėra ypatingai dideli pinigai iš principo. Gal du milijonai Gruzijai... Nežinau, kas čia pirmiau, višta ar kiaušinis. Kas turi atsirasti, didesni pinigai ir tada interesas, ar interesas ir didesni pinigai? Klausimas, į kurį mes galim tik teoriškai pasvarstyti atsakymą. Su nedideliais pinigais, yra labai ribotas poveikis valstybei, kuriai reikia tos pagalbos. Lietuvai gal ir dideli pinigai [2 mln]. Valstybė nenori investuoti, nes nemato didelės grąžos. Kita vertus, net ir investavus, nelabai aišku, ar mes turim pajėgumų tą projektą suadministruoti, jį patikrinti, būti tikri, kad tuos pinigus išleidom taip, kaip norėjom išleisti, kad jie pasiekė kokį nors galutinį rezultatą ar prie jo prisidėjo. Ir tų rezultatų pasiekimo ar įgyvendinimo, grįžtu prie savo pirmo punkto, mes nevertinam kaip esminės [užsienio] politikos dalies

GI: Jūs dar užsiminėte apie žmogiškuosius išteklius, ar jų trūksta?

JV: Ne tas žodis. Kadangi administruojame nedidelius pinigus, tai neskiri labai daug resursų, o gal ta strategija galima sakyti, kad mes koncentruojamės į RP šalis ir joms padedam vystytis, bet tai nėra tas tikrasis VB per se, kaip jį supranta ES valstybės ir visada ten būna sunkumas, kaip mums suskaičiuoti ir t.t. Kaimynystės projektai. Tokiems projektams mes turime resursų, ir žmogiškųjų, ir institucinį susidomėjimą, bet kai kalbam apie tikrąjį tą, grynąjį *core* VB, tai atitinkamai ir nei žmonių, nei ekspertizės galų gale, mes neturim ir nežinau, nemačiau pastaruoju metu, reiktų perklausti, nematau, kad būtų didelis noras ar entuziazmas peržiūrėti tą VB, yra nutarimas su prioritetais, kaip

jis turėtų atrodyti. Ir nematau vyriausybės lygmeniu įsipareigojimo didinti tą finansavimą. Ne kai didėja finansavimas, didėja ir žmogiškieji resursai valstybinėse institucijose.

GI: Gal Jums teko girdėti apie VB fondą, kaip vertintumėte, ar tai būtų tas žingsnis išeiti iš šio užburto rato?

JN: Visa tai, kas yra *sustainable*, o ne vien tik tai kad kiekvienais metais VB, visa užsienio politikos kryptis ar strategija, prioritetai būtų priklausomi nuo kasmetinių biudžeto derybų, kai pasiseks, o paskui URM perskirstomi resursai, kam čia labiausiai reikia, kam prioritetai, ir VB jei ne pačiam gale sąrašo, tai tikrai ne pirmose trijose vietose, kiek lieka, tiek lieka. Tai jeigu tas fondas prisidės prie to, kad bus aiškiai nustatyta, kas į jį įdedama, numatys taisykles, kurios leistų į tą fondą rinkti ir privačias lėšas, kooperuotis, ar pritrauks užsienietiškus fondus, lenkai turi tokį variantą, kur fondas stengiasi pritraukti lėšų iš įvairių resursų, šaltinių. Tai jeigu tokiu pagrindu veiks fondas, vadovausis strategija, bet svarbiausia, kad jis būtų aiškiai finansuojamas ir kad tas finansavimas būtų auginamas iki tos tikslinės ribos. Bet jeigu tas fondas vėlgi kiekvienais metais priklausys, kiek į jį bus skiriama biudžeto lėšų tai...

GI: Ar tas faktas, kad mes tik mažą dalį skiriame dvišalei, o didžioji dalis nueina į įmokas privalomas daugiašalei, jis yra teisingas ar čia irgi kažką reiktų daryti?

JN: Aišku reikėtų auginti ir dvišalę pagalbą, nes mes esam paskutiniai ar priešpaskutiniai ES pagal dvišalę pagalbą, nebent tai pasikeitė. Bet esmė yra tame, kad tam, kad atsirastų bendras supratimas, kad VB reikalingas kaip toks, kad prisideda prie užsienio politikos ir visų kitų verslo, ekonomikos ar kitų tikslų pasiekimo ir įgyvendinimo, turi atsirasti ir tas dalyvavimas tuose projektuose, kurie yra europiniai. Nes esame iš tikrųjų mokėtojai į tuos fondus. Nei mes domimės, na gal koks vienas ministerijos pareigūnas ir pasidomi, kam tie pinigai buvo išleisti, kokių rezultatų siekiama, mes tose diskusijose, kurios būna europiniu mastu apie VB, na mes ten dalyvaujam, bet tas mūsų dalyvavimas ura pakankamai paviršutiniškai, nepabijokime to žodžio. Mes žinome pagrindinius principus, bet ar mes žinome, ar Subsacharos Afrikai reikia daugiau investuoti į infrastruktūrą, ar į švietimą, ar į moterų teisių gynimą, na, mes galim tik iš teorinės pusės, nes realiai ir mūsų viešajam sektoriui dirbantys žmonės, jų patirtis, yra viešajam sektoriuj, o ne VB. Patys viešojo sektoriaus darbuotojai neįgyvendina tų projektų, bet neturėjimas tos patirties tikriausiai neleidžia taip detalčiai žinoti, ir viena vertus ir to tikro kontakto su tais kitais socialiniais partneriais, kurie turi tos VB patirties, dirbti ir tuos kontaktus išlaikyti ir puoselėti, neturėti. Ir iš to išplaukia ta gilesnė problema, kad mes nežinome, ar gal minimaliai žinome, ar mūsų socialiniai projektai dalyvauja tuose ES projektuose, jei taip, kokia apimtimi, kaip mes galėtumėm padėti, ar mes turime instrumentų padėti mūsų NVO ir verslo organizacijoms, kurios dalyvautų europiniuose projektuose. Kelis kartus būdavo bandoma užkurti, rasti pinigų kofinansavimui projektams, tas aišku, kai prispaudžia reikalas, atsiranda, bet tai tyra *ad hoc* klausimas, ne sisteminis. Jeigu fondas, kuris būtų kuriamas, jeigu jis

apimtų ne tik dvišalės pagalbos skirstymą ir jos telkimą, bet apimtų ir tai, kad būtų skatinami ir dalyvavimai europiniuose projektuose, tik per tai mes įgysime tos platesnės patirties, kad išeitumėm toliau nei tas mūsų RP regionas. Jeigu to reikia, pabrėžčiau, jei valstybei to reikia, to aš negaliu atsakyti, tą atsakyti turi URM.

GI: Ar Jūsų ministerijos atstovas dalyvavo, dalyvauja darbo grupėje dėl naujų VB strateginių kryptių kūrimo dėl VB fondo?

JN: Aš mačiau tik prašymą paskirti žmogų į darbo grupę, tai jaučiu, kad mane ir paskyrė.

GI: Bet dar nebuvo posėdžio, susitikimo? Nes rodos ten nuo vasaros jau dirbti pradėjo.

JN: Oi, dar tik spalio mėnuo, dar tik vasara baigėsi. Aš jaučiu, kad bėda yra ta, kad dėl resursų trūkumo ir dėl to, kad politinėj komandoj už tą klausimą atsakingas žmogus turi kitų klausimų darbotvarkėje. Tai va, kiek to laiko ir pinigų lieka VB.

GI: Kažko trūksta mums, kad tai būtų politinis prioritetas. Apibendrinimui, ką matytumėte kaip pagrindinius žingsnius, ko reiktų imti, kad situacija gerėtų? Galite iš savo ministerijos pusės arba bendrai, kiek teko matyti ir iš kitų institucijų.

JV: Aš jau kažką iš socialinių partnerių aspekto pašnekėjau, jeigu būtų laiko ir resursų, tai realiai VB galėtų būti mūsų eksporto politikos dalis. Ta prasme, kad mes iš tikrųjų turim sukaupę labai daug patirties, kaip pertvarkyti, skaitmenizuoti krūvą valstybinių paslaugų, kurios ypač tais pandemiais laikais, arba valstybėms, kurios yra didesnės, kur negali paprastai suvažinėti nuo vieno galo iki kito, kaip mes čia Vilniuje, pasiimti dokumentą kokį. IT, elektroninis mokymas... Mūsų dalyvavimas, ar tai būtų ES projektai, ar dvišalės paramos finansavimo projektai ar privačios iniciatyvos tose besivystančiose, mažai išsivysčiusiose šalyse, tai mums patiems būtų didžiulė nauda ne tik patirties įgijime, bet verslas iš principo realiai eksportuotų paslaugą, tik kad kaip ir aš sakiau, kad politiškai korektiškų atsakymų čia nėra, nes vienas klausimas, ką reikia padaryti, kad tai taptų prioritetu, net nežinau, ką reikia padaryti, mačiau 4-5 Vyriausybės, nemačiau prioriteto apart Rytų kaimynystės, arba jeigu kažkas užsidega mums ar mūsų partneriams ir tada suprantam, kad gal ir reikėjo tų glaudesnių ryšių. Kalbant apie ekonomiką, vėlgi, kadangi nėra patirties, ir versle nėra patirties, ir viešajam sektoriuje skatinti verslą dalyvauti tokiuose projektuose irgi nėra patirties, tai toks užsisukęs ratas. Ar iš to rato galima išeiti, reikia kad valstybė susijungtų su VNO ir verslu ir turėtų, kaip jūs sakote, galbūt tą VB fondą, tame tarpe ir lėšų kofinansavimui, dalyvavimui didžiuose tarptautiniuose projektuose, bet nebūtinai europiniuose, ir amerikiečiai turi krūvą tų projektų, yra tų VB įvairių iniciatyvų, kur mes galbūt galėtumėme prisijungti. Kai atsiras patirtis ir žinojimas, kad tai gali būti didelis ir gal net pelningas, interesus atitinkantis projektas, Lietuvos matomumas, tai atsiras ir spaudimas iš didesnių socialinių partnerių, aktyvesnių, daugiau dirbti ir daugiau skirti pinigų ir resursų. Viešasis sektorius yra pakankamai inertiškas, tad kol viduje neatsiranda koks nors variklis, kuris suka, tai jis veikia taip, kad kai pradeda spausti, mes pradėdam judėti ir galvoti... kokia nors

išorinė grėsmė ar interesas, pvz., karas. Arba mūsų partneriai sako, jūs prisidėkit prie mūsų, mes galbūt prisidėsime prie jūsų iniciatyvos kažkur kitur. Toks būna interesų suderinimas. Kol nebus to *sustainable* finansavimo... O jūs žinote, kuris patarėjas Prezidentūroje ar pas Premjerę atsakingas už VB? Pas mus, jei būtų interesas, pvz., skaitmena, aš žinau, su kuo kalbėti. Arba Fintech, aš žinau pagrindinėse institucijose, su kuo kalbėti, net URM yra žmogus, kuriam galėčiau skambinti. O dėl VB, na gerai, URM yra departamento direktorius, Prezidentūroje Sigitas [Mitkus] daro viską, o kitose nėra. Ir mūsų institucija [Ekonomikos ir inovacijų ministerija]... jei sakyčiau, kad nenoriu aš eiti į tą komisiją, tai mes sunkiai rastumėm žmogų, kuri norėtų eiti. Aš tik dėl savo idėjinių interesų dalyvauju.

GI: Kai Jūs dirbote ES atstovybėje, ar teko su šiuo klausimu susidurti? Kas Briuselio koridoriuose ta tema būdavo kalbama?

JV: Mes kai Briuselyje derėjome dėl dokumento, ar tai būtų bendrosios strategijos, kaip tik į pabaigą mano kadencijos perrašinėjo sutartis su kažkuria Afrikos dalimi, jau tiksliai nepamenu, tai šiaip ES irgi sukuria tokį konservatyvų požiūrį. Man atrodo, kad ir ES bėda yra ta, kad į VB jie žiūri labai izoliuotai, pas juos kai susirenka VB ministrai (mūsų labai retai kada atvažiuodavo ministras VB, tai sėdi ambasadoriai, iš Rytų Europos vien tik ambasadoriai praktiškai, iš tų didžiųjų ES VN aišku visą laiką sėdi ministrai), tai tie ministrai, kurie sėdi VB, jie neturi nieko bendro su finansų ministrais ir nieko bendro su užsienio politikos ministrais. Nes VB yra toks „šventa karvė“ ir nieko prie jo negalima prileisti. Pvz., būdavo iki absurdo klausimų, kur prieš ES interesus, visos ES interesus veikiantis valstybė, ir gink dieve pasakysi, tai gal čia reiktų persvarstyti VB strategiją tai konkrečiai šaliai, tai tave ten gali perkeltine prasme sudraskyti, sumalti į miltus, dėl to, kad čia nemaišykim politikos ir VB. Nors tai nėra tiesa, nes VB *per se* yra labai didelė politika ir kai kuriose šalyse tai apskritai *game changing*, vyriausybės *changing* politika. Mūsų dalyvavimas, bet ne tik apie Lietuvą, apie mūsų tuos pačius Baltic'us, kitas CE šalis, jis toks vis tiek yra paviršutiniškas, mes klausom, mes žiūrim, aišku, mums svarbu, kad būtų įdėta, pvz., *digital* [klausimai], bet realiai jis toks...

GI: Jeigu pati ES pati iškeltų kaip prioritetą, tai toms valstybėms gal ateitų tas vidinis interesas, akstinas didesnis?

JV: Tai iškelia jie tą prioritetą, kai vėl kas nors atsirinka su Afrika, arba migracija. VB buvo prioritetas, nes atėjo EVT vadovauti žmogus, kurio ir tėvas ir jis pats pusę gyvenimo dirbo su VB, tėvas buvo VB komisaras, kalbu apie Charlis Michelis. Tai kas čia gali daugiau prioriteto priteikti šitam klausimui. Bet vėlgi, bėda ta, kad tu gali suteikti nes reikia įgyvendinti ideologinius keliamus tikslus, kad kuo mažiau žmonių badautų. Aš be sarkazmo noriu pasakyti. Bet tai gali tuos tikslus kelti, bet valstybė narė vis tiek galų gale renkasi tarp savo veiksmų ir vis tiek yra interesas lenktas į save, mes vis tiek visi, kad ir kokio turtingumo valstybė, kad ir kiek aktyvumo rodytų VB, vis tiek

pirmiausia rūpinasi savo šalies piliečiais, savo interesais. Tikslai yra gerai, nes tai prisideda prie visų bendro globalios gerovės ir aišku užtikrina, kad žmonės turi darbo, pragyvenimo šaltinį, auga ekonomiką, tai mes išvengiam tokių pasekminių padarinių, žmonių judėjimo ar globalaus atšilimo. Bet realybė ji tokia yra realizmo paradigmoj vis dėlto, ne kažkur kitur. ES didžiausia problema, kad VB ministrai visiškai atsietai gyvena savo gyvenimą ir EK vadovybė, kuri užsiima VB, jie iš tikrųjų žiūri labai konservatyviai, tirs kartus reikia pasiderėti, ar reikia įrašyti į VB dokumentus apie, pvz., *data portability*, skaitmeniniai klausimai, ir reikia įrodinėti, kad ne namo kampas, ir kad čia normalu yra įrašinėti dabar tokius klausimus į dokumentus ir su VB šalimis. Yra tokio konservatyvumo, ir kad būtina tai turi būti tik šalyse Afrikoje, nes visa kita kitaip skaičiuojama, neprisiskaičiuoja. Mes sakom, mes galim prisidėti savo patirtimi transformacijos, o jie sako, tai ta jūsų transformacija buvo prieš 30 metų. Arba buvom pradėję derėti su generaliniu direktoriumi tuometiniu, paskui jis išėjo į pensiją, kaip atrasti priemonių, nes ES irgi turi būti suinteresuota, kad visi prisidėtų pagal savo tą procentą, kad būtų tas tolygus prisidėjimas prie VB ir prie tų visų IDF, gal galima sugalvoti ne tiek čia politinius šūkius, o kiek sugalvoti priemonių, kurios padėtų va tokioms mažesnėms valstybėms, su mažesne patirtimi, dalyvauti, kad jeigu iš IDF finansuojamas projektas, gauna papildomai taškų, jeigu į projektą yra įtrauktas partneris iš, tarkim, Centrinės, Rytų Europos. Ir tas iš tikrųjų irgi paskatintų ar Lietuvoj, ar Latvijoje, Estijoje irgi pagalvoti, gal čia mes irgi turim NVO ar verslų, kurie norėtų dalyvauti. Tai vėl atsiremia į EK konservatyvumą, kad čia nereikia, čia ir taip visi įgyvendina, jūs tik mokėkit, niekam čia nereikia, kad jūs čia kištumėt savo neišmanančias nosis kažkur. Tas ateina ne tik iš EK, bet ir šalių narių, kurios yra suinteresuotos, kurių verslai, organizacijos. Tarkim, Prancūzija, kodėl ji turi būti suinteresuota, kad mes kištumėmės ir aiškintumėm, kaip ką daryti kokioj nors šaly?

GI: Po 9 metų, kokia būtų situacija, ar būsime pasiekę tikslą 0,33%?

JV: Kadangi Lietuvos BVP auga ir mūsų požiūris visuomenėje šiek tiek keitėsi. Kai pradėjau dirbti VB departamente, kai mes tik jį steigėme, kai Lietuva stojo į ES, tik įstojus mes galų gale pradėjom steigti tą departamentą URM, formuoti tą politiką, kaip tokią, nes jos nebuvo, tai visiems reikėjo aiškinti, kas tai yra, kodėl tokie sunkūs žodžiais, kodėl negalima vadinti parama... Dabar tas mūsų išsilavinimas yra gerokai didesnis, žmonės mato tikrai globaliau, todėl pagrįsti, kodėl reikia skirti paramą, ypač globali pandemija parodė, kad reikia padėti vienas kitam, nes vienas lauke ne karys, kai sienos užsidaro, kai trūksta reikmenų, kad ir medicininių pirštinių, kurių daugiausiai prigaminama Ukrainoje. Tai pasirodo, kad tai vienas iš esminių dalykų, ko reikia. Tai aš manau, kad su laiku ta parama šiek tiek augs, bet kažkoks turėtų būti išorinis, bent jau Lietuvai, tai tikrai reikia to išorinio dirgiklio, kuris paskatintų peržiūrėti tuos prioritetus. Arba ateis žmogus, kuris bus įkvėptas, kilęs iš VB, premjeras, premjerė. Tada visi supras.

Interview No. 10, representatives of the Ministry of Finance: senior advisor of European Union and International Affairs Department, Jurgita Uzielienė, Head of Department's International Affairs Division Dovilė Jasaitienė, and advisor of the Division Ignas Rakauskas, 2021-10-27 (Teams)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Vertas susidomėjimo ar vis dėlto čia viskas normalu, kaip vertinama ši situacija Finansų ministerijoje?

JU: Aš tik noriu pabrėžti, kad mes tarptautiniame departamente, kas liečia VB lėšas, tai mes labiau iš tos pusės ne kaip biudžeto departamento nuomonę pasakysime. Mes irgi VB skiriamas lėšas mokesčiams į Pasaulio banką ar kitus fondus planuojame Finansų ministerijos asignavimuose ir biudžetas yra skiriamas ar neskiriamas. Jei klausiate bendrai mūsų nuomonės dėl VB tikslo pasiekimo, tai kaip žinote, kad čia tik iš biudžeto lėšų ODA, neįsiskaičiuoja jokios kitos. Taip ir gaunasi, kad daugiausia lėšų ir yra skiriama ten, kur ir privaloma, kur mes jau įsipareigoję, per tą daugiašalę, o dvišales veiklas vykdo URM. URM taip pat derasi dėl lėšų iš biudžeto skyrimo dvišalei veiklai su biudžeto departamentu, kai finansuoja. Visada, kai vyksta derybos dėl pinigų iš biudžeto, tai prašoma daugiau, URM irgi prašo daugiau, bet paskui vis tiek nugula pagal prioritetus užsienio politikos, ar VB, ar kažkokie kiti prioritetai, ar ambasadų steigimas, ar dar kažkas. Čia jau paliesiu ir kitą klausimą, dabar dėl to fondo atskiros steigimo VB, bet nuo to lėšų iš biudžeto nepadidės į tą fondą, jei jį įkursime. Ten galėsime kažkokias privačias lėšas įtraukti ir pan., bet to tikslo mūsų pasiekimui tik iš biudžeto lėšos skirtos bus skaičiuojamos. O kad daugiau būtų iš biudžeto skiriama lėšų ir problema yra, kad visada atsiranda, politinis aspektas, kiti prioritetai, vidiniams, Lietuvos problemoms spręsti, o VB, visada lieka jam tai, kas liko. Kas liečia iš Finansų ministerijos pusės, tai mes, kaip seniai dirbantys su VB, su Pasaulio banku seniai dirbam, manom, jeigu tik koncentruosimės tik į dvišalę, tai tikrai nepasieksim to tikslo, nes jeigu toks kaip tikslas būtų, dabar jau ir LRV programoje yra padidintas dėmesys, ir politiškai būtų tas tikslas, tai mes turim pasiūlymą, Finansų ministerija, būtent didinti per daugiašalę paramą, daugiau pervesti PB Tarptautinei plėtros asociacijai (TPA), kitų visokių variantų yra, bet esmė, kad mes žinom ir iš kitų šalių patirties, ypač iš Šiaurės ir Baltijos šalių, kurios turi labai išplėtotą VB politiką, net ir turėdami jie tokią išplėtotą, jie vis tiek dvišalių projektų tiek negali įgyvendinti, vis tiek per daugiašalius, per fondus perveda.

GI: Kaip suprantu, situacija yra sekama, turima minčių ir planų daugiau siūlytis į daugiašalės didinimą? Yra kalbama, diskutuojama apie tai?

JU: Taip, mes visur esame įsitraukę, turbūt žinote, kad prezidentūros, Vyriausybės ir Kurk Lietuvai ataskaita, buvo surengta diskusija aukštesnio lygio, viskas kaip ir inkorporuota į LRV programos priemonių planą, tai ta siekiamybė yra ir darbas vyksta darbo grupė dėl strateginių kryptių URM ir mes, finansų ministerija, dalyvaujam. Noro tai pas visus yra, visi sutaria, kad reikia ir ne tik

dėl to, kad negerai atrodysim, kad čia ne pasiekėm [tikslu], bet URM mato ir supranta, kad per VB politiką ir kitų tikslų galima pasiekti, ir ekonominių, ir plėtojimo, ir partnerystės kūrimo ir pan. Bet ir visuomenės švietimas labai čia reikalingas, informacijos sklaidos sustiprinimas, nes galim iš patirties pasakyti, kaip mes Pasaulio banke, kai jau nebesiskolinom ilgą laiką iš Pasaulio banko, tada sakėm, kad norim tapti jau donoriais ir tas buvo, paruošėm dokumentus, kad ratifikuotumėm TPA sutartį Seime, paruošėm dokumentus ir 2008 metais Seime neratifikavo, atmetė. Politiškai, nes dar mes turime daug problemų, nes tada buvo krizė ekonominė, ir dar per anksti mums čia donoriais tapti. Ir tada mes tik 2011 m ratifikavom tą sutartį ir galėjom pradėti teikti įnašus TPA. Čia ir parodo, kiekvieną kartą kas tris metus vyksta tos TPA išteklių papildymai, mes dalyvaujame ir reikia, kad LRV patvirtintų tokį tai įnašą. Nėra čia niekam paslaptis, LRV kaip ir prašina, bet tiesiog vos nenorim net rašyti kažkokio pranešimo spaudai ar pan., kad va čia mes kaip donoriai duodam kitiems, nes susilauksime labai negerų ir žiniasklaidoj vertinimų, ir iš visuomenės, nes kaip čia duoda Afrikai tiek, o pas mus kiek problemų. Tai šitą labiausiai norime pakeisti ir visiems sakom, ir tą supranta aišku URM.

GI: Tos neigiamos visuomenės reakcijos, kokios jos yra buvę?

JU: Mes patys, kiek sekam žiniasklaidą, tai tą matom.

GI: Daug kas mini neigiamą visuomenės požiūrį. Dėl visuomenės nepritarimo, noriu pasigilinti, kokios tos bėdos, ar mes psichologiškai nepasiruošę, ar informacijos trūksta? Kodėl vis dar įtariai visuomenė žiūri į tą paramą kitiems?

JU: Gali būti tokie tik pamąstymai. Ta mūsų transformacija Lietuvos labai greitai įvyko, iš pačios paramos gavėjos į jau donores. Tai gal tas visuomenei sunku suvokti, kad taip greitai, kad jau mes galim kitiems padėti.

DJ: Pagrindinė yra bėda tos visuomenės brandos trūkumas, kad kitose šalyse žmonės gali gyventi gerokai blogiau. Jei pažiūrėsime tų pačių Šiaurės šalių pvz., arba UK, kur rengia net koncertus paramos surinkimui, parodo vaizdus, kaip Afrikoj kažkur žmonės gyvena, kad vandens neturi, jokios sveikatos apsaugos nė nekalbant, taip jie kaip ir šviečia, tos šalys savo žmones, juos ugdo, kad čia yra mums patiems nauda padėti kitiems, ir patys geriau jausimės, ir kitose šalyse žmonės geriau gyvens ir nenorės galbūt pas mus atvykti ir taip toliau. Pas mus to matom, kad nėra. Kur ta neigiama reakcija pasireiškia, tai mes pamatom, išeina kokia nors žinutė, kad LT skyrė pinigų kitoms šalims, ateina komentarai po tuo straipsniu, ką jūs čia darot, pažiūrėkit, kokius atlyginimus mokytojai gauna, kaimuose kaip gyvena, to ir ano neturi, o jūs pinigus mėtote į šalį. Tokia mūsų patirtis, ta nuomonė tokia... ir politikai nenori po 20 papildomų milijonų ar net daugiau skirti tokiom veiklom žinodami, kad irgi patys susilauks tos neigiamos nuomonės, jeigu gaus bus paviešinta, išryškės, kad tokiais tempais iš tikrųjų didinam.

IR: Sutinku su tuo, kas pasakyta, ir ką papildomai pridėsiu, tai tik mano nuomonė, kad Lietuvai kol kas tos Afrikos, Azijos šalys yra labai tolimos ir mes neturime nei ambasadų, nei daug prekybinių ryšių ir interesų ir kai atsišviečia tiek žiniasklaidoje, tiek politikų įsivaizdavime, atrodo, kad mes čia skiriam kažkiek pinigų, neaišku, kur jie neina, koks Lietuvai interesas, kokia nauda. Jei palygintumėm su parama Ukrainai, tai didesnė dalis visuomenės galėtų matyti, koks interesas. UA saugumas susiję iš dalies su Lietuvos saugumus, tai yra ta ribinė šalis šalia Rusijos, kad jei kažkas ten nutiktų, tai gali ateiti ir iki LT. Mes tą jau suprantame tą savo interesą, kad siekiame ne tik su UA, bet ir su kitomis šalimis RP, jų išsivystymo, kad jos būtų demokratiškos, kad plėstumėm demokratijos lauką. To trūksta su Afrikos ir Azijos šalimis, nematome to intereso. Grįžtant prie resursų klausimo, visada yra tas, kad resursai yra riboti, o poreikiai neriboti. Jei mes dabar pasiektumėm tą 0,33, mums reiktų papildomai skirti apie 100 mln eurų, o biudžetas būna deficitinis. Tai pakankamai pasijustų, didelė suma, tai ir kyla klausimas, kad resursai yra riboti.

GI: Interesas saugumo, taip, mes galime tą mesti, kai turime kaimynines šalis, Afrikoje to neturime. Tačiau ateityje galime turėti ekonominį, verslo interesą. Ar jums teko su tuo susidurti, ar reikalinga strategija, kaip įdarbinti mūsų pinigus, kad būtų ta grąža, galbūt tada visuomenė suprastų iš to kampo, ne iš saugumo?

JU: Ir darbo grupėje, ir kai buvo diskusija „Kurk Lietuvai“ projekto, buvo daug kalbų, ir NVO labai daug turi pasiūlymų, kaip galima labiau. Bet kaip aš ir minėjau, jeigu įdarbinti verslą, verslininkus, tai viskas gerai, labiau gal žmonės suprastų, ką reiškia, bet jeigu mes kalbame apie ODA, tai ODA yra pinigai iš biudžeto. Čia visą laiką ant svarstyklių deda, ar 100 mln papildomai dėti. Vienintelis pasiūlymas yra, nuosekliai kiek galima stengtis. Aišku, negerai atrodom visai pabaigoj esantys ES šalių, netgi naujų, sąrašė, nors jau taip jau nebevadina („naujomis“). Dilema yra politinė, nes jeigu norim atrodyti, jeigu mums tas svarbu ir prieš kitus kaip atrodome, bet... nežinau. Ir šiaip, ekonomiškai dabar Lietuva vis tiek, ir tą krizę gerai atlaikė, aš kaip suprantu, turim šviesių vilčių, kad šitai sričiai, ir vien dėl to kad LRV programoje ir visur, yra apie tai kalbama. Bet visada tas apribojimas gaunasi (*prašo necituoti – URM, kuri yra atsakinga už VB politiką, kai vyksta biudžeto derybos, ir URM prašo pinigų, VB atitinkamai, ir jeigu pasakys, kad arba VB, arba kažkokiai kitai sričiai, tai pati URM pasirinks tą kitą sritį, o ne VB*).

JU: Tai nėra ko ir kaltinti, jeigu pažiūrėjus, kiekvienas vadovas, tau duoda pasirinkti, daugiau nebus lėšų, bet duoda pasirinkti, tai geriau Lietuvai kad liktų, o ne kitiems atiduoti.

DJ: Norėjau grįžti prie klausimo, kaip paskatinti verslą, valstybę suvokti, kad tai yra interesas. Tai yra vištos ir kiaušinio problema. Kas turi ateiti pirma, ar mūsų didesnis indėlis į kažkokias veiklas ir šalis ir per tai kompanijos būtų labiau suinteresuotos labiau sudalyvauti viešuosiuose pirkimuose įgyvendinant projektus, tada atsirastų ir interesas ir įmonėms eiti į šalis ir tiekti produkciją ar paslaugas vykdyti. Bet jeigu nebus intereso iš verslo, kad ir kiek mes dėsime pinigų, jei jie nesinaudos,

tai mes švaistome tas lėšas. Tai kas pirma turi ateiti? Ar verslo susidomėjimas ir spaudimas? Tarkim mes matome interesą, galim padaryti tą ir aną vieną ar kitą šaly, kokiais būdais jūs mums galite palengvinti priėjimą prie to. Gal taip būtų lengviau, o gal ir ne. Vištos ir kiaušinio problema.

IR: Galima pateikti pavyzdį iš mūsų patirties. 2019 m. pabaigoje vyko tarptautinės finansų korporacijos, viena iš PB grupės organizacijų, atstovų vizitas Lietuvoje. Jie siekė pareklamuoti, pristatyti savo veiklą ir FinMin kartu su EINMIN padėjo suorganizuoti pritraukti įmones, kalbame apie didesnes įmones, kaip Maxima, Girteka. Susitikimo metu TFK pristatė savo veiklą, jie siūlo tokius produktus kaip lengvatines paskolas arba investicijas į kapitalą, jei įsigijimą kokia nors įmonė, TFK gali suteikti paskolą lietuvių įmonei, kuri įsigyja įmonę tam tikroje besivystančioje šalyje, finansuoti įsigijimą, kad ji ten plėtotų veiklą. Tai to susitikimo metu iš tikro susidomėjimas nebuvo labai didelis, tikrai mažuma įmonių buvo suinteresuotos vykdyti plėtrą Afrikos, Azijos šalyse, labiau visi yra suinteresuoti tomis artesnėmis besivystančiomis šalimis, UA, MD, ta pati Lenkija, kuri nėra pakeitusi savo statuso TFK į donorę. Toks pavyzdys. Iš praktikos, kai bandėme prikviesti, pareklamuoti, bet į praktišką kažką nepavirto kol kas. Bet tai nebūtų ODA didėjimas, tai būtų verslo įsitraukimo skatinimas.

GI: Kokius matytumėte išeities pabandymus, pirmuosius žingsnius kaip ODA didinti?

JU: Mes kaip FinMin jau didiname, kas trejus metus vyksta TPA išteklių papildymai. Dėl COVID krizės buvo paankstintas išteklių papildymas, po dviejų metų, jau dvidešimtas papildymas kaip tik dabar vyksta, gruodžio mėnesį turėsime pasakyti savo įnašus, kokius duosime. Tai mes planuojame didinti, planuose yra 33% padidėjimas, nes mes į aštuonioliktą papildymą davėm 3 mln eurų, tada į devynioliktą davėm 4,5 mln, dabar planuojam 26 mln. Visiems jau pranešėme. Matome, kad TPA pati pagrindinė organizacija. Pažadėjome, Tarptautinis valiutos fondas prašė į fondą besivystančioms šalims prisidėti, ministrei parašėm laišką, tai irgi nusprendėm politiškai, kad duosime virš 2 mln eurų. Kiek įmanoma, tiek stengiamės, bet čia liečia daugiašalę paramą.

GI: Ar mūsų tos įmokos, lėšos – gaunate informaciją, kokiais tikslais jos yra naudojamos, ar yra grįžtamasis ryšys iš tarptautinių organizacijų?

JU: Taip, dėl TPA, dėl Pasaulio banko, tai pilnai. Kai vyksta išteklių papildymo derybos, vyksta keturi susitikimai, tris kartus per metus, visas dienas kalbame, kokie įsipareigojimai, kokie rezultatai bus pasiekiami, kokiose srityse. Labai išsamiai, ir ataskaitos, ir vidurio peržiūros būna kas trejus metus. Visi pripažįsta, kad TPA yra efektyviausias būdas, o jau tada dvišalė parama tai tada jau, ypač mums kaip mažiems donorams, sunku palyginus įgyvendinti. Ir toms šalim gaunančioms paramą kartais labai sudėtinga, kai yra daug mažų smulkių donorų, bet iš kitos pusės mes irgi turime savo interesų tose srityse, tai dabar kur darbo grupė URM, bandome identifikuoti sritis, kokiose srityse mes turime kaip Lietuva privalumų, regionus, tam tikras šalis išskirti. Dirbam.

DJ: Apie tą gražą, mes žiūrėjom prieš kuri laiką, kiek lietuviškų įmonių sudalyvavo viešuosiuose pirkimuose įgyvendinant projektus Pasaulio banko, tai pagal metus svyruoja, bet jeigu mūsų indėlis yra 3-4,5 mln, įmonės sugebėdavo atskirais metais ir 20 mln vertės kontraktų gauti. Tai ta graža iš tiesų yra. Bet tai priklauso nuo pačių įmonių aktyvumo ir dalyvavimo tose veiklose.

GI: ta informacija, kurią jūs minėjote, jos viešinimas, ar per sudėtinga, specialistų akimis tik suprasti, kad vis dėlto yra nauda, yra graža? Kaip visuomenė tai priimtų?

DJ: Kadangi tų įmonių nėra daug, kurios dalyvauja, tai tik tie, kas yra suinteresuoti, tiems ta informacija yra aktuali. Visuomenei tu gali pasakyti, kad va įdėjom eurą, o mūsų įmonės gavo 4 eurus, bet nemanau, kad bus teigiama nuomonė, nes gi visi verslininkai yra blogi ir jei pinigus uždirba, tai vėl yra blogai. Nežinau, kaip spręsti tą problemą ir rodyti, kad tai neša naudą. Pradėti skaičiuoti, kiek tos įmonės mokesčių Lietuvoje sumokės? Pakankamai sudėtingas pratimas būtų.

IR: Man atrodo, kad šiose visose diskusijose dar neretai pamirštama, kad mes kalbame tik apie absoliutų skaičių arba mums naudą, bet mes pamirštame kalbėti apie paramos efektyvumą, nes tarkim, jei kalbėsime apie dvišalius projektus, būna ganėtinai sunku tą efektyvumą išmatuoti, o jei kalbėtumėm apie TPA, PB paramą, tai parama per TPA yra priskiriama prie vienos efektyviausių besivystančioms šalims. Pvz., iš 19 papildymo donorų įmokos sudaro apie 24 milijardus, tačiau šitas lėšas panaudojant kaip kapitalo atsvarą, tai TPA dar pasiskolina ir tos išlaidos išauga iki 90 milijardų, tai tos donorų lėšos mobilizuojamos, kas reiškia 1 doleris paramos reiškia 3 dolerius besivystančioms šalims. Kai kitais atvejais galima kalbėti tik apie tai, kad vieną eurą duodi, kita šalis vieną eurą gauni. Tad kalbant apie paramos skirstymą [į daugiašalę ir dvišalę] reikia būtinai kalbėti apie paramos efektyvumą.

GI: Minėjote, kad dalyvaujate darbo grupėje dėl strategijų, gal numatoma pabaiga jau jos darbo? Ar matosi sutarimas, ar yra ginčas?

JU: Jau kaip ir prie pabaigos, buvo praeitą savaitę posėdis, kur išklausėme NVO vertinimą, pastabas, ką jie galvoja apie parengtus projektus. Bet daug diskusijų, kaip tą pasiekti ir tada jeigu pradedam kalbėti apie regionus, ir tas ir tas svarbu, tai k reiškia: 10% nuo dvišalės paramos tam regionui? Tai jei nuo dvišalės, tai nuo milijono, tai ką čia reiškia tiek... viskas atsiremia ir į pinigus. Ir vien dėlto, kad tiek mažai skiriam iš biudžeto, tai negalima parengti didelių strategijų toms šalims. Viskas susiveda į pinigus. Bet negaliu sakyti, kad viskas yra blogai. Ypač turim gerą įdirbį su RP šalim, esam vertinami ir visur galime dalyvauti, mūsų CPVA ir su kitais partneriais gali įgyvendinti projektus, FinMin dabar dalyvauja Ukrainoje projekte. Yra gerų pavyzdžių ir galime tą toliau stiprinti ir plėtoti, bet aišku nauji regionai, ypač Afrika, dar mums nelabai pažįstamas ir žinomas, kadangi neturime nei ambasadų, tai irgi galima labiau gal pasikliauti Šiaurės šalių patirtim ar kažkaip tai, nes kitos šalys Afrikoje irgi turi didelį susidomėjimą, pvz., FR istoriškai turi santykius, sąryšį, bet reikia rasti... o šiaip Afrika labai didelė ir diskusijos buvo, kad gerai, nusistatom vieną šalį, Nigeriją.

Nigerija didžiulė, visą savo ODA skirtumėm, ir tai būtumėm lašas jūroje. Tai yra tokių pamąstymų, kad labiau toks turėtų būti ne kad nusistatyti strategiją, bet labiau žiūrėti, kur labiau pasitaiko galimybės, ar su kažkuo partneriaujant, ar mūsų verslininkai kažkokioj srityje dirba, kokios mūsų yra stipriosios pusės, digital ar dar kažkas. Estai ten matom, kad kažkiek įžengę su savo skaitmeniniais sprendimais, ir mes gal.

GI: Ar pasieksime 0,33% iki 2030? [ilga pauzė, visi šypsosi] Šypsena slepia kažką... kad ne?

JU: Kiek mes matome, yra tarpinis, pažangos strategijoje, 0,25 ar 0,23% iki 2025 metų.

DJ: tai reikštų po maždaug 20-25 mln papildomai per metus, jeigu mūsų BNP nekyla, o jis didėja. Tai realiai pagal skaičius, jei mes daugiau skiriam ODA, bet procentai jie mažėja, nes mūsų BNP auga. Kai kurios šalys prieš keltą metų jau didžiavosi, kad yra peržengusios skaičius, tarkim Švedija jau 1% skiria, nors turėtų 0,7%. Jeigu palygintumėm, kiek tos naujosios šalys, iš buvusio sovietinio bloko, tai nesame blogiausi, nesame pačioje pabaigoje. Bet tai, kad mūsų BNP auga, kiša pagalius šio rodiklio pasiekimui.

JU: galima lyginti su saugumui, kad 2% turime skirti. Tai prilyginkime šitai, tai jeigu būtų politinis sutarimas, kad norime pasiekti ir mums labai svarbu, tai viskas tvarkoje. Lygiai taip pat buvo su tais 2% pasiekta.

Interview No. 11, Deputy Minister for Foreign Affairs Mantas Adomėnas, 2021-11-12 (Teams)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Vertas susidomėjimo ar vis dėlto čia viskas normalu, kaip vertinama ši situacija URM?

MA: vertiname aišku blogai ir šitoj vietoj jau galų gale pradėdam suvokti naudą ir reikšmę to VB ir tas atsilikimas jau užprogramuotas iš tų laikų, kai į jį žiūrėjom kad privalome daryti, ne ES ir kitos tarptautinės organizacijos liepė, tai ir darysim. Bet čia grynas savo pinigų atidavimas Tas atsilikimas velkasi kaip uodega iš tų laikų. Drastiškai padidinti jį sunku ne tik todėl, kad pinigų reikia skirti. Kaip ir valia judėti yra, kaip visada biudžeto dalybos, kai reikia galvoti kur susit trumpinti, tada tas optimistiškai užrašytas skaičius skirtas VB, atsiduria tarp pirmųjų, kuris pamažinamas iki esamos būklės. Aš dabar nežinau, kaip kitų metų biudžeto projekte numatyta, bet galėsiu patikrinti. Kitas dalykas, kad drastiškai padidinti sunku dėl gebėjimų juos prasmingai panaudoti. Tie gebėjimai jie auga palaipsniui ir nors jau dabar jau daug daugiau ir skiriama ir panaudojama nei prieš keletą metų, bet vis dėlto jei būtų dvigubai, trigubai padidinta apimtis, nesugebėtumėm suadministruoti, surasti tiek projektų, kurie būtų prasmingai, galų gali diplomatinio tinklo įsitraukimas taptų problematiškas.

Tai rimtas iššūkis dviem prasmėm, ne tik mechaniškai didinti biudžetą, bet ir dirbti prie VB gebėjimų auginimo.

GI: Kokie motyvai skatina Lietuvą dalyvauti VB veikloje? Be Jūsų paminėtų ES įsipareigojimų?

MA: Vienas labai svarbus motyvas yra politinis suinteresuotumas Rytų kaimynystės erdvėje, pirmiausiai tarp RP šalių: Ukraina, Moldova, Baltarusija, Armėnija, Azerbaidžanas. Bet taip pat ir platesnėje erdvėje, kuri apima centrinę Aziją. Toks yra istorinis politinis interesas, padiktuotas ir mūsų geopolitinės padėties, ir istorinių aplinkybių. Dirbdami su tomis šalimis mes matome, kad VB instrumentai yra nepaprastai svarbūs ir labai gali mums padėti. Padėti paremiant ir sustiprinant tuos politinio lygmens tikslus, per VB priemones, papildomai užmegzti ryšius su pilietine visuomene, kurti reputacinę, minkštąją galią. Kitas momentas, kuris yra gan svarbus, kaip tik pastaruoju metu vyksta Lietuvos užsienio politikos globalizacija, mes ne tik matome savo interesą artimiausioje kaimynystėje, kaip Rytų kaimynystė, bet ir plečiam savo tinklą rytų Azijoje, Korėjoje, Singapūre, Taivane. Migrantų krizė bus suvedė su Iraku ir vėlgi trečia kryptis atsirado, susidomėjimas ir Afrikos svarbos supratimas, ir užsienio politikai atranda papildomus vektorius, į Artimuosius Rytus, į Rytų Aziją ir į Afriką. Ir tada iš karto matome ir projektuojame, kad VB instrumentai yra labai svarbūs, jeigu norime su tomis šalimis dirbti. Na, P. Korėja ir Singapūras ne tos šalys, kurioms pritaikysim VB, bet Vietnamas, Mianmaras, Mongolija yra valstybės, su kuriomis ir tuos instrumentus gali naudoti, tas atsirandantis platesnio horizonto supratimas užsienio politikoje skatina ir VB programas platesnei aprėpčiai.

GI: Lietuvos koncentravimasi į mūsų Rytų kaimynus, partnerius Jūs vertintumėte teigiamai, bet matome pliusų, kad turėtumėm plėsti ir toliau, ir kad VB galėtų apimti didesnius horizontus.

Kaip manote, ar tie motyvai, demokratizacijos mūsų kaimynų, jie buvo nuo pat pradžių, kai pradėjome dirbti 2004 m. ir per tuos metus tai ir liko mūsų ašis, ar vis dėlto keitėsi tie motyvai?

MA: Vis dėlto Rytų partnerių atžvilgiu tas buvo svarbiausias motyvas, 2004 įstoję į ES ir NATO mes pradėjome tą naratyvą, kad valstybės, kurios yra panašaus likimo, Ukraina, Moldova, Gruzija, turėtų teisę ir galimybę jungtis į tą patį bloką. Aišku keitėsi partnerių profilis, galimybės, įsitraukimas, galimybės veikti gal gale, BY mes visiškai nealime veikti vietoje, tik iš išorės, nors tikrai skiriama didelė parama, bet jų oficialiam bendradarbiavimui visi takai yra užsidarę, dirbame tik su pilietine visuomene ir tik iš išorės, už šalies ribų. Ukraina vėlgi, Oranžinės revoliucijos metu vienas naratyvas, V. Janukovičiaus valdymo metai žymiai sudėtingesnė situacija, dabar vėl fazė pro Europietiškos politikos, kuri tikiuosi ir tęsis. Kas aktyviausia dabar, Moldova, labiausiai orientuota į reformas, tarsi reikia didinti tą paramą. Tokios fluktuacijos yra, ne visą laiką tie tiksliniai tikslai ir šalys būdavo tos

pačios ar tas pats svoris būdavo teikiamas dėmesio. Tačiau bendra orientacija yra išlikusi stabili ir nepakitusi.

GI: Kokios priežastys, kurios trukdo (trukdė) pasiketi aukštesnių tikslų finansavimo VB prasme?

MA: Ilgai buvo toks konceptualus nesupratimas svarbos VB, tai pagrindinė priežastis. Vėlgi, tada labai aiškiai išsidėlioja prioritetų grandinė. Turint omeny, kad mes patyrėme didelę finansų krizę, kur buvo kerpamos įvairios išlaidos ir netgi toks prioritetų srity esantis, kaip gynybos finansavimas, irgi patyrė apkarpymus tuo metu. Reikia suprasti, kad tokie dalykai kaip VB, kultūra jie buvo laikomi esantys eilės gale ir arba visiškai neaugo, arba mažėjo. Esminis iššūkis yra VB stumti aukščiau prioritetų tvarkoje. Dabar vyksta toks finansinis augimas, ne todėl kad VB atsirado visuomenės akyse žymiai aukščiau, tai požiūrių skirtumas. Vienas dalykas, kad diplomatai, žmonės, kurie su tuo susiduria, NVO, jos aiškiai suvokia tą svarbą, bet visuomenės akyse tai veikla, kuri nebūtina, veikla, na jei lieka, tai lieka, galima įdėti, bet kad tai gyvybiškai, organiškai susiję su užsienio politikos tikslų siekimu, su Lietuvos politikos įgyvendinimo esminiais aspektais, tai to suvokimo visuomenėje nėra, su tuo labai daug reikia dirbti. Aš svarbiausią priežastį įvardinčiau tą paradigminį atsilikimą, visą laiką tie stygiai biudžeto ir lėmė, kad to augimo nebuvo ar buvo labai mažas. Dabar situacija keičiasi, dabar reikia didinti gebėjimus.

GI: Visuomenės ir politinis nesupratimas, užsitęsęs, iš kur jis atsirado?

MA: Man atrodo, mes tiesiog esam per sovietmečio, dar senesnių okupacijų metais atpratinti nuo vakarietiško dalijimosi, rūpinimo kitais kultūros. Tai siečiau su žemais solidarumo, pasitikėjimo rodikliais. Tai turbūt yra šaknys, kodėl VB suprantamas kaip labdara, kuri numetama į šalis, kurių daug kas nežino ir nemokėtų žemėlapyje parodyti. Čia sakyčiau giluminė priežastis.

GI: Kodėl politikai neparodė, nepaaiškino visuomenei, jie juk turi galią, informaciją?

MA: Politikai jie komunikuoja tai, ką visuomenė nori girdėti ir priimti, tai nėra tokia sritis, kur kas nors imtųsi principingai kalbėti nepopuliarius dalykus, nes tuo labai tiki. Galbūt tokių politikų ir pritrūko. Mes dabar tampame postmaterialistine visuomene, kur kas labiau receptyvumo [priėmimo] lygis didesnis, kalbėjimas apie tai dabar būtų žymiai geriau suprastas ir sutiktas. Dabar yra laikas ko gero keisti tai.

GI: Paminėjote išteklių trūkumą, trūksta pačių specialistų, profesionalų VB mūsų sistemoje, kurie skleistų tą žinią, dirbtų?

MA: Mums žmonių trūksta. Bet trūksta visur valstybės tarnyboje, prestižo ir finansinių paskatų atsilikimas nuo bendros darbo rinkos raidos ir mes čia daugelyje sričių jaučiame trūkumą.

GI: kokie būtų žingsniai, kurių reiktų imtis, kad situacija pagerėtų?

MA: Na, jau nemažai įvardijau, tai turbūt vienas dalykas galvojant apie gebą, didinti gebėjimus, didinti pasiekiamumą ir apimtis programų be finansavimo didinimo svarbus būtų NVO ir verslo

struktūrų įtraukimas į VB veiklą. Tai konceptualiai yra gan sudėtingas dalykas, nėra to atsakymo, kaip valstybinis, viešasis sektorius organiškai su verslu turi dalyvauti ir bendradarbiauti. Patį iš savęs vien didinti administracinį aparatą nebūtų teisingas ėjimas ta linkme, reikia atrasti tuos simbiozės kelius. Kartais yra baimės tokios, kartais ir pagrįstos baimės, nes griežti kontrolės kriterijai, kurie taikomi valstybės sektoriui, juos sunku patenkinti, kai įsijungia NVO ir verslas, kurie turi savo interesus, kurie egoistiškai vykdo apskaitas, mes kalbame apie labai žemiškus ir banalius daiktus. Valstybiniam sektoriui kartais sunkiau daryti su projektus su NVO, nes po to jie dings ten mažai žinome šalyje, nežinosi po to kaip atsiskaityti. Tokie va buitiniai dalykai, bet aš manau, kad tai vienintelis kelias. Per NVO ir verslo sektorių įjungimą.

GI: VB fondo idėja, kuri kuriama, ar jo atsiradimas prisidėtų prie tos sėkmės?

MA: Taip, jis yra kuriamas, ir jo pagrindinė funkcija, kad jis leidžia akumuliuoti lėšas. VB labai kentėjo nuo to pririšimo prie biudžetinių metų, kai nebuvo galima perkelti lėšų. Vienas dalykas, gali pradėti veiklas tik tada kai biudžetas patvirtintas, nusikerta pradžia metų, ir paskui turi baigti gerokai prieš metų pabaigą, ilgalaikiams projektams mažiau galimybių, sudėtinga tą tęstinumą užtikrinti. Taip pat tai neleido akumuliuoti lėšų į stambesnius, didesnius projektus, kofinansuojamus ir pan. Tad vertinu labai teigiamai šį fondą, tai svarbus žingsnis, kuris įgalins LT dalyvauti stambesniuose, tarptautiniuose, ilgalaikiuose projektuose.

GI: Kada sulauksime naujos VB strategijos?

MA: Artimiausiu metu sulauksime. Tai bus gairės VB, ne strategija. Ten bus apibrėžiamos geografinės ir tematinės kryptys ir tai praktiškai ką pasakiau, taip ir yra, Stebuklų nepamatysite, pagrindinė kryptis Rytų kaimynystė, šalia atsiranda trys kitos kryptys: Šiaurės Afrika, Artimieji Rytai ir Azija. Ir joms ten įtvirtinamas paskirstymas lėšų pagal tam tikrą proporciją. Ir tematinės kryptys, nesiimsiu jų išvardinti, bet yra keli prioritetai. Tai nebus detalus dokumentas, bet suteikia tam tikro stabilumo, į ką mes orientuojamės, ir jo pagrindu bus galiam konkrečius programavimo dokumentus daryti ir juo vadovautis.

GI: Ar pasieksime tuos 0,33%?

MA: Aš labai stengčiausi, kad pasiektumėm. Užsiimti būrimu iš kavos tirščių sudėtinga. Kaip sake garsus anekdotas, 50/50. Pasiseks arba ne. Lietuvos interesus būtų, kad jie būtų pasiekti, bet ne tik mechaniškai didinant, bet plečiant prasmingų projektų apimtį, tai sustiprintų Lietuvos užsienio politikos, ekonominės politikos, užsienio prekybos potencialą, nes tie projektai jie nėra vien tik kažkoks atidavimas, bet ir stipinimas savo pačių potencialo, naujų ryšių atradimas, naujų plotmių atvėrimas, prekybai, akademiniam bendradarbiavimui tai būtų nepaprastai naudinga, jei mes tą darbą prasmingai ir teisingai darysim, bus didelis pasiekimas ir nauda ir patiems.

Interview No. 12, Director of the Development Cooperation Department, Ministry of Foreign Affairs Rasa Kairienė, 2021-11-12 (face to face meeting)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Vertas susidomėjimo ar vis dėlto čia viskas normalu, kaip vertinama ši situacija Jūsų departamente, ar tai yra svarbu?

RK: Taip, mums tai yra svarbu ir apie tai mes kalbame visose įmanomuose viešuose renginiuose, teikdami dokumentus, pasiūlymus dėl projektų ar ataskaitas, viešinimo renginiuose, visą laiką apie tai kalbame, kad mūsų tie išpareigojimai yra tokie, ir mes nuo jų stipriai atsiliegame ir jei nesusiimsime, tai paskutiniaisiais metais nebus įmanoma pasiekti. Džiaugiamės, kad dabartinės LRV programoje tas VB dalykas atsirado, yra įrašyta, kad VB turime teikti daugiau dėmesio ir ne tik morališkai palaikyti, bet kad ir ta finansinė išraiška būtų didinama ir pan. šis dalykas mums tikrai labai rūpi.

GI: Kokie motyvai skatina Lietuvą dalyvauti VB veikloje?

RK: Manau, kad visų pirma mūsų tarptautiniai išpareigojimai, o antra, mes jaučiame pareigą tą mūsų patirtį, stojimo į įvairias europines vakarietiškas struktūras perduoti mūsų kaimynams. Nes visi matom, nekyla abejonių, jei mes norime būti saugūs, saugūs turi būti mūsų kaimynai. Ir ta demokratijos plėtra ir sklaida yra mums labai svarbi, ir VB, gi visur aiškiai pasakyta, kad tai yra vienas iš užsienio politikos įgyvendinimo instrumentų ir labai svarbus instrumentas, na ir tie projektai, per kuriuos yra finansuojamos šios veiklos, yra labai svarbūs ir turi visiems rūpėti, apie tai mes visi ir kalbame, jei mes norime būti saugūs, saugūs turi būti ir mūsų kaimynai.

GI: Ar laikui bėgant tie motyvai keitėsi ar liko tokie patys?

RK: Motyvacija kinta, nes kaip ten bebūtų, kalbant visur ir plačiau visuomenėje, pradedant ir politikais, ir viešojo sektoriaus darbuotojais, ir NVO galų gale, po truputį ir verslas įsijungia. Galbūt mes norėtumėm, kad tai vyktų greičiau, bet yra kaip yra, čia matyt mes jau kalbam paskutiniu metu departamentuose, kad ir apskritai nuo mokyklos švietimo reiktų pradėti kalbėti apie tą pagalbą ir pasidalinimą, mes jau pasiekėm tam tikrą išsivystymo lygį, kuomet tikrai galime savo gerove dalintis su kitais. Remiantis kitų šalių patirtimi, pvz., Skandinavijos šalių, matome, kad tas švietimas arba tiesiog supažindinimas apie VB pagrindinius tikslus, uždavinius ir pan., jau pradedamas jau mokykloje ir moksleiviai, jaunimas po truputį jiems apie tai pasakojama, šnekama ir tada natūraliai, kai jau jie pradeda kažkokias visuomenines veiklas ar dar kažką tai į tai įsijungia ir supranta, jau nekalbant jei jie pradeda dirbti vienoj ar kitoj institucijoje, jie supranta, kad tai svarbu. Visuomenės švietimas vis didėja, visi pradeda labiau suprasti, žinoti ir po truputėlį įsijungti ir palaikyti daugiau.

GI: Kodėl parama yra nepakankama? Galime pratęsti apie visuomenę ir jei yra kitas aptarti.

RK: Žmogiškai tikriausiai tas klausimas būna keliamas, jei aš darysiu vieną ar kitą, kas man už tai, kokai nauda. Tai ir apie tai šnekama. Dabar šnekama, kad pas mus per duos viešojo sektoriaus VB, turėtų būti daugiau NVO, verslo. Tai mes stengiamės kalbėti su visom tomis verslo asocijuotomis struktūromis, nekaltant apie atskirus verslininkus, vis daugiau jų į tą procesą įsijungia, turime įvairias programas, iš kurių galima konkrečius dalykus daryti, projektuose dalyvauti. Vis daugiau aiškinama, kad mes sumokame tą privalomą įmoką į ES biudžetą, bet nesugebame atgal atsiimti. Turime puikių pvz., senose ES narėse, kurios puikiai tai daro, verslas DE, FR, NL, Skandinavijoje labai į tai įsijungia ir dalį, tikrai didelę dalį, sumokėtų įnašų atsiima įgyvendindami įvairius projektus Afrikoje, Azijoje, visame pasaulyje. Po truputėlį ir mes savo verslą į tai jungiame, susitinkame, aiškiname... žadame grupę, jei tik jie norės, nuvežti į Vokietiją, sutarta su GIZ, su didžiausia DE VB agentūra, susitikti su jų verslo atstovais, pakalbėti, o kaip jie įsijungia, kaip jie mato šį procesą, kodėl jiems įdomu, rūpi, pasidalinti gyvais pavyzdžiais, patirtimi. Mūsų NVO irgi po truputį vis labiau įsijungia, domisi, kai būna paskelbtos projektų atrankos, mūsų finansuojamos iš demokratijos paramos programos ar per mūsų ambasadas kai vykdomi projektai, tai NVO gan aktyviai dalyvauja atrankoje, vis po truputėlį savo patirtį, dalyvavimą skleidžia kitiems, tad vis daugiau įsijungia žmonių. O dėl visuomenės palaikymo, yra dalis, kurie sako, kad kai pas mus viduje šalies yra tiek bėdų, kai socialinei apsaugai, sveikatai, švietimui trūksta lėšų, kodėl mes turime remti kitus, padėti kitiems, pirmiausiai pas save susitvarkykime. Mes po truputėlį tas požiūris keičiasi, bet tai nevyksta greitai.

GI: Verslas šiuo metu dar yra skeptiškas, neaktyvus, reikia jį įtikinėti?

RK: Taip, reikia įtikinėti. Supraskime, kad tam, kad pradėti aktyviai dalyvauti tuose ES finansuojamose projektuose, programose, kad įsijungti į juos, reikia įdėti nemažai įdirbio, nes ten būna ir konkursai, atrankos, projektiniai pasiūlymai, jų rengimas, ruošimas nėra toks paprastas uždavinys, kartais ta biurokratija yra pakankami didelė, tad viena iš priežasčių gali būti ir ta, kad nelabai kas turi laiko užsiimti biurokratija, kuris galbūt atsipirks ne tais, o kitais metais. Aiškinamės, kad gal reikia kartu su verslu galvoti kokius nors mokymus ar informacijos daugiau, kaip dalyvauti tose programose, projektuose, kokie ten labirintai ir kaip juo įveikti.

GI: Ar teko vertinti, atlikti tyrimus, kaip visuomenė vertina VB?

RK: Paskutiniu metu to nedarėme, jei turite senesnę apklausą, tai ji ir bus.

GI: Visuomenės tą nepalaikymą, nepribrendimą Jūs matote ir tai sietumėt su kuo?

RK: Galbūt nepriaugome, arba dar per mažai ir to viešinimo. Mes šiuo metu turėjome didelį viešinimo projektą, kur pirkome paslaugas ir profesionalų, kurie įgyvendino keletą projektų, buvo tam tikros viešinimo akcijos, vizualinės, buvo dideli plakatai Vilniuje, Kane, Šiauliuose, Panevėžyje, keliuosi mažuose miesteliuose, viešajame transporte, buvo keletas užsakomųjų straipsnių su žmonėmis, kurie įsitraukę į tas veiklas. Matome, kad reikia dažnesnio informavimo, kalbėjimo, viešinimo, galbūt tai prisidėtų prie didesnio visuomenės palaikymo, žinojimo?

GI: O politikų palaikymas šiai krypčiai? LRV programoje yra nurodyta, kad tai turi būti prioritetas? Ar anksčiau to nebuvo?

RK: Anksčiau nebuvo taip aiškiai indikuota, negalime sakyti, kad visai nebuvo prioritetas, bet nebuvo taip aiškiai ir konkrečiai išreikšta. Dabar turime ir iš Seimo palaikymo, nes pernai įgyvendinome didelę struktūrinę reformą, kai buvo priimtos VB įstatymo pataisos, kur baigiamas įkurti VB fondas, kas leis mums galbūt vykdyti tas veiklas labiau racionaliau, nes galbūt nebūsime pririšti prie tų biudžeto sandaros įstatymo, kai mūsų projektai galėjo būti tik vienmečiai, o jei ir dvimečiai, tai pinigų įsisavinimas numatytas metams turėjo būti atliktas. Negalėjom daryti didesnių projektų. O kai bus finansuojama iš VB fondo, tai lėšas galėsime valdyti nepriklausomai nuo finansinių metų pabaigos. Šis mechanizmas padės mums daryti didesnės apimties, geresnio turinio, geriau matomas ir žinomas programas ir projektus. Baigiami dabar VB fondo veiklos nuostatai ir ten fondo Taryboje bus atstovai ir iš NVO ir iš verslo, ir iš savivaldybių asociacijos, ir aišku politikai. Taip kad galėsime plačiau diskutuoti, apie tai, kokie projektai turėtų būti finansuojami, kas aktualiausi.

GI: Tai nuo 2022 m. pavyks paleisti fondą?

RK: Taip, beliko tik pastabos iš LRV Kanceliarijos, vertiname, planuojame teikti LRV nutarimą dėl fondo nuostatų patvirtinimo ir tikimės, kad nuo sausio 1 d. tas fondas pradės gyvuoti.

GI: Gal dar yra kokių nors kliūčių? Kaip dėl žmoniškųjų išteklių, specialistų, pvz., Jūsų departamente?

RK: Mums reikia vertinti situaciją, kad ne tik mūsų institucijos problema, bet viso viešojo sektoriaus problema, kad visur masiškai trūksta darbuotojų. Pas mus departamente iš 17 etatų užimti tik 10. Bet ne mūsų vienam departamente, kitur panašiai. Tiesiog, nežinau, kodėl taip yra. FinMin, ten tas pats. Pas mus ateina, pabūna metus, pusę metų ir išeina, praėję visas atrankas, konkursus. Dabar čia paskutinis konkursas, reikėjo atsirinkti 45 žmones, aplikantų buvo virš 60, paskui buvo testas, po testo liko 6 žmonės, po pokalbio 5. Tai iš 45 atsirinkome 5. Tai bendra valstybės tarnybos krizė, dabar pradeda visi, net ir verslininkai, kad reikia kažką daryti su valstybės tarnyba, nes jie mato, kadi r ta pati EINMIN, su kuria jiems reikia tampriai bendradarbiauti, jiems reikia sprendimų, palaikymo, ar pakovoti su ES, EK, ir nėra kam. Arba tos visos dėl COVID, pašalpų dalinimas, iš pradžių strigo, nes ten reikėjo įvertinti visokius dalykus, ir viskas vėlavo, nes nebuvo žmonių.

GI: Kaip Jūs vertinate faktą, kad OPV beveik 80% yra daugiašalės. Ar šis santykis yra normalus?

RK: Mes pabrėžiame, kad tai nėra normalu, kad dvišališkai turime daugiau tiekti tos pagalbos, tai šiuo metu, paskutiniaisiais metais, tai po truputėlį pasimato, 2019 m. buvo tikslinės lėšos 1 mln LRV sprendimu buvo skirtas Ukrainai, Donecko srityje, kur vyksta karas, susišaudymai, padėjome įrengti mokyklą, kuri dabar matyt bus pavyzdinė visoje UA, kur iš savo vyriausybės lėšų tiesiog ukrainiečiai

suremontavo pastatą, o mes pateikėm absoliučiai pačią naujausią įrangą mokymo procesui, ir klasių įranga, ir baldai, valgykla, mokymo priemonės, sporto aikštynams ir pan. Tam projektui buvo skirtas milijonas eurų. Pernai dėl suprantamų priežasčių dėl situacijos BY, buvo skirtas BY parėmimui tikslinės lėšos, tai irgi visa eilė demokratijai remti projektų buvo įgyvendinta. Tai dvišalei pagalbai, įskaitant ir humanitarinę pagalbą, mes turėjome apie 4,5 mln eurų šiemet. Tos lėšos, palyginus su prieš kelis metus, tai jos didėja, žiūrėsime, kas bus kitais metais.

GI: Ar tenka su EK atstovais, kurie kuruoja šią sritį, bendrauti. Koks EK požiūris į VB, gal jie neskatina mūsų pakankamai?

RK: Mes bendraujame, dalyvaujame darbo grupėse, užsienio reikalų tarybos VB klausimais vyksta bent 3-4 kartus per metus ir panašiai. Reikia pripažinti, prasidėjo ryšium su nauja finansine perspektyva, „*Team Europe*“ įvairios iniciatyvos šalims, matome, kad didelį dėmesį EK skiria Afrikai, Lotynų Amerikai, Centrinės Azijos šalims. RP šalys gal kartais ir per mažai to dėmesio sulaukia, žinote puikiai, kad mūsų geografinis prioritetas yra RP šalys. Tose visose DG mes visą laiką pabrėžiame, kalbame keliama šį klausimą, kad prašome neužmiršti ir šio regiono. Prieš kelias dienas paskelbtos pirmosios „*Team Europe*“ iniciatyvos RP ir jau žinom, kad visos penkios šalys įtrauktos į tą veiklą ir paskelbti trys sektoriai tematiniai: jaunimas, sveikata ir vanduo, susijusios ekologinės problemos. Tai pagal galimybes mes stengiamės prisijungti prie tų Europos komandų iniciatyvų ir dalyvauti ir žiūrėti kaip galima įsijungti ir čia mūsų CPVA neseniai *EU for Youth* projekto, kur skirta pagalba jaunimui visose RP šalyse, įgyvendinimą pristatys. Buvo pasiūlytas 4 metų programa, kus bus pasiūlytos ir stipendijos RP šalių studentams visų ES šalių universitetuose, mokymai, įgalinimas, jaunųjų verslininkų parengimas. Tai mes savo lėšomis irgi prisidėjome prie šios programos įgyvendinimo. Stengiamės koordinuotis, būti aktyvūs ir matomi, kiek leidžia mūsų pajėgumai, tiek finansiniai, tiek ir žmogiškieji. O kad tą dvišalę pagalbą mes turime didinti, tai mes tą žinome ir tą klausimą keliamo, ir jis didėja, bet ne taip, kaip norėtumėm.

GI: O su finansų ministerija šiuo klausimu ar yra sutarimas?

RK: su FinMin mes nuolat bendraujame, tiek dėl to fondo vasarą bendravome, kurią VB dalį mes dėsime į fondą, kurią pasiliksim savo viduje koordinuoti, nes yra tam tikrų dalykų, kurių negalime viešinti, kurie daugiau mūsų ministerijos vidaus reikalas. Tai jų finansavimą pasiliksim ir toliau kuruoti savo ministerijoje, o kitą dalį atiduosime į fondą.

GI: Ar finansų ministerija dalyvauja toje darbo grupėje?

RK: taip, FinMin yra ir mes jau baigėm parengti strategines VB kryptis RP šalyse, kiekvienai šaliai nusimatėme savo tematinis prioritetus, kuriuose vykdysime savo projektus, ir čia FinMin dalyvavo, ir nacionalinė VB komisijoje yra FinMin atstovas, tad tikrai mes čia bendradarbiaujame ir koordinuojamės. Kai skiriami asignavimai URM, skiriamas didelis krepšys, VB lėšos būna tame bendrame krepšyje.

GI: „Kurk Lietuvai“ ataskaitoje numatytas detalus veiksmų planas. Kaip jūs vertinate ją? Kur jis nugulė?

RK: mes patys dalyvavome rengiant, nuolat revizavom, komentavom, keitėm, dalyvavom nuo pradžių iki galo. Mes esam dalyviai, ne tik stebėtojai, vertintojai. Tas planas yra, mes žinome savo uždavinius, mes po truputėlį juos gvildenam ir darom. Ten yra dėl fondo kūrimo, ir dėl dvišalių lėšų didinimo ir dėl strateginių kryptių parengimo, ir dėl stojimo į EBPO DAC, jau irgi pradėti procesai, kuriuos turime inicijuoti šių metų ketvirtą ketvirtį.

GI: Dėl DAC, toks tikslas ir kas tada?

RK: tada žiūrėsime, pirmą kartą su tuo susiduriame, tą veiklą mes po truputį darom, esam susidarę tokį planą, ką mes norėtumėm, kokios naudos turėti, nes vis tiek tas stojimas ir labai daug įpareigojimų, reiks daug žmonių, pajėgumų, kad dalyvauti ten. Kol kas esame pradinėje stadijoje. Vienas iš tų dalykų, ką įstojus galime gauti naudos, tai būtų ekspertų grupės, kurios atvyktų, vertintų veiklą, gal patartų, kad ne taip kažką darom, gal reikia pakeisti. Bet reikia turėti omeny, kad turėsime stojimo procese pateikti labai daug informacijos, statistikos, ataskaitų, dokumentų, kol visas procesas veiks. Plius, būdami nariais trėsime dažnai dalyvauti ir kitų šalių VB politikos ir veiklos vertinime, kur irgi reiks atskirų pajėgumų. Tad kiekvienas toks dalykas yra ne tik nauda ir laimėjimas, bet ir labai pareigų, reikia įvertinti, kad tam reikės nemažai žmogiškųjų resursų.

GI: kažkur skaičiau, kad orint įstoti į DAC, reikia skirti jau 0,2%.

RK: tai mums ir įdomu, ar padarys mums tą išimtį, mes esame neformaliai pasikreipę, kad jie įvertintų, ar jie galės pradėti tą stojimo procesą, dar atsakymo nesame gavę.

GI: Gal galima apibendrinti, ką reiktų daryti, kad parama padidėtų?

RK: Viešinimas, galbūt verslo, NVO suaktyvinimas, nors pastarosios ir taip aktyvios, neduoda užmigti su savo klausimynais, laiškais, iniciatyvomis, pasiūlymais. Aišku, dar turėčiau pasakyti, kad mes po truputėlį, nežiūrint į tai, kad mūsų geografinis prioritetas RP, mes esame ES VN, daug dėmesio skiria Afrikai, tai ir mes turėsime ten eiti, tad ir strategines kryptis pasiruošėme ir Afrikoje. Bandome dalyvauti pilotinėse „Team Europe“ iniciatyvose, pvz., Kenijoje, labai daug dėmesio skiriama skaitmenizavimo procesui, *digitalisation*, net yra sukurtas formatas D4Dhub, kuris užsiims skaitmeninimo skleidimu visam pasauly, tai ten Afrikos šalims daug iniciatyvų, tai mes stengiamės irgi ten dalyvauti. Ten dar įžanginis procesas, seminarai, diskusijos, bet stengiamės neatsilikti, dalyvauti visur, ir kai tik pamatysime galimybę, kur galėtumėm įsijungti, tai tikrai jungsimės. Mūsų asociacija InfoBalt, su ja kalbama, stengiamės įjungti, esame pasidarę analizę, su EINMIN irgi, kur mes esame pažengę, kur galime savo patirtį skleisti. Planuojame ir Nigerijoje, ir kitose šalyse. Daug koordinuojamės su politiniais departamentais, negali VB būti atskirai, turi būti ekonominiai, diplomatiniai interesai.

GI: ir ambasadų trūkumas...?

RK: Taip, visiškai, nes tuose elementariuose dalykuose, pvz., kai mes pradėjom dalyvauti EK susitikimuose dėl galimų veiklų Kenijoje, ir kai mes susisiekm su Kenija, su jos EUDEL, pirmas jų klausimas jų buvo, ar jūs turite ambasadą. Ir kai pasakėme, kad ne, tai buvo didelė tyla. Nes visi supranta, kad kiekvienoje šalyje įgyvendinant veiklas, labai didelė reikšmę turi ambasados buvimas. RP šalyse mes turime atstovybes, jos daug prisideda prie projektų įgyvendinimo, bet kituose šalyse, kur neturime, reikia tą vertinti, kaip vieną minusą, kodėl labai aktyviai dalyvauti mes ten negalime. Yra daug dalykų, kur reikia paramos praktiniuose dalykuose. Reikia pabrėžti, kad mums labai sekasi įgyvendinant Dvynių projektus, esame penketuke, šiomet gal kiek mažiau dėl COVID situacijos. Va prieš kelias dienas laimėjome GE projektą transporto saugumo srityje.

GI: O gal yra planų dėl atstovybių, ambasadų atidarymo?

RK: Kalbama apie Nigeriją. Kol kas politinės vadovybės kol kas yra vizija dėl Afrikos.

GI: Ar pavyks mums pasiekti tikslą 0,33%?

RK: Sunku pasakyti, sunku prognozuoti, tas priklauso ir nuo ekonominės situacijos šalyje ir nuo prioritetų. Manau, kad gal pilnai 0,33% nepasieksime, bet 0,2-0,25% turėtumėm pasiekti, jei po mažą laiptelį eisime, kaip dabar einame.

GI: O jei pasikeis politinė valdžia, kaip tada?

RK: Jeigu traukinys jau bus pajudėjęs, tai kaip nors palaikyti tą judėjimą aš nemanau, kad atėjusi kita valdžia viską mažintų, kas yra pasiekta. Reikės toliau paremti ir judinti. Nemanau, kad lėšos galėtų būti mažinamos. Jeigu jos nebus didinamos, išlaikomas tas pats lygis bent jau. Tas mūsų įdirbis vis gerėja, vis didėja, vis kažkaip tampame labiau matomi, įsijungiame į įvairias programas, projektus, ta linkme ir toliau turėsime eiti.

Interview No. 13, Deimantė Vaičiūnė, Head of International Development Cooperation, Central Project Management Agency (CPMA) 2021-11-19 (Teams)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Vertas susidomėjimo ar vis dėlto čia viskas normalu, kaip vertinama ši situacija CPVA?

DV: Tikrai nemanome, kad tai gerai ir manome, kad turi didėti ir būtinai didėti. Apie tai mes kalbame jau labai seniai, nes tai reiškia daug dalykų, ir kaip mes bendruomenės akyse atrodome, kad tas VB na galbūt nėra prioritetas, kitas dalykas, jei tu nori vykdyti kokias nors veiklas, tikrai turėti didesnę įtaką (*impact*), tu negali su mažais pinigais padaryti didelio *impact*. Gali nuvažiuoti ,padaryti mokymus, bet tai bus trumpos trukmės ir tai jokios vertės nesukurs. Pvz., projektas Avdivekoje, buvo subombarduota mokykla Ukrainoje, Donecko regione. Jei prieš tai ėjo 60 mokinių, dabar eina 600, tai svarbiausia mokykla regione nuo šio rugsėjo. Tu gali padaryti ilgalaikį didelį poreikį ir viešinimo

prasmė žmonės žinos, ką padarė, nes vaikai eina, atsiranda iš karto viltis ir visa kita. O su mažais pinigais, gali tokius pavažiavimus kelis kartus, jei didelės vertės nesukurs. Kitas dalykas, kad daug tų norinčių įgyvendinti projektus, išsiskaido į mažus, kad visi gautų įgyvendinti, taip ir gaunasi, kad tokios didelės vertės nesukurs. Mes kaip CPVA norime dalyvauti, dalyvaujame, europiniuose konkursuose ir žinoma LT įmoka į daugiašalius fondus, mes pvz., įgyvendindami ES projektus, labai dažnai reikalavimas arba lūkestis, kad VN taip pat įdėtų savo [indėlių]. Kai kur reikalavimas, kad pridėtų tarkim 5% savo nuo projekto vertės. Pavyzdį duosiu, ką tik prasidėjo reikšmingas projektas „EU for Youth“ Rytų kaimynystei, tai aišku RP yra Lietuvos prioritetas ir visa kita ir labai šaunu, kad mūsų agentūrai atidavė, EK pasiūlė įgyvendinti tą programą, ir ten buvo reikalavimas ne mažiau 5% kad prisidėtų valstybė. Džiaugiamės, kad pavyko, išskaidyti ir surasti tuos 5%, o tai gavosi 720 000 eur per keturis metus. Bet kitu atveju, neprisidėtumėm, neturėtumėm 15 mln vertės programos, kuri bus įgyvendinta Lietuvos. Visi kilnūs dalykai ir pan. bet nepamirškime, kad mokesčiai sumokami, atlyginimai ekspertams, ekspertai gali dalyvauti ir vykti „daug vertės mums sukuria patiems, ir stiprinant ryšius su RP šalimis. Tai toks mažas %, bet dideliu atveju galim nepaimti kokios nors programos, nes neturėsime kofinansavimo, ir nepaimsime 15-20 mln eur programos administruoti, todėl svarbu, kad būtų tie pinigai. Taip pat reikalingas įdirbis tokiai didelei programai, tu turi metus ruošti, kad po to galėtum dirbti Dirba projekto finansininkas, vadovas, tam neskiriamas joks finansavimas iš VB, tai reiškia, kad mes galime apsiimti... neturime pajėgumų gal būt padaryti daugiau nei kad iš tiesų norėtumėm. Finansinės sąlygos to neleidžia. Tad tikrai labai svarbu, bandėme parodyti, padarėme skaidres, kaip finansiškai atsiperka tas įdėjimas tų pinigų, ne tai, kad sukuria vertę moralinę, pasitenkinimo, santykio su partneriais stiprinimą, bet kad tu pats įgyvendinti ES programas, į kurias LT ir pati įmoka, ir mes galime patys jas įgyvendinti, o ne atiduoti kitiems jas įgyvendinti, ne tik FR, AT, DE, o mes patys.

GI: Kokie motyvai skatina Lietuvą dalyvauti VB veikloje?

DV: Pati dirbau tose ištakose, kai pradėjome skatinti institucijas dalyvauti veiklose, jei iš paramos gavėjais tapome donorais ir reikėjo keisti mentalitetą, kad jau ne mus reikia mokyti, kaip kažką daryti, o mes galime patys mokyti. Esu kažkada paaiškinusi trimis lygmenimis, vienas dalykas, asmeninis lygmuo, kitas institucinis, kitas valstybinis. Tai jei pradėdant nuo asmeninio, kas yra labai svarbu ir pirmiausia prasideda nuo ekspertų, nes jei pats ekspertas pats nenorės važiuoti, jokia institucija jo neišsiųs. Tai pirmiausiai, žmogus turi būti suinteresuotas, kad gauna didesnę atlygį nei kad savo institucijose, jis gali uždirbti daugiau, tai finansinis motyvas, tikrai. Antras, be abejo yra tam tikras prestižas, nes kai tu jau dalyvauti projekte, europiniame, tarpt, tu jautiesi svarbesnis, tu išaugai tam tikrą ekspertinį lygmenį, nesi tik Lietuvos reikalą suprantantis, tu išėini į tarptautinę erdvę, kur tu jau esi tarptautinis, europinis ekspertas. Trečia, tikrai tai įdomi veikla, naujas iššūkis, nes labai daug žmonių, kurie labai ilgai dirba toje pačioje institucijoje, jie jau priėjo savo horizontalią

ar vertikalią karjerą ir tiesiog nebėra kur toliau, arba išeiti į privatų, arba galvoti ką daryti, nes negali gal 10 metų dirbti tą patį darbą, tavo lubos jau pasiektos. Tai yra proga iš naujo vėl ekspertinę karjerą pasiekti, gali likti darbe ir šalia dar vykdyti tą kitą veiklą. Institucinis aspektas irgi svarbus tuo, kad labai panašiais pjūviais, irgi institucija gauna tam tikrą finansinę naudą už tai, kad žmonės dalyvauja, yra tam tikri valdymo kaštai, administravimo kaštai. Kitas dalykas, institucija gali tokiu būdu išlaikyti labai gerus ekspertus, kurie kitu atveju jau išeitų, nes nebeturi kur tobulėti. Galimybė jiems dalyvauti europiniuose projektuose yra labai didelė paskata jiems pasilikti organizacijoje. Institucijai taip pat yra prestižas jeigu ji dalyvauja, yra aktyvi, prestižas, kad štai, ją renkasi, ji pripažįstama, kad ji gali kažką duoti, pasidalinti patirtimi, vadinasi jos patirtis yra gera, ji yra aukštumoje. Na ir tas valstybinis tai irgi, tai kaip ten bebūtų, bet jeigu tai ypatingi konsultacinio tipo, techninės paramos projektai, tai pagrindiniai visi tie pinigai, didžioji dalis yra išleidžiama būtent ekspertams, darbo užmokestis, perkami lėktuvo bilietai, dauguma šių pinigų lieka Lietuvoje, tai reiškia, kad rinkta taip pat gauna, mokesčiais, natūraliai taip išeina. Mes parduodame savo *know-how* tam tikra prasme ir tie pinigai irgi atneša nauda. Jau nekalbu apie diplomatinis santykius, kai bendradarbiaujame per įvairius projektus, ypač per viešojo sektoriaus ekspertizę, su aukšto lygio atstovais, tai ir ryšiai, ir bendradarbiavimas stiprinamas. Kitas dalykas, europiniu lygmeniu, tarp valstybių narių, jeigu mes dalyvaujame aktyviai ir laimime prieš kitas šalis su stipria ekspertizę, tai tikrai stipriai pakelia mūsų prestižą kitų akyse. Kad ir Dvynių projektus, mes visa laiką lyderiuojame, esame trejetuke ir tas tikrai negali likti nepastebėta, kad tokia maža šalis su tokia maža viešąja administracija, lyginant su kokia FR ar DE, ir mes sugebame įgyvendinti tiek daug projektų ir laimėti, o RP Dvyniuose mes esame numeris vienas pagal dalyvavimą. Tikrai matom, kad pastebima ir yra pagarba mums, tos bendruomenės pagarba auga, tas, kaip prestižas yra labai svarbus dalykas.

GI: Politikai, URM, kai pasikeičia nuotaikos, kryptys, kas juos vadina? Ar tas prestižo ieškojimas ar kiti niuansai?

DV: Politiškai žiūrint, labai labai yra svarbu, kaip politinė vadovybė mato tai. Jeigu net ir žmonės labai norės, jei nebus vadovybės palaikymo, kad einam, ieškom pinigų, randam tuos pinigus, dalyvaujame, vien žmonių iniciatyvos neužteks, kad ir URM. Laba yra svarbu, kad politškai tai būtų tikrai pripažinta, kad tai yra prioritetas, ir kad mušamės darom, bet padarom. Be to vien valdininkai, tas vidurinis lygmuo, jie tikrai vieni nepadarys. Jeigu politinėj darbotvarkėj VB, dabar bent jau bandome tikrai padėti aukščiau, bet anksčiau galbūt žodžiais ir buvo, bet pritrūko realybėje to. Tas matosi per pinigus, labai paprastai. Tarpais būdavo šuoliai, kaip įstatymo atnaujinimas ir projektai visokie, tas ėjimas į priekį, bet jį labai stabdo, jei pinigų nėra ar strategijos. Dabar rengiamos tos strategijos, tikimės, kad biudžetas padidės. Tai jei bus politinė valia, tai galime padaryti tikrai daug.

GI: Kokios priežastys lėmė, kad šiai dienai turime tokį vidutinišką, gerokai žemesnį nei vidurkis, rezultata?

DV: Ne viską ir mes matome, kaip yra, mes kaip agentūra prie tų pinigų dalinimo neprieiname. Mes galime tik parodyti, paaiškinti, kokią pridėtinę vertę gali sukurti ir pan. Pagrindinė priežastis, kaip ir minėjau, būtų politinė valia, didesnė ar mažesnė, jos buvimas ar nebuvimas. Tai politikai pirmiausia, nes vadovai, kurie ateina su nauja programa, jie skirsto tuos pinigus, žiūri. Negaliu pasakyti, kad visada nebuvo prioritetas, buvo bangom, labai priklausydavo ir nuo vidinės lyderystės pačioje URM, ar buvo noras eiti į priekį. Turėkime mintyje, kad diplomatai keičiasi, ateina ir išeina, ateina su skirtinga lyderyste, o žmonės keičiasi, vieni su didesnėmis ambicijom ateina, kitiems neatrodo įdomiausia sritis. Yra žmonės ir jie keičiasi. Mes dirbame daug metų toje pačioje srityje, tu viską žinai, aišku mokaisi, bet nereikia nuo ABC pradėti. O ten ateina žmonės, kol įsivažiuoja, jau beveik artėja, kad atėjo vėl laikas išsirotuoti. Tai, kad nėra žmogiškosios atminties, jie nuolat keičiasi, pasikeičia vos ne pusė departamento, ateina nauji, reikia iš naujo išmokti, suprasti. Kitas svarbus aspektas, kad visuomenėje nėra palaikymo VB. Jei visuomenė rodytų, kad darykim, dalinkimės dirbkim kartu ir būtų stiprus palaikymas, tai manau, kad politikai ir administracijos visada reaguoja į gyventojų lūkesčius ir jos atitinkamai savo planus daro. Tai jei iš žmonių nėra pakankamai, o jo nėra, palaikymo. Paskutiniai tyrimai nebuvo geri, o tas politikus labiausiai motyvuoja, taip pat ir administracijas, kur skirti resursų, komandas, ekspertus, prie kokių klausimų dirbti, kur prioritetas. Ne kaip ir visur, resursus žmogiškuosius, finansinius, reikia paskirstyti. Dar svarbu ekonominė situacija. Jeigu buvo prastesni laikai, tai natūralu, kad karpė visokiom tokiom veiklom kaip VB, mokymams ir pan. Kai ekonomika gerai laikosi, kaip šiuo metu, jeigu tas išliks, kad nebus skirta daugiau pinigų, tada tikrai klausimas, galbūt lieka dėl visuomenės lūkesčio ir politikų noro atsižvelgimo į lūkesčius. Aišku, politikų noras kartais, kaip ir kitose srityse, kalbu kaip ekspertas, ne CPVA atstovas, kad kartais politikai patys labiau tą *agendą* svarbią gali vystyti ir žmones pažindinti, kad jie suprastų, kas tai yra, kodėl to reikia, daugiau skirti visuomenės informavimui, mokymui, net ir nuo mažens. Duosiu pavyzdį kaip paprastas žmogus. Man reikėjo savo vaiko mokykloje pristatyti, ką aš veikiu, trečiokams. Galvoju, kaip papasakoti paprastai, ką aš veikiu, kas tas VB. Pradėjau ieškoti medžiagos, kreipiausi į URM, gal yra medžiaga mokykloms, darželiams, *simple* versija. Ir aš nieko neradau, nieko nėra visiškai. Pati kūriau skaidres, bandžiau ieškoti angliškai vaikams skirtų medžiagų. Tai parodė, kad jei tu nuo mažens nepasakosi neaiškinsi, nerodysi konkrečių pvz., kaip kas buvo, kokia nauda toms šalims, tai per 10 metų būtų atėjusi jau ta karta, kuri supranta puikiai. Tai pakaktų padaryti paprastus įrankius, kad būtų galima papasakoti mokyklose, darželiuose.

GI: Dėl visuomenės nepritarimo, jau ne kartą girdėjau, gal dar verta paanalizuoti, kodėl visuomenė nepritaria?

DV: Nesu sociologė, nenagrinėjau priežasčių, galiu tik spėlioti, kad galbūt yra dalis žmonių, kurie patys gyvena nepritekliuje ir aišku jie labiau orientuoti, kodėl aš gyvenu nepakankamai gerai, o mes kažkam kitam duodam, tai yra natūralu. Kuo visuomenė stiprės, kuo tas vidurinis sluoksnis

stiprės ir turtingesnis, tuo šio klausimo reikšmė mažės ir pritarimas didės. Kitas dalykas, galbūt ne visai supranta, ką tas duoda, kas tai tar iš viso, ar čia nuveža pinigus ir kažkam atiduota, nes labai daug girdim apie tai, kiek yra korupcijos, kiek tų pinigų milijonais milijardais išvežama, kaip lobsta vadovai tų šalių, kurioms skiriamas VB, tai irgi ne paslaptis, daug knygų apie tai parašyta, kiek su lagaminais ir lėktuvais kartais išsiveža. Gal žmonės susieja, kad tą paramą išveža, visai paskaito ir supranta. Tai pasakoti, kad mes patys išleidžiame, statome, darome. Taip pat žmonėm kažkaip paaiškinti, kad mes naudą tai pat gauname didelę, tai juk irgi yra investicija, nėra taip, kad atiduodi ir viso gero, imkit 10 000 ir kažką sau pasidarykite. Ir tai nėra humanitarinė pagalba, tai kitas, labai svarbus dalykas, o tai yra investicija, investicija į santykius su tomis šalimis, kad kaimynystė būtų saugi, kad būtų plėtojami ekonominiai santykiai, tie projektai padeda tai padaryti, pvz., padedi sutvarkyti mokesčių sistemą, kad mažiau korupcijos būtų, palankesnis klimatas investicijoms, tu savo darbotvarkę irgi darai, ne tik duodi ir pats nieko negauni. Ta graža galbūt yra dešimterioja, negu mes įdedame, tik mes galbūt nemokame to parodyti, kokia ta graža mums visiems yra, mūsų institucijoms, mūsų saugiai kaimynystei.

GI: Informacijos trūkumas, gal pamenate, ką URM pasakė? Kodėl tos komunikavimo kampanijos yra fragmentiškos? Kas trukdo komunikuoti?

DV: Ne mano gal sritis komunikacija, neteko pačiai dirbti bendrai, ne CPVA. Bet priežastys tos pačios, tik nenoriu spėlioti, ir finansų trūkumas, ir turi turėti, ką parodyti, kuo pasigirti, trūkumas, ką parodyti. Negali sakyti nuvyko, padarė mokymus. Tai ne rezultatas, rezultatas, tai va, pastatyta mokykla, 600 vaikų eina. Aišku yra tokių nematomų dalykų, kaip kova su korupcija, tai neįvyksta staiga, kad dėl projekto nebėra korupcijos ar kad suma-ėjo 10% korupcija UA ar MD, tai kartais dešimtmečiais, dvidešimtmečiais tokie procesai vyksta. Bet pabandyti vis tiek parodyti per rezultatą reikia, ir tas yra nelengva, reikalauja labai daug resursų. Parašyti straipsnį, įvyko projektas, nuvažiavo ekspertai, yra nesudėtinga, bet pasakyti, ką davė konkrečiai, sumažėjo, padidėjo, gauna daugiau pajamų žmonės, pradėjo savo verslus, šitas yra labai reikalaujantis resursų tą įvertinti, parodyti, aprašyti, nufotografuoti, išversti į tai, ką gavo žmonės tos šalies, arba ką gavo Lietuva darydama tą projektą. Tai nelengva ir tam reikia resursų, tą turi daryti komunikatoriai įgudę, kurie moka parodyti tą rezultatą paprastai, eiliniam žmogui, kur tu turi išversti, parodyti, kas galiausiai įvyko, čia labai nepaprasta padaryti.

GI: Prieš 10 metų būtumėm galėję kalbėti apie institucines, teisines problemas, bet dabar turime jus, agentūrą. Ar galime atmesti tai, kad įgyvendinimo plotmėje mes nestringame?

DV: Šis dalykas niekada nestovi vietoje, nuolat stengiamės su URM bendradarbiauti, visą laiką pasižiūrėti, ką dar galim padaryti, kad pvz., panaikinti administracines kliūtis ekspertams važiuoti, įstatymus, tikrai labai didelis proveržis buvo 2017 sausį įsigaliojusios pataisos, kurios ir statusą padarė mūsų, derantį su EK, su kitais partneriais. Aišku, tai veiklai neturime biudžetinių lėšų, galbūt

jei turėtumėm, gal ta plėtra būtų buvusi dar stipresnė, bet yra kaip yra, savo resursais tą darėme daugiausiai, bet aišku tai, kad Dvynių projektai irgi leido visą tą plėtoti labiau, pas mus N dvynių centras kai tapome, irgi labai padėjo. Galbūt kas dar Lietuvai būtų naudinga turėti, tai finansinę agentūrą, kuri dalyvautų VB projektuose, nes dabar labai daug paramos vykdoma bus per sinergetiką, finansinis bendradarbiavimas, investicijos, garantijos, loans, grants, finanscial support šalims ir šalia eina TA. Jei LT turėtų finansų agentūra, būtų didelis proveržis, galėtumėm dalyvauti kartu, būtų toks sustiprinimas. Kas tikrai turėtų labai stipriai žiūrėti, jau ne mūsų kompetencija, visiškai nėra kol kas, džiaugiuosi, kad dabar kuriama, visko iš karto nepadarysi, kaip su verslu bendradarbiauti turi valstybė, kaip verslui irgi padėti, kaip jį pritraukti ir kartu daryti. Schemas tikrai šiuo metu jokios nėra, bet ji tikrai labai reikalinga ir kaip suprantu, pradedama kurti, dėl to džiaugiuosi. Ir galbūt su NVO galėtų būti labiau sustiprintinas bendradarbiavimas, kiek suprantu, iš jų pačių lūkestis irgi yra. Mes turime tikslą įtraukti jas kur yra galimybė. Pvz., turime projektą Angoloje, ten buvo komponentas su jų NVO stiprinimu, tai mes kreipėmės į NVO Platformą su pasiūlymu bendradarbiauti kartu, nes mes nesame patys NVO ekspertai, reikia tikrai ekspertų, mes sudarome sąlygas per mūsų projektą dalyvauti kaip ekspertams ir kaip pačiai organizacijai, megzti ryšius šalia projekto. Sakėm, jei matysime daugiau galimybių, tai bandysim žiūrėti, kaip mes, kaip agentūra galime dažniau mobilizuoti tokias skėtines organizacijas. Dėl verslo, tai čia daug dalykų svarbių, kaip antikorporcinių ir panašiai, be to įstatymiškai niekaip nėra aprašytas santykis mūsų bendradarbiavimo su verslu VB, tad mes patys tokių iniciatyvų nesiimame, turi būti pirmiausia politiškai nuspręsta, kaip įtraukti, kaip bendradarbiauti, kokia schema, ir tada, kai bus mūsų rolė nustatyta, bus galima dirbti. Kai politikai nuspręs, kad bus kažkoks santykis, tada bus galima kalbėti, reikia pradėti nuo strategijos, kaip įtraukti.

GI: Paminėjote NVO, tad noriu pasitikslinti, tas mūsų LT koncentravimasis į RP šalis, į jų demokratizacijos sprendimus, kaip vertinate jį?

DV: Aišku, kad fokusas išlieka RP, yra logiška ir mes tikrai nekvestionuojame, nes tai yra regionas, kurį mes pažįstame, tai mūsų kaimynystė, mes norime, kad tai būtų turtinga, saugi kaimynystė, visų pirma dėl mūsų pačių, dėl žmonių. Mes ten galime plėtoti ekonominius ryšius, prekybą su tomis šalimis, Kitas dalykas, mes perėjome tą visą transformacijos procesą, kur galima pasidalinti ta patirtimi, iš posovietinės tapome taip greitai demokratine valstybe, taip demokratizacijos kelią tokį sutrumpintą ėjom greitai, pasidalinti savo patirtimi. Aišku, dar rusų kalba, galime betarpiškai, dauguma dar moka, kurie ekspertauja, gali betarpiškai bendrauti, pasidalinti patirtimi. Taip pat mes labiau suprantame jų mentalitetą, kaip jie dirba, nei kad kitos Vakarų šalys. Taip pat matome, kad mes suprantame, bandome prieiti savo būdu yra svarbu, ir tai, kad jiems tinka toms šalims, tai rodo, kad mus labai dažnai pasirenka konkursuose. Rodo, kad yra abipusis noras bendrauti, bendradarbiauti, ne tai, kad tik mes norime. Tas irgi yra svarbu. Tikrai nereikia apsiriboti

tik RP, ir tas yra daroma. Bet negalime būti visame pasaulyje. Mes esame 2,8 mln, iš jų 2-3 šimtai ekspertų, kurie gali važiuoti, tad mes negalime dirbti pusėje pasaulyje, administracijos nėra didelės, todėl negalime visur būt, turime dirbti koncentruotai, jei norime padaryti didesnę *impact'ą*, tu turi nuosekliai dirbti toje pačioje srityje, toje pačioje šalyje. Neužtenka projektėlio ir viskas. Jei dirbam, tai dirbam čia, ir dirbam tol, kol nueinam iki to rezultato, kokio nori tos šalys. Taip pat RP šalyse labai svarbu diplomatai, labai svarbu, iš praktinės patirties. Jeigu viskas sklandžiai, tai gerai. Bet būna tikrai visko projektuose, ir tas diplomatinis buvimas tikrai padeda ir išspręsti kažkokius klausimus, ir padėti judėti toliau, suprasti kontekstą, įsitraukti diplomatams kai reikia, yra labai svarbu, ir tos mažos administracijos nepadarys, negali dirbti pusėje pasaulyje. Bet tikrai ne vien tik RP ir niekas kitas. Bet jeigu ir Dvynių projektus pažiūrėjus, mes vakarų Balkanuose ir Turkijoje turime tiek pat projektų faktiškai kiek ir RP. Nėra, kad mes tik RP europiniuose projektuose. Dėl Afrikos ir kitų regionų, mes taip pat turime labai įsivertinti ir apsisototi ties keliais. Va URM bando daryti tą strategiją pagal tam tikrus kriterijus. Tu turi turėti diplomatinę atstovybę, turi turėti interesą kokį nors, ne tai, kad besti pirštu į žemėlapi, turi mūsų verslas ten norėti eiti, kažkas ten svarbaus, kodėl mes ten turime eiti ir dirbti. Ir mes turime apsibrėžti tas šalis konkrečiai, kad tų resursų neskaityti. Mes kaip agentūra turime sau tokius kriterijus: RP, Balkanai ir Turkija, du prioritetiniai regionai vienareikšmiškai, ir toliau bandome turėti projektų Centrinėje Azijoje, kadangi rusų kalba, bet diplomatinis atstovavimas kai kur yra. Dar turime šiokią tokią patirtį kaip LT ir agentūra. Na o Afrika, kaip agentūra, mes sakome *case by case*, priklausomai nuo to, ar turime stiprų partneriai. Pvz., Angoloje mes esam jaunesnieji partneriai, su ispanais, dėl to kad kaip lyderiai mes tikrai negalėtumėm nueiti, nes mes Angoloje nesame buvę, tai ką mes ten galime. Šalia dabar mokomės, dirbame, dalyvaujame ir kas ten žino, galbūt tas dalyvavimas išsiplės, jei mums pavyks sukurti gerus santykius, rasti tas nišas, kur mes galime turėti abipusę naudą, gal ir pasiliksim ilgiau dirbi.

GI: Kaip žiūrite į tai, kad OPV beveik 80% nukrenta į daugiašalius fondus, o dvišaliams lieka tik 20%?

DV: Aš esu daug kartų apie tai kalbėjusi ir viduje ir pan., kad tikrai kur kas daugiau turėtų eiti į dvišalius, bet galbūt problema yra tame, kad tiesiog, kad me į daugiašalius sumokame tą, ką privalome, o jau kas lieka, lieka dvišaliams. Pati parama yra nedidelė skiriama. Be tiš kitos pusės būna tokių atvejų, esu girdėjusi, kad metų gale, nes pas mus biudžetinis principas, lieka pinigų ir tada sumoka į vieną, kitą fondą, vietoj to, kad galėtų likti dvišaliams projektams, ir šią problemą siekiama išspręsti VB fondu. Tų sutaupymu būna ir būna nemažų, tad tikimės, kad bus galimybė tiesiog palikti fonde ir toliau naudoti tuos pinigus.

GI: Kaip manote, ar pasieksime 0,33% iki 2030?

DV: Aš norėčiau, kad pavyktų, bet mano prognozavimas toks... dabar atrodo, kad yra tas noras, kad vyksta darbas. Dabar labai parodys sekantis biudžetas, koks bus priimtas, jeigu jis rodys augimą, tai būsiu optimistė. Bet jei bus augimo nebus, arba bus koks 1%, tai nežinau...

GI: Ar teko susipažinti su „Kurk Lietuvai“ ataskaita, gal žinote jos likimą?

DV: mes nebuvo įtraukti į šį projektą ir ataskaitą, sužinojome apie tokį projektą pačiame gale, tad labai neskėme iki galo, bet aišku gerai, kad jis vyko. Bet kadangi nedalyvavom, nebuvom įtraukti, tai kaip tas įgyvendinama, tai įdomu, kas turėtų sekti tą įgyvendinimą, tas kam buvo daryta? Gal URM ir Prezidentūra?

Interview No. 14, Director of the National Platform of Non-Governmental Organisations for Development Cooperation Ugnė Kumparskaitė, 2021-11-22 (Teams)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Vertas susidomėjimo ar vis dėlto čia viskas normalu, kaip vertinama ši situacija CPVA?

UK: NVO pozicija yra tokia, kad mes savo įsipareigojimus turi vykdyti. Tai mūsų advokacinis arkliukas, ta vėliava, kurią visada nešame ir sakome, kad turime šį įsipareigojimą ir turime jį tendencingai siekti. Mus šiais metais, net praėjusiais metais, apie Seimo rinkimus, kad net didelį daly partijų programos radosi VB, ko anksčiau nebuvo. Praėjusiais metais turėjome ką nuveikti, kalbant apie tam tikrą analizę, kaip VB atsiliepia partijų programoms. Kitas esminis momentas buvo ta pati LRV programa, kur yra su veiksmų planu aiškiai įvardinta aiški tendencija, kaip turėtų kilti, kokius procentus turėtų pasiekti. Tai tas džiugina. Bet mes tikimės, bet kad tas % bus pasiektas, tos vilties yra, bet tokia mano asmeninė nuomonė, kad mes jo nepasieksime iki 2030 metų.

Kodėl taip yra, tai yra keletas priežasčių. Pirma, tas bendras požiūris į VB politiką. Jis keičiasi. Aš pati platformoje jau dirbu 4 metus su viršumi, tai aš galiu pasakyti, kad šiek tiek kinta, kolegos, kurie yra šitam lauke ilgesnį laiką, irgi mato tam tikrus pokyčius, bet mes judame tikrai labai mažais žingsneliais į priekį. Tos pačios tendencijos, kurias minėjau, prieš dar keturis metus labai mažai buvo to VB politinių partijų programose, dabar jau jo atsiranda daugiau, tema darosi labiau matoma. Labai daug priklauso nuo centrinės valdžios, su kokia pozicija ateinam ir ką norim keisti šioje politikos srityje. Turim dabartinę valdžią, ta intencija yra, kas bus po 4 metų, nežinau. Kitas momentas, kas svarbu, kad tie skaičiai ir ta tendencija nugulė ne tik LRV programoje, bet ir Nacionaliniame pažangos plane, tas didėjimas, ir kad turime tą įgyvendinti, tas yra nugulė mūsų strategijoje. Tai jei sieksim tų strateginių planų, tai gal ir taps realybe.

GI: Minėjote, kad nebuvo pakankamo dėmesio iš valdžios, kodėl, gal analizavote?

UK: Politinės valios trūkumas, paprastai tariant. Yra keli niuansai, tas VB visada buvo visų kitų reikalų kitam šone, bet dabar matomas tas pokytis mūsų akimis dėl to, kad mes norim kažkaip reprezentuoti savo šalį kituose žemynuose, šalyse. Kitas momentas, kad mes tikrai buvome matomi RP šalyse, bet kas yra už RP, visada yra didesnis klausimas. Kiek mūsų NVO, kiek valstybės institucijos vykdo už RP ribų, tai yra finansai yra pakankamai maži, kurie skiriami ir tas dėmesys nebuvo niekad per daug didelis. Tai susideda į mūsų prioritetus, kuriuos mes turėjome, kokie regionai ir pan. Šita politikos sritis... kitos politikos sritys yra glaudžiai susiję su žmonėm, gyvenančiais Lietuvoje, ir jei yra kažkas blogai, susiduriame su iššūkiais, pvz., neįgalieji, skurdo rizikoje esantys asmenys, ir mes matome tai, kas vyksta, mus tai liečia artimai. Kai kalbame apie VB, tai yra labai toli, mūsų pinigai kažkur keliauja dėl tam tikrų priežasčių. Tad vieną iš priežasčių įvardinčiau, kad yra per mažas spaudimas iš visuomenės pusės kalbėti apie šią tematiką, kodėl ji svarbi, kodėl turime prisidėti prie VB politikos kodėl turime aktyviai joje dalyvauti. Tada keliaujame prie kitos priežasties, tai iš esmės kalbėjimas, komunikavimas apie VB politiką. Tas vadinamos visuomenės informavimo veiklos, kurių, žiūrint į tą mūsų VB politiką, yra pakankamai mažai. 2-3 projektai per metus iš URM pinigų, kurių sumos svyruoja nuo 15 iki max 30 tūkstančių per 8 mėnesius. Mes neturime komunikacijos strategijos, kaip mes komunikuojame, neturime vienos komunikacijos platformos, kur mes pateiktumėm informaciją visuomenei, ar skirtingiems stakeholderiams, kur vykdome projektus, kokiom tematikom, kiek pinigų esam skyrę per visą netgi laikotarpį ko lesam šalis donorė. Turim atskirtų ministerijų, atskiruose puslapiuose, atskiruose skyreliuose, kur kartais mes net žinodami ir dirbdami šioje srityje turime labai akylai paieškoti, kur ta informacija. Tas informacijos prieinamumas, mano nuomone, mūsų organizacijos nuomone, visad tą akcentuojame, norint, kad ta politikos sritis pajudėtų iš mirties taško, reikia kad ją žinotų ir visuomenė, kodėl mes tą darome, kodėl mums to reikia, ir kokią naudą tai mums neša ta partnerystė, kurią norime kurti su VB šalimis. Dar iš tų priežasčių, kodėl VB politika šiuo metu yra ten, kur ji yra, tai, kadangi pinigų yra skiriama pakankami maža dalis, tai nėra tos didelės intencijos organizacijoms, valstybės institucijoms eiti ir dirbti, ieškoti papildomų šaltinių jei nori turėti didesniu projektus, ar dar kažką, tai tampa sunku, pats mechanizmas NVO yra keliantis iššūkių, kaip VB projektai yra finansuojami, kokiais laikotarpiais, tai techniniai daugiau dalykai.

GI: Spėlioti, kodėl buvusiai valdžiai nerūpėjo VB, nesiimsite?

UK: Na ne, nenorėčiau... iš dalies tai susiję su tam tikrais žmonėmis, asmenybėmis, kuriems tema yra artima, žinoma ir jie mato, kodėl mes turime ją judinti, dirbti, kodėl jis turėtų tapti matomas. Kitas dalykas, vis tiek turi tam tikros įtakos tai, kad me velkamės ES gale ir kiek dar galim ten vilktis.

GI: Dėl RP. Kaip vertinate tą didžiausio dėmesio atidavimą toms šalims? Gal mes pralošiame, nepasižiūrime strategiškai? Ar tai turi įtakos tiems rodikliams?

UK: Ne, aš manau, mūsų pozicija, kad tai labai aiškus LT prioritetas, jis yra sveikintinas, nes mes turime patirties, kurią galime perduoti, mes turim gražių partnerystės pvz., kas atsitiko su Armėnija, kai teikėme humanitarinę pagalbą, medikai savanoriai, tai pirmą kartą yra įvykę, arba tie įvairūs instituciniai projektai, kurie vyksta ir RP šalių. Tos pačios NVO, ilgus metus dirbančios prieš tai BY, dabar negalinčios tos daryti, ta pati UA, GE, tiek švietimo srity, tiek moterų įgalinimo žmogaus teisių... mes tikrai matome, dauguma mūsų narių iš esmės ir pradėjo veiklą VB vykdyti būtent RP šalyse. Tam įtaką turėjo istorinis mūsų palikimas, mūsų gebėjimas, įstojus į ES, kažkaip adaptuotis, reformuoti savo institucijas įvairias, keisti požiūrį ir tą patirtį tikrai mes galime perduoti ir nekvestionuojame, kad mes skiriame per daug dėmesio RP valstybėms. Ši prioritetą mes palaikome, mes turime patirtis, žinių, galime jas perduoti. Turbūt klausimas, kurį mes keliam, tai ką mes darome už RP ribų. Kodėl ten, kokiais tematiniais prioritetais vadovaujamasi, o pagrindinis klausimas, ką mes ten norime pasiekti. Nes lyg ir RP atžvilgiu kaip ir tampa aišku, kad tam tikri procesai taptų labiau demokratiški, kai kurias šalis mes palaikom, kad jos siekia įstoti į ES ir pan. Čia labai aiškūs tikslai, kodėl mes ten esam. Bet ką norim veikti už RP ribų, čia susiduriame su pagrindiniu iššūkiu. Kodėl norime būti vienoj ar kitoj Afrikos šalyse, kodėl mums svarbus Artimųjų Rytų regionas, ta pati Palestina, kur turime VB projektus pakankamai ilgą laiką, i NVO perspektyvos dirbame su moterų įgalinimu, tą mes darome tikrai pakankamai ilgą laiką. Aš patvirtinu mūsų poziciją, mes sakome, kad RP yra mūsų arklukas ir mes tą turime daryti, tai yra neišvengiamas prioritetas, bet kas už RP ribų, mes turėtumėm įsivardinti, ar tai yra labai svarbu.

GI: Minėjote, kad VB yra tarsi toli nuo mūsų, galbūt dėl to neskiriame to dėmesio. Kodėl ji nėra ji natūraliai sava, visas pasaulis tą daro, jau daug metų esame donorai? Ko trūksta? Komunikacijos?

UK: Trūksta švietimo, globalaus. Kalbame jau ne vienerius metus, gal teko girdėti, kad buvo kuriama globalaus švietimo strategija, kur VB tematikos turėjo nugulti. Globalus švietimas yra tarsi integruotas į tą formalų ugdymą, ar neformaliojo ugdymo veiklose, bet ką mes girdim, su kuo susiduriame, kad tas globalaus švietimo perteikimas yra mokytojų rankose, o jie dažnai neturi įrankių pateikti tas globalias temas, nes turi sekti tas formalias programas, kurios ateina, o tą globalią dimensiją atsinešti į klasę... dažniausiai tai vyksta per pačių mokytojų asmeninę iniciatyvą, saviugdą, su kuo irgi stengiasi dirbti NVO, dirbančios VB srity, tai čia mano minėti visuomenės informavimo projektai, kuriuos vienus įgyvendiname mes, kitus mūsų nariai. Mes ką matome, vieną iš besikeičiančių tendencijų, kalbant apie formaliojo švietimo formatą, siekiant atnešti tas VB temas, yra labai svarbu mokytojams pateikti tam tikrą konkrečią informaciją, metodus, pačių pamokų programą, kaip jos turėtų išsidėstyti, kaip tas temas galima būtų susieti. Aišku dar matome mokytojų kvalifikacijos kėlimo iššūkį, kad jeigu būtų tokių programų, kurios padėtų matytojams integruoti globalias temas į kasdienes dalykus, kuriuos jie dėsto, tai tie dalykai taptų paprastesni. Tai švietimas

yra vienas, daugiau formaliam lygmeny. Kitas dalykas, bendras visuomenės informavimas. Jo tikrai yra mažai, labai mažai jeigu gatvėje žmogaus paklausi apie VB politiką... paskutinės apklausos, mūsų tos darytos, tai mažai žmonių žino apie VB politiką, ir kitas niuansas, kad žmonės tiesiog nesieja Lietuvos partnerystės, pagalbos kitoms šalims su VB politika. Nes tas terminas yra labai neaiškus, dažnu atveju žmonės tiesiog nesupranta, apie ką mes kalbame Bet kai paminime BY, ar UA, mūsų projektus įgyvendintus, tai tada sako, taip, žinau.

GI: Kodėl mes neinformuojame? Trūksta žmonių, pinigų, noro?

UK: Visų pirma, jei kalbame apie visuomenės informavimo veiklas, tai mes turime vieną vienintelį kvietimą, skirtą visuomenės informavimo veikloms, ir tai yra URM kvietimas. Kaip ir minėjau pradžioje, yra max 2-3 projektai po 15-30 tūkstančių, tai bendrame finansavime tikriausiai nesiekia kokio 1%, na gal 1 su viršum. Tai yra labai maža dalis ir tada irgi mes kalbame apie tų įgyvendinamų projektų kokybę, ji gali būti kvestionuojama. Kokią iš tikrųjų naudą atneša tie projektai? Projektai, su kuriais mes dirbome, tai dalyje jų buvo viena aiški kryptis buvo mokyklos, jauni mokyklinio amžiaus žmonės ir tada dirbi nuo vaikų iki mokytojų kompetencijų ugdymo ir teorinio pažinimo įvairiais kampais tą VB/. Tai taip, tai yra pinigų klausimas. Ar ai yra resursų klausimas? Taip, nes neturime žmogaus atsakingo už VB komunikaciją ir tai yra didžiulė spraga. URM neturi atskirai žmogaus, kuris užsiimtų tokia VB komunikacija, neturi net platformos, be orangeprojects, kuris yra šiuo metu uždarytas. Mačiau, kad yra naujas brandas, kuris jau pasirodė dienos šviesoje bet mes ko pasigendame kalbant apie VB komunikaciją, ir geroji kitų šalių patirtis rodo, kad viskas yra žymiai paprasčiau, jei turi visus duomenis vieną platformą, kai tampa aišku, kur keliauja valstybės skiriami pinigai, kokiems projektams. Tai yra ir skaidrumo elementas, kai tau nereikia atsidaryti šimto langų, kad pasižiūrėti, kur investuoja valstybė, kokias partnerystes kuria, su kokiom šalim, tai ne tik visuomenės informavimas, bet ir tų pačių *stakeholderių*, tos pačios ekosistemos dalyvių, jiems galimybės suteikiamos pamatysi, kur keliauja pinigai, kokie prioritetai, kokie projektai. Tas platformos atsiradimas tiesiog būtinas.

GI: Dėl švietimo, ar tai turėtų būti tik projektų rėmuose? O pats URM? Gal jie daro papildomą švietimą? Arba ŠMSM ar yra įsitraukusi?

UK: ŠMSM yra ta institucija, kuri koordinuoja globalaus švietimo visą tą sritį Lietuvoje, bet na čia tokia liūdna istorija...čia ir yra klausimas, kodėl tokie kaip visuomenės informavimo projektai yra vien tik URM atsakomybė, kodėl tokių kvietimų neturi ŠMSM? Taip, jie koordinuoja tą globalų švietimą... anksčiau koordinavo LVJC, tada perduoti Vilniaus miesto savivaldybei, o dabar yra naujas koordinadorius, tai iš esmės, na nieko toje srityje vyksta labai labai mažai, kažkokios veiksmo iš esmės. Jei mes pradėdam kalbėti apie globalų švietimą, atsakymas yra tai ,kad globalus švietimas yra integruotas į vidurinio ugdymo programas. Kažkur ant popieriaus. Ir tada susiduriam su problema, kad popieriuje jis yram bet realybėje jo nėra, arba tai yra asmeninė iniciatyva, kuri ateina per tam

tikrus aktyvius mokytojus, arba tai yra tų pačių jaunų žmonių saviugda, kurie dalyvauja iniciatyvose, projektuose. Ką dar mes esam pastebėję, kokie yra mokytojų atsiliepimai kalbat apie globalų švietimą ir jo integravimą, jie sako, ši kompetencija nėra ugdoma, jie neturi įrankių, kvalifikacijos kėlimo mokymų, kurie būtų nukreipti į šią tematiką. Bet nenorėčiau kalbėti už mokytojus.

Dėl komunikacijos, tai tikiu tuo, kad jeigu mes norime visuomenę informuoti apie VB, mes turim vykdyti nuolatinės tęstinės kampanijas apie tai, ką mes veikiamo. Suprantu, kad VB, tą rodo ir tyrimai, apklausos, apie šią sritį žinos aukštesnio išsilavinimo žmonės, veikiantys ar dirbantys vienoje ar kitoje srityje, pvz., susijusia su UP ar su TO. Bet tos komunikacijos iš viso nėra, arba ji visiškai minimali. Kai nėra ir žmogaus ir resurso pačiam URM departamente, tai tampa didžiuliu iššūkiu. Suprantu, kad URM turi milijoną kitokių reikalų, bet tai yra strateginis požiūris, kaip mes žiūrime į VB, sulaukti visuomenės palaikymo, ir jei nebus tos komunikacijos, ji bus padrika arba nekokybiška, tada prie nieko gero neprives. Tai ir sulauksim komentarų, kodėl partneriaujame ir teikiame pagalbą kitai šaliai, kai turime milijoną rūpesčių savo šalyje. Nesinorėtų, kad VB būtų suvedama tik į tokius pavyzdžius.

GI: Minėjote, kad patys projektai yra smulkūs, ir organizacijos galbūt galvoja, gal net neverta prasadėti, nes naudos mažai. Ar tai NVO patirtis?

UK: Taip, aš kalbu apie NVO patirtis bei konkrečiai apie URM projektus. Visų pirma tai laikotarpis, tai yra 7-8 mėnesiai ir jei mes anksčiau turėdavom tokių pvz., kai atsiranda staiga Dramblio Kaulo Krantas ir mes norime, kad NVO eitų ten dirbti, mes to negalime padaryti, nes mes neturime partnerių, organizacijų, su kuriomis galime dirbti, tas laikotarpis žiauriai trumpas. Mes neturime galimybės darytu ilgalaikių projektų, trunkančių bent dvejus metus, kur tu gali kažkaip įsivažiuoti ir iš tikrųjų kažką nuveikti. Tie projektai, kuriuos vykdo NVO, yra arba tęstiniai projektai, kur tęsiame partnerystę arba tada jie tampa didesnių ES finansuojamų projektų dalimi. Bet taip, NVO kalba apie tai, kad toks projekto laikotarpis neneša... tai yra skubėjimas, ir tai reikalauja žmogiškųjų resursų, nes laiku tu privalai įgyvendinti, nes administravimo kaštai, skiriami tam projektui, yra minimalūs, projektų sumos yra mažos, mes norime finansuoti daug ir labai fragmentiškai visur po truputėlį nuberti ir kažką nuveikti. Ir tada priklauso nuo pačios NVO, ar aš geriau investuosiu ir teiksiu paraišką kažkokiam europiniam kvietimui, kur galėsiu ilgesnį laiką dirbti su savo partneriais toje šalyje, ar teiksiu 7 mėnesiui URM. Tas irgi yra, kas yra sveikintina, kad tas požiūris keičiasi, apie tai mes kalbėjome labai labai daug, ilgą laiką, ir pagaliau tas įstatymas pasikeitė, atsiras fondas, kur turėtumėm turėti galimybę įgyvendinti ilgalaikius projektus, kad tie pinigai persikeltų iš vienu kalendorinių metų į kitus, kad neturėtumėm juokingų techninių dalykų nuo tobulėjimo ir progreso VB srityje. Kitas dalykas, su kuo susiduria NVO, kadangi mes einame į europinius kvietimus, dalyvaujame juose kaip partneriai, kaip lydinčios organizacijos, tas konfinansavimo klausimas ir mechanizmas iki šiol būdavo labai *tricky*, nes iš esmės tu nueini ir prašau URM, arba duos, arba

neduos. Lyg ir yra oficiali procedūra, bet kaip ir jos nėra, Toks kabantis burbulas, kur pats turi sugalvoti, kaip tą padaryti, kaip įgyvendinti. Ir mes dažnai kalbėjome apie tai, kad yra pakankamai didelė administracinė našta. Aišku, buvo sveikintinas žingsnis kai URM atidavė projektų valdymą CPVA, tai nežmoniškai palengvino darbą URM, ir mums tapo žymiai aiškiau, kaip kas turi vykdyti, kaip sutvarkyti dalykus, Tačiau administracinė našta tų mažų projektų yra pakankamai didelė. Kartais europiniai projektai yra lengvesni nei tie mūsų už 30 tūkstančių. Tikrai norisi judėti link to, kad taptų kuo paprasčiau tuos projektus įgyvendinti. Ir NVO norėtųsi orientuotis į ilgalaikius tikslus, nes 7 mėnesiai yra juokas. Visuomenės informavimo projektams gal pakanka, bet kitais metais tu jau nesi tikras, ar tu būsi finansuojamas, ar ne, ir galėsi tas veiklas tęsti. Jei būtų dviejų metų ilgalaikis projektas, galėtum aiškiau strateguoti ir ilgalaikių iniciatyvų pasigalvoti, kurios turėtų atnešti bent kokį nors minimalu pokytį.

GI: gal jūs dalyvaujate kartu su URM kuriant naujas strategines kryptis?

UK: Sakykim taip, kad mes apie procesą žinojome, kad jis toks bus nuo pat pradžių, bet mes nesame iki galo patenkinti, kokių būdu NVO sektorius buvo įtrauktas į procesą, jis neatrodė skaidrus ir viešas. Mes sužinojome, kad yra formuojama tokia darbo grupė URM, kuri dirbs ties vizija, iš kitų šaltinių, ne iš URM. Tada mes kėlėm tą klausimą, kodėl NVO nėra įtrauktas nuo pat pradžių, nes logiška visose šalyse veikia, bet LT nepasidaro tokie dalykai, kad su visų ekosistemos dalyviai turėtų dalyvauti šitam procese, o ne URM žmonės, skirtingų žmonių, LRV atstovai sueiti į grupelę, apsitarti ir tada pavaidinti, kad daro konsultacijas su NVO, su verslo sektoriumi. To dialogo labai trūko, NVO kilo labai daug klausimų, kodėl šitie prioritetai, kodėl einame į šitus regionus. Kai staiga iš dangaus nukrenta koks nors Uzbekistanas, kur niekada nesame dirbę. Kodėl? Kokios priežastys? Ar tai Lietuvos užsienio politikos klausimas? Ar kažkokių asmenybių klausimas? Ir kiti klausimai, kaip mes įsitinklinsime toje šalyje, mes neturime ten partnerių, ambasados nėra. Kokios priemonės bus suteiktos kitiems ekosistemos dalyviams įeiti į tą rinką?

Mes viešiname savo visus raštus, sukelti jie, paskutinius komentarus pateikėme lapkričio pirmoms dienoms. Turėjome susitikimą su ta komisija, kur NVO pasisakė ir mes tada savo komentarus pateikėm, bet kol kas atgalinio ryšio nėra. Tie dokumentai, kurie plaukioja, jie yra neoficialūs.

Aš nežinau kodėl bet padirka komunikacija, mes iš pradžių, kai tik sužinojom, klausėm, kur galima matyti ministro įsakymą, kad tokia grupė suformuota, kur bus protokolai susitikimų, kur galėtumėm reaguoti, kokių būdu bus bendraujama su kitais *stakeholderiais*. Ir atsiremi į sieną, kai atrodo, kad labai kažkokie slapti dalykai vyksta už URM sienų. Tas stebina, nenoriu sakyti negebėjimas, tą dialogą mes turime megzti kažkokiu būdu, visos pusės turi būti išklaustytos. Suprantu, kad turime nacionalinę VB komisiją, bet jos formatas nelabai leidžia vykdyti diskusijai, ta diskusija turi vykdyti mažesniame rate. Šiaip planas buvo, kad tos kryptys turėtų būti patvirtintos iki šių metų

pabaigos, nes dar nėra net kvietimo URM paleisto. Paskutinės žinios, kad turėtų būti patvirtintos kryptys ir tada paleistas kvietimas.

GI: Žinote, kad mūsų OPV sudaro dvišalė ir daugiašalė parama, santykis yra 20:80. Kaip jūsų akimis šis santykis teisingas?

UK: ne, neteisingas, kiekvieną kartą mūsų pozicija yra tokia, kad mes turime didinti dvišalę paramą, tokia tendencija yra kitose ES. Man rodos naujoje vizijoje yra akcentuojama, kad dvišalė parama turi didėti, o ne didžiausią dalį sudaryti mūsų įmokos. Lietuva save gali reprezentuoti būtent dvišales paramos teikimo būdu, nes tu dirbti tiesiai su partnerėmis valstybėmis. Nesakau, kad yra blogai ta daugiašalė parama, bet tas procentas yra neadekvatus, jis turėtų didėti dvišalei paramai.

GI: Kokie motyvai skatina Lietuvą dalyvauti VB veikloje?

UK: NVO skatina tai, kad tu kuri tam tikras partnerystes su kitom NVO kurios dirba tavo lauke, bet kitose šalyse, taip tu išeini į tą globalų kontekstą, tampa globalaus pasaulio dalimi, neši kažkokį pokytį, turi galimybę mokytis tiek iš savo partnerių, tiek perteikti savo žinias, tiek kalbant apie šalį, ar organizaciją toje šalyje, ar tuos pačius žmones, ekspertus. Tai viena iš paskatų. Kitas dalykas, kad tu bet koku atveju, mums NVO yra svarbu parodyti tiek savo kompetencijas, kurias turimi, su jomis pasidalinti, tiek gauti atgalinį ryšį iš kolegų partnerėse šalyse, tarptautiškumas čia žaidžia labai, tikrai. Jeigu mes užsidarysime tik savo burbulė ir vykdysim tuos projektus tik Lietuvoje, tai neneša tiek daug žavesio, kiek atneša tarptautiškumas, jis atneša daug galimybių toms NVO, kurios sugeba įsitinkinti ir pradėti įgyvendinti tiek projektus šalyse partnerėse, po to su tų šalių organizacijoms inicijuoti kitus projektus ir tęsti toliau tą partnerystę. Tas įsitinklinimas atneša ir netikėtų dalykų, kaip tu gali tapti kitų TO dalimi, narystę kokią nors ir pan. Be abejo tas kontaktų užmezgimo momentas, kuris tiek asmeniškai, tiek ekspertinės patirties atžvilgiu yra svarbus. Mes tą VNO esame supratę ir tuo tikim, kad mes ne tik teikiame paramą, bet mes dirbam su partneryste tarp dviejų organizacijų skirtingose šalyse ir abi pusės gauna naudos, nėra tik šalis partnerė, kuri yra naudos gavėja, esame ir mes. Mūsų komunikacijos naratyvas turi būti apie tai, kad mes kuriame partnerystę, kurios neša naudą abiem šalims, kad mes esame matomi pasaulyje. Jei norim eiti į Keniją, tai supraskim, kokias mes turime stiprybes, kokius poreikius ir kurkime tas partnerystes, žiūrėkime ką gali duoti ta šalis, ką galime duoti mes ilgalaikėje perspektyvoje. Norėtusi, kad VB judėtų ta linkme.

GI: Dėl pačios Lietuvos, kaip valstybės, kas mus veda VB?

UK: dabartinė URM žinutė tokia, kad jeigu kalbame už RP ribų, tai tam tikra verslo plėtra, kas mus veda į kitas šalis. Kalbant apie NVO, vis tiek NVO daugiau dirba su soft projektais, kurie įtraukia tam tikras žmonių grupes ir tose partnerėse šalyse mes turime įvairių iššūkių, kalbant apie žmogaus teises ir kitas tematikas. Čia yra NVO erdvė, kurioje jos gali dirbti ir man tikrai labai smagu matyti įvairias iniciatyvas, kuriose sugeba balansuoti ir verslas, ir NVO. Tai gali būti naujas kelias, kuriuos VB politika gali eiti artimiausiu; metu mes matome pavyzdžių kitose šalyse. Jaučiu, kad čia vienas iš

tų dalykų, ko mes dabar bandome siekti su ta nauja strategija, bet nepamirškime, kad VB turi ir kitą pusę, mes pvz., teikiame ir stipendijas užsienio studentams iš VB šalių. Mes gauname tą naudą, nes jie studijuodami čia vis tiek grįžta į savo kilmės šalis, skleidžia žinią, kad Lt yra ta valstybė, kur gali įgyti gerą išsilavinimą, baigęs universitetą auti darbą ir pan. Yra ta abipusė nauda, tik kartais ją sunku įžvelgti ir mes matome tą VB politiką vienpusę, kur mes tik duodame ir nieko atgal neduodame. Toks jėgų balansas, mes dažnai kalbame, kad norėtusi tą išviso išgyvendinti tiek iš mūsų kalbėjimo manieros ir pozicijos, kad šalis donorės yra aukščiau už šalis gavėjas ir atnešti tą partnerystės lygmenį.

GI: Ar Jums teko susipažinti su „Kurk Lietuvai“ ataskaitai? Koks Jūsų vertinimas būtų jų siūlomų priemonių?

UK: šiai ataskaitai mes irgi teikėme komentarus, pasiūlymus, iš esmės mes tikrai pritariame, veiksmų planui, dalis veiksmų jau yra nugulę į vienus ar kituose dokumentuose, kiti yra procesuose. Manau, kad vienas iš tikslų svarbesnių yra pabandyti tapti EBPO DAC nariais, kas mums gali suteikti daug galimybių, naujų perspektyvų, vienas dalykas ką siūlo DAC yra pateikti rekomendacijas šaliai, kaip įgyvendinti VB politiką, kaip ją keisti. Mes judame, bet judame labai mažais žingsneliais. Tos valios, girdisi, yra, kad mes taptumėm DAC nariais, tikėkimės, kad pajudėsime iš to mirties taško, kai susitvarkysime su fondais, vizijom, galėsime ir tą procesą atidaryti. Tai atneša didesnes galimybes pačiai šaliai, tu turi statusą šitam komitete, gali reaguoti į įvairius įvykius, būti *on the same page* su kitom šalim donorėm, nes kartais mes tikrai liekam nuošaly, nors turime ir mažus finansus, bet tai gali būti vienu iš spyrių, kuris atneštų supratimą, kad turime didinti šią sumą, nes ji yra šiuo metu kritiškai maža.

GI: gal norite pridurti kažką, ko nepaklausiau?

UK: dar vienas dalykas, ką iš mūsų perspektyvos, ko galbūt nepaminiėjau, aš tikrai persiūsiu mūsų nuorodas į raštus, galėsite matyti rekomendacijas, kurias mes esame aiškiai sudėję, sukomentavę. Visas tas reikalas neturėtų būti vien apie OPV didinimą, aišku, tai svarbi dalis, nes mums leidžia veikti visiškai kitaip, bet švietimas yra tas *key* elementas, su kuriuo mes turime išjudėti, šviesti visuomenę ne tik apie VB, bet bendrąja prasme apie tas globalias temas, po kuriom palenda ir VB, nes to daugės ir daugės pasauly, mes nuo to nepabėgsime. Sąsajų matymas yra svarbus, jei esame šalis donorė tai ir turime prisidėti prie VB pasaulyje.

Interview No. 15, Lina Janionytė, Head of the Lithuanian and Multilateral Programmes Unit, Lithuanian and International Investment Department, CPMA, 2021-11-25 (Teams)

GI: Ar svarbus yra faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais? Vertas susidomėjimo ar vis dėlto čia viskas normalu, kaip vertinama ši situacija CPVA?

LJ: Mes turime du lygius: vienu mes matome, kokie projektai ateina pas mus, ir mes matome, kad jei galėtų būti geresni, didesni, koncentruoti geriau, didesnės apimties, tai taip, jaučiame, kad mes kaip Lietuva galėtumėm geriau. Kitu – mūsų skyriaus prasme, kiek gaunam projektų, tiek suadministruojam, lėšų panaudojimas, rezultatų prasme yra gerai viskas. Turimų projektų rėmuose mes įgyvendinimą vertiname gerai. Lietuvos mastu galėtumėm geriau.

Mes nuo 2017 m. turime šią funkciją administruoti, tačiau yra dalis projektų, kurie paliekami URM įgyvendinti prižiūrėti. Kodėl tai buvo perduota, tai natūraliai kai ir bet kurioj struktūroj politikos formuotojas neturėtų vykdyti administravimo funkcijos. Dėl efektyvumo, nepasakysiu koks procentas, mes tikimės, kad CPVA dalyvavimas, kad išlaidos patiriamos tinkamai, rezultatai pasiekiami geresni arba tiesiog jie efektyvesni, suskaičiuojami. Mes skaičiuojame, kas ką nuveikė, kurios išlaidos tinkamos. Ankstesniuose projektuose, kai URM administruojo, trūkdavo laiko, fiziškai žmonių tą padaryti. CPVA iš esmės yra funkcijos projektų administravimas, darome maksimaliai kokybiškai. Kiek Lietuva skiria pinigų, mes neįtakojame, bet mes galime užtikrinti, kiek naudos atneša įnešti pinigai.

GI: Kokie motyvai skatina Lietuvą dalyvauti VB veikloje?

LJ: Kodėl institucijos, bet koks pareiškėjas teikia paraišką, tai todėl, kas jis turi idėją. Dažniausiai ta idėja kyla iš anksčiau turėtų partnerystių, ir tada ten galima eiti daugiau giliau kažką veikti. Taip susiformuoja projekto vizija poreikis, tik tada galimybė finansuoti. Tas ir yra teisingiausias kelias. Projektai, kurie būna subrendę galvose, ir tada atsiranda kvietimas, yra sėkmingesni, jie yra sėkmingesni, jų rezultatai tvaresni, nes daroma todėl, kad jo reikia, o ne kad yra finansavimas ir jį imi. Yra aišku projektų, kurie yra URM skatinami, kai matome sritis, į kurias Lietuva nori orientuotis. Ukrainoje, kai buvo karo pradžia, bandėme padėti maksimaliai nukentėjusiems karo zonoje, čia daugiau duoda URM akstiną, paskatina tas valstybines institucijas dalyvauti, kad neštų savo praktiką, padėtų gerinti ir pan. NVO kai ateina, tai jie turi savo misijas, kurių siekia, jie irgi iš to, ką veikė ir kurioj srity veikė. Kaip šalys pasirenkamos, tai pirmiausiai, Lietuvos orientacija, kas arčiausiai, kokie kritiniai taškai, ir aišku pačių institucijų bendradarbiavimas su konkrečia šalimi.

GI: Kaip vertinate, kad didžiausias dėmesys yra RP?

LJ: Turbūt tai yra logiškiausia, kadangi turėdami lėšų ribotą dydį, mes negalime jo barstyti į daug šalių. O RP šalys yra aktualiausios iš tos politinės kaimynystės prasmės, tai todėl ir ta orientacija. Mūsų supratimu, tas jausmas, kai įgyvendinami projektai, matoma nauda, kaip tai reikalinga. Ar kiekvienas išleistas euras, jaučiasi, kad tai Lietuvos euras. Tai tose RP šalyse tai labiausiai jaučiasi,

galbūt dėl to, kad jos yra arčiau. Kai pats žmogus nuvažiuoja į UA ir gauna padėką už darbą, tai labiau jauti, tą pajusti Afrikoje galima yra žymiai rečiau. Mes turbūt labiau jaučiame mūsų įtaką RP šalyse.

GI: Briuselyje jaučiamas didesnis dėmesys Afrikoje. Ar ir mes turėsime prisitaikyti prie tendencijų šių?

LJ: Projektai Afrikoje visada būdavo, bet dažnai būdavo, kad mes skelbiame, bet nebūdavo labai gausi pareiškėjų, natūraliai RP variantų būdavo daugiau, dabar po truputį daugėja. Matome tą poreikį, norą, atsiranda įvairių privačių įmonių, verslo sektoriaus orientacija į šį žemyną, kaip natūrali tendencija darbo jėgos, išteklių, tokai veikimo sritis, kur seniau gal toli buvo. Tai taip, didėja, jaučiam. Afrika yra viena iš Lt kryptių, tik logiška yra neimti visos Afrikos, kaip ir neimti viso pasaulio. Yra tikslas susimąžinti iki kritinių šalių, regionų, ir ten veikti, atlikti tam tikrus veiksmus.

GI: Bendras mūsų OPV beveik 80% „suvalgomas“ daugiašalės paramos, tik likusi maža dalis dvišalės. Kaip tai vertinate? ES vidurkis (šio santykio) šiuo klausimu yra gerokai mažesnis.

LJ: Kaip įgyvendintojai politikos labai nepasisakinėsime, nes dirbame su tuo, ką turime, kad būtų tinkamai įvykdyta. O tai yra politiniai sprendimai, tai ne mūsų reikalas. Tikėtina, kad visada juos galima dėti geriau ir kuo didesnę dalį skirti. Mes kaip administratoriai norėtumėm kuo daugiau projektų. Mes matome ir tą prasmę, svarbiausia, kad visiems tiktų ir susiderintumėm, bet tai ir yra, tose naujose strateginėse kryptyse, tas didinimas.

GI: Kokios priežastys, bėdos, kodėl mes vangokai auginame paramą kitoms šalims?

LJ: Paramos augimas, % jei turime omeny, tai yra politinės valios išraiška. Ir ką mes bandome akcentuoti, kad iki šiol mes barstome tas lėšas, turime 154 skirtingas koncepcijas, skirtingas šalis į didelį šalių ratą investuojame, tai natūralu, kai pinigų nėra daug, išdaliname po 1-2 projektus, tai nesijaučia poveikio ir negalime pasakyti, kad VB lėšos padarė kažkokią reikšmingą įtaką šalies x vystymuisi, ar švietimo sektoriui. Kai tu negauni tos tokios gražos ir pripažinimo, natūraliai sunku save motyvuoti skirti tam daug lėšų. Kurį laiką turbūt VB buvo suprantamas kaip pareiga, kurią turime atlikti, bet niekas nesuvokė, kokia tai nauda ir kaip tai reikalinga Lietuvai ir ką mes galime tuo laimėti pasiekti. Tai vienas iš tų pagrindinių, be visų, pvz., kad biudžetas iš principo Lietuvos yra toks, kad norėtusi jo didesnio, kad atsiranda visada kitų prioritetų. Kai tu nematai labai didelio poveikio, kai tu turi ieškoti tos padėkos (ne tiesiogine to žodžio prasme), negalime identifikuoti pasiektų rezultatų, natūraliai kyla klausimas, ar iš viso tuos pinigus ten reikia dėti?

GI: Tas mechanizmo nebuvimas, kuris leistų koncentruočiau, geriau skirstyti, ar tai galėtų būti pavadinti normalios strategijos nebuvimu?

LJ: Taip. Bandoma patvirtinti strategines kryptis, kur nusistatome, kur mes eina, kiek pinigų skiriam, kokios šalys, tad tikiuosi, kad turėsime didesnę aiškumą, ką, kur, kodėl mes darome?

GI: Gal teko girdėti, kodėl tik dabar atėjo noras keisti (kurti) strategiją?

LJ: Nedalyvavau, mes pirmą kartą įtraukti į šių strateginių krypčių kūrimą, mes rodėme, aiškinome, kur problemos ir pan. Kodėl nebuvo... panašu, kad istoriškai susiklostė, kad nukrito turėti reikalą kaip VB, mano asmenine nuomone, būna paprastai visuose dalykuose, kažką gauni, darai, kad tik padaryti, stichiškai, matyt to nebuvimo kažkokios orientacijos, vadovybėje galbūt nebuvo tų... VB mes sakome, kad žmonės turi labai tikėti ir norėti. Matyt nebuvo tokių žmonių.

GI: Gal dar kokias nors kliūtis pastebėjote egzistuojančias, CPVA srityje? Dėl VB fondo jau žinome, kad bus. Gal dar kokie nors kiti momentai, kurie kliudė mums?

LJ: Iš administratoriaus pusės mums norisi kuo daugiau sprendimų priimti laisvai patiems, mums būdavo tas, kad turim labai daug koncepcijų, orientuotų į skirtingas šalis, tas užimdavo daug darbo, norėjose daugiau efektyvumo. Tikimės, kad steigiamas fonas išspręs, kadangi jo tikslas būtų, kad jis nustato rodiklius, rezultatus, kurių siekiame, o fondo administratorius savo įmanomos priemonėmis bando jas pasiekti. Labiau koncentruotas, kuo mažiau lygių sprendimų priėmimuose, kad nebūtų, kad trys komisijos, penki posėdžiai ir dar papildomi trys pasitarimai. Tuomet sprendimai užtrunka, administravimo procesas stringa, ir projektų vykdytojams reikia daug mokytis, mums juos mokyti, prižiūrėti, išsūtkiai iš esmės, projektai tokie specifiniai, čia ne namą pastatyti kurioje nors Vilniaus g. Kai gauname atsakymus, kad va, neatsakė, tai sudėtinga, nes pas juos tokia kultūra, specifika labai įvairi, o mes bandome įsprausti į projektinius rėmus. Tai gal kažkiek to lankstumo norėtūsi.

GI: man teko matyti, kad VB fondo valdybą sudarys URM atstovai ir pan. Tai bus tik politiniams sprendimams ir jūs būsite savarankiški?

LJ: tarybos funkcijos bus nustatyti kryptis, rodiklius, kuriuos reikia pasiekti, bet ne detaliam nevertinti kiekvieno projekto, ar jis tinkamai vyksta ar ne, tai jau bus administratoriaus funkcija. Taryba turėtų būti strategijoms, bet ne detalėms.

GI: ar naujos strateginės kryptys bus daugiametės?

LJ: dar nėra fondo nuostatų ir darbo reglamentų, tai neturime patvirtinimo, bet mums norėtūsi, kad tai būtų ilgamečiai. Tą patį preziūuoja ir tos strateginės kryptys, kurios bus tvirtinamos ilgesniam laikotarpiui (4-5 metams). Tai rodo proceso ilgaamžiškumą, Taryba vadovausis dokumentais tais, tai turėtų būti sprendimai ilgalaikiai, siekti ilgalaikių tikslų, kad jei pradėjome darbą vienoj Afrikos šalyje, kad joje darytumėm ne vieną projektą, o kelis metus iš eilės. Gali būti, kad atsitrauksime po kelių metų, supratę, kad ne mums, bet po vienerių metų to negali pasakyti.

GI: valstybės institucijų, NVO dalyvavimas projektuose, koks jis – aktyvus, ar reikia skatinti? Kaip ta motyvacija?

LJ: Pas mus gana daug ir tas sektorių, ar privatus, NVO, ar valstybinė, nėra, kad NVO mažą dalį užima, vos ne po lygiai. Aišku priklauso nuo koncepcijos, pvz., dėl kokios mutinės veiklos NVO negali dalyvauti. Bet šiaip jie aktyviai dalyvauja, nes jie turi įdirbį, nereikia jiems partnerių nereikia

ieškoti. Būna tokių koncepcijų, kur paskelbti ir niekas nesidomi, ir nežinome, kodėl. Kartais dėl to, kad jau keli projektai įgyvendinti toje šalyje.

GI: O institucijų kompetencija, pasirengimas, kaip jį vertinate? Ar mes jau stiprūs donorai (institucine prasme)

LJ: Iš veiklų įgyvendinimo pusės viskas tvarkoj, bet turime iššūkių administracine prasme, nes tu veiki kitoj šaly, kur kiti teisės aktai, tvarkos, yra sudėtingiau ir tam reikia ne vienu metų bet kurios šalies tvarkas, arba labai stiprius partnerius reikia turėti, kas ne visada pasitaiko. O projektų administravimo prasme dar sudėtingiau gaunasi dėl vystomojo specifikos. Nes ateina, sako, ne vieną projektą esu įgyvendinęs, bet ten iš struktūrinių fondų, visai esmė kitokia, pvz., ten būna tik dvi ataskaitos, o pas mus metinis išlaidų planavimas, tikrai turime iššūkių suadministruoti projektus. Ir projektų vykdytojams iššūkius įvykdyti ir suadministruoti.

GI: ar įkūrus VB fondą reiks iš naujo projektus mokytis įgyvendinti?

LJ: dar kol kas niekas nieko nežino. Mes manom, jei mums leis tą daryti, kad pradėti nuo nulio nėra gerai, nes vystomajam veikia tam tikras institucijų ratas, kuris yra teikęs paraišką, yra bandęs susipažinti, tai didelių naujienų neplanuotumėm. Aišku pokyčių, ten, kur matome, kad stringa, tai jei galėsime, šalinsime tas vietas, bet staigaus perėjimo į naujas sistemas neplanuojame. Artimiausiu metu, kai jau turėsime [fondo nuostatus].

GI: Ko reiktų imtis, kad parama padidėtų?

LJ: Turime nors ir mažą paramą taikyti tikslingai į mažesnę kiekį valstybių ir sričių ir tada natūraliai augant rodikliams, pasiekimams, galbūt labiau juos pristatyti *stakeholderiams*. Turint akivaizdesnius rezultatus, pristatant juos, lengviau atsirastų politinė valia skirti didesnę procentą.

GI: Ar sietumėt politinės valios, valdžios abejingumą su visuomenės palaikymu? Mačiau statistiką, kad visuomenė net nežino, kas yra VB? Kokie jūsų išpūdziai?

LJ: Palaikymas nėra didelis, nes didžioji dalis projektų vyksta ne Lietuvoje. Yra sudėtinga turėti jį didelį ir stiprų, kai žmogus fiziškai negali pamatyti tų rezultatų. Mes esame kalbėję, ar tikrai reikia, kad kiekvienas lietuvis matytų ir saktų, kad tai yra naudinga, mums gal kartais svarbiau, kad UA žinotų Lietuvos vardą. Neturiu atsakymo, kiek to reikia, kiekvienais metais būna visuomenės informavimo projektai, kurie turi prisidėti prie to, bet iš nedidelio biudžeto atlieki mažą dalį, natūralu, kad tas žinomumas nėra didelis. Projektai nedideli, negalime skatinti labiau viešintis, nes tai suvalgytų projektų biudžetus, veiklių įgyvendinimui liktų mažai. Reiktų bendros viešinimo kampanijos (URM).

GI: kodėl politikai irgi neskuba visko mesti ir koncentruotis į VB?

LJ: Sporto aikštelė kaime x yra geriau matoma nei mokykla UA Avdijevkos regione. Čia ir yra tas dalykas, kiek tai neša naudos.

GI: ar visuomenė yra tokia savanaudiška? Gal tiesiog švietimo trūksta?

LJ: reikalinga tikslinga viešinimo kampanija, nes negali sakyti, kad nėra viešinama, bet kiek tai išbarstoma per įvairius komunikacinius kanalus, temas, turbūt ta žinutė nepasiekia to vartotojo.

GI: ar pavyks mums pasiekti tuos 0,33%?

LJ: kad išauginti pavyks, tikiu., bet bijau, kad konkretaus to procento nepasieksime. Nes 9 metai atrodo daug, bet projektinio pokyčio prasme bijau, kad tai fondui bus per didelė užduotis.

Dėl administravimo tai nebūtų bėdų, nes didinant % nebūtina didinti projektų skaičių, tiesiog galėtumėm daryti didesnius projektus, kurie nešėtų didesnę naudą, rodiklius, rezultatus Netgi tikslas būtų... mes kalbame apie strateginius, taškinius dalykus, kur duodi didesnę injekciją, kur matai rezultatus. Pvz., jei turi Afrikoje 5 projektus, tai jie tiesiog ten dingtų. Jei vienam Afrikos taške turėsime tuos penkis projektus, tai ten apie Lietuvą tikrai žinos, rezultatas bus geresnis. Orientacija turi būti į taškus, vietas, sritis. Net ir šalyje vienoje nebūtina paimti visų sričių, gal kurioje nors srityje ir nesame geriausi, reikia pripažinti. Pasirenkam tas vietas, kur mes esame geriausi, naudingiausi ir ten dirbkime kryptingai, o ne kad pabandėm vienur, kitur ir pan. Strateginių kryptų orientacija į konkrečias šalis, sritis ir kuo didesni projektai, reikšmingesni, tai būtų raktas. Kokybinė orientacija ir tikslingumas, o ne kiekybė skaičiuje.

Interview No. 16, Kamilė Kontrimaitė, Ministry of Education, Science and Sports, chief specialist of Non-Formal Education Unit, 2021-11-30 (Teams)

GI: Ar žinomas Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai faktas, kad šiuo metu mūsų OPV yra apie 0,11-0,12%, kai turėtų būti 0,33% nuo BNP jau 2030 metais?

KK: Man pačiai teko girdėti, bet ar tai buvo darbo kontekste, tai tikriausiai ne, dėl to, kad aš papildomai studijuoju ir žinau apie tai. Galbūt kolegos galėtų papildyti, todėl kad tiesiog ilgiau laiko dirba ministerijoje ir daugiau patirties turi. Aš žinau, bet nesu tikra, iš kur žinau.

GI: Ar apskritai teko savo darbe susidurti, koks status quo visuomenės, mūsų vaikų, kiek jie žino, kad Lietuva, lietuviai turime teikti paramą besivystančioms šalims?

KK: Man atrodo, kad vis dėlto informacijos trūkumas. Labai buitiškai pasakysiu, kad labiau žiūrima į savo kiemą, negu išeinant už tvoros. Trūkumas toks yra ir ar tai pakankamai diegiama yra, nežinau. Žinau, kad yra prevencinės programos mokyklose, kurios yra rekomenduotino pobūdžio, bet nėra privalomos. Kiek teko domėtis, kad mokyklos gali pasirinkti prevencines programas, ir viena iš jų gali būti susieta su pilietiškumu, supratimu, kas aš esu, kodėl aš turiu domėtis plačiąja prasme apie visuomenę, apie demokratijas ir pan. Trūkumą tokį matau. Mes kuriame tokį neformaliojo vaikų švietimo aprašą, ir ten numatytos krepšelio lėšos priskirstomos kiekvienam vaikui. Ir mes bandome ugdyti kompetencijas, viena iš jų – pilietiškumo kompetencija, patiekama per pilietiškumo, globalumo supratimą, kad esame ne vieni. Yra tokia GENE (Global Education Network Europe),

agentūra, kuri sujungia švietimą, URM ir dar viena institucija, kurios prisideda prie to VB. Ten yra ir mano ministerijos žmonės. Būna susitikimai kelis kartus per metus apie informacijos suteikimą ir kaip turėtų tas globalus švietimas plėstis.

GI: Kokie dar egzistuoja, anksčiau buvo sukurti strateginiai dokumentai šiais klausimais?

KK: Buvo anksčiau irgi neformaliojo vaikų švietimo aprašas, kuris buvo patvirtintas apie 2018 m., jis šiuo metu koreguojamas, nes neformalus vaikų švietimo krepšelis atėjo 2015 m. Ten irgi kreipiamas dėmesys į kompetencijų augimą, bet nebuvo taip aiškiai sudėliota, kokios galbūt kompetencijos, todėl ir yra redaguojama, pildoma, nes matoma ta pilietiškumo spraga.

GI: O aukštesnio rango institucinių dokumentų strategiųjų, kurie jus vestų į priekį, ar yra? Aprašas žinybinio pobūdžio.

KK: tas aprašas buvo pirmasis 2015 m, paskui buvo 2018 pakoreguotas, apie pilietiškumo kompetencijas ten nebuvo, įvesime kitais metais šią naują kompetencijų auginimo sritį.

GI: Ir ta idėja keisti kilo kaip?

KK: Mes konsultuojamės su skirtingoms sferomis, ir pačios NVO, skirtingos asociacijos, forumai, tai kilo iš, tikėtina, iš NVO sektoriaus. Ir mes į tai atsižvelgėme.

GI: Gal galite papasakoti apie jūsų veiklą, planus plačiau?

KK: Nežinau, ar konkrečiai VB, daugiau apie pilietiškumą galiu kalbėti. Neformaliuoju vaikų švietimo aprašu siekiama, kad galėtų dalyvauti kuo daugiau, kadangi išsikeltas LRV programos plane, kad būtų pasiektas 80% dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose. Aprašas duoda daugiau tiekėjų pasirinkimą, kad skirtingose savivaldybėse yra skirtingos dotacijos, padalintos pagal vaikų skaičių ir ateina programos, kurios turėtų būti ne mažesnės nei 6 mėn. trukmės, 8 val. per mėnesį, kur tam tikrais metodais ugdomos kompetencijos. Tai čia ateina ne tik pilietiškumas, bet ir kitų kompetencijų, mes derinamės prie bendrojo ugdymo planų, kompetencijų sąrašo. Pilietiškumas gali būti siejamas su VB. Kita vertus, yra taip, kad mes bendradarbiaujame, dirbame kartu su Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centru (centras), kurie skiria nemažai dėmesio pilietiškumui, daugiau per konkursus, trumpalaikiškesnes veiklas, kuriose gali dalyvauti mokiniai ir mokytojai. Bet tai nėra, kai kalbu apie konkursus, ilgalaikės programos, kuriose keistųsi vertybinis požiūris ar pačios nuostatos mokymosi.

Neformalus švietimas skirtas mokiniams, esantiems mokinių registre, vaikų darželiai, ikimokyklinukai nepatenka.

GI: Centras buvo atsakingas už Globalaus švietimo savaitę, taip? Tai čia vienas iš pvz., kai jie daro tikslinius renginius, kur kviečia visus prisijungti?

KK: Kaip minėjau, yra GENE, daugiau institucinis aparatas, kuris sujungia keletą institucijų, teikiamos rekomendacijos arba analizuojama, kaip galėtų būti sustiprinama tematika. Tada yra kitas

darinys, labiau koncentruotas į Baltijos šalis, iš jų kyla iniciatyva, kad mes turime globalaus švietimo savaite, kuri tęsiasi jau daug metų, visa tai pradėjo koordinuoti LVJC, kuris buvo anksčiau pavaldus ministerijai, o dabar perduota savininkystė Vilniaus savivaldybei. Kadangi tai yra visuomeninis globalus dalykas, tai jo koordinavimą perėmė centras. Tai buvo pirmieji metai, nes mes turėjome restruktūrizacijos, kai jie vykdė šią veiklą. Yra atsakingas žmogus, koordinatorius, kuris plečia žinojimą. Būna susitikimai, šalys susitaria dėl tematikos, pvz., kad kalbėsime apie klimato kaitą ir pan. ir plėsimė žinojimą apie tai, daugiau per žaidybinę formą, kad ir vaikai, mokiniai galėtų įsisavinti informaciją.

GI: Dar noriu paklausti apie GENE. Iš Jūsų ministerijos kas atstovauja, koku lygmeniu: ministrai, ar ekspertiniu lygmeniu?

KK: Aš pati atstovauju, dalyvauju susitikimuose, bet ne per seniausią pradėjau šią veiklą dirbti, tai dar tik pažindinuosi. Buvau 3 susitikimuose. Kitose šalyse yra geresnis supratimas apie globalų švietimą, VB, daugiau Vakarų šalyse tai gaju, tai ką mes darėme paskutinėje sesijoje, dalinosi šalys gerą patirtimi, apie tai, kaip yra tam tikrais aspektais keičiami net mokytojų dėstymo metodai tam, kad pasuktų į tą globališkumą labiau. Daugumoje šalių yra toks formalus ir labai asocijuojasi su globaliuoju, o pas mus globalus švietimas yra labiau neformalus, todėl ir kartais įdomu pasiklausyti, kaip kitos šalys pasisuko ir eina ta linkme.

GI: Dėl formalaus švietimo – ar jo programose punkto, skirto VB, nėra?

KK: Aš kiek žinau, yra prevencinės programos, rekomenduotino pobūdžio, yra programų sąrašas, bet jis nėra privalomas. Viena iš jų ir yra socialinio ir emocinio ugdymo kompetencija, tai susiję, nes ten mokinio ugdymas, globalaus piliečio ugdymas yra.

GI: Kas būtų geriausias kontaktas dėl formalaus švietimo šiuo aspektu?

KK: švietimo pagalbos skyrius, kuris koordinuoja šį didelį failą, tai būtų Gražina Šeibokienė, tikėtina, kad ji nukreiptų. Iš Centro – Tomas Pocius, kuris dirbo su Globalaus švietimo savaite. Dar įsitraukė pavaduotoja Aušra Žukienė.

GI: Gal dar ką nors pridėtumėte šia tema?

KK: Mano subjektyvia nuomone, mes kad ir skirdami tam tikras lėšas, nesuprantame tokios kaip , pvz., klimato kaitos, problemos dydžio. Ir kad mūsų skiriamos lėšos gali mums netiesiogiai duoti grąžą galiausiai mums, nes tas globalus švietimas skelbia, kad mes turime globalią problemą, kurią turime spręsti. Tad tos informacijos trūkumas, supratimo trūkumas, kad tai mus visus paliečia, mums tai gaji problema. Esame kitaip mokyti, kai mokiausi, to nebuvo supažindinimo su tematika, tai norisi apie tai kalbėti plačiau, juolab, kad turime suprasti, kad tai mus visus liečia, mes nesame globaliai toli nuo viso to.

Gerasis pavyzdys iš Maltos – jie pradėjo nuo mokymų mokytojams, kaip turėtų tai būti integruota. Pvz., biologijos pamokoje mokomės apie vandenį, tada tai susiejame su tyrimais, kaip

mums jis padeda, kaip geresnė gyvensena ir prieiti prie to, kad gali vandens nebelikti. Tas globališkumas gaunasi tokioj kaip grandinėje. Tai perdengia visus aspektus. Nes kartais sunku įsivardinti, kas yra globalus švietimas. Tačiau buvo ir pasipriešinimų, kadangi tu atneši naują mokymo metodą, kas nebuvo dėstoma universitete. Aš dirbu su STEM centrais, tai ten mes bandome kūrybiškai pažiūrėti į tai, kad galėtum tą pačią fiziką pritaikyti ne tik formulėmis. Tai yra vienas iš iššūkių, ką turime daryti ir ką keisti.

GI: Kiek žmonių ministerijoje dirba su šia tema, kuria jūs dirbate?

KK: Mes esame penkiese dėl neformalaus švietimo. Tačiau kai kurios temos persipina su kitų departamentų veikla, pvz., sporto veiklą kuruojančių. Taip pat Švietimo pagalbos skyrius padeda labai.

Interview No. 17, European Commission, Renate Haustrate-Assam, Team Lead of „Joint Implementation & Effectiveness“, DG INTPA. 2021-12-22 (Teams)

GI: How the Commission feel about the fact that some of the member states, like Lithuania, are quite behind the overall average of the general EU MS ODA? Is it worrisome fact or is it a normal phase?

RHA: We are all different in EU and development cooperation (DC) is one of the areas where we are different. We are all committed to it, but we all start from a different level of expertise. And I think it is clear for everybody that MS who had less experience in DC because of their history will not have the same level of expertise and of possibilities to finance cooperation. For us it is very normal fact. What we try to do it, we call it “inclusiveness agenda”, we try to bring these MS in DC world by linking them to joined DC projects or promoting such instrument like TW or TAIEX, where also smaller MS that definitely have expertise in some countries or some areas can contribute through building institutional partnerships in partner countries. You could take Estonia doing something in digital and building some partnerships with countries, and that could be done via Twinning and TAIEX. We really try to bring everybody to the boat and do the thing according to our capacities, expertise, and size, because some countries are smaller and they have less means than other, bigger, countries.

GI: I know that this goal to achieve 0,33 of ODA until 2030 was originally set up to 2015. But I couldn't find much information, why it was decided like this? Could you maybe elaborate on that?

RHA: I am not the best expert of ODA, but it is my team, but from what I know, we were very optimistic, when we first put out this goal and we still want to achieve it, but we need to be realistic.

We went through the financial crisis, we have COVID now... we need to be realistic of what we are able to achieve.

GI: Are there any plans to postpone the target one more time?

RHA: Not that I am aware of, no.

GI: What are those main obstacles that hinder the MS capabilities to provide more finances, to be involved more in the projects, be more active? Maybe you have some verdict already for the MS, you have noticed some patterns? For Lithuania, for example.

RHA: That's difficult question and we can only give hints. We don't have any certain element which can really say, this is the reason. What we clearly saw, that in all countries, after the last major financial crisis in 2008-2010, the means for DC were decreased. And even in those countries that have been working a lot, like Ireland, there was a clear decrease. It's a fact that we have to live with. And then also, there is more political claim within the countries to have better verification of where the money goes, better monitoring. Parliaments in all EU want more audits, more checks, where we spent the money and it will force us to be more selective in how we can spend a money, and that's not a bad thing. It is justified development in the letter. That's where we are. I would say, the challenge of today is that we spend the money more effectively. I do not think that we will get much more, we still have our target, but it is also important that we spend the money in the most effective and efficient way. That's why we promote development effectiveness, cooperation with the partner countries, partner countries ownership and we work a lot on results orientation, how we can make sure that we get results for what we spent and then of course, private sector leverage. That's EU funds through private money, that's why we roll out guarantees schemes with the new instrument Global Europe, where we have this "EFSD+ [European Fund for Sustainable Development Plus] component where we try to support with our guarantees private banks so that they can give loans.

GI: There is disagreements within Lithuanian decision makers about the direction of where our development cooperation aid should be spent: bilateral project or multilateral aid. In Lithuania's case, around 80% goes to multilateral funds. Many think that this disbalance should be solved, but others say that the most effective way is to put in World Bank projects. What is more effective in your opinion?

RHA: If we look at the money we provide to our implementing partners and the money we get from implementing partners, we can see that it is more the smaller countries that give us the money to do it, because it is easier for them, because they do not need to have capacity to implement the projects themselves, which is understandable and sometimes also spending on the project can also be efficient. There is an aspect of how I, as a country, can build my own capacity in DC, and for that you need to do it yourself, through Twinning and TAIEX, or through your DC agency. But if the structures are small, you will not be able to absorb a lot of money, then it is better to have few priority

countries. Like Austria, my home country, has chosen this approach, they have series of priority countries where they are very active, and for the rest they provide for multilateral. That's a good way forward. I also want to insist on team Europe notion that we try to work with our European partners. It is good to work with multilateral, international [field], we have to look of what Europe has to offer. There are many good organisations with who you can work. That is our tendency currently. Yes, we work with UN, World Bank, but if we can also do it, e.g., in election observation, we also have very good European organisations that we can work with and fun, we do not always have to turn to UN.

GI: I heard from the some of the respondents that geographical prioritization is changing, expanding. Are there any directions that EC is taking now? Could you elaborate more?

RHA: There is EU-Africa strategy. It is a fact that the new financing instrument Global Europe 2021-2028, long term budget, sets geographic priority, more money goes to geographic part, not to thematic part. The idea is that thematic supports geographic. It does not mean that there will not be any thematic financing, the two will be linked. The financing will be paid by geographic, by thematic support. Withing geographic priorities we do have 3 main regions: Africa, Asia and Latin and Central Americas with a big emphasis on Africa. This is because the economies in Asia and Latin America have higher standards, they need less money, but they need more policy engagement with us. So, yes Africa is the priorities, but if you take capacity building instruments like Twinning and TAIEX, you want to do more projects in Asia and Latin America. For the country like Lithuania, all geographic areas should be interesting, you need to see where you can have thematic expertise or geographic interest and then you chose you countries, the way you can do DC, geographic priorities of EC are not the most important. The new financial frame is more policy minded, policy first principle, that we do not only give money, but we want to engage in the policy level. So, yes, Africa is our priority, but it should not hinder you from how you do your DC policies.

GI: Do you think that the target of 0,33% of ODA will be reached by 2030?

RHA: We still hope so (laughs). Every year we report to the Council ow how you all are doing. We were on the good way and then COVID hit us, it is quite difficult to predict how the things will go.

GI: There are not any legal consequences for not reaching the target, correct?

RHA: It is a policy commitment. But the Council looks into it, every year they ask the Commission to report where we are with this. It is important. But yes, we live in the realistic frame, but we are not going to give up.

GI: If you would like to add something that I didn't ask, that would be important in the field of Lithuanian development cooperation?

RHA: DC is also an opportunity to the donor countries. It is about getting ourselves more capacity to partner with some of the countries, we also learn when we do it. It is not only about giving something without getting something back.